

การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ระดับปริญญาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

นางสาววัชรินทร์ จิตติอติศัย

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CURRICULUM DEVELOPMENT OF THE THAI ART WISDOM COURSES
IN UNDERGRADUATE ART EDUCATION PROGRAMS
USING INTEGRATED LEARNING

Miss Watcharin Thitiadisai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Higher Education

Department of Educational Policy, Management, and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

วัชรินทร์ วุฑฒิตติชัย : การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ. (CURRICULUM DEVELOPMENT OF THE THAI ART WISDOM COURSES IN UNDERGRADUATE ART EDUCATION PROGRAMS USING INTEGRATED LEARNING) อ. ที่ปรึกษา : ศ.ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์, อ. ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี, 266 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และประเมินผลหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หลักสูตรกลุ่มวิชาที่พัฒนาขึ้นนี้ มุ่งเน้นเรื่องการใช้แหล่งการเรียนรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่มีความหลากหลาย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 4 รูปแบบ ได้แก่ แบบ Nested, Sequenced, Webbed, และ Immersed และการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงความรู้และการสร้างองค์ความรู้รวม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษารายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ พบว่า เป็นรายวิชาเปิดใหม่ของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในหลักสูตร 5 ปี ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547 ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 มีการเปิดเป็นรายวิชา 3 แห่ง และหลักสูตรกลุ่มวิชา 1 แห่ง โดยส่วนใหญ่จะเปิดเป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกเพียง 1-2 วิชาเท่านั้น อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านโครงสร้างหลักสูตร ควรพัฒนาเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา ด้านวัตถุประสงค์ เพิ่มการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีคุณธรรม วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ และทักษะทางด้านสังคม เนื้อหาสาระควรเน้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ การจัดการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

2. การพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตร ได้หลักสูตรกลุ่มวิชาที่ประกอบไปด้วยหลักการและเหตุผล โครงสร้างหลักสูตร เป็นรายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต และรายวิชาเลือก 6 หน่วยกิต วัตถุประสงค์ของกลุ่มวิชาและรายวิชา ด้านความรู้ มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงความรู้อย่างเป็นระบบ ด้านเจตคติ ตระหนัก ชาบซึ่ง เห็นคุณค่า อนุรักษ์ และพัฒนา ภูมิปัญญาไทย ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีคุณธรรมและจริยธรรม ด้านทักษะ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถปฏิบัติสร้างสรรค์งานได้ มีทักษะสังคม และทักษะชีวิต เนื้อหาวิชา มีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในเชิงกว้างและเชิงลึก การจัดการเรียนการสอน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการบูรณาการ 4 รูปแบบ การวัดและประเมินผล ประเมินตนเองและกลุ่มจากกระบวนการเรียนรู้ และการใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการจากแหล่งการเรียนรู้ 4 ประเภท การทดลองใช้หลักสูตรเป็นกรณีศึกษา 1 รายวิชา กับนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเมินผลโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติทดสอบที (t-test) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมาก ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับมากและระดับปานกลางเท่ากัน และความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการของผู้เรียน อยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่

3. การประชุมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินหลักสูตร พบว่า เป็นหลักสูตรที่ดี มีประโยชน์ มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ และควรพัฒนาให้เป็นหลักสูตรระดับภาควิชา การจัดการเรียนการสอน ควรใช้รูปแบบการบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบในทุกรายวิชา

การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ได้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 2 วิชา (4 หน่วยกิต) ได้แก่ วิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และศิลปะพื้นบ้าน และรายวิชาเลือก 3 วิชา (6 หน่วยกิต) จากรายวิชาเลือก 5 วิชาคือ ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย และศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 1, 2 และ 3

ภาควิชา นโยบาย การจัดการ และ
ความเป็นผู้นำทางการศึกษา

สาขาวิชา อุดมศึกษา
ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต.....

วัชรินทร์ วุฑฒิตติชัย

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ศน

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

ศน

4684671627: MAJOR HIGHER EDUCATION

KEYWORD: THAI ART WISDOM COURSES/ LEARNING RESOURCES/ INTEGRATED LEARNING / INTEGRATED MODELS.

WATCHARIN THITIADISAI: CURRICULUM DEVELOPMENT OF THAI ART WISDOM COURSES IN UNDERGRADUATE ART EDUCATION PROGRAMS USING INTEGRATED LEARNING. THESIS ADVISOR: PROF. PAITON SINLARAT, Ph.D., THESIS CO-ADVISOR: ASST. PROF. SULAK SRIBURI, Ph.D., 266 pp.

The purposes of this research were to study Thai art wisdom courses offered at public higher education institutions, to develop and implement Thai art wisdom courses, and to evaluate implemented courses. The Thai art wisdom courses developed focused on the use of a diverse range of artistic, cultural and Thai art wisdom learning methods. The four integrated learning models used were: the Nested Model, Sequenced Model, Webbed Model and Immersed Model. All courses were learner-centered and encouraged self-learning, integration of knowledge and the development of combined core knowledge. The findings of this research were as follows:

1. Study of courses: Of the four education programs studied, three offered only one or two compulsory or elective courses in Thai art wisdom. Only one program offered a Thai art wisdom major. All were five-year education programs introduced in 2004 following the guidelines of the Education Act B.E. 2542. Lecturers were of the opinion that Thai art wisdom should be widely available as a major with the following objectives: to encourage structured reflection, analysis, synthesis and evaluation of knowledge; to instill eagerness to explore and develop sound moral sense; and to develop self-learning capabilities and social skills. The contents of this major should revolve around local wisdoms and an in-depth understanding of Thai art wisdom. The Thai art wisdom major should be learner-centered and exploit a increasingly diverse variety of learning resources.

2. Development and implementation of courses: The effort resulted in a number of courses, complete with principles, rationale and curriculum structure. They constituted four credits in required courses and six credits in elective courses. The objectives of these courses were multi-faceted. Content-wise, the courses aimed to provide learners with a broad and in-depth knowledge of Thai art wisdom and the ability to analyze, synthesize and integrate knowledge in a structured manner. Attitude-wise, the courses aimed to create awareness and an appreciation of Thai art wisdom and the need to preserve and advance it, as well as to instill an eagerness to learn and a sound moral and ethical sense. Skill-wise, the courses aimed to empower learners with the capability to learn independently and to create Thai art wisdom, together with necessary social and life skills. These courses are theoretical, practical and learner-centered. They are grounded in the four integrated learning models and evaluate learners and their peers in the learning process using the four learning resources. One course was implemented as a case study with students of the Art Education Department, Faculty of Education, Chulalongkorn University. Evaluation was carried out using a research tool developed by the researcher, whereby t -test, \bar{x} and SD were examined. Students were found to have statistically significant higher average scores in self-learning from integrated learning resources and in academic achievement at .05. Their attitude towards Thai art wisdom was in the very positive to positive range and their opinions on the course were positive in all six aspects. The students' opinions on self-learning were in the positive to moderate range and opinions on integrated learning of the majority of students was positive.

3. Evaluation of courses by a panel of qualified individuals: The courses are useful and suitable for implementation. They should be developed into department-level courses. All four integrated learning models should be used in each of the courses.

The resulting Thai art wisdom courses were two compulsory courses (four credits) in Thai art wisdom and local art, and two-three elective courses (six credits) from the original five, in local Thai art wisdom, Thai art wisdom and contemporary design and Thai art wisdom individual studies I, II and III.

Department : Educational of Policy,
Management and leadership
Field of Study : Higher Education
Academic Year : 2007

Student's Signature *Natcharin*
Advisor's Signature *[Signature]*
Co-advisor's Signature *[Signature]*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงยิ่งของ ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สีนลาร์ตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิด ในการดำเนินงานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ แก้ไข และให้กำลังใจยามเมื่อผู้วิจัยเกิดปัญหา จนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณประธานคณะกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย และคณะกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา โสมวิไลกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา โสมวิไลกุล ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ แก้ปัญหา และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาอุดมศึกษาทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ ประสบการณ์ในการศึกษา และการเป็นแบบอย่างของอาจารย์ที่ดี มีความเมตตาและเอื้ออาทรต่อศิษย์เสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัมไพ ตีรณสาร หัวหน้าภาควิชาศิลปปะ ดนตรี และ นาฏศิลป์ศึกษา และประธานสาขาวิชาศิลปศึกษา และรองศาสตราจารย์ สัญญา วงศ์อร่าม ที่ได้สนับสนุนให้ผู้วิจัยศึกษาต่อ ให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และคอยเป็นกำลังใจในการศึกษามาตลอด

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่กรุณาให้สัมภาษณ์ ตรวจสอบเครื่องมือ เข้าร่วมการเสวนากลุ่ม และให้ข้อมูล ข้อแนะนำ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณคณะครุศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ให้ทุนสนับสนุนพัฒนาคณาจารย์ (UDC) เพื่อการศึกษาต่อในระดับดุษฎีบัณฑิต และบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2549

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ สาขาวิชาอุดมศึกษาทุกคน คุณค่านวณ พัฒนา คุณสมศรี เจิดอำไพ และคุณวิภา ไชยโชติช่วง มิตรแท้ที่คอยช่วยเหลือ ห่วงใย และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอด

สุดท้ายนี้ บุคคลที่ผู้วิจัยลืมไม่ได้ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คือ คุณแม่ ที่มอบความรัก ความห่วงใย อาหาร และกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอด และขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ ของผู้วิจัยทุกคนในการให้ความรัก ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจจนทำให้งานวิจัยสำเร็จได้อย่างดี

คุณค่าจากการศึกษานี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ คุณแม่ ที่คอยให้กำลังใจสนับสนุนการศึกษามาตลอด และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
	ขอบเขตของการวิจัย.....	10
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	11
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	12
	สรุปขั้นตอนในการวิจัย.....	13
	แนวความคิดหลักที่ใช้ในการวิจัย.....	14
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	24
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
	1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา.....	25
	2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร.....	27
	3. แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ.....	52
	4. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้.....	63
	5. แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการ.....	76
	6. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา.....	96
	7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	107

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 115
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....115
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....116
	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....120
	ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา..... 120
	ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ..... 125
	ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร..... 129
	ขั้นตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร..... 130
	การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล.....131
	สรุปขั้นตอนในการวิจัย..... 133
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 137
	ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชา ศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ..... 137
	ตอนที่ 2 ผลการศึกษากการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ..... 152
	ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขา วิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ.....161
	ตอนที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ.....169
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 175
	สรุปผลการวิจัย 175
	อภิปรายผลการวิจัย..... 180
	ข้อเสนอแนะ..... 187
	รายการอ้างอิง..... 190

ภาคผนวก.....	202
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	203
ภาคผนวก ข สรุปผลสัมฤทธิ์ของผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา.....	230
ภาคผนวก ค หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	237
ภาคผนวก ง รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ.....	262
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	266

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	วัตถุประสงค์รวมของการเรียนรู้ของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....24
2	รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ89
3	การเชื่อมโยงทักษะชีวิตด้านต่างๆ..... 92
4	เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2547) ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่ง.....104
5	การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 106
6	ลักษณะรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง 122
7	วัตถุประสงค์การศึกษาของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....127
8	รายชื่อวิชา จำนวนหน่วยกิต ประเภท และจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มวิชา ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ..... 129
9	สรุปกรอบการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้าน สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ.....134
10	โครงสร้างหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2547) ในสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่ง.....138
11	การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยของสาขาวิชา ศิลปศึกษา 140
12	การวิเคราะห์เนื้อหาสาระของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะของ สาขาวิชาศิลปศึกษา142
13	การวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะของสาขาวิชาศิลปศึกษา.....143
14	การวิเคราะห์การประเมินผลของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยของสาขาวิชา ศิลปศึกษา.....144
15	การวิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยของสาขาวิชา ศิลปศึกษา..... 145
16	การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....149

17	วัตถุประสงค์การเรียนรู้กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3 ด้าน.....	153
18	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ของนิสิตก่อนการเรียนและหลังการเรียน.....	162
19	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะโดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ของนิสิตก่อนการเรียนและหลังการเรียน.....	162
20	เจตคติของของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยหลังการเรียน.....	163
21	ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยใช้ การเรียนรู้เชิงบูรณาการ.....	165
22	ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง.....	168
23	ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ.....	169

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	รูปแบบการสร้างและพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์.....	34
2	รูปแบบการสร้างและพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา.....	35
3	สรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบา.....	36
4	การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.....	43

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสของการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลาอันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการ และระบบการสื่อสารข้อมูลที่รวดเร็วปัจจุบันนี้ ทำให้มีการใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการผลิตและพัฒนา เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ จนเกิดสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Society and Economy) เป็นสังคมที่ความรู้ได้กลายมาเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญของประเทศ ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงได้หันมาให้ความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้คนเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยในการผลิตเพื่อสนองความต้องการการพัฒนาให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพของคนที่ยังปรารถนา ซึ่งจะต้องพัฒนาให้คนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและทักษะฝีมือเพื่อให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนมีจิตสำนึก และมีบทบาทในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล ยั่งยืนบนพื้นฐานของความเป็นไทย และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนั้นต้องให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมอย่างทัดเทียมกับทุนทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) แต่การไหลบ่าเข้ามาอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดปัญหาการรับอิทธิพลของสังคมตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทยจนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้วัฒนธรรมของชาติได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากสังคมตะวันตกจากระบบข่าวสารและการติดต่อที่เป็นไปอย่างรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีสื่อสาร การรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติอย่างขาดการกลั่นกรองและเลือกใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างมีเหตุผล ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคนิยม และยังเกิดความขัดแย้งและสับสนในเรื่องความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บทบาทหน้าที่ มีการเอาัดเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อเป็นผู้ชนะแข่งขันชิงเชิงเด่นอย่างขาดการประณีประนอมและเกื้อกูลต่อกัน จนทำให้ระบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกละเลย คุณค่าของภูมิปัญญาไทยและลักษณะความเป็นไทยถูกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่รุกราน ครอบงำ จนวัฒนธรรมไทยถูกลดคุณค่าและมีสภาพอ่อนแอลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ปัญหาทางด้านวัฒนธรรมดังกล่าวนี้มีได้เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น แต่กลายเป็นปัญหาของสังคมโลกที่มีการพัฒนาการทางเทคโนโลยีและก้าวหน้าทางวัตถุสูงโดยไม่คำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม จนองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศให้ช่วงปี 2531-2540 เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีส่วนเสริมสร้างสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาและความเข้าใจระหว่างชุมชนต่างๆทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537 อ้างถึงใน สามารท จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง, 2542)

การบริโภควัฒนธรรมจากต่างประเทศนี้หากไม่ตระหนักและป้องกัน ศักดิ์ศรีและความภูมิใจในความเป็นไทยก็จะหมดไป สิ่งที่พบเห็นในปัจจุบันก็คือ เยาวชนของไทยไม่แตกต่างจากเยาวชนอเมริกัน ซึ่งก็ไม่แตกต่างกับการสูญเสียความเป็นไทยของคนที่จะเป็นอนาคตของชาติ เพราะวัฒนธรรมเป็นมรดกของชาติ แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ (ทบวง มหาวิทยาลัย, 2545) ดังเช่นพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีเปิดปีแห่งการรณรงค์เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2537 (www.siamsouth.com/king9.htm, 2 กุมภาพันธ์ 2548) ที่แสดงถึงความสำคัญของการศึกษาศิลปะ และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของความเป็นไทยและชาติไทย ความว่า

“ ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศิลปกรรม จรรยา และศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขา ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอก ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น คนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่า และความพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ และความฉลาดรอบคอบ เพื่อมิให้ต้องสูญหายหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ ทุกคนจะต้องทราบแก่ใจ โดยตระหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจรรโลงรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนไว้นั่นเอง ”

เหตุปัจจัยที่แท้จริงของวิกฤติทางด้านวัฒนธรรมคือการขาดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรม ก้าวสำคัญในอันที่จะแก้ไขก็คือ ต้องหันมาทำความเข้าใจวัฒนธรรมของเราอย่างถ่องแท้ อันหมายรวมถึงการเข้าใจและรู้คุณค่าของภูมิปัญญา และปรัชญาอันสูงส่งที่มีอยู่ในวัฒนธรรมของเรา (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544) ประเทศญี่ปุ่นได้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาวิกฤติต่างๆ ของชาติเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 การแก้ไขปัญหาต่างๆได้เริ่มต้นจากการใช้วัฒนธรรมปลูกจิตสำนึกของประชาชน และกำหนดยุทธศาสตร์ขึ้นโดยจะต้องพิจารณาตนเองก่อน ทำให้ญี่ปุ่นรู้จักตนเอง และพบสาเหตุที่ทำให้แพ้สงครามจนสามารถใช้ยุทธศาสตร์วัฒนธรรมกลับมาฟื้นฟูชาติได้ (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2541 อ้างในทบวงมหาวิทยาลัย, 2545)

ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ได้ก่อคุณูปการต่อชาติบ้านเมืองมาโดยตลอด การหาทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติแต่ละครั้ง แสดงถึงพลังภูมิปัญญาไทยที่ได้สั่งสม แทรกตัวอยู่ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนและสังคม ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในรูปของศิลปะที่ทรงคุณค่า ในขณะที่ความสำคัญดังกล่าวเพิ่มขึ้น แต่กระบวนการรักษาสิ่งเหล่านี้กลับลดลง เนื่องจากถูกเบียดเบียนทั้งวิถีคิดและวิถีการปฏิบัติจากปรัชญาตะวันตก โดยเฉพาะปรัชญาทุนนิยมสมัยใหม่ ส่งผลให้ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยถูกทำลายและสูญหายไปตามกาลเวลา จนส่งผลต่อวิกฤติทางปัญญาของคนไทยทั้งชาติ (สามารถ จันทรสूरย์ และประทีป อินแสง, 2542)

ศิลปะ หมายถึง ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ และความรื่นรมย์ (คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์ศิลปะ, 2530)

วัฒนธรรม หมายถึง ความดี ความงาม และความจริงในชีวิตมนุษย์ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ และได้ตกทอดมาถึงชนรุ่นหลัง หรือได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน การปรากฏในรูปแบบของศิลปกรรม มนุษยศาสตร์ การช่างฝีมือ การกีฬา และนันทนาการ คหกรรมศาสตร์ แต่ถ้าตีความแบบกว้างก็สามารถรวมถึงที่ปรากฏอยู่ในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าได้ด้วย เพราะทั้งสองอย่างนี้มีความสำคัญมากในชีวิตมนุษย์ปัจจุบัน (สาโรช บัวศรี, 2523) ดังนั้นวัฒนธรรมคือสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ ภูมิปัญญา คือความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีวิตในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544)

ปัญหาวิกฤติทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในการปฏิรูปการศึกษาจึงได้มีข้อกำหนดทางกฎหมายและนโยบายทางด้านการศึกษาที่แสดงเจตนารมณ์ในการให้ภูมิปัญญาไทยเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรที่จะต้องฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา และนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย ดังเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย มาตรา 23 ข้อ 3 การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญของความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 ได้กำหนดกรอบแนวความคิดการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน คือ สังคมที่มุ่งฟื้นฟู สืบสาน และดำรงไว้ซึ่งคุณค่า เอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรมของไทยที่ช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพากันไว้ให้มั่นคง รักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว พัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยมากขึ้น และกำหนดนโยบายหลักข้อหนึ่งคือ พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม

ศิลปวัตถุ และโบราณสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ข้อ 3 คือ “พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้” นโยบายเพื่อดำเนินการ 8 “การส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม บนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย กำหนดให้มีการพัฒนา ส่งเสริม และสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย และทำความเข้าใจเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาสากล” ส่วนแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2559) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษาคือ “การทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีคุณภาพทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ให้คนไทยก้าวทันโลก สามารถพึ่งตนเองได้โดยที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย ปรับบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” โดยมีมาตรการและกลไกหลัก คือ “ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เพื่อให้ทั้งอาจารย์ นิสิต นักศึกษา และชุมชน มีความรู้ความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อนำไปสู่การสืบสานและสร้างสรรค์ต่อไป ส่งเสริม การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้คนไทยมีความเข้าใจ และเห็นคุณค่า ความงดงามที่แท้จริงของชีวิต สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อยกระดับจิตใจ เสริมสร้างความอ่อนโยนทางจิตใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รักถิ่นฐาน และพัฒนามาตรฐานวิชาชีพและวิชาการด้านศิลปะไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ให้พัฒนาสืบไป” (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงของประเทศ มีหน้าที่ผลิตกำลังคนในระดับผู้นำของประเทศ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของวิทยาการแขนงต่างๆ โดยเป็นแหล่งสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา กำลังคนไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ ตลอดจนสืบทอดเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมไทยเพื่อออกไปรับใช้สังคม(วิจิตร ศรีสอาน, 2517) อย่างไรก็ตาม บทบาทของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่ามากที่สุดคงไม่ใช่เฉพาะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องดูงานทางด้านศิลปะ ศิลปกรรม วัฒนธรรมคู่ขนานกันไป กล่าวคือนอกจากวัตถุประสงค์แล้วต้องดูจิตใจร่วมด้วย สาขาหลักสูตรทางศิลปวัฒนธรรมจะเป็นตัวกลมเกลียวให้คนในสังคมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นถ้ามหาวิทยาลัยมีการจัดหลักสูตรที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคม เช่น หลักสูตรอบรมทางด้านศิลปะ จะเน้นเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นศิลปวัฒนธรรมทั้งสิ้น (สุชาติ เมืองแก้ว, 2545) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่มีมีการสร้างคนให้มีรสนิยม มีความรักและมีความเข้าใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรมพร้อมที่จะสืบทอดและรู้สึกหวงแหนในการที่จะอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนที่ถูกต้องและจริงจัง แม้ว่า จะได้มีการกำหนดเป็นข้อกำหนดทางกฎหมายและแนวนโยบายต่างๆ ก็ตาม มักสนใจแต่เรื่อง

ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต และมักเลียนแบบวัฒนธรรมของต่างชาติโดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติหรือคุณค่าของสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ ซึ่งวิธีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การเรียนการสอนโดยมีครูและศิษย์ เนื้อหา องค์ความรู้ของศิลปวัฒนธรรมไทย วิธีการเรียนการสอน การใช้วัสดุในท้องถิ่น และการบูรณาการองค์ความรู้ (พิชัย วาสนาส่ง, 2545) การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยนั้น จะทำได้ด้วยกระบวนการให้การศึกษแก่ประชาชน การศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยนำภูมิปัญญาที่เป็นความภาคภูมิใจของชาติคืนสู่สังคมไทยได้ (รุ่ง แก้วแดง, 2542) ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2543) ให้ความเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะให้แก่คนไทยในสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิธีการอย่างหนึ่งคือการจัดรายวิชาที่ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และเหตุที่การจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีนั้น เน้นที่การให้ผู้เรียนได้เข้าใจปฏิบัติได้ และแสวงหาความรู้ต่อไปในสาขาที่ผู้เรียนได้เรียน ซึ่งนอกจากจะมีเป้าหมายในทางวิชาการแล้ว ยังเน้นที่การสร้างและพัฒนาค่านิยม บุคลิกภาพ และแบบแผนพฤติกรรมของผู้เรียนพร้อมกันไปด้วย การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงต้องเป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในแก่นที่สำคัญของวิชานั้นๆ มีทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์, 2547) และสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 ที่ให้ความสำคัญแก่หลักสูตร ผู้เรียน เนื้อหาสาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน มีผลทำให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ หรือการเรียนการสอนคือ ในการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 24 มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ผูกทักษะการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้ต้องจัดให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ เป็นผู้รู้เท่า ก้าวทัน สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้

จากพระราชบัญญัติการศึกษา จะเห็นได้ว่าการเน้นให้จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทุกรูปแบบ แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวม อันอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นสิ่งที่มืออยู่แล้วในสังคมรอบตัวเราที่เป็นทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่มืออยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอาจจะเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวน

สมุนไพรมุขิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุดสถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีสาขาอยู่ในชุมชน เป็นต้น (สุมาลี สังข์ศรี, 2546) สำหรับแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในประเทศไทยปัจจุบันนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และแหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ต่างมีศักยภาพสูงพอที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ในเรื่องความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติได้อย่างกว้างขวาง เสริมมิติที่เป็นรูปธรรมให้แก่การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ สามารถพัฒนาการเรียนรู้ และการศึกษาโดยเน้นความสำคัญทั้ง ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น หอศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม วัด โบราณสถาน แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน และแหล่งเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนผู้ทรงภูมิปัญญาไทยหรือครุภูมิปัญญาไทย เป็นต้น จากการสำรวจจำนวนแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยปัจจุบันนี้ พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 777 แห่ง (SAC, 2005 อ้างถึงใน Paritta Chalernpow Koanantakool, 2005) ถ้าได้มีการส่งเสริมให้ใช้แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้อย่างเต็มศักยภาพ จะช่วยส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ของคนไทยได้อย่างกว้างขวาง ฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้

อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ห้องสมุดประชาชน สรุปปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ว่า ให้ผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำ โดยครู ผู้เรียน ช่วยกันจัดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันและได้มีการสรุปสาระการเรียนรู้ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่ทำให้ผู้เรียนใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัย กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มีกิจกรรมร่วมกันในการเรียนรู้ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันคิดและร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันทำให้เกิดทักษะและประสบการณ์ตรง และสามารถนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถประยุกต์ผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และกระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับสังคมและองค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากแหล่งการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยงศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ เข้ากับสังคม ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างมีความหมาย ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับชีวิตจริง คือการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม ได้เรียนรู้การแก้ปัญหา เกิด

การพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อมๆ กัน (ทิตินา เขมมณี, 2545) การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนโดยตัวผู้เรียนเอง (Constructivism) (อรัญญา สุทธาสินี, 2545) ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงได้กำหนดแนวทางการศึกษาที่สนับสนุนการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ในมาตรา 23 และมาตรา 24 ข้อ 4 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา” ส่งผลให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมากขึ้น เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆ ของผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งทางด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ การปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาจึงเน้นให้นักศึกษามีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยวิธีการที่ตนเองสนใจ และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพเพื่อให้เป็นบัณฑิตที่พร้อมซึ่งความรู้และคุณธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (จิรัชศักดิ์ นพคุณ, 2547) อย่างไรก็ตามหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันส่วนมากยังมีลักษณะที่มีความยืดหยุ่นน้อยเนื่องจากมีข้อกำหนดของวิชาบังคับที่ต้องเรียน และหลักสูตรมักจะเน้นเนื้อหาสาระมาก แม้ว่าในระบบหน่วยกิตที่นำมาใช้ในการกำหนดเนื้อหาและกระบวนการในการจัดหลักสูตรและรายวิชาจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความหลากหลายในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองภายใต้การแนะนำของผู้สอนอีก 3 ชั่วโมง หลังจากที่เรียนในห้องเรียน 1 ชั่วโมง แต่กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองในส่วนนี้กลับไม่ได้มีการกระทำกันอย่างจริงจัง ทั้งในส่วนผู้เรียน และผู้สอนที่ควรติดตามแนะนำ จึงเป็นผลให้ผู้เรียนขาดการใฝ่รู้ การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และการนำความรู้ที่นำมาวิเคราะห์ย่อยเป็นองค์ความรู้ (ปทีป เมธาคณวุฒิจิ, 2545 : 1-2) ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน เรื่อง แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้วิเคราะห์จุดอ่อนของอุดมศึกษาไทย พบว่า อุดมศึกษาไทยประสบปัญหาวิกฤติด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชา มากกว่าการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) คิดสร้างสรรค์ (creative thinking) หลักสูตรขาดความหลากหลายยืดหยุ่น ล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพการที่ปรับเปลี่ยนไปในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต จึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้แนวใหม่ที่เป็นแนวสร้างสรรค์ (Innovative Approach) ด้วยการปรับเปลี่ยนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (Experimental-Based Learning) ให้มากขึ้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง (Self-Study Learning) และให้ผู้เรียนรู้จักสร้างและพัฒนาความรู้ขึ้นด้วย (Research-Based Learning) คือ ครูจะต้องทำหน้าที่เป็นการให้บริการชี้แนะ ชี้แนะในประเด็นต่างๆ รวมทั้งแหล่งความรู้มากกว่าคนจัดการกับ

ความรู้เสียเอง และที่สำคัญคือต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ความรู้ต่างๆ อย่างเข้มข้นจริงจัง เต็มที่ (Critical-Based Learning) (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2546) สำหรับปัญหาของการจัดการเรียนการสอนด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย พบว่า ปัญหาหลักคือ **การเรียนการสอนในเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาค่อนข้างน้อยและระบุไม่ชัดเจน** (คณะกรรมการการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, 2536)

ศิลปศึกษา เป็นสาขาวิชาที่ทำหน้าที่ในด้านการเรียนการสอนศิลปะ และมีบทบาทหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำมาซึ่งการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะให้มีประสิทธิภาพ ศิลปศึกษามีลักษณะเป็นวิชาชีพเฉพาะ คือ มีศาสตร์ทางด้านศิลปะ ที่มีเนื้อหาสาระทางด้านสุนทรียะเป็นหลักสำคัญ และศาสตร์ทางการศึกษามานูรณาการรวมกันเป็นสาขาวิชาศิลปศึกษา จุดมุ่งหมายของศิลปศึกษา คือ การเตรียมเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าของศิลปะ เป็นผู้ที่จรรโลงวัฒนธรรม ศิลปศึกษาจึงได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ โดยมีบทบาทสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตมนุษย์ในสังคมปัจจุบันและอนาคต ศิลปะจึงเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งร่องรอยของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในชุมชน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากรวันที่ 12 ตุลาคม 2513 (www.siamsouth.com/king9.htm, 2 กุมภาพันธ์ 2548) ความว่า

“งานด้านการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษา และดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

ปัญหาวิกฤติด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทย การปฏิรูปการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เน้นความสำคัญของผู้เรียน แหล่งการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบบูรณาการ ปัญหาสภาพการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา และบทบาทของศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังนี้

1. หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับจุดเน้นในเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดและแนวนโยบายด้านการศึกษารัฐ

2. หลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษายังมีจำนวนไม่มาก แม้จะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ในปี พ.ศ. 2547 แล้วก็ตาม โดยมีการกำหนดเป็นรายวิชาบังคับเพียง 1 – 2 วิชาเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นหลักสูตรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย ในยุคที่เกิดภาวะวิกฤติทาง ด้านวัฒนธรรม และรายวิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่จะเน้นเนื้อหาสาระทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี มากกว่าการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ของคนไทย จึงควรมีการเพิ่มหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยให้มากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เป็นวิธีหนึ่งในการช่วยส่งเสริมเจตคติและค่านิยมที่ดีของคนไทยให้เข้าใจจากแง่มุมทางวัฒนธรรม ของตนเองอย่างถ่องแท้

3. การปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เน้นเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ หรือการเรียน การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ให้อำนาจคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเกิดทักษะการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ศาสตร์ทางด้านศิลปะเป็น ศาสตร์ที่มีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นการ พัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จึงควรมีรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้อง กับการปฏิรูปอุดมศึกษาด้วย คือการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่มีความหลากหลายและยืดหยุ่นโดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

4. ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพจำนวนมาก ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่ง ข้อมูลด้านศิลปะและภูมิปัญญาไทยได้อย่างดี จึงควรรู้จักใช้แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ให้เต็ม ศักยภาพ นอกจากสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแล้ว ยังเป็นการประหยัดงบประมาณ เกี่ยวกับทรัพยากรการเรียนการสอนในยุคที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ และทำให้ผู้เรียนได้เกิด ประสบการณ์การเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยการบูรณาการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ลักษณะต่างๆ เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และเกิดลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางด้านการเรียนการสอนระหว่างสถาบัน และ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในระดับที่กว้างขึ้น

การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะ โดยการใช้การเรียนรู้ในลักษณะของการบูรณาการการเรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรต่างๆมา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้รวม โดยเน้นการพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วย ตนเอง และผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อสาขาวิชาศิลปศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา อื่นๆ ต่อไป และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับสาขาวิชาอื่น ๆ ที่สนใจด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
2. พัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ
3. ประเมินผลการใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เป็นการศึกษาสภาพการเปิดสอนหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา ในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์/ศิลปกรรมศาสตร์ 4 แห่ง ได้แก่ คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทย และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนในสาขาวิชานี้ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาไทย
2. หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในการวิจัยนี้ หมายถึงการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เป็นกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ประกอบด้วยรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก สำหรับหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรในแต่ละรายวิชาประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ แนวการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้
3. การทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่พัฒนาขึ้นนี้ ดำเนินการทดลองใช้เป็นกรณีศึกษา 1 รายวิชา คือ รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะซึ่งเป็นรายวิชาในหลักสูตรเดิม แต่ปรับจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่เน้นการใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยดำเนินการกับนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

หลักสูตรกลุ่มวิชา หมายถึง รายวิชาในกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขา วิชา ศิลปศึกษา ประกอบไปด้วยรายวิชาบังคับซึ่งมีสาระเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นด้านภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะประเภทต่างๆ และรายวิชาเลือก ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับความรู้ในเชิงลึกด้านภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะต่าง ๆ

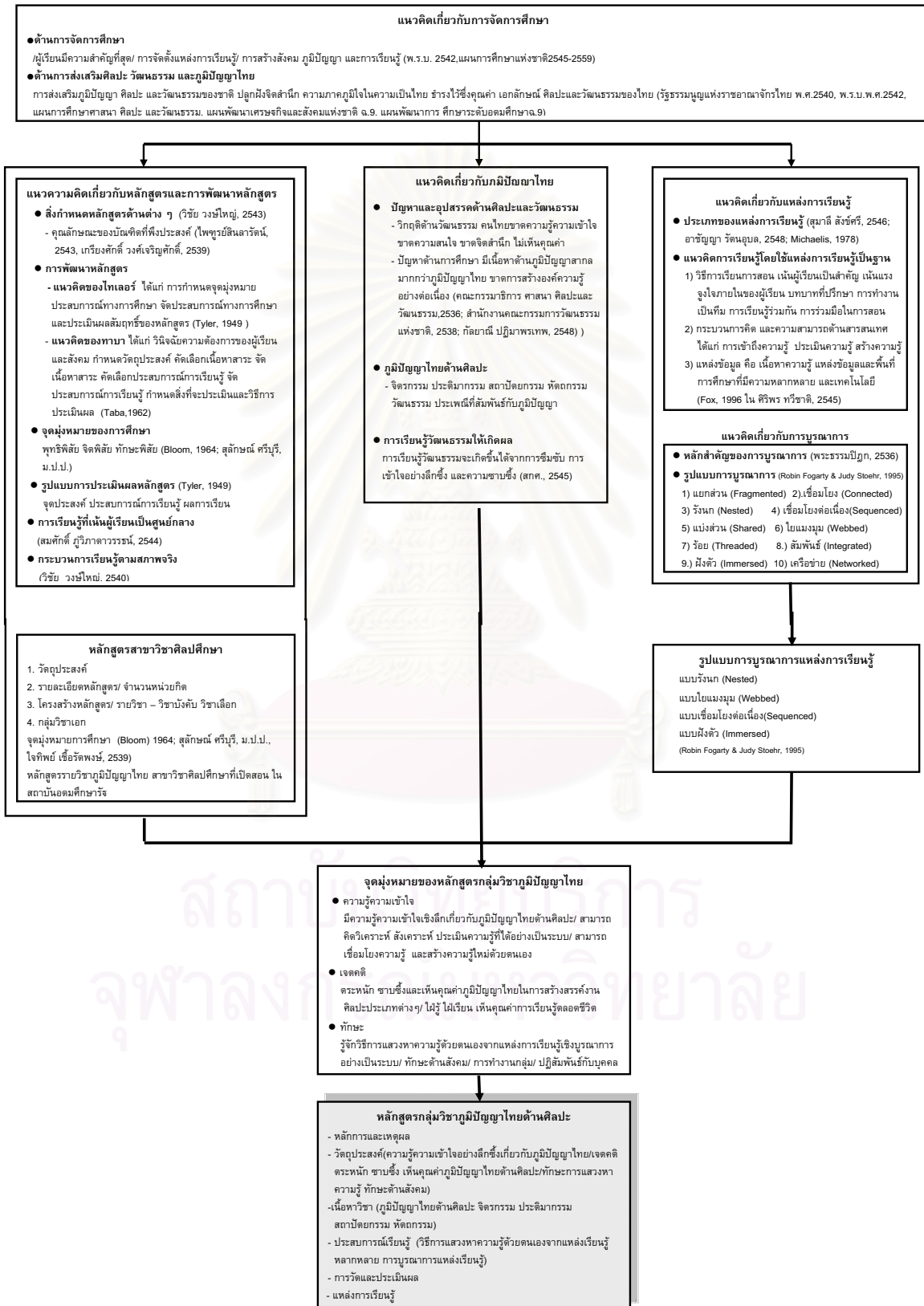
ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อของคน ไทยที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่แสดงออกให้รับรู้ใน รูปลักษณะต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม และแสดงถึงเอกลักษณ์ไทยอย่างมีสุนทรียภาพ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม และวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการ สร้างสรรค์งานศิลปะ

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ที่รวมข้อมูล ความรู้และกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อ เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดย แหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมี 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภท สถานที่ ทั้ง สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสถานที่ธรรมชาติ 2) วัสดุอุปกรณ์ 3) สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยี สารสนเทศ และ 4) บุคคล ซึ่งรวมถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

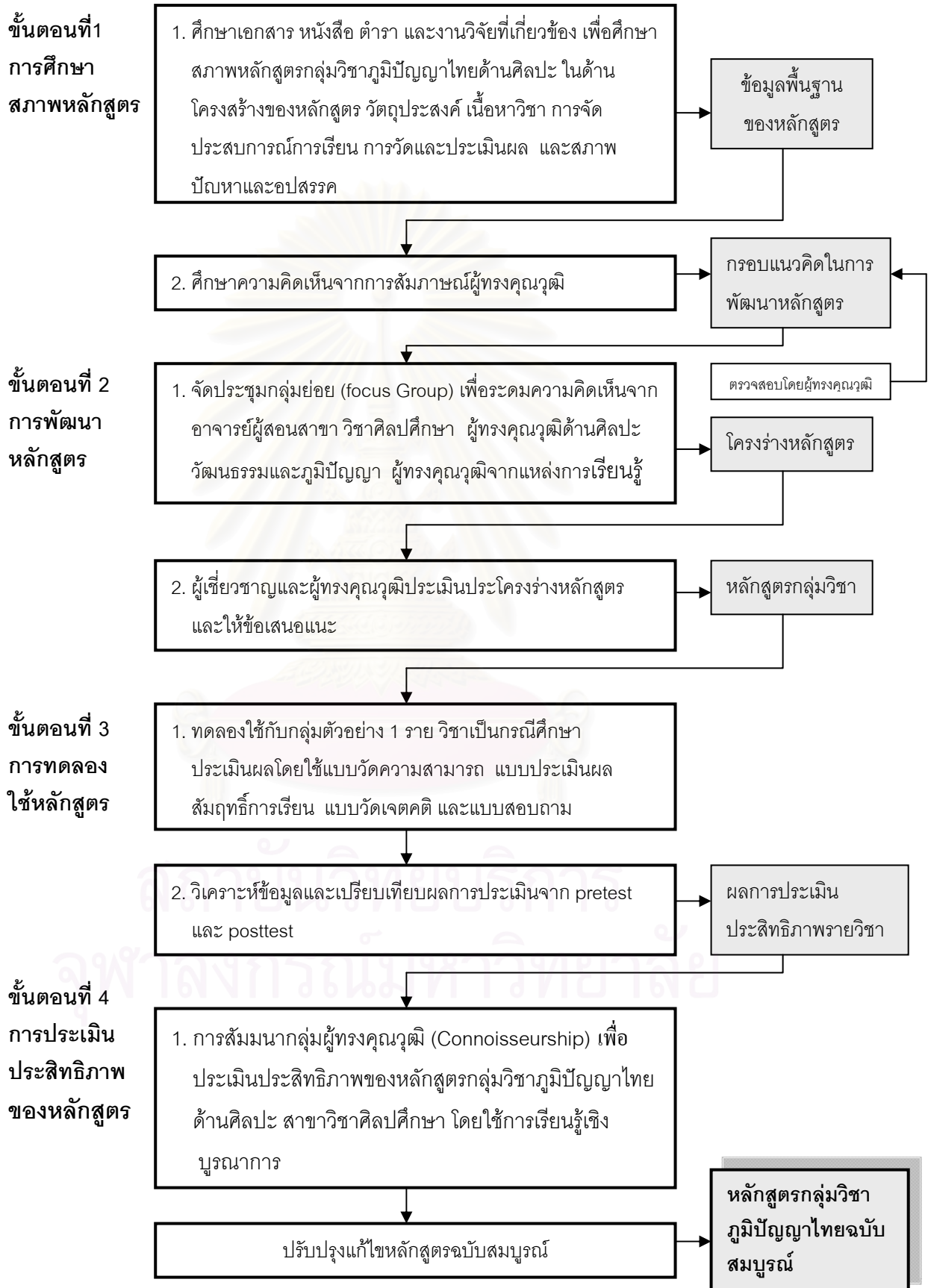
การเรียนรู้เชิงบูรณาการ หมายถึง การใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการในการ จัดการเรียนการสอนเพื่อเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่ หลากหลายเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มี ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การเชื่อมโยงความรู้และการสร้างความรู้ใหม่ เกิด เจตคติในด้านความตระหนัก ซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

รูปแบบการบูรณาการ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนโดยใช้รูปแบบ การบูรณาการ 4 รูปแบบ คือ แบบจรรจบ แบบเชื่อมโยงต่อเนื่อง แบบใยแมงมุม และแบบฝังตัว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงในการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการ เชื่อมโยงความรู้เป็นหนึ่งเดียวกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

สรุปขั้นตอนในการวิจัย

แนวความคิดหลักของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นแนวความคิดหลักของการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

1.1 ด้านการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดไว้ในมาตรา 22 - 25 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้ต้องจัดให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ส่วนแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)กำหนดให้ใช้ "คน"เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและกำหนดนโยบายเพื่อดำเนินการในการสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

1.2 ด้านการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแผนการศึกษาศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) ได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยสอดคล้องกันคือ ให้มีการส่งเสริม และสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ ปลุกฝังจิตสำนึก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ให้มีการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มุ่งฟื้นฟู สืบสาน และธำรงไว้ซึ่งคุณค่า เอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมของไทย สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยมากขึ้น พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ และโบราณสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษาคือปรับบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยมีมาตรการและกลไกหลักคือส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เพื่อให้ทั้งอาจารย์ นิสิต นักศึกษา และชุมชน มีความรู้ความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อนำไปสู่การสืบสานและสร้างสรรค์ต่อไป ส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้นักไทยมีความเข้าใจ และเห็นคุณค่า ความงดงามที่แท้จริงของชีวิต สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อยกระดับจิตใจ เสริมสร้างความอ่อนโยนทางจิตใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รักถิ่นฐาน

และพัฒนามาตรฐานวิชาชีพและวิชาการด้านศิลปะไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ให้พัฒนา
สืบไป

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนให้สามารถพัฒนา
ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทุกด้าน
ของผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่จากแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบ ในด้านศิลปะ
วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ต้องส่งเสริมและจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม
และภูมิปัญญาไทย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าความเป็นไทย

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

2.1 สิ่งกำหนดหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร ต้องมีสิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
ต่างๆที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดหลักสูตร ได้แก่ ข้อมูลด้านเป้าหมาย
ของประเทศ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านวิชาการ ด้านเทคโนโลยี ด้านจิตวิทยา คุณธรรม
จริยธรรม และด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543) นอกจากนี้แล้วยังต้อง
กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ เพื่อสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะตามที่สังคม
และประเทศชาติต้องการได้ ซึ่งคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของทบวงมหาวิทยาลัย (2543)
คือ มีความรู้คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกแบบผู้ประกอบการ มีความคิดและ
วิจารณ์ญาณ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และสามารถนำการพัฒนาประเทศ
และได้กำหนดคุณภาพและขีดความสามารถของบัณฑิตไทยที่ต้องมีในตัวเองไว้ 10 ประการ ได้แก่
มีองค์ความรู้ในวิชาชีพของตนอย่างลุ่มลึกและเพียงพอ มีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง เป็นนัก
แก้ปัญหาที่สามารถประยุกต์ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ คิดเชิงเหตุผล และคิดเชิงสร้างสรรค์ในการ
แก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน มีทักษะการจัดการ ปฏิบัติงานด้วยตนเองโดยอิสระและปฏิบัติงาน
ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถติดต่อสื่อสารในการปฏิบัติงานวิชาชีพและการสื่อสาร
สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งความรู้ในการปฏิบัติงานและพัฒนาความรู้อย่างมี
ประสิทธิภาพ และยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม
ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2543/ 2547) ได้แบ่งคุณลักษณะของบัณฑิตออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน
ความรู้ 2) ด้านความคิด 3) ด้านปฏิบัติ และ 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม

2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler, 1949) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรว่า ในการจัด
หลักสูตรและการสอนนั้น ควรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ข้อ คือ

- 1) มีจุดประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถาบันการศึกษาต้องการให้บรรลุ

- 2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
- 3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพอย่างไร
- 4) จะประเมินประสิทธิภาพของประสบการณ์ทางการศึกษาได้อย่างไรว่าบรรลุผล

ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba)

ทาบา (Taba, 1962) มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่มีขั้นตอนคล้ายรูปแบบของ Tyler แต่จะมีการปรับขยายให้สมบูรณ์โดยมีเนื้อหาและรายละเอียดมากขึ้น คือ

- 1) วิจัยถึงความต้องการของผู้เรียนและสังคม
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์
- 3) คัดเลือกเนื้อหาสาระ
- 4) จัดเนื้อหาสาระ
- 5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 6) จัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 7) กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล

2.3 รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

เป็นการประเมินผลโดยยึดจุดประสงค์เป็นหลัก (Gold-Based Description Model) มีแนวคิดว่าการศึกษาคือกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 อย่างคือ จุดประสงค์ ประสบการณ์การเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ด้วยการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนก่อน แล้วพิจารณาแนวการสอนที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งเรียกว่า Tyler Loop (สงัด อุทรานันท์, 2530; อารง บัวศรี, 2542) การประเมินผลแบบนี้มุ่งเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์กับผลสัมฤทธิ์ การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์จากประสบการณ์ใช้วิธีตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเปรียบเทียบพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์กับพฤติกรรมที่ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นการประเมินผลรวม ขณะเดียวกันก็ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์กับประสบการณ์และระหว่างประสบการณ์กับผลสัมฤทธิ์ด้วย ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบทั้งจุดประสงค์และพฤติกรรมด้วย โดยมุ่งตรวจสอบว่าผลการกระทำเป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ และไม่จำเป็นว่าผลนั้นจะต้องเป็นผลการเรียนรู้เสมอไป

2.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ (Bloom, 1964; สุกฤษณ์ ศรีบุรี, ม.ป.ป., ใจทิพย์ เชื้อรัตพงษ์, 2539)

- 1) พุทธิพิสัย หรือความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การ

วิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

2) จิตพิสัย หรือเจตคติ ได้แก่ การรับ การตอบสนอง การให้คุณค่า การจัดระบบ และการสร้างลักษณะนิสัยตามคุณค่า

3) ทักษะพิสัยหรือการปฏิบัติ ได้แก่ การรับรู้ การเตรียมพร้อม การตอบสนองตามแนวทางที่ให้ การเกิดทักษะนิสัย และการตอบสนองสิ่งที่ซับซ้อน

2.5 การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

หลักสำคัญของการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (สมศักดิ์ ภาวีกาตาวรรณ, 2544)

ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests)

1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
 2) เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Constructionism) คือสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง

3) เป็นการพึ่งพาตนเอง (Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ (Metacognition) คือรู้วิธีคิดของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเนื้อหา

4) เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น

5) เน้นความร่วมมือ (Cooperation) เป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน

6) เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ทั้งในรูปแบบกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

2.6 กระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง

หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ยึดยึดความรู้อย่างเดียว แต่หาสาระให้กับผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2540)

- 1) กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข
- 2) กระบวนการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้
- 3) การเรียนรู้ที่จะทำและอยู่ร่วมกัน
- 4) การเรียนรู้ที่จะเป็นบุคลิกภาพส่วนตัวที่ได้พัฒนาดีขึ้น
- 5) การเรียนรู้ที่จะแสวงหาวิธีการเรียน

สรุปการพัฒนาหลักสูตร ต้องมีสิ่งกำหนดหลักสูตรและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทยเลอร์และทาบา มีลักษณะที่คล้ายคลึง

กัน สรุปได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) การเลือกเนื้อหาและจัดเนื้อหาในหลักสูตร 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนการสอน ในส่วนของการประเมินผลหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ จุดประสงค์ ประสบการณ์การเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตามแนวคิดของบลูมได้แก่พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้นเน้น ที่การให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นหลัก ได้แก่ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เกิดความคิด ค่านิยม คุณธรรม รู้กระบวนการเรียนที่จะรู้ วิธีการแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง พึ่งพาตนเอง การประเมินตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนา บุคลิกภาพ

3. แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

3.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

เกิดจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ขาดสมดุลในการพัฒนาด้านศิลปะและวัฒนธรรมไทย การรับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้เกิดวิกฤติด้านศิลปะ วัฒนธรรม คนไทยขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความสนใจและขาดจิตสำนึกต่อศิลปะและ วัฒนธรรมไทยจนละเลยและถูกลืม (คณะกรรมาธิการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม, 2536; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537) ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือภูมิปัญญาไทยได้สูญ หายไปจากสังคมไทยเป็นอันมาก และเกือบจะหมดสิ้นโดยมีภูมิปัญญาสากลที่ไม่เหมาะสมกับ สังคมไทยเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาไทย จะเห็นได้ชัดเจนจากเนื้อหาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบมีเนื้อหาด้านภูมิปัญญาสากลมากกว่าภูมิปัญญาไทยทำให้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยน้อยลง การศึกษาไทยในปัจจุบันจึงขาดดุลทางปัญญา ขาดการ สร้างสรรค์องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (กัลยาณี ภูมิมาพรเทพ, 2548)

3.2 ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้าน ศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ และงานช่างต่าง ๆ เป็นต้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน อ้างถึงใน สถาบันไทยศึกษา, 2534) เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) ได้แบ่งลักษณะของภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม และประดิษฐ์กรรมใน รูปของเครื่องมือ ของใช้ ศิลปวัตถุที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากพื้นภูมิที่ หลากหลายระหว่างภูมิภาค

สำหรับประเภทของศิลปะโดยทั่วไปนั้น จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วิจิตรศิลป์ หมายถึง ผลงานที่มุ่งเน้นเรื่องคุณค่าของความงามเป็นสำคัญ ได้แก่

จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ดนตรีและนาฏศิลป์

2. ประยุกต์ศิลป์ หมายถึงผลงานที่ประยุกต์เพื่อประโยชน์ใช้สอยซึ่งประกอบด้วย ความงามและความประณีต ได้แก่ มัณฑนศิลป์ อุตสาหกรรมศิลป์ พาณิชยศิลป์ หัตถศิลป์

3.3 วิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมให้เกิดผล

การเรียนรู้วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จากการซึมซับ การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และความซาบซึ้ง (สกศ., 2545)

สรุปว่า เกิดปัญหาวิกฤติด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย และปัญหาการจัดการศึกษาในระบบมีเนื้อหาด้านภูมิปัญญาสากลมากกว่า จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาไทยให้มากขึ้น วิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยให้เกิดผลคือการเรียนรู้ที่ได้จากการซึมซับ การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และความซาบซึ้ง และจากการจำแนกประเภทของภูมิปัญญาและศิลปะ ได้นำมาเป็นแนวคิดในการกำหนดประเภทของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะคือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม และวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปะ

4. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้

4.1 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ คือ แหล่ง หรือที่รวมข้อมูล ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ หรือ กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แหล่งการเรียนรู้แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงานดังนี้คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน แบ่งแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ห้องสมุด 2) สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน 3) ประเพณี พิธีกรรม และ 4) ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุมาลี สังข์ศรี (2546) แบ่งประเภทการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 7 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในบริเวณชุมชน 2) วิธีการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน 3) ศาสนาประเพณี 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) หน่วยงาน องค์การของรัฐและเอกชน 6) สื่อต่าง ๆ และ 7) แหล่งการศึกษา เพื่อการเรียนรู้โดยตรง อาชัญญา รัตนอุบล (2539) จำแนกการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) บุคคล 2) ทรัพยากรธรรมชาติ 3) สื่อ 4) วัตถุและสถานที่

4.2 แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นฐาน

ฟอกซ์ (Fox, 1996 อ้างถึงในศิริพร ทวีชาติ, 2545) ได้เสนอหลักการสำคัญของการ

เรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน คือ

1. วิธีการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และบทบาทที่ปรึกษาหรือผู้อำนวยการความสะดวก การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกัน และการร่วมมือในการสอน

2. กระบวนการคิด เน้นความสามารถด้านสารสนเทศ ได้แก่ การเข้าถึงความรู้ การประเมินความรู้ และการสร้างความรู้

3. แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย เนื้อหาความรู้ แหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย พื้นที่ที่ใช้ในการเรียนที่หลากหลาย และเทคโนโลยี

สรุปการใช้แหล่งการเรียนรู้ ได้นำแนวความคิดการใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นฐาน มากำหนดเป็นกระบวนการเรียนโดยการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปะ

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่หลากหลาย นำข้อมูลย่อยที่ได้มาเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้รวมเชิงลึก หรือความรู้ใหม่โดยใช้ทักษะการคิด และใช้องค์ประกอบการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) วิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) กระบวนการคิด คือความสามารถในการแสวงหาความรู้ การประเมินความรู้ และการสร้างความรู้ 3) แหล่งข้อมูลคือ เนื้อหาความรู้ แหล่งข้อมูลและพื้นที่ที่ศึกษาที่มีความหลากหลาย สำหรับแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา สรุปได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) ประเภทสถานที่ทั้งสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสถานที่ธรรมชาติ 2) วัสดุอุปกรณ์ 3) สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 4) บุคคล ซึ่งรวมถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

5. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

บูรณาการ คือ การทำให้หน่วยย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์ อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

หลักสำคัญของการบูรณาการ มี 3 ประการ ได้แก่

1. มีหน่วยย่อย องค์ประกอบ ชิ้นส่วน หรือ ชั้น ระดับ แง่ ด้าน ที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน

2. หน่วยย่อยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะมีลักษณะยึดหยุ่น ปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา

3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วจะเกิดความครบถ้วนเต็มสมบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะที่พอดีหรือสมดุล แล้วองค์รวมนั้นก็มีชีวิตชีวา ดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของการบูรณาการ

รูปแบบของการบูรณาการ

โฟการ์ตี และสโตเฮอร์ (Fogarty and Stoehr, 1995) ได้แบ่งรูปแบบของการบูรณาการออกเป็น 10 รูปแบบ ดังนี้

1. แยกส่วน (Fragmented) เน้นการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ โดยแยกรายวิชาออกจากกัน แต่ผู้สอนจะร่วมกันอภิปรายและคัดเลือกเนื้อหาสาระที่สำคัญของแต่ละรายวิชา จึงเป็นเพียงการเตรียมการสำหรับการบูรณาการหลักสูตรสาขาวิชาพร้อมกันต่อไป
2. เชื่อมโยง (Connected) เป็นการสอนแบบแยกรายวิชา แต่จัดหน่วยการสอนให้เชื่อมโยงกัน ใน 2 ลักษณะคือ theme เป็นแนวคิดใหญ่ และ thread เป็นทักษะหรือเครื่องมือ
3. รังนก (Nested) เป็นการบูรณาการภายในวิชาเดียว โดยการบูรณาการทักษะต่างๆ ได้แก่ ทักษะทางสังคม ทักษะทางความคิด และทักษะการจัดระบบ
4. เชื่อมโยงต่อเนื่อง (Sequenced) เป็นการบูรณาการการสอน 2 วิชา โดยผู้สอนร่วมกันพิจารณาหน่วยการเรียน หัวข้อ ทักษะ และแนวคิดที่คล้ายกันของแต่ละวิชา นำมาเชื่อมโยงกัน ปรับกิจกรรม และวางแผนจัดเรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้ใหม่ให้เหมาะสมในช่วงเวลาเดียวกัน ทั้ง 2 วิชา แต่ยังคงสอนแยกตามวิชา จึงเป็นขั้นแรกของการบูรณาการข้ามวิชา
5. แบ่งส่วน (Shared) เป็นการบูรณาการระหว่าง 2 วิชา ที่มีสาระความรู้ และความคิดรวบยอดที่คาบเกี่ยวกัน โดยผู้สอนวางแผนการสอน ทักษะ และเจตคติร่วมกัน ซึ่งอาจกำหนดเป็นหัวข้อ หรือโครงการร่วมกันในหัวข้อที่มีความคิดรวบยอดร่วมกัน ส่วนหัวข้ออื่นก็สอนไปตามปกติ
6. โยแมงมุม (Webbed) เป็นการบูรณาการโดยการกำหนดประเด็น (theme) ขึ้นมาจากการวิเคราะห์หลักสูตรและบริบทของสังคม นำไปพิจารณาเปรียบเทียบหาประเด็นในรายวิชาต่างๆ ที่สอดคล้องกัน แล้วเชื่อมโยงไปสู่วิชาเหล่านั้น
7. ร้อย (Threaded) เป็นการบูรณาการที่เน้นทักษะชีวิตมากกว่าเนื้อหาสาระของรายวิชา ได้แก่ ทักษะในการคิด การร่วมมือและการจัดการ โดยเชื่อมโยงทักษะชีวิตผ่านการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐาน
8. สัมพันธ์ (Integrated) เป็นการบูรณาการวิชาข้ามหลายวิชา หรือสหสาขาวิชา โดยนำความสัมพันธ์ของวิชาการทับซ้อนในหัวเรื่องใหญ่ ได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ หรือเจตคติ และสอนร่วมกันเป็นทีม
9. ฝังตัว (Immersed) เป็นการบูรณาการระหว่างข้อมูลใหม่กับข้อมูลเก่าที่มีอยู่ภายในตัวผู้เรียน อาจศึกษาเชิงลึกในวิชาเดียวที่ตนสนใจ ซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายด้าน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยเหลือให้สามารถเชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ต่างๆ เข้า

ด้วยกันได้

10. เครือข่าย (Networked) เป็นการบูรณาการโดยผู้เรียน จากการเลือกเครือข่ายและแหล่งทรัพยากรที่หลากหลายของผู้เชี่ยวชาญ ผู้เรียนจะศึกษาเรื่องที่น่าสนใจในเชิงลึกก่อน และเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้างขึ้น ซึ่งจะเป็นการเริ่มสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

รูปแบบการบูรณาการทั้ง 10 รูปแบบนี้ สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (Fogarty, 1991a; 1991b)

1. การบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน (Within single disciplines) แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ แบบแยกส่วน แบบเชื่อมโยง และแบบร้งนง

2. การบูรณาการระหว่างต่างสาขาวิชา (Across several disciplines) แบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ คือ แบบเชื่อมโยงต่อเนื่อง แบบมีส่วนร่วม แบบโยแมงมูม แบบร้อย และแบบสัมพันธ์

3. การบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและการประสานกันระหว่างตัวผู้เรียน (Within and across learners) แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบฝังตัว และแบบเครือข่าย

5. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา

หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2547) เป็นหลักสูตร 5 ปี ประกอบไปด้วย

1. วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์และเนื้อหาสาระของศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์

2) เพื่อให้บัณฑิตมีความตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาความคิดด้านคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

2. จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 168 หน่วยกิต

3. โครงสร้างหลักสูตร หมวดวิชาเอกเดี่ยว 74 หน่วยกิต ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 52 หน่วยกิต รายวิชาเลือก 22 หน่วยกิต

4. กลุ่มวิชาเอกที่เปิดสอน ได้แก่

1) กลุ่มวิชาจิตรกรรม

2) กลุ่มวิชาประติมากรรม

3) กลุ่มวิชาภาพพิมพ์

4) กลุ่มวิชาออกแบบ

5) กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

6) กลุ่มวิชาศิลปศึกษา

หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การพัฒนามาตรฐานวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ได้ศึกษาสภาพของหลักสูตรรายวิชา/ กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย และรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย ของหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยการศึกษาวิจัยทั้งหมดยกจากเอกสารหลักสูตรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาในเชิงลึกจากประมวลลักษณะรายวิชา/ แผนการสอนรายวิชา จำนวน 5 รายวิชา ศึกษาความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นจากอาจารย์ผู้สอน/ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้รายละเอียดของหลักสูตรในแต่ละวิชา ประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ นำมาสร้างเป็นกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีโครงสร้างหลักสูตรตามโครงสร้างของกลุ่มวิชาอื่นๆ ในสาขาวิชาศิลปศึกษาที่แบ่งเป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก และรายละเอียดของหลักสูตรในแต่ละวิชา ประกอบไปด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ ในส่วนของจุดมุ่งหมายการศึกษา ได้นำกรอบแนวคิดของบลูม (Bloom, 1964) มากำหนดเป็นวัตถุประสงค์รวมของกลุ่มวิชาไว้ 3 ด้าน คือ

ด้านความรู้ความเข้าใจ มีความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ที่ได้ อย่าง เป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงความรู้ และสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง

ด้านเจตคติ ตระหนัก ซาบซึ้งและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ประเภทต่าง ๆ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เห็นคุณค่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านทักษะ รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ อย่างเป็นระบบ ทักษะด้านสังคม ทำงานกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ทักษะการฟัง แก้ปัญหา การคิด การตัดสินใจ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านนี้จะเน้นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละรายวิชา มากน้อยแตกต่างกันไปตามลักษณะรายวิชา โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้หลัก 3 ด้านในทุกวิชา สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 วัตถุประสงค์รวมของการเรียนรู้ของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

รายวิชา ที่	ชื่อวิชา	ประเภทวิชา	วัตถุประสงค์การเรียนรู้		
			ด้านความรู้	ด้านเจตคติ	ด้านทักษะ
1	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	บังคับ	√	√	√
2	ศิลปะพื้นบ้าน	บังคับ	√	√	√
3	ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น	เลือก	√	√	√
4	ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบ ร่วมสมัย	เลือก	√	√	√
5	การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทย 1	เลือก	√	√	√
6	การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทย 2	เลือก	√	√	√
7	การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทย 3	เลือก	√	√	√

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. เป็นแนวทางการในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาอื่น ๆ ของสาขาวิชาศิลปศึกษา หรือรายวิชาสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
2. ได้รูปแบบหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงใช้ในสาขาวิชาอื่นในรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในลักษณะของการบูรณาการได้
3. ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
4. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้
5. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
6. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาคครั้งใหญ่ โดยมีการกำหนดเป็นข้อกำหนดทางกฎหมายและนโยบายต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม และแหล่งการเรียนรู้ คือ

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

กำหนดให้มีการส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมในมาตรา 81 คือ “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลป วิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ”

1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

กำหนดให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ดังนี้

ด้านการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (มาตรา 24) รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (มาตรา 25)

ด้านการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึก ให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย (มาตรา 7) การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ ข้อ (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (มาตรา 23)

1.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549

ได้กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มุ่งฟื้นฟู สืบสาน และธำรงไว้ซึ่งคุณค่า เอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรมของไทยที่ช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพากันไว้ให้มั่นคง สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยมากขึ้น โดยได้กำหนดนโยบายหลักคือ พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน

1.4 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)

แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผนโดยมีการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการด้วยการรวมที่"คน"

เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้คนไทยมีความสุข พึ่งตนเอง และก้าวทันโลกโดยยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และสังคมแห่งสมานฉันท์ที่มุ่งฟื้นฟูสืบสาน และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย กำหนดวัตถุประสงค์ข้อ 3 คือ พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และการสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยมีแนวนโยบายเพื่อการดำเนินการ 8 คือ การส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม บนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย มีกรอบการดำเนินงานคือ พัฒนา ส่งเสริม และสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย และทำความเข้าใจเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาสากล

1.5 แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

กำหนดจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษาคือ การทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ปรับบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มาตรการและกลไกหลักคือ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เพื่อให้ทั้งอาจารย์ นิสิต นักศึกษา และชุมชน มีความรู้ความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อนำไปสู่การสืบสานและสร้างสรรค์ต่อไป, ส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้คนไทยมีความเข้าใจ และเห็นคุณค่า ความงามงามที่แท้จริงของชีวิต สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อยกระดับจิตใจ เสริมสร้างความอ่อนโยนทางจิตใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รักถิ่นฐาน และ พัฒนามาตรฐานวิชาชีพและวิชาการด้านศิลปะไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ให้พัฒนาสืบไป (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของผู้เรียน ให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นแรงงานความรู้ (Knowledge Worker) ที่พึงประสงค์ของผู้ใช้บัณฑิต และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมและประเทศ เมื่อเกิดการปฏิรูปอุดมศึกษาทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาครั้งใหญ่ในทุกๆ ด้านรวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรด้วย ในการพัฒนาหลักสูตร มีแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 ความหมายของหลักสูตร

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือปรัชญาและมุมมองของแต่ละคน ดังนี้คือ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึงการวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติการในอนาคต

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2547) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือแผนของการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษา วิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งหมายถึง การพิจารณา คัดเลือก จัดรวบรวมและเรียบเรียงเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ตลอดจนการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาและคุณธรรม สามารถสร้างเสริมองค์ความรู้ ความคิดวิเคราะห์ได้ และนำความรู้มาแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ในส่วนวิชาการ วิชาชีพ และการดำรงชีวิต

วิชัย ดิสสระ (2535) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง วิชาเนื้อหาที่เป็นมวลงประสบการณ์ของการเรียนรู้กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

สุลักษณ์ ศรีบุรี (ม.ป.ป.) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแผนที่เขียนไว้อย่างชัดเจนเพื่อบอกขอบเขตและการจัดทำโปรแกรมการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งตัวหลักสูตรประกอบด้วย ข้อความที่กล่าวถึงแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และระบบแนวทางการประเมินผลคุณค่าและประสิทธิภาพของหลักสูตร

ก๊อต (Good อ้างถึงใน กาญจนา คุณารักษ์, 2527) ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือ

1. ระบบของกลุ่มรายวิชาหรือลำดับของรายวิชาที่ต้องการเรียนเพื่อให้สำเร็จการศึกษา หรือประกาศนียบัตรในวิชาเอกที่ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา
2. โครงการทั่วไปของเนื้อหาวิชาหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนพิเศษ ซึ่งโรงเรียนได้จัดไว้เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะจบการศึกษาได้ หรือประกาศนียบัตรที่จะเข้าสู่อาชีพหรือวิชาชีพ
3. กลุ่มรายวิชาและประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับภายใต้การนำของโรงเรียน หรือวิทยาลัย ซึ่งอาจจะขึ้นอยู่กับความสนใจในรายวิชาหรือกิจกรรมอื่น ๆ หรือโอกาสในการตั้งใจหรือประสบการณ์ หรือผู้เรียนได้เรียนรู้จะไว้อย่างจริงจัง หรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้ทั้งหมดจากโรงเรียน

เซล์เลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1981) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เป็นประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียน เป็น ประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามเป้าหมายการเรียนรู้ หรือกล่าวอย่างรวบรัดไว้ว่าหลักสูตรคือโปรแกรมของโรงเรียนที่จัดให้กับผู้เรียน

2.2 สิ่งกำหนดหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตร ต้องมีสิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดหลักสูตร ดังนี้คือ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543) ได้กล่าวถึงสิ่งกำหนดหลักสูตร ได้แก่

1. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านเป้าหมายของประเทศ เป็นเป้าหมายทางการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
2. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
3. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านวิชาการ
4. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านเทคโนโลยี
5. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านจิตวิทยา
6. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านคุณธรรมจริยธรรม
7. สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.3 คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

ในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ เพื่อสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ ดังนี้

ทบวงมหาวิทยาลัย (2543) ได้กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ไว้ในวิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ดังนี้ สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกแบบผู้ประกอบการ มีความคิดและวิจารณ์ญาณ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ สามารถนำการพัฒนาประเทศ และได้กำหนดคุณภาพและขีดความสามารถของบัณฑิตไทยที่ต้องมีในตัวเองไว้ 10 ประการ ได้แก่ การมีองค์ความรู้ในวิชาชีพของตนอย่างลุ่มลึกและเพียงพอที่จะเริ่มปฏิบัติงานระดับมืออาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ การมีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตัวเองเพื่อพัฒนาตนเองและมุ่งสู่ความเป็นเลิศในวิชาชีพ การเป็นนักแก้ปัญหาที่สามารถประยุกต์ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดเชิงเหตุผล และการคิดเชิงสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน การมีทักษะการจัดการ สามารถปฏิบัติงานด้วยตนเองโดยอิสระและปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ การสามารถติดต่อสื่อสารในการปฏิบัติงานวิชาชีพและการสื่อสารกับประชาคมโลกด้วยภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งความรู้ในการปฏิบัติงานและพัฒนาความรู้อย่างมีประสิทธิภาพในประชาคมโลก และการยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน (2543 และ 2547) ได้กล่าวว่า การศึกษาในระดับปริญญาตรีนั้นเน้นหนักที่การให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติได้และแสวงหาความรู้ต่อไปในสาขาที่ผู้เรียนได้เรียน ซึ่งนอกจากจะมีเป้าหมายทางวิชาการแล้ว ยังเน้นที่การสร้างและพัฒนาค่านิยม บุคลิกภาพและแบบแผนพฤติกรรมของผู้เรียนไปพร้อมกันด้วย การศึกษาในระดับนี้จึงมุ่งเน้นที่การแสวงหาความรู้ การใช้ความรู้ได้อย่างชาญฉลาดเหมาะสม มีความสอดคล้องกับสาขาที่เรียน และได้แบ่งคุณลักษณะของบัณฑิตออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) เป็นผู้มีความรู้ทั่วไปตามวิชาชีพของตน มีความรู้ทันสมัย และรู้จักสืบเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีความรู้ลึก สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ มีความเชี่ยวชาญ เข้าถึงแก่นความรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่

2. ด้านความคิด (Thinking) สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล ความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดใหม่ได้อย่างทันสมัย มียุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ สามารถคิดไปข้างหน้า และคิดได้เอง มีความคิดรวบยอด และมีความคิดรวบยอด และสามารถตกผลึกทางความคิดได้

3. ด้านปฏิบัติ (Skill) สามารถปฏิบัติงานได้ตามวิชาชีพ สามารถปรับปรุง พัฒนางาน และแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ที่ดีขึ้น สามารถสร้างงานใหม่และทำได้ด้วยตนเอง มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญการ และปฏิบัติงานได้อย่างแม่นยำ

4. ด้านคุณธรรมจริยธรรม (Ethic) มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น สามารถชักจูงชี้แนะคนอื่นให้เกิดความตระหนักต่อปัญหา และมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

เกรียงศักดิ์ วงศ์เจริญศักดิ์ (2539) ได้กล่าวถึงลักษณะของศิษิต หรือปัญญาชนที่มีคุณภาพอย่างสมบูรณ์นั้น ประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการคือ

1. มีความชำนาญในการใช้ภาษา
2. มีความประพฤติดีงาม
3. มีรสนิยมดี หมายถึง ศึกษาให้รู้ซึ่งถึงคุณค่าที่มีอยู่จริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อนที่จะตัดสินความดีงามหรือค่าของสิ่งนั้น
4. มีวิจารณ์ญาณ คือ รู้จักไตร่ตรอง ใคร่ครวญหาเหตุผลให้ถ่องแท้ก่อนตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
5. ใฝ่รู้ หมายถึง รักการเรียนรู้อยู่เป็นนิจ โดยคิดอยู่เสมอว่าความรู้เป็นสิ่งประเทืองปัญญาและความงอกงามที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

6. สามารถนำความคิดไปปฏิบัติได้ ผู้ที่นำความคิดไปปฏิบัติได้ต้องเป็นผู้ที่มีคิดเด่นชัดเป็นของตนเอง เป็นความคิดที่ประกอบด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ มิใช่จากการลอกเลียนแบบโดยขาดการพิจารณาและความเข้าใจอย่างถูกต้อง

วิธีการที่จะพัฒนาบุคคลได้อย่างรวดเร็วที่สุดวิธีหนึ่งคือ การถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบการศึกษาตามกระบวนการขั้นตอนและหลักสูตรอย่างเหมาะสม การปฏิรูปการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้คนคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และประยุกต์ใช้เป็น เน้นขีดความสามารถให้คนไทยได้ศึกษาได้ด้วยตนเองจากข้อมูลที่มีอยู่รอบตัว

กรอบแนวคิดของรัฐบาลไทยสำหรับคนไทยยุคใหม่ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษาของรัฐบาล เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2544 (อ้างถึงใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2547) ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์หรือคนไทยยุคใหม่ว่า “ต้องเป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนที่มีความสุข” ในความหมายของคนดีคือ คนที่มีความรู้คู่คุณธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใช้หลักธรรมะในชีวิต ในส่วนของความเป็นคนเก่งคือ คนที่มีความรอบรู้ รู้เท่าทันสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง มีพลังความคิดสร้างสรรค์ รู้จักวิหาความรู้ เข้าใจและรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตบนฐานภูมิปัญญาไทย ใช้สติปัญญาในการเผชิญและพิชิตปัญหา ส่วนคนที่มีความสุขคือ คนที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีอิสระปราศจากกิเลส ไม่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ มีความสุขในการเรียนรู้และการทำงาน และมีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง

คุณลักษณะของบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2547) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กำหนดพันธกิจในการสร้างคนไว้ 2 ประการคือ การสร้างบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะที่ได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ และการเสริมสร้างนิสัยให้เป็นบัณฑิตที่สามารถครองคนอย่างมีคุณธรรม และเป็นผู้นำสังคมได้

2.4 องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม จะต้องมียุทธศาสตร์ของหลักสูตร ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้แบ่งองค์ประกอบของหลักสูตรออกเป็น 4 ส่วนคือ

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชา
3. วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. วิธีการประเมินผล

2.5 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

2.5.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า การพัฒนา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Development ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ ลักษณะแรกหมายถึง การทำให้ดีขึ้น หรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดมีขึ้น โดยเหตุนี้ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึง อาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกันคือ ความหมายแรกหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่งคือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

ปทีป เมธาคูณวุฒิ (2545) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน การพัฒนาอาจจะทำได้โดยผู้สอนในรายวิชานั้น ๆ หรืออาจจะเป็นการดำเนินงานของสถาบัน การพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียน

ผู้สอนสามารถทำได้ในทุกภาคการศึกษา และทุกวิชาที่สอน แนวคิดในการพัฒนานั้นเริ่มต้นจากคำถามพื้นฐาน 4 คำถาม ดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายอะไรบ้างที่สถาบันการศึกษาต้องการ
2. ประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สามารถจัดได้และสนองต่อ

จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. ประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านั้นจะจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะประเมินได้อย่างไรว่าประสบการณ์การศึกษาที่จัดให้ นั้นได้บรรลุผลตาม

จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้นผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการให้การศึกษานี้

เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการสอน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1971) ให้ความหมายว่า หมายถึงการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจรวมถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

2.5.2 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้เสนอขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล

ปทีป เมธา คุณวุฒิ (2545) กล่าวว่า ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ควรประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการและภูมิหลังของผู้เรียน
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
3. เลือกเนื้อหาที่จะจัดบรรจุไว้ในหลักสูตร
4. จัดเนื้อหาวิชา
5. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
7. กำหนดวิธีการประเมินผล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบ คือ

1. ระบบร่างหลักสูตร

2. ระบบการใช้หลักสูตร
3. ระบบการประเมินหลักสูตร

2.5.3 ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร

1) ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler, 1949) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่า หลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตร (Tyler rationale) โดยกล่าวว่า ในการจัดหลักสูตรและการสอนนั้น ควรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ข้อ คือ

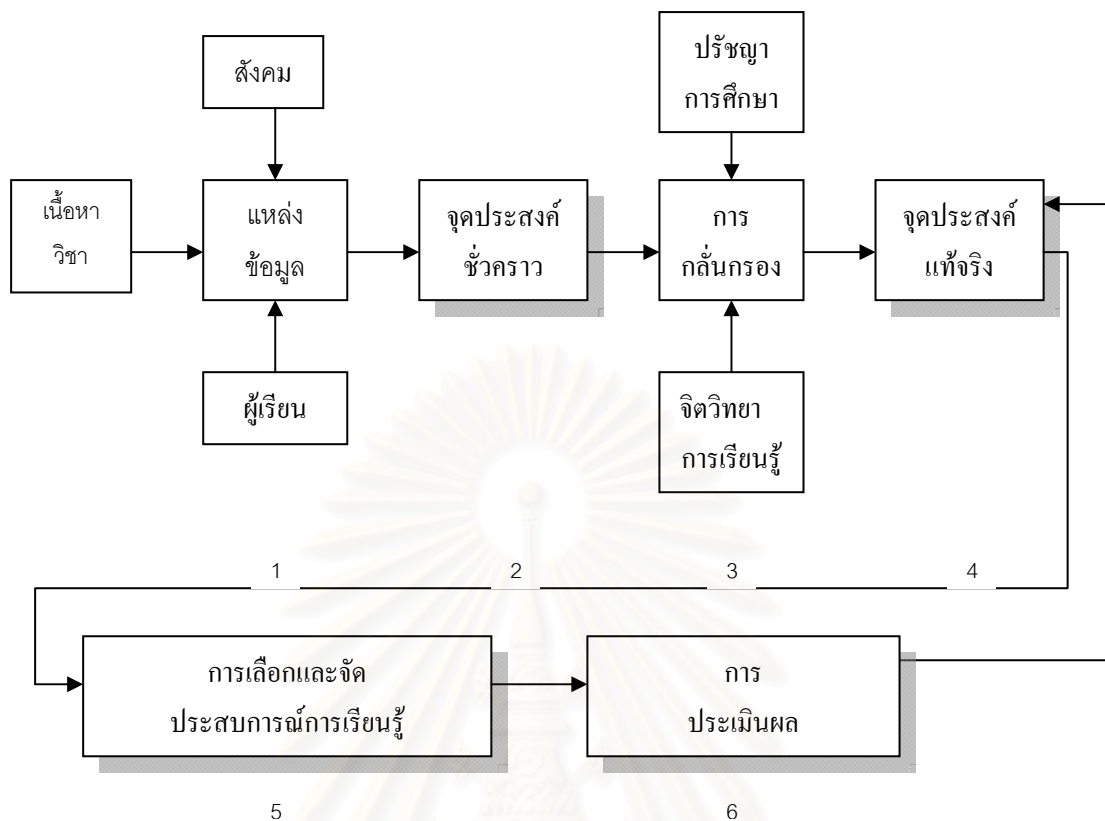
(1) มีจุดประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถาบันการศึกษาต้องการให้บรรลุ

(2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

(3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพอย่างไร

(4) จะประเมินประสิทธิภาพของประสบการณ์ทางการศึกษาได้อย่างไรว่าบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จากคำถามทั้ง 4 ข้อนี้ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงการกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ลักษณะเด่นของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของไทเลอร์คือ การใช้จุดประสงค์เป็นตัวกำหนดการควบคุมการเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537) ปรัชญาหรือแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์นี้มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงตัวผู้เรียน (Learner can be change) แนวทางการจัดการศึกษาของไทเลอร์เป็นแนวทางการจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า หรือแบบพัฒนาการ (Progressive) โดยใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐาน

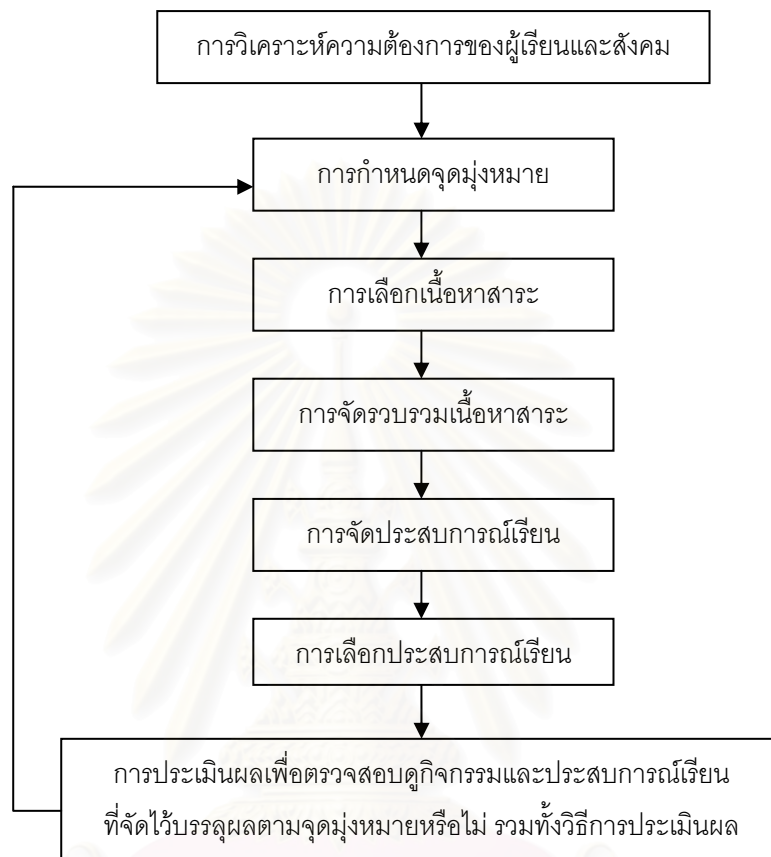
แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการสร้างและพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์

2) ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba)

ทาบา (Taba, 1962) มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่มีขั้นตอนคล้ายรูปแบบของ Tyler แต่จะมีการปรับขยายให้สมบูรณ์โดยมีเนื้อหาและรายละเอียดมากขึ้น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537) โดยมีความเชื่อว่า ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากล่างไปสูบน (the Grass-roots Approach) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) วินิจฉัยความต้องการของผู้เรียนและสังคม
- (2) กำหนดวัตถุประสงค์
- (3) คัดเลือกเนื้อหาสาระ
- (4) จัดเนื้อหาสาระ
- (5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- (6) จัดประสบการณ์การเรียนรู้
- (7) กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตรของทาบา จะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งก็ได้ตามที่ถนัดและสนใจ แต่เมื่อเริ่มที่จุดใดแล้วจะต้องทำการศึกษาให้ครบขบวนการทั้ง 7 ประการ ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการสร้างและพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา
(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537: 16)

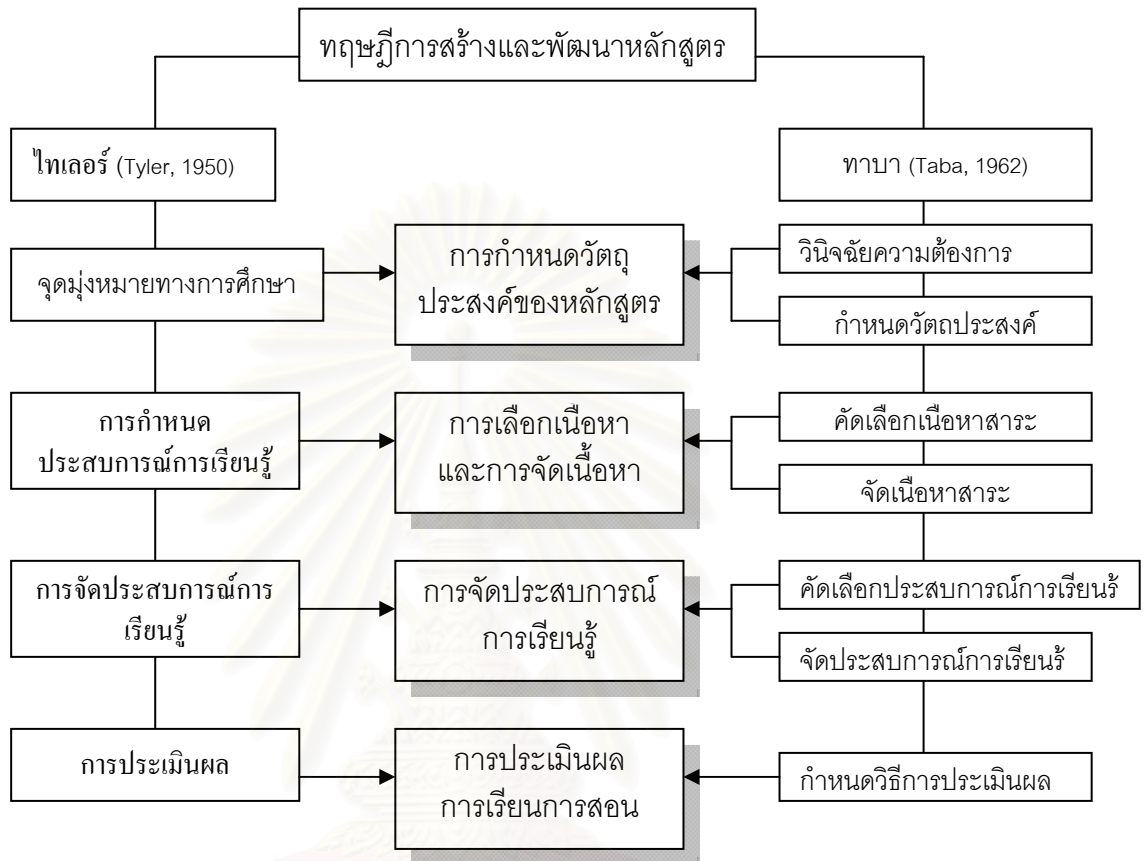
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (A Model for Curriculum Design) แบ่งออกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ (Taba, 1962; สงัด อุทรานันท์, 2530; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537)

- 1) วัตถุประสงค์
- 2) เนื้อหาวิชาและจำนวนคาบการเรียนการสอนของแต่ละวิชา
- 3) กระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรม
- 4) การประเมินผลตามวัตถุประสงค์

จากแนวคิดทฤษฎีของไทเลอร์และทาบา มีรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- 2) การเลือกเนื้อหาและจัดเนื้อหาในหลักสูตร
- 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 4) การประเมินผลการเรียนการสอน

แผนภูมิที่ 3 สรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบ่า
(พีระยา สระมาลา, 2543: 35)

2.6 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร

จุดประสงค์จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากขึ้นตอนหนึ่งของหลักสูตรที่จะมีผลต่อลักษณะของหลักสูตรและการกำหนดทิศทางรวมทั้งจุดเน้นของโปรแกรมการศึกษา (Zais, 1976) แสดงถึงความมุ่งหวังว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและความรู้ความสามารถในลักษณะใด รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผลกาเรียนของผู้เรียน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ทบวงมหาวิทยาลัย (2543) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรที่ดี ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความเป็นคนให้สมบูรณ์ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะชีวิตและสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งมีความรู้เฉพาะด้าน

เพื่อให้บัณฑิตสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้านใหม่ๆ ในสังคมยุคใหม่ โดยการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรับบทบาทของวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีต่อการพัฒนาสังคม

2. หลักสูตรที่ดี ต้องมุ่งเตรียมความพร้อมทางสติปัญญา ความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รู้คุณค่าของความคิด วิชาการและสรรพสิ่ง โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความลึกซึ้งทางด้านปัญญา และรู้จักใช้ความคิดขั้นสูง

3. หลักสูตรที่ดีต้องให้ความสำคัญกับทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคมข้อมูลข่าวสาร เช่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้ภาษาที่เป็นสากล ความสามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน

4. หลักสูตรที่ดีต้องส่งเสริมการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา เอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาแกนบังคับทั่วไป หรือการศึกษาทั่วไป ควรมียาวิชาหรือกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในเรื่องนี้ให้แก่ผู้เรียน

5. หลักสูตรที่ดีควรมุ่งพัฒนาความเป็นสากล เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศในเชิงวิชาการ เนื้อหาและประสบการณ์ รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องทันสมัย รวมถึงการให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถใช้ภาษาสากลในการเรียนการสอนเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ วัฒนธรรม ความคิดระหว่างผู้เรียนต่างวัฒนธรรม อันจะทำให้เกิดการสร้างชุมชนหรือเครือข่ายการเรียนการสอนระดับที่กว้างขึ้นด้วย เรื่องราวข่าวสารที่สำคัญทางวิชาการ และปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมควรได้รับการเอาใจใส่ทันที่

ทาบ (Taba, 1962 อ้างถึงในวิชัช วงษ์ใหญ่, 2525) ได้เสนอแนะว่า วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่สำคัญ มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเสริมสร้างวัตถุประสงค์ระดับอื่นๆ อีก 3 ระดับ แต่ละระดับจะต้องมีการรวมพินิจเพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่วัตถุประสงค์อื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับความคิด ความสำคัญพื้นฐานของวัตถุประสงค์นี้จะรวมถึงขอบข่ายการสังเกต สิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจัดรวมพินิจ เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่หลักการ การวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาและการคาดคะเนต่อไป เป็นต้น

3. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับทัศนคติซึ่งรวมถึงความรู้สึกและความอ่อนไหว การเสริมสร้างค่านิยมแบบประชาธิปไตย และการส่งเสริมคุณธรรมวัฒนธรรม เป็นต้น

4. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะ ได้แก่การฝึกฝนให้มีนิสัยรักการทำงาน การฝึกปฏิบัติการมีทักษะสัมพันธ์ เสริมสร้างทักษะพัฒนาแต่ละอย่างการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

ธำรง บัวศรี (2542) ได้กล่าวถึงการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ต้องยึดหลักสำคัญดังต่อไปนี้

1. ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม
2. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม
3. ต้องมุ่งสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม
4. ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่าหลักสำคัญที่ควรยึดถือในการกำหนดจุดประสงค์ในระดับหลักสูตรหรือ “จุดมุ่งหมาย” ควรมีลักษณะดังนี้

1. ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป
2. ต้องมีความสำคัญหรือคุณค่าต่อผู้เรียน
3. ต้องใช้ภาษาที่ชัดเจน
4. ต้องมีการพัฒนาผู้เรียนทั้งสติปัญญา ทักษะ และเจตคติ
5. ต้องตั้งอยู่บนรากฐานความจริง
6. ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

2.7 การเลือกและจัดเนื้อหาในหลักสูตร

เนื้อหาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากเป็นส่วนที่สืบเนื่องมาจากความมุ่งหมายของหลักสูตร และช่วยทำให้ความมุ่งหมายของหลักสูตรบรรลุผล กล่าวคือ เนื้อหาจะเป็นคำตอบของคำถามที่ว่า จะสอนอะไร อย่างไรดี

ประเภทของเนื้อหา สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภท (Taba, 1962; ธำรง บัวศรี, 2542) คือ

1. ประเภทที่เป็นข้อเท็จจริงและกระบวนการ (Specific Facts and Processes) ได้แก่เนื้อหาวิชาที่เป็นข้อมูล ซึ่งแสดงออกถึงความจริงของธรรมชาติ รวมทั้งหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่มีผู้กำหนดขึ้น

2. ประเภทที่เป็นความคิดพื้นฐาน (Basic Ideas) เนื้อหาวิชาประเภทนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของสองสิ่ง

3. ประเภทที่มโนทัศน์ (Concepts) เนื้อหาประเภทนี้รวบรวมเอาความคิดเบื้องต้นมาสรุปเป็นความคิดรวบยอด หรือที่เรียกว่ามโนทัศน์เป็นเนื้อหาที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่า 2 ประเภทแรก

4. ประเภทที่เป็นระบบความคิด (System of thought) เนื้อหาวิชาประเภทนี้จัดว่าเป็นประเภทสูงสุด กล่าวคือเป็นเนื้อหาที่จะนำไปสู่ความเข้าใจระบบความคิดของศาสตร์ต่างๆ ที่กล่าว เช่นนี้ หมายความว่า แต่ละศาสตร์ย่อมมีระบบความคิดไม่เหมือนกัน

ชูเบอ์ท (Schubert, 1986) มีความเห็นว่า เนื้อหาอาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้

1. เนื้อหาสาระในวิชา ซึ่งจะจัดเป็นความรู้ในรูปของข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หลักการ ความคิด เป็นต้น และเนื้อหาเหล่านี้จะได้รับการถ่ายทอดจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน
2. กิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะเน้นสิ่งที่ผู้เรียนกระทำมากกว่าเนื้อหาสาระในวิชา และกิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำนั้นสามารถสังเกตเห็นได้
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งจะเน้นที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสภาพภายนอกในสภาพแวดล้อมของการเรียน โดยจะหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการคิดของผู้เรียนด้วย

ไซส์ (Zais, 1976) เสนอแนะว่า เนื้อหา ควรรวมถึงความรู้ (ได้แก่ ข้อเท็จจริง หลักการ คำจำกัดความ ฯลฯ) ทักษะและกระบวนการ (ได้แก่ การอ่าน การเขียน การคำนวณ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจ การสื่อสาร ฯลฯ) และค่านิยมต่าง ๆ (ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับความดีงาม ความเลว ความถูกต้อง ความผิด ฯลฯ)

ทาบ (Taba, 1962) ไซส์ (Zais, 1976) เบรดี (Brady, 1987) และโซเวลล์ (Sowell, 1996) ได้เสนอแนะเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า พื้นฐานของการเลือกเนื้อหาควรต้องเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งอาจอาศัยเกณฑ์ต่าง ๆ ในการคัดเลือกดังนี้

1. ความตรงและความสำคัญของเนื้อหา
2. ประโยชน์ และความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรม
3. ความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึกของประสบการณ์
4. ความสามารถในการเรียนรู้ได้โดยผู้เรียน
5. ความเหมาะสมต่อความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
6. พัฒนาการของมนุษย์

2.8 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับประสบการณ์ภายนอกของสิ่งแวดล้อมที่มีปฏิสัมพันธ์กัน การเรียนรู้เกิดจากพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนรู้คือกิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องศึกษาและนำมาใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติและเนื้อหาวิชา วุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) หลักเกณฑ์สำคัญในการเลือกวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนี้

1. ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน

2. ควรตอบสนองความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน
3. ควรเหมาะสมกับวุฒิภาวะ ความสามารถของผู้เรียนที่จะปฏิบัติได้
4. ควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. ควรมีความต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่มีอยู่
6. สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วและมีคุณภาพ เห็นภาพรวมของสิ่งที่เรียน
7. สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ (ดูความพร้อมของโรงเรียน เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เวลา บุคลากร)

8. ควรเรียงลำดับให้เหมาะสมโดยเริ่มจากง่ายไปยาก
 อารมณ์ใจเที่ยง (2540) ได้เสนอหลักการที่ต้องคำนึงในการจัดประสบการณ์การเรียน การสอนไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของ ผู้เรียน

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
6. จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ
7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
10. จัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน เป็นกันเอง
11. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

ทาบ (Taba, 1962 อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525) ได้เสนอแนะสิ่งที่จะช่วยในการ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ประสบการณ์เรียนรู้ต้องการการฝึกปฏิบัติอย่างกว้างขวาง โดยคำนึงถึง กระบวนการและวิธีการมากกว่าที่จะมุ่งเน้นเฉพาะผลผลิตแต่อย่างเดียวนั้น
2. ประสบการณ์เรียนรู้ควรจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และกำหนดหน้าที่ที่ผู้เรียน จะต้องฝึกปฏิบัติ
3. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น ควรจะตอบสนองความมุ่งหมาย ของจุดมุ่งหมายได้ทั้งหมด คือ 1) ทางด้านความรู้ 2) ควรเป็นขบวนการที่ฝึกปฏิบัติอย่างมีความหมายต่อผู้เรียน 3) ควรเป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างทักษะให้ดีขึ้น 4) ควรเปิดโอกาส

และสร้างเสริมทัศนคติ ค่านิยม ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมถึงความแตกต่างของสังกัดทั้งหลายในธรรมชาติของการรับรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม

4. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรจะตอบสนองจุดมุ่งหมายหลายๆ ข้อ
5. การจัดประสบการณ์เรียนรู้ควรพิจารณาจัดพินิจเกี่ยวกับขั้นตอนของการเรียนรู้
6. การจัดประสบการณ์เรียนรู้ควรจะทำหาย ยั่วยุให้เกิดการนำเรียน นำทดลอง ค้นคว้า ไปตามระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน
7. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก ส่งเสริมความคิดของผู้เรียน ให้ฝึกปฏิบัติเองให้มากที่สุด และจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการได้สังกัดกับหลักการของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้แก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ต่อไป
8. การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่จัดขึ้นมาอย่างเดียว อาจจะนำผลไปสู่หลายๆ ด้าน อันเป็นหนทางนำไปสู่กระบวนการคิด แบบสืบค้นและการคิดแบบสร้างสรรค์
9. การจัดประสบการณ์เรียนรู้ ควรจะคำนึงถึงหลักจิตวิทยาและต้องจัดหลายด้าน เป็นการเปิดโอกาสและทางเลือกให้กับผู้เรียน

ทบวงมหาวิทยาลัย (2543) ได้เสนอแนะว่า กิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นควรมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้พัฒนาโดยองค์รวม ให้เป็นผู้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

2.9 การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นการนำเอาหลักสูตรที่เป็นส่วนของเนื้อหามาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน เป็นการทำให้จุดประสงค์วางไว้และเนื้อหาที่ได้เลือกสรรมานั้นมีผลในทางปฏิบัติใช้

สำลี ทองธิว (2524) ได้เสนอแนะเทคนิคการสอนในระดับอุดมศึกษา ดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย (Lecture) ใช้ในการสอนเพื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านพุทธิศึกษา (Cognitive Domain) และจริยศึกษา (Affective Domain) ลักษณะวิชา รายละเอียดเนื้อหา
2. การสอนแบบสาธิต (Demonstration) ใช้เมื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เรียนรู้ขั้นตอนการของพฤติกรรมก่อนนำไปปฏิบัติจริง
3. การสอนด้วยภาคปฏิบัติ (Practice) ใช้เมื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางปฏิบัติในสถานการณ์จริงหรือคล้ายของจริงที่สุด เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้มาในขั้นพุทธิศึกษา และจริยศึกษามาใช้

4. การสอนแบบทดลอง (Experiment) ส่วนใหญ่จะเน้นที่ผู้เรียนคือ ให้ผู้เรียนเป็นคนทำการทดลอง ครูผู้สอนจะกำหนดหน้าที่เป็นผู้แนะแนวทางหรือที่ปรึกษา (Guidance)

5. การสอนโดยใช้อภิปราย (Discussion) เป็นการสอนโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ใช้ในการสอนเนื้อหาประเภทลักษณะค่านิยม (Normative Subject Matter) และวิชาที่ต้องการการเรียนรู้ในระดับการแก้ปัญหา (Problem solving) และระดับยุทธวิธีในการแก้ปัญหา (Strategies)

6. การสอนภาคสนาม (Field Study) เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง ผู้เรียนจะใช้การสังเกต (Observation) และการเขียนรายงานผลการสังเกต

7. การสอนแบบโปรแกรม (Program Instruction) ใช้เมื่อต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองโดยศึกษาจากสิ่งที่จัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งส่วนเป็นหนังสือ ผู้เรียนสามารถจะเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ การสอนแบบโปรแกรมที่เห็นในระดับอุดมศึกษาก็จะเห็นห้องปฏิบัติการทางภาษา

2.10 การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองและรู้จักแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจึงเปลี่ยนเป็นการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) มากขึ้น

พิมพ์พันธ์ เดชคุปต์ (2544) กล่าวว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดคือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะกระบวนการ สร้างความรู้ด้วยตนเองและสามารถถ่ายโอนความรู้ นำความรู้ไปใช้ จัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน เน้นการผสมผสานสาระการเรียนรู้หรือเน้นการบูรณาการค้นคว้าจากแหล่งความรู้หลากหลาย ทั้งแหล่งความรู้ที่มีชีวิตและแหล่งความรู้ที่ไม่มีชีวิต สามารถพัฒนาปัญญาหลากหลายด้าน ตลอดจนมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ทักษะกระบวนการที่ผู้เรียนใช้เพื่อสร้างความรู้ นั้น คือ 1) กระบวนการทางปัญญา คือการคิดและกระบวนการคิด 2) กระบวนการทางสังคม คือ กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานเป็นทีม มีปฏิสัมพันธ์กัน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

หลักสำคัญของการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องคำนึงถึง สิ่งต่อไปนี้

1. ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests)
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

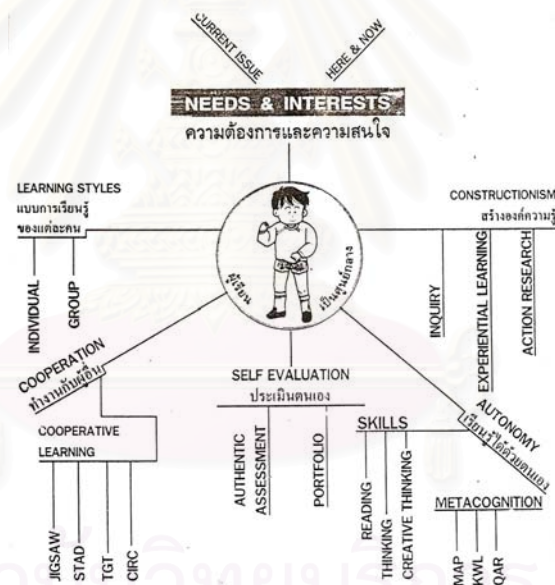
3. เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Constructionism) คือสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Inquiry)

4. เป็นการพึ่งพาตนเอง(Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนได้ (Metacognition) คือรู้วิธีคิดของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเนื้อหา

5. เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่นจุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

6. เน้นความร่วมมือ (Cooperation) เป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิต ประจำวัน

7. เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) อาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

แผนภูมิที่ 4 การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ลักษณะของผู้เรียนที่สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Wenden, 1998 อ้างใน นันทิยา แสงสิน, 2548) ได้แก่ เป็นผู้ที่สามารถใช้กลวิธีหรือรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้ที่มีความสามารถและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นผู้ที่เดาได้อย่างฉลาด เป็นผู้ที่มีความเต็มใจและมีความสุขในการแสดงออกอย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นผู้พัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่อง และมีความอดทนต่อการเรียนอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540: 10-15) ได้อธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง ว่าหมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ยึดยึดติดความรู้ เนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบมีส่วนร่วม และเรียนรู้จากกลุ่ม โดยการสร้างความรู้เชิงความคิด และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง เกิดทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคม เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งจะรับและเลือกปฏิเสธข่าวสาร เทคโนโลยีด้วยวิถีทางแห่งปัญญา บทบาทผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวย อำนวยการเรียนรู้ รับผิดชอบและวิเคราะห์วิธีการเรียน กระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความดี ความจริง ความงาม ซึ่งจะช่วยสร้างสรรค์เจตคติในทางบวก และพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น การฟัง การแสดงความคิดเห็น ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น เป็นต้น

2. กระบวนการเรียนที่จะเรียนรู้ เป็นการเรียนที่จะรู้โดยเชื่อมโยงความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวางและเพียงพอกับโอกาสที่จะสามารถทำงานในระดับลึกได้และการเรียนที่จะรู้ยังหมายถึงวิธีการเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้ (Learning how to learn) กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับเพื่อที่จะรู้ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดจำแนก และการคิดเชื่อมโยง การเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา การคิดคาดการณ์ล่วงหน้า และการคิดสร้างสรรค์ สำหรับทักษะการคิดแก้ปัญหา มีขั้นตอนดังนี้คือ หยุดคิด ค้นหาสาเหตุ การแสวงหาทางเลือก ปฏิบัติตามทางเลือกที่เลือกไว้ และประเมินผล

3. การเรียนรู้ที่จะทำและอยู่ร่วมกัน เป็นความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการกับสถานการณ์ที่หลากหลายและการทำงานเป็นทีม รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะทางสังคม โดยการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ตนเอง และการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เกิดความผูกพันซึ่งกันและกัน จากประสบการณ์กระบวนการกลุ่ม และการบริหารจัดการความขัดแย้ง

กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสร้างความรู้ (Constructivist) โดยผู้เรียนจะทำการสร้างสิ่งใหม่ที่ทำให้ข้อมูลมีความหมายโดยการสร้างความรู้เชิงความคิดและสร้างความรู้เชิงสังคม วัฒนธรรม โดยจัดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้ คือ

1) จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้มีความสลับซับซ้อน ด้วยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกได้

2) จัดหาสภาพการณ์ทางสังคม ในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

3) การเชื่อมกันของสาระการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย และทำทนายผู้เรียน

4) กระบวนการเรียนรู้สะท้อนตามสภาพจริง

5) จุดเน้นของกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีบทบาทกระตุ้น และจัดการในการเรียนรู้

4. การเรียนรู้ที่จะเป็นบุคลิกภาพส่วนตัวที่ได้พัฒนาดีขึ้น กระบวนการเรียนรู้ตาม ลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะเสริมสร้างเป็นบุคลิกภาพ ส่วนตัว สามารถแสดงออกที่สร้างสรรค์และอิสระ มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองโดยไม่มี ความก้าวร้าว การเรียนรู้ที่เห็นคุณค่าของตนเองและ คุณค่าของผู้อื่น (Self Esteem) จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ให้ความสำคัญแก่บุคคลอื่น รับผิดชอบต่อตนเองและของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ รู้จักรอคอย รู้จักเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น รู้จักรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น รวมทั้งมีคุณธรรม ซึ่งจะพัฒนาเป็นบุคลิกภาพส่วนตัว เป็นบุคคลที่มีทั้ง IQ และEQ ซึ่งจะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

5. การเรียนรู้ที่จะแสวงหาวิธีการเรียน ยุคของสังคมข่าวสารเทคโนโลยีและสังคมแห่ง การเรียนรู้ ต้องพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Person) ที่จะแสวงหา ความรู้ได้ตลอดชีวิต ด้วยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่คุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มี ประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ มีเจตคติ ค่านิยมเกี่ยวกับการเรียนที่ดี

ทบวงมหาวิทยาลัย (2543) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง ไว้ดังนี้

- การเรียนรู้เนื้อหาสาระข้อเท็จจริง ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนความรู้ในส่วน วิชาเฉพาะทาง แต่เปลี่ยนรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนจากการรับถ่ายทอดเนื้อหาจาก ผู้สอนและการท่องจำเนื้อหา เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิทยาการที่ หลากหลาย ผู้สอนมีบทบาทในการเสนอแนะแนวทางแสวงหาความรู้ให้กับผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้ที่ศึกษามาเพื่อการนำไปใช้ต่อไป

- การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้เท่านั้น

- การให้อิสระให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการค้นคว้าอิสระ (Independent learning) จะ ทำให้ผู้เรียนมีอิสระที่จะควบคุม และจัดการเรียนรู้ของตนเอง ผู้สอนอาจจะส่งเสริมการเรียนรู้โดย การค้นคว้าอิสระด้วยการใช้สัญญาการเรียน (learning contract)

ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น ทำให้บทบาทของผู้เรียน เปลี่ยนจากผู้รับมาเป็นผู้เรียน และบทบาทของครูเปลี่ยนจากผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็น ผู้จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

1. ครูในฐานะผู้จัดการ
2. ครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก
3. ครูในฐานะตัวกลาง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540: 10-15) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ยึดยึดความรู้อันเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมี กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข
2. กระบวนการเรียนที่จะเรียนรู้
3. การเรียนรู้ที่จะทำและอยู่ร่วมกัน

นอกจากนี้แล้ว รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวทางการยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง อาจมีได้หลายรูปแบบ ดังนี้

- การเรียนรู้จากกรณีปัญหา (Problem-based learning : PBL)
- การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning : PL)
- การเรียนแบบโครงการ (Project-based learning)
- การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning)
- การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning)
- การเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย Research-based Learning)
- การเรียนรู้ด้วยการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical-based Learning)
- การเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry-based Learning)

(ทบทวมหาวิทยาลัย, 2543; , ไพฑูรย์ สนิลรัตน์, 2542; วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547)

2.10 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการ ประกอบการตัดสินใจผลการเรียนหรือพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียน การสอน และถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

ไพศาล หวังพานิช (2526) ได้จำแนกลักษณะการวัดผล ออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การวัดผลแบบอิงเกณฑ์ เป็นการตรวจสอบความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ว่ามีพฤติกรรมและคุณลักษณะต่างๆถึงระดับเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เป็นการ เปรียบเทียบความสามารถของผู้เรียนกับเกณฑ์ที่วางไว้ เพื่อที่จะปรับปรุงการเรียนการสอน

2. การวัดผลแบบอิงกลุ่ม เป็นการตรวจสอบความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน เปรียบเทียบกับนักเรียนส่วนใหญ่ เพื่อที่จะสรุปผลการเรียน (ไพศาล หวังพานิช, 2526)

ถาวร บัวศรี (2542) กล่าวว่า การประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบ และขั้นตอน ซึ่งโดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดจุดประสงค์ของการประเมินผล

2. การเลือกเครื่องมือสำหรับวัดสิ่งที่ต้องการประเมิน
3. การวัดผลการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่ได้เลือกไว้
4. การเปรียบเทียบผลที่วัดได้กับมาตรฐานที่กำหนดไว้
5. การประเมินผล

2.11 การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรหมายถึง การพิจารณาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และคุณค่าของหลักสูตรอย่างเป็นทางการ (Worthen, Borg & White, 1993 อ้างถึงใน Sowell, 1996: 257) การประเมินผลหลักสูตรจึงนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการแสดงถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นว่าดีหรือไม่ มีจุดดีจุดด้อยอย่างไร ซึ่งปทีป เมธาคุณวุฒิ (2545) อธิบายคำว่า “ประเมิน” หมายถึง การให้ค่า การตัดสินค่า (Value Judgment) เกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตร ซึ่งนอกจากนี้แล้วยังจะให้คำอธิบายอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีที่สรุปข้อมูลและแปลความจะเป็นส่วนสำคัญของจุดมุ่งหมายในการประเมิน รวมถึงการคาดคะเนแนวทางที่จะนำผลที่ได้ไปใช้ สิ่งสำคัญในการประเมินหลักสูตรคือ ข้อมูลที่รวบรวมได้ต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง (Relevance) ถูกต้อง (Accuracy) เชื่อถือได้ (Credibility) ตรงต่อเวลา (Timeliness) และสามารถชักจูงใจได้ (Persuasiveness) โดยใช้คำถามทั่ว ๆ ไปที่นิยมใช้กันคือ ทำไม - ใคร - เมื่อไร และอะไร ในการวางแผนประเมินหลักสูตร

ลักษณะของการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการประเมินหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว จะต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ วิจัยเอกสารหลักสูตรโดยใช้เทคนิคเดลฟาย การทดลองใช้หลักสูตรแบบนำร่อง การตรวจสอบโดยคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรในแต่ละระยะอย่างมีระบบ เป็นต้น

2. การประเมินจากการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อดูว่าหลักสูตรเมื่อนำไปปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีข้อดีข้อเสียในวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนอย่างไร เพื่อจะได้หาปรับปรุงหลักสูตร และช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าควรจะใช้หลักสูตรต่อ

ธำรง บัวศรี (2542) กล่าวว่า ในการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการทดลองและทดสอบก่อนโดยมีกระบวนการปฏิบัติ 2 ชั้น คือ

1. การประเมินผลเบื้องต้น คือการทบทวนตรวจสอบเพื่อความแน่ใจว่าหลักสูตรต้นแบบที่จัดทำขึ้น ยังมีสิ่งใดที่บกพร่องสมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข การประเมินผลในขั้นนี้ มักจะกระทำโดยบุคคล 3 ฝ่ายคือ

1) การประเมินผลโดยผู้จัดทำหลักสูตรเอง ซึ่งเรียกว่าการประเมินผลภายใน เป็นการประเมินผลหลังจากที่ร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อพิจารณาว่ายังมีอะไรที่ต้องแก้ไขปรับปรุงบ้าง

2) การประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการประเมินผลหลังจากที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต้นแบบเป็นการภายในแล้ว จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจมีทั้งผู้เชี่ยวชาญในเรื่องกว้าง ๆ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา

3) การประเมินผลโดยผู้ที่สนใจการศึกษาในชุมชน เป็นการเลือกผู้สอนจำนวนหนึ่งและผู้ที่มีความรู้และสนใจในเรื่องการศึกษาภายในท้องถิ่น เพื่อให้ช่วยวิเคราะห์และตรวจสอบหลักสูตรต้นแบบที่ได้มีการประเมินผลภายในแล้ว

2. การทดลองหลักสูตร ผู้พัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้สอนและผู้สนใจมาวิเคราะห์ และนำผลมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร แล้วจึงนำหลักสูตรไปทดลอง ในเชิงปฏิบัติการทดลองหรือทดสอบ จะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ

1) การทดลองนำร่อง (Pilot Test) เป็นการทดสอบเพื่อประเมินผลว่าหลักสูตรต้นร่างนั้นใช้ในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด หรือมีสิ่งใดต้องปรับปรุงแก้ไข โดยนิยมใช้ข้อมูลจาก 2 แหล่งได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ และชั้นเรียน เพื่อให้การประเมินผลแม่นยำตรงและมีความเที่ยง

2) การทดลองในสนาม (Field Trial) มีวัตถุประสงค์คือ การมุ่งตรวจสอบความเป็นไปได้ของการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในวงกว้างทั้งระบบ ด้วยการนำเอาหลักสูตรต้นแบบที่ได้แก้ไขปรับปรุงครั้งที่สองมาทำการทดลองและประเมินในวงกว้างกว่าเดิม และผลของการทดลองและปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งก็จะทำให้ได้หลักสูตรแม่บท ซึ่งสามารถนำไปใช้กับสถานศึกษาทั่วไป

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

เซลเลอร์ และคณะ(Saylor, et al., 1981) ได้แบ่งรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรเป็น 5 รูปแบบคือ

1. แบบวัดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives Model) เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลักในหลักในการประเมินผล การประเมินผลจึงเป็นการประเมินว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นหรือไม่ องค์ประกอบของการประเมิน ประกอบด้วย การระบุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการ การสอนและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อดูว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ประกอบด้วยรูปแบบการประเมินของ Tyler

2. รูปแบบที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-making Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการ

ประเมินผลเพื่อปรับปรุง (Formative Evaluation) ประกอบด้วยรูปแบบของโพรวัส (Provus) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เป็นต้น

3. แบบไม่กำหนดเป้าหมาย (Goal-Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินผลรวมมาจากแนวคิดของสคริฟเวน (Scriven) ที่เห็นว่า การประเมินผลหลักสูตร ผู้ประเมินไม่ควรถูกรอบงำจากอิทธิพลของเป้าหมายของหลักสูตรที่ผู้พัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้

4. แบบให้การรับรองผล (Accreditation Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ประสบการณ์และความรู้ทางวิชาชีพ สำหรับการควบคุมและปรับปรุงโปรแกรมการศึกษา โดยเปรียบเทียบผลการจัดการศึกษากับมาตรฐานทางวิชาชีพในทุกๆด้าน มาจากแนวการประเมินผลของมหาวิทยาลัย มิชิแกนที่ประเมินโปรแกรมการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ณรัฐมิชิแกน

5.แบบตอบสนอง (Responsive Model) เป็นการประเมินผลหลักสูตรโดยพิจารณาข้อมูล 3 ประเภทคือ สิ่งที่มีมาก่อน ปฏิสัมพันธ์ และ ผลการเรียนรู้ นำมาหาความสอดคล้องระหว่างกัน มาจากแนวคิดของสเตค (Stake)

เซเลอร์ และคณะให้ความเห็นว่า การเลือกใช้รูปแบบในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินไม่จำเป็นต้องจำกัดตนเองโดยเลือกใช้เพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่อาจใช้รูปแบบต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่จุดประสงค์ในการประเมิน

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

เป็นรูปแบบการประเมินผลโดยยึดจุดประสงค์เป็นหลัก (Gold-Based Description Model) โดยมีแนวคิดว่าการศึกษาคือกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 อย่างคือ จุดประสงค์ ประสบการณ์การเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ด้วยการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนก่อน แล้วพิจารณาแนวการสอนที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งเรียกว่า Tyler Loop (สังัด อุทรานันท์, 2530; อาริง บัวศรี, 2542) การประเมินผลในรูปแบบของไทเลอร์ มุ่งเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์กับผลสัมฤทธิ์ (อักษร ค) การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์จากประสบการณ์ใช้วิธีตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์กับพฤติกรรมที่ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นการประเมินผลรวม สำหรับวิธีที่ใช้ในการประเมินผลมีอยู่หลายวิธี เช่น สังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน ทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน จัดทำระเบียบพฤติกรรม สัมภาษณ์และให้ตอบแบบสอบถาม แผนภูมิของไทเลอร์ยังแสดงว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์กับประสบการณ์และระหว่างประสบการณ์กับผลสัมฤทธิ์ด้วย ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบทั้งจุดประสงค์และพฤติกรรมด้วย รูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์ยังเป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยมุ่งตรวจสอบว่า

ผลการกระทำเป็นไปไปตามจุดประสงค์หรือไม่ และไม่จำเป็นว่าผลนั้นจะต้องเป็นผลการเรียนรู้เสมอไป

งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) เรื่องแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการบริหารวิชาการและการจัดการสอนว่า ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันความเปลี่ยนแปลง รูปแบบการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนต้องมีความหลากหลาย ตามความต้องการของผู้เรียนและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม และสร้างบัณฑิตให้สามารถคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ มีความใฝ่รู้ และส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและการปรับปรุงระบบวัดและประเมินผล

ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ได้ศึกษาแนวคิดดังต่อไปนี้

ทบวงมหาวิทยาลัย (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สรุปผลได้ดังนี้ 1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี คือ 1) เพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความเป็นคนสมบูรณ์ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะชีวิตและสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งมีความรู้เฉพาะด้าน 2) มุ่งเตรียมความพร้อมทางสติปัญญา ความสามารถเพื่อเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รู้คุณค่าของความคิด วิชาการและสรรพสิ่ง โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความลึกซึ้งทางปัญญา และรู้จักใช้ความคิดขั้นสูง 3) ส่งเสริมทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคมข้อมูลข่าวสาร 4) ส่งเสริมการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น 5) เพื่อพัฒนาความเป็นสากล ความก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติในเชิงวิชาการ เนื้อหาและประสบการณ์ ความสามารถในการใช้ภาษาสากลและการแสวงหาความรู้ 2. โครงสร้างหลักสูตร สรุปได้ดังนี้ 1) หลักสูตร ควรประกอบด้วยมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ (General core course) เพื่อนำไปประกอบวิชาชีพชั้นสูง เลือกเรียนได้ตามความสนใจ กำหนดและดำเนินการเองเพื่อเสริมสร้างความสามารถ พัฒนาจิตสำนึก และค่านิยมของตนเอง 2) สัดส่วนของมวลประสบการณ์ที่สามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจควรเพิ่มให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่สามารถปรับตัวในการทำงานและการดำรงชีวิต 3) มวลประสบการณ์ที่ทุกคนควรเรียนรู้ ไม่ควรจัดสอนเป็นวิชาพื้นฐานในปีต้นๆเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้ทั่วไปกับความรู้ในการประกอบอาชีพชั้นสูงและเหมาะสมสำหรับจัดประสบการณ์บูรณาการเพื่อความเข้าใจชีวิตและสังคมของผู้เรียนทุกคนของสถานศึกษา และ5)ทุกมวลประสบการณ์ควรสอดแทรกการสร้างและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความสนใจใฝ่รู้ ทักษะชีวิตและสังคมให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกลักษณะของตน 3. การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน สรุปได้ว่า 1) ควรมีลักษณะยืดหยุ่น ให้เลือก

ตามความสนใจทั้งด้านเนื้อหาและกิจกรรม 2) กิจกรรมการเรียนการสอน ควรเน้นระหว่างวิชา ความรู้กับชีวิตจริง ประสบการณ์ตรง กระบวนการคิด การเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ 3) ควรใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4. การประเมินและ มาตรฐานหลักสูตร 1) มีการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ 2) การประเมินฯ ต้องอาศัยข้อมูลการประเมินจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3) ควรมีการพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานของ หลักสูตรตามหลักเกณฑ์ของหลักสูตร 4) ควรสนับสนุนให้สถาบันมีความพร้อมเปิดสอนหลักสูตร นานาชาติเพื่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่าย และการแข่งขันทางวิชาการ 5. รูปแบบการจัดเนื้อหา สาระของหลักสูตร อาจจัดเป็นรายวิชา (Courses) แต่ละรายวิชาอาจจัดเป็นแบบเน้นเฉพาะ สาขาวิชาเดียว (Discipline-based curriculum) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับวิธีการจัดการเรียนการ สอนมากขึ้น และควรเพิ่มการพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะสหวิทยาการหรือบูรณาการ เป็นหน่วย กิจกรรม รายวิชาหรือโปรแกรมสหวิทยาการก็ได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แบบองค์รวม เห็นความสัมพันธ์ของความรู้ที่หลากหลายและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องยืดหยุ่น 6. รูปแบบการบริหารหลักสูตร ควรมีความหลากหลายทั้ง 3 ะบบรวมทั้งต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมี ประเด็นสำคัญ 1) เวลาเรียน มีทั้งแบบเต็มเวลาและไม่เต็มเวลา 2) ให้มีการเทียบโอนหน่วยกิต หรือวิชาที่เรียนระหว่างสถาบัน และ 3) ใช้เทคโนโลยีการสอนแบบใหม่ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วย ตนเอง รวมทั้งการศึกษาทางไกลด้วย และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนต้องม ีความหลากหลาย (Diversification) เพื่อตอบสนองทั้งความต้องการของปัจเจกบุคคลและสังคม

จากแนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร จะครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตร โดยมี ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายที่พัฒนาความเป็นคนให้สมบูรณ์ เตรียมความพร้อมทาง สติปัญญา ความสามารถ ทักษะด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา เอกลักษณะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นสากล 2) การกำหนดเนื้อหาวิชา ต้องสอดคล้อง กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อาจจัดเป็นความรู้ในรูปของข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หลักการ ความคิด รูปแบบการจัดเนื้อหาสาระ อาจจัดเป็นรายวิชา แต่ละรายวิชาอาจจัดแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา เดียว และควรเพิ่มการพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะสหวิทยาการหรือบูรณาการ เป็นหน่วย กิจกรรม รายวิชา หรือโปรแกรมสหวิทยาการก็ได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แบบองค์รวม 3) การ กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน มีลักษณะยืดหยุ่น เลือกได้ตามความ สนใจ กิจกรรมเน้นระหว่างวิชาความรู้กับชีวิตจริง ประสบการณ์ตรง กระบวนการคิด การเชื่อมโยง ทฤษฎีกับการปฏิบัติ และใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย 4) การประเมินผล ต้องมีความ สอดคล้องกับจุดประสงค์ โดยอาจเลือกใช้รูปแบบต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่

จุดประสงค์ในการประเมิน

3. แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

3.1 ความหมาย

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่างๆ กล่าวถึงภูมิปัญญาซึ่งครอบคลุมคำว่า ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สามารถอธิบายได้ดังนี้

3.1.1 ภูมิปัญญา

ภูมิ มีความหมายว่า **พื้น** **ชั้น** **พื้นเพ** **ปัญญา** หมายความว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่การเรียนและคิด **ภูมิปัญญา**จึงหมายถึง **พื้นความรู้** ความสามารถ (www.mbulan.com)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2549) ให้ความหมายของภูมิปัญญาว่า หมายถึง **พื้นความรู้**ความสามารถ

คำว่า ภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า wisdom ซึ่งมีความหมายว่า **ความรู้** **ความสามารถ** **ความเชื่อ** **ความสามารถทางพฤติกรรม** **และความสามารถในการแก้ไข** **ปัญหาของมนุษย์**

wisdom ในภาษาอังกฤษ หมายถึง

1. ลักษณะของการใช้ความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ ด้วยสามัญสำนึก และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน

2. คุณภาพของความเฉลียวฉลาด รอบคอบ มองการณ์ไกล และมีเหตุผล

3. ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้หรือประสบการณ์หรือความเข้าใจ หรือสามัญสำนึกและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน

4. ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ หรือการขยายออกหรือปรีชาญาณ (http://www.wordreference.com/definition/wisdom)

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง **ความรู้** **ความคิด** **ความเชื่อ** **ความสามารถ** **ความชัดเจน** ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวแลดำรงชีวิตในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา

เหม ธงชัย (2542) กล่าวว่า คำว่า ภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า wisdom ซึ่งมีความหมายว่า **ความรู้** **ความสามารถ** **ความเชื่อ** **ความสามารถทางพฤติกรรม** **และ** **ความสามารถในการแก้ไข** **ปัญหา** **ของมนุษย์**

ประสงค์ สินเดช และคณะ (2547) สรุปว่า ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นเพรากฐาน ความรู้ของชาวบ้านซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสม การเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ที่ผสมผสานกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด ดังนั้น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา จึงหมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่เกี่ยวกับจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน การศึกษาเล่าเรียน พิธีกรรมต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดความสมดุลของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต

ปรีชา อวยตระกูล (อ้างถึงใน กุลจิตรา ภัทธานนท์) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือ เพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง ถ้าหากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้น ก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขเกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน

UNESCO ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า "ภูมิปัญญา" ไว้ แต่ได้ให้ความหมาย "ผู้ทรงภูมิปัญญา" (Wisdom Holder) ไว้ว่า ผู้ที่ใช้ทักษะและเทคนิคในการคิดสร้างสรรค์สิ่งที่ดี ดำเนินการอยู่ในชีวิตประจำวันมารังสรรค์ให้เป็นผลงานที่เปี่ยมด้วยศิลปะอันวิจิตรบรรจง สามารถสืบทอดไปยังอนุชนรุ่นหลัง เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ แต่ละสมาชิกอาจจะกำหนดตำแหน่งผู้ทรงภูมิปัญญาแตกต่างกันตามความเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 2)

3.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นความรู้สร้างสรรค์งาน เพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น และ ความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดต่อกันจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน (www.mbulan.com)

ประสงค์ สินเดช และคณะ (2547) กล่าวว่า ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นใด เฉพาะท้องถิ่นหนึ่ง อาจเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เราเรียกว่า "ภูมิปัญญาท้องถิ่น" และอาจมีชื่อเรียกได้หลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน, ภูมิปัญญาชาวบ้าน, ทรัพยากรท้องถิ่น, แหล่งความรู้ท้องถิ่น หรือแหล่งวิทยาการในชุมชน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน อธิบายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการเชื่อมโยงไปถึงความรู้ประสบการณ์ตรงของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสะสมประสบการณ์จากการทำงาน การประกอบอาชีพและการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมต่างๆ และถ้าจะพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีแล้วนั้นหมายถึงเทคนิค วิทยาพื้นบ้านได้ด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือพื้นฐานของความรู้ของชาวบ้าน หรือคือความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือที่เป็นความรู้สะสมสืบต่อกันมา (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสุรินทร์)

ประเวศ วะสี (2533) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาๆแบบที่เราเรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาชีพ ความเป็นอยู่เกี่ยวกับการใช้จ่าย กับการศึกษา วัฒนธรรมมันจะผสมผสานกลมกลืนเชื่อมโยงกันไปหมด

สามารถ จันทรสุรีย์ ให้คำจำกัดความภูมิปัญญาชาวบ้านว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาในการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้างทั้งลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหา การดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (2542) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านว่า หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้าน ที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

นิติตภาควิชาบริหารการศึกษาศาสนาและพัฒนาลักษณ์ศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ได้สัมภาษณ์เรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้าน มิติจรัสแสงต่อการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา” และสรุปความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้น ทำขึ้น จากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสมสืบทอดและกลั่นกรองกันมายาวนานและมีการประสมประสานกันเป็นเหลี่ยมมุมที่จรัสแสงคงทนและทำทลายตลอดกาลเวลา

นิติตภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ได้สัมภาษณ์เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาการศึกษาได้อย่างไร” และให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งอยู่ในท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือสามารถแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้อง กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

3.1.5 ภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้กำหนดความหมายของภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร รุ่งแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมาขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ

เอกวิทย์ ณ ถลาง(2544) อธิบายถึงภูมิปัญญาไทยว่า เป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนไทยที่เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกันและระหว่างกลุ่มชุมชนหลาย ๆ ชาติพันธุ์ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้มีได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยนเลือกเฟ้น และปรับให้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา

สามารถ จันทสุรย์ และประทีป อินแสง (2542) ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ เทคนิคและวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนา และเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดี ในการสร้างผลงาน แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

เสรี พงศ์พิศ อธิบายว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆของตนเองจนเกิดหลอมรวมเป็นแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะของของตนเองที่สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในการแก้ปัญหของการดำรงชีวิต

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ที่สั่งสมโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของผู้คน โดยกระบวนการสังเกต วิเคราะห์และการปฏิบัติ การแก้ไขปัญหาในการทำงานตามวิถีชีวิตในชุมชน สังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อมผ่านทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเกิดความสมดุลระหว่างความ

สัมพันธ์เหล่านี้ (<http://southnfe.go.th/LearnSquare/courses/14/03bone01.htm>)

3.2 ประเภทของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ (2542) แบ่งภูมิปัญญาไทยออกเป็น 2 ระดับ คือ ภูมิปัญญาระดับชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย องค์ความรู้ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง เป็นแบบองค์รวมไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา อาจแบ่งภูมิปัญญาไทยออกเป็น 10 สาขา คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมและหัตถกรรม การแพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนและธุรกิจชุมชน สวัสดิการ ศิลปกรรม การจัดการองค์กร ภาษาและวรรณกรรม ศาสนาและประเพณี

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) แบ่งประเภทของภูมิปัญญาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ภูมิปัญญาที่เกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ (2545, 12) ได้แบ่งภูมิปัญญาไทยออกเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสาน องค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านการแพทย์แผนไทย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
6. ด้านศิลปกรรม
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม
8. ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี
9. ด้านโภชนาการ

3.3 ประเภทของความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2542 อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. คติความคิด ความเชื่อ หลักการ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสังสม สืบทอดกันมา

2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนการดำเนินการ ปฏิบัติสืบทอดกันมา

3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ยึดได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

4. แนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาชาวบ้านทั้ง 4 กลุ่มนี้ ปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ และทางด้านการอบรมสั่งสอน ซึ่งถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง ๆ ที่ยัง ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

สถาบันไทยศึกษา (2541) ได้แบ่งประเภทของความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา และภูมิปัญญา ท้องถิ่นออกเป็น 7 ประเภทคือ

1. ความเชื่อ
2. ความเป็นอยู่และการทำมาหากิน
3. การศึกษา
4. การเมืองการปกครอง
5. การดูแลสุขภาพ
6. ดุริยางศิลป์
7. นาฏศิลป์

ประเภทขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. องค์ความรู้ทางธรรมชาติ เช่น ดิน หินแร่ ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง น้ำตก พืช สวนสัตว์ ฯลฯ

2. องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่ราชการ สถานประกอบการ สถาน ประกอบอาชีพอิสระ ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ศูนย์ วัฒนธรรม วัด โบสถ์ มัสยิด ฯลฯ

3. ทรัพยากรทางสังคม เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ฯลฯ

4. ทรัพยากรทางบุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ อาจารย์ ครู นักวิชาการ โรงเรียน อื่น ๆ ฯลฯ

กระบวนทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
แวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ
มนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้น
ระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง (รัตนะ บัวสนธิ, 2535)

3.4 รูปแบบการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาไทย

3.4.1 เนื้อหา

1.1 ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ กับจักรวาล

ภูมิปัญญาที่สะท้อนความเข้าใจของคนเกี่ยวกับ "คน" ในฐานะที่สัมพันธ์
กับคนอื่น กับสิ่งทั้งหลาย กับธรรมชาติ กับจักรวาล คนเข้าใจตนเอง มองตนเองโดยการมอง
"ออกไปข้างนอก" ออกไปสู่สิ่งต่างๆ ไม่ได้มอง "เข้ามาข้างใน" เป็นการค้นหาตัวตน "ข้างนอก" ใน
ความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลาย ไม่ใช่ในตัวของตนเอง ด้วยเหตุนี้ การสูญเสียธรรมชาติรอบตัวจึง
ไม่ใช่การสูญเสียเพียงต้นไม้ สูญเสียป่า สูญเสียดิน สูญเสียน้ำ หากเป็นการสูญเสีย "ความเป็น
คน" ของคนซึ่งอยู่ได้เพราะ "สิ่ง" เหล่านั้น คนทำลายตัวเองในกระบวนการที่เรียกกันว่า "การ
พัฒนา" เมื่อสำนึกได้และไฝ่ฝันถึงสิ่งที่สูญหายไปและต้องการกลับคืนมา ด้วยการพยายามฟื้นฟู
ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ จึงเป็นการ "ฟื้นฟูคุณค่าแห่งอดีต" เป็นการ "คืนสูรากเหง้า" ซึ่งหมายถึง
กระบวนการเรียนรู้ระบบคุณค่าแห่งอดีต ไม่ใช่การกลับไปสู่รูปแบบแห่งอดีต

ในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ดังกล่าว พิธีกรรมและความเชื่อมีบทบาทสำคัญ
เพราะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับ "จิตวิญญาณ" เกี่ยวกับศรัทธา อารมณ์ ความรู้สึกของคน พิธีกรรม
ทั้งหลายล้วนเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับผู้ล่วงลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กับ
จิตวิญญาณของธรรมชาติ จิตวิญญาณสากล พิธีกรรมจึงไม่มีส่วนใดที่ถูกจำกัดแต่เฉพาะเรื่องของ
"ส่วนตัว" เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับคนอื่น กับสิ่งอื่นๆ ทั้งสิ้น พิธีกรรมเป็นสายสัมพันธ์ที่สร้าง "ชุมชน"

1.2 การมีชีวิตอยู่ ศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิต การรักษาสุขภาพ

การดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบันมองด้านหนึ่งจะพบว่า ได้เพิ่มความ
ซับซ้อนมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนมาก มีเครื่องอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นเต็มบ้านจนแทบไม่มีที่วางที่เก็บ
ในขณะที่เมื่อก่อนบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็สร้างแบบเรียบง่าย แต่ไม่ได้ขาดศิลปะ ข้าวของเครื่องใช้ก็
มีไม่กี่ชิ้น แต่มองอีกด้านหนึ่งจะพบว่า มีหลายสิ่งหลายอย่างในอดีตที่ซับซ้อนมากกว่า เป็นทั้ง
ศาสตร์และศิลป์มากกว่าในปัจจุบัน

วิถีของชุมชนในอดีตเป็นวิถีที่เรียบง่าย วิถีที่ภูมิปัญญาไทยได้ถ่ายทอดมา
นั้นเป็นวิถีที่เรียบง่าย แต่พอเพียงเพื่อมีชีวิตอยู่ สามารถอยู่เย็นเป็นสุขได้ เพราะคนต้องการปัจจัย

4 เป็นสำคัญ ในกระบวนการฟื้นฟูคุณค่าแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเราจะเห็นการเน้น "ความพอเพียง" ซึ่งเป็นความเรียบง่ายการไม่ฟุ้งเฟ้อไปตามกระแสบริโภคนิยม การเป็นอิสระที่จะตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตของตนเอง เป็นตัวของตัวเองโดยไม่กลัวถูกมองว่าเป็นคนโบราณ คร่ำครึ มีอิสระพร้อมที่จะปฏิเสธการเสนอสินค้าของระบบทุน

1.3 การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ

สาระสำคัญของภูมิปัญญาที่ได้รับการฟื้นฟู ประยุกต์ และบูรณาการเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างมีรูปธรรม เกี่ยวกับการอยู่การกิน และการทำมาหากินเพื่อจะได้มีอยู่มีกินนั้น ซึ่งปรากฏในการประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกัน คือ การทำการเกษตร การแปรรูปผลผลิต การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการสุขภาพ และการจัดการการเรียนรู้

ความรู้หลายอย่างต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ หลายอย่างต้องนำความรู้สมัยใหม่มาประยุกต์ แต่นำมาสัมพันธ์กับความรู้เก่าและแนวคิดที่เป็นองค์รวม เพื่อไม่ให้เกิดผลข้างเคียงหรือผลกระทบ การประกอบอาชีพต่างๆ มีการเรียนรู้เทคนิควิธีการใหม่ๆ แต่หลายอย่างก็อาศัยพื้นฐานเดิมเป็นหลัก อย่างการทอผ้า การทอเสื่อ การทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่หรือหวาย ล้วนแต่อาศัยภูมิปัญญาซึ่งสะสมมาเป็นร้อยเป็นพันปี อาจจะมีการเสริมความรู้ใหม่บ้างเท่านั้น

1.4 ศิลปอาชีพ

การดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีตที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันแม้จะอยู่แบบพอเพียง ผลิตเพื่อยังชีพ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกอย่างเรียบง่ายแบบไม่มีศิลปะ ตรงกันข้าม วิถีของคนสมัยก่อนนั้นเต็มไปด้วยศิลปะ เป็นศิลปะที่ทำด้วยชีวิตจิตใจ ไม่ใช่เพื่อการค้า แต่เพื่อชีวิตเพื่อความสวยงาม เพื่อชุมชน เพื่อเป็นคำสอนเตือนสติผู้คน เพื่อสร้างบุญสร้างกุศล ศิลปะสะท้อนให้เห็นจินตนาการ ความใฝ่ฝัน ความปรารถนาของมนุษย์ สะท้อนความสัมพันธ์ที่เขามีต่อธรรมชาติและสิ่งต่างๆ รอบตัวเขา ศิลปะจึงสะท้อนชีวิตในส่วนลึกสุดของมนุษย์ที่บรรยายออกมาเป็นคำพูดหรือตัวหนังสือไม่ได้

ศิลปะที่แสดงตามผนังโบสถ์เก่าแก่ ศิลปกรรมตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัดวาอาราม ศิลปะที่แสดงออกมาทางหัตถกรรม ที่เรียกกันว่า ศิลปหัตถกรรม ไม่ว่าจะเป็นผ้าฝ้ายผ้าไหม ซึ่งทอออกเป็นลายต่างๆ ส่วนหนึ่งสะท้อนความสัมพันธ์กับธรรมชาติ เลียนแบบธรรมชาติ ลายน้ำไหล เถาวัลย์ สัตว์ชนิดต่างๆ ลายที่ออกมาทางเครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้ในบ้านเพื่อการประกอบอาชีพ เหล่านี้ก็ไม่ได้ทำแบบเพียงเพื่อใช้เท่านั้น แต่อาจจะสะท้อนความประณีต และสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของเจ้าของหรือผู้ผลิตสิ่งนั้น เช่น ด้ามมีดด้ามพรวน ดาบ กริช ล้วนแต่มีลวดลายสวยงามและบ่งบอกถึงบางสิ่งบางอย่างในจิตใจของเจ้าของหรือผู้ให้

การสร้างบ้านเรือนของผู้คนในสมัยก่อนก็ล้วนแต่เชื่อมโยงกับความเชื่อ มีพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับเจ้าที่เจ้าทาง กับจิตวิญญาณสากล กับศูนย์กลางของชีวิต ของจักรวาล การสร้างบ้านเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะในการ "ครองเรือน" ซึ่งเกี่ยวกับการมีชีวิตคู่ก็จริงอยู่ แต่หมายถึงการมีชีวิตอยู่ในบ้านเรือนที่มีรูปทรงแบบหนึ่ง ที่ไม่ได้สร้างเพียงเพื่อให้อยู่ได้อย่างเดียว แต่ต้องสัมพันธ์กับความคุณค่าที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้ด้วย

การแต่งกายของผู้คนก็ล้วนแต่เกี่ยวกับประเพณี ระบบคุณค่าต่างๆ การแต่งกายแสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำชนเผ่า ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้ว่าตนเองเป็นใคร เพราะตนเอง "สัมพันธ์" กับคนอื่นที่เป็นเผ่าพันธุ์เดียวกัน มีหมู่มีพวก

อาหารการกินของคนในสมัยก่อนเป็นศาสตร์และศิลป์อย่างเห็นได้ชัด คนไม่ได้ต้องการปรุงอาหารเพียงเพื่อกินจะได้ไม่ตาย แต่อยากทำให้อร่อย ทำให้สวยงามด้วย จึงใช้เวลาในการปรุงเหล่านี้คือภูมิปัญญาของการปรุงอาหาร การกินที่เป็นความรู้และเป็นศิลปะในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการละเล่น การแสดงที่เป็นศิลปะเพื่อความสนุกสนานบันเทิงในแต่ละท้องถิ่น ที่แตกต่างกันไป

สิ่งเหล่านี้คือภูมิปัญญาที่เป็นศิลปะที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมาให้ และมีการปรับปรุงยุคต่อกัน หรือการสร้างใหม่ขึ้นมาบ้างเพื่อให้ทันสมัย การแสดงของแต่ละท้องถิ่นเป็นการสะท้อนวัฒนธรรม ระบบคุณค่า ภูมิปัญญาในเรื่องต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นอกนั้น ยังรวมถึงการบันทึกภูมิปัญญาด้วยการบันทึกไว้เป็นอักษร การศิลาจารึก หรือใบลาน สมุดข่อย บันทึกหลักธรรมคำสอนพุทธศาสนา วรรณกรรม ตำนาน นิทาน และเรื่องราวต่างๆ ในอดีต บันทึกความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาโรคด้วยสมุนไพรและยาตำหรับโบราณสูตรต่างๆ และการบันทึก "มุขปาฐะ" คือการเล่าเรื่องที่เป็นตำนาน นำทาน คำสอนที่เป็นปรัชญา เป็นสาระสำคัญที่ทำให้เกิดความผูกพัน ความภูมิใจในท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ที่อธิบาย "ที่มา" ของท้องถิ่นของตนเอง นอกนั้น การเล่าเรื่องยังบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบรรพบุรุษ สิ่งที่ทำนุได้ทำ สิ่งที่ได้ถ่ายทอดมา ให้เป็นบทเรียนสอนลูกหลานต่อไป

3.4.2 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

- 1) ครู การถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาปรากฏชัดเจนที่สุดถ้าเกิดขึ้นผ่านบุคคลบุคคลที่เป็นครู เป็นศิษย์ ลักษณะของ "ครู" มีหลายประเภทที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญา คือ
 - ก. บุคคลจริง หมายถึงบุคคลที่บอกได้ว่าชื่ออะไร เป็นใคร เก่งทางด้านไหน โดยเฉพาะทางด้านศิลปะ การแสดง ดนตรี หมอลำ หมอยา และหมอต่างๆ จะมีครูที่ชัดเจน
 - ข. ครูนิรนามบุคคล หลายคนเรียนมาจากครู "นิรนาม" ประเภทที่บอกได้ว่ามาจากไหน เช่น เรียนรู้เรื่องธาตุ 4 จากคัมภีร์อัลกุรอาน และจากตำราพุทธ ก่อนที่จะเอาไปคิดต่อและประยุกต์ให้เกิดเป็นเกษตรธาตุ 4 หรือเรียนรู้จากบุคคลต่าง ๆ

ค. ครูนิรนามประเพณี ความรู้ภูมิปัญญาจำนวนมากได้รับการสืบทอดมาโดยทางประเพณี อันเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ผู้นำที่กระทำพิธีมักไม่ได้สอนใคร แต่ก็แสดงออกถึงภูมิปัญญา อาจถ่ายทอดให้คนอื่น ๆ ปฏิบัติตามได้ ผู้นำที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญา และถ่ายทอดภูมิปัญญาต่อไปให้ชุมชน

2) ครอบครัว เป็นโรงเรียนแห่งแรกที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา

3) ชุมชน ปัจจุบันนี้วิธีการถ่ายทอด สืบทอดภูมิปัญญา หรือการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สากลนั้นเป็นเรื่องของ "ชุมชน" เป็นเรื่องของการจัดองค์กร การจัดการตนเองร่วมกันของชุมชน (เหม ธงชัย, 2542)

สถาบันการศึกษาแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย สกศ. (2542) ได้แบ่งวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาไทย ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้คือ

1. การบอกเล่าเรื่อง การบอก การเทศน์
2. การให้ปฏิบัติจริง
3. การให้ทำเลียนแบบ
4. การให้ลองผิดลองถูก
5. การให้ศึกษาด้วยตนเอง
6. การต่อวิชา
7. การสอนแบบกลุ่ม

การเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยโดยการให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง และยังได้เรียนรู้ในเรื่องความรับผิดชอบ ความอดทนพร้อม ๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจ มีความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบ และการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ทำให้การเรียนตื่นเต้น มีชีวิตชีวา และสนุกสนาน ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ส่งผลให้มีความงอกงามทางปัญญาและความคิด คือ รู้จักคิด รู้จักหาเหตุผลและวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ (กรมวิชาการ, 2542)

3.5 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

1. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) ความเชื่อ (belief) และพฤติกรรม (behavior)
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอด

ของบุคคล ชุมชน และสังคม

5. เป็นแกนหลัก หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
6. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม (เหม ทงชัย, 2542)

ภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืชและธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน หมายถึง ชีวิตชุมชนสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาไทยในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้วิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (2542) พบว่า โรงเรียนมีวิธีดำเนินการดังนี้ คือ 1) เชิญผู้รู้มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สอนนักเรียน ส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ 2) ให้นักเรียนสำรวจข้อมูลท้องถิ่นและนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้มาจัดการเรียนการสอน 3) จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานศึกษา ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อศิลปะ วัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (<http://southnfe.go.th/LearnSquare/courses/14/03bone01.htm>)

สามารถ จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย พบว่า ปัญหาหลักในด้านการศึกษาคือความรู้ จะเป็นเพียง การศึกษาในลักษณะการรวบรวมในระดับข้อมูลเท่านั้น มิได้สังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้เพื่อการถ่ายทอด ความสนใจ ส่วนใหญ่จึงเห็นว่ามรดกภูมิปัญญาของชาติเป็นเพียงมูลค่าตามราคาของสิ่งที่จะนำมาใช้สร้างงานได้เท่านั้น ส่วนพิธีกรรม ประเพณี ความคิด และความเชื่อที่มีคุณค่าด้านภูมิปัญญาไทย ถูกมองเป็นเพียงของโบราณที่ใช้ไม่ได้ สำหรับการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาไทยเพื่อรับใช้สังคมสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันบนฐานศิลปะ วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบันนั้นกระทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากได้ขาดช่วงการสืบทอดภูมิปัญญา ตั้งแต่ประเทศไทยรับภูมิปัญญาสากลเข้ามาเป็นกระแสหลักในการเรียนรู้ในระบบการศึกษา และสรุปว่า มีความจำเป็นต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยให้ได้รับการถ่ายทอดเข้าสู่ระบบการศึกษาทุกระบบ

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย มีความหมายคล้ายภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านคือ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ ของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ การเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีการสืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม มีลักษณะเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ที่ผสมผสานกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด ภูมิปัญญาแบ่งออกเป็น 1) คติความคิด ความเชื่อ หลักการ 2) ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี 3) การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น และ 4) แนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการถ่ายทอดโดยบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ ครู ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และมีวิธีการสอนด้วยการบอกเล่าเรื่อง การให้ปฏิบัติจริง การให้ทำเลียนแบบ การให้ลองผิดลองถูก การให้ศึกษาด้วยตนเอง การต่อวิชา และการสอนแบบกลุ่ม

4. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้

ปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลมากมายที่เราสามารถจะเข้าถึงได้ ระบบการศึกษาไทยจึงควรมีหน้าที่ต้องสร้างคนให้มีนิสัยแสวงหาความรู้จากแหล่งที่อยู่นอกห้องเรียน หรือที่อยู่รอบ ๆ ตัวให้มากที่สุด บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนต้องมีการเปลี่ยนแปลง ผู้เรียนต้องเรียนรู้และฝึกทักษะของการรู้แหล่งข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้ ใช้ข้อมูลได้โดยมีทักษะในการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลว่าข้อมูลใดเป็นประโยชน์ ข้อมูลใดไม่เหมาะสม วิธีการเรียนการสอนต้องให้ผู้เรียนตระหนักว่าองค์ความรู้มีอยู่ทั่วไป และสอนวิธีการศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเองเป็นประเด็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนประเมิน ตัดสินใจ จริยธรรมและคุณธรรม และใช้สารสนเทศจากเครือข่ายให้เป็นประโยชน์สูงสุด (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2538 อ้างใน ศิริพร ทวีชาติ, 2545)

4.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ มีความหมายที่กว้างขวาง และมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับจุดเน้น หรือจุดประสงค์ในการศึกษาของนักการศึกษา หรือนักวิชาการแต่ละคน เช่น แหล่งสื่อการสอนชุมชน แหล่งความรู้ แหล่งทรัพยากรชุมชน แหล่งวิทยากรในชุมชน แหล่งข้อมูล แหล่งสื่อการสอนในชุมชน แหล่งข้อมูลท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งความหมายเหล่านี้มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 อ้างใน จุรีพร กาญจนการุณ, 2546) ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งหรือที่รวมสาระความรู้ ซึ่งอาจเป็นสถานที่ ศูนย์รวมข้อมูล ข่าวสาร หรือบุคคลที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิต กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543) กล่าวถึงความหมายของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า หมายถึง ที่รวม/สภาพ/สถานที่/ศูนย์กลางที่

มี หรือประกอบด้วยข้อมูล ความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง และหรือสามารถเรียนกันเป็นกลุ่ม หรือด้วยวิธีการที่มีผู้สอนเป็นผู้จัดขึ้น ไม่มีกำหนดเวลาหรือตารางเรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและกำหนดรูปแบบ และวิธีการเรียนเอง ไม่มีการวัดหรือประเมินผลการเรียน แต่อาจมีการทดสอบผลการรับรู้บางประการ

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2548) ให้ความหมายว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมรอบตัวเราที่เป็นทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ให้ความหมายว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคล กิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งให้ประสบการณ์แก่ประชาชนได้ ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอาจจะเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด สถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีสาขาอยู่ในชุมชน เป็นต้น

นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ (2533) กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ว่า หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” อันอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการ การเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เน้น “การสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้” และเป็นการให้ข่าวสารและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมทำให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ๆ แนวคิดใหม่ๆ หรือมีมุมมองใหม่ๆ ได้

บุญเลิศ มาแสง ให้ความหมายว่า แหล่งความรู้หรือแหล่งวิทยากรเป็นแหล่งรวมกิจกรรมที่กระตุ้นเตือนให้เกิดความสำนึกและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา แหล่งความรู้จะเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพความจำเป็นและความเหมาะสมของกับสภาพของท้องถิ่น

สุนันทิพย์ บุญสมบัติ (2532) กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลมาจากสิ่งที่อยู่นอกห้องเรียน เช่น ครอบครัว สื่อมวลชน ศาสนา แหล่งทรัพยากร หรือวิทยากรที่มีอยู่ในชุมชน

สมใจ แซ่โจ้ว (2541) ให้ความหมายของแหล่งทรัพยากรในชุมชนว่า หมายถึงบุคคล สถานที่ วัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาได้

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2546 อ้างใน <http://www.chsschool.ac.th/library>, 2005) ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่า หมายถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยากรและประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตามอรรถาธิบายอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์ (2544) ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่า คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แหล่ง หรือศูนย์รวมความรู้ที่เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งตามความหมายนี้ แหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต

จวีพร กาญจนการุณ (2546) ให้ความหมายของแหล่งวิทยาการในชุมชนว่า หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณศูนย์รวม หรือบ่อเกิดของความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน

ภาวินี เปี่ยมพงษ์สานต์ (2536) กล่าวว่า แหล่งวิทยาการ หมายถึง แหล่งที่จะค้นคว้า นำความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด ค่านิยม ข้อสรุปมาเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน

อรพิน เสียงหวาน (2542 อ้างใน ดี สูงสว่าง, 2546) กล่าวถึงแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นว่า หมายถึง บุคคล ซึ่งได้แก่ บุคลากรที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ประกอบอาชีพที่ประสบผลสำเร็จ เป็นตัวอย่างบุคคลที่ควรได้รับการยกย่อง บุคคลที่บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม บุคคลที่มีความชำนาญปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ และสถานที่ ได้แก่ วัตถุสิ่งของ วัด โรงเรียน ร้านค้า บ้านเรือน ตลาด กำแพง รั้ว สิ่งปฏิญกุล กองขยะมูลฝอย บ่อน้ำ หนองน้ำ บึง คู แม่น้ำ หน่วยงานเอกชน สถานที่ราชการ ฯลฯ

ศรีสกุล วิบูลย์วงศ์ (2544) ให้ความหมายของแหล่งทรัพยากรในชุมชนว่า คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในท้องถิ่น สถานที่ วัตถุสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในชุมชนที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้

เอลลิงตัน เพอร์ซีวอล และเรส (Ellington, Percival and Race, 1993) กล่าวว่า แหล่งข้อมูล (resources) ในทางการศึกษาหรือการฝึกอบรม หมายถึง วัสดุหรือสถานการณ์ที่ถูกสร้างขึ้น หรือจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่แท้จริง ประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการคือ มีความสะดวกพร้อม ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของตนเอง และสนองความต้องการของแต่ละบุคคล

แหล่งการเรียนรู้ คือ ความสำเร็จของรายวิชาและจุดประสงค์สารสนเทศผ่านการแสวงหาและปฏิบัติจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการใช้วัสดุหลากหลายประเภทในการค้นคว้ารายวิชาที่เรียนในหลักสูตร ผู้สอนและบรรณารักษ์จะเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นผู้คอยกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในกระบวนการศึกษา และเป็นการเริ่มต้นในการส่งเสริม(ผลักดัน)ผู้เรียนให้รู้จักการค้นหาข้อมูลและกลายเป็นนักแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ และเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น และสร้างองค์ความรู้ได้

(<http://library.queensu.ca/infoeref/tutorials/index.html>, 2001)

4.2 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (อ้างในอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548. หน้า 81-82) ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในลักษณะของการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน ครอบครัว สื่อ แหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนเรียนรู้ได้ตลอดเวลาโดยแบ่งแหล่งที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. ห้องสมุดต่าง ๆ
2. สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด ตลาด ร้านขายของ ลานนวดข้าว โรงงานขนาดเล็กในหมู่บ้าน
3. ประเพณี พิธีกรรม ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาของแต่ละชุมชน
4. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่า ห้วย หนอง คลอง บึง ที่ชาวบ้านมาหาอาหาร สุนัข สัตว์ต่าง ๆ แบ่งประเภทการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้คือ
 1. แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในบริเวณชุมชน เช่น ภูเขา ป่าไม้ ฯลฯ
 2. แหล่งการเรียนรู้ชุมชนที่เกิดขึ้นตามวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน เช่น อาชีพของคนในชุมชน ตลาด ฯลฯ
 3. แหล่งการเรียนรู้ชุมชนประเภทศาสนาประเพณี ได้แก่ ศาสนสถาน ประเพณีทางศาสนา ฯลฯ
 4. แหล่งการเรียนรู้ชุมชนประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นจะมีภูมิปัญญาหลายด้าน เช่น ด้านการเกษตร ด้านช่างฝีมือ ด้านดนตรีไทย เป็นต้น
 5. แหล่งการเรียนรู้ชุมชนประเภทหน่วยงาน องค์กรของรัฐและเอกชน เช่น หน่วยงานที่มีเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานในชุมชน เกษตรตำบล ครูอาสาศึกษานอกโรงเรียน เจ้าหน้าที่เหล่านี้สามารถเป็นแหล่งความรู้ในด้านต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานนัดให้ประชาชนในชุมชนได้
 6. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อต่าง ๆ ที่ประชาชนในชุมชนได้รับชมรับฟัง เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์
 7. แหล่งการเรียนรู้ที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้นเพื่อการศึกษา เพื่อการเรียนรู้โดยตรง ได้แก่ โรงเรียนหรือสถานศึกษาประเภทต่าง ๆ ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ฯลฯ แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้มุ่งให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยตรง จึงค่อนข้างมีการเตรียมการและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้

อาชัญญา รัตนอุบล (2539) จำแนกการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทบุคคล เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู หมอพื้นบ้าน
2. ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ

เป็นต้น

3. ประเภทสื่อ เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

4. ประเภทวัตถุและสถานที่ เช่น ห้องสมุด โรงเรียน วัด สถานีอนามัย พิพิธภัณฑ์

เป็นต้น

ชัยศ อิมสุวรรณ (2544) แบ่งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ที่จัดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ที่จัดไว้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นเป็นหลัก โดยมีหรือไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ เช่น หอศิลป์ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ เป็นต้น

วาสนา ชาวหา (2533) แบ่งแหล่งวิชาชุมชน ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งวิชาที่เป็นบุคคล หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้โดยตรง

2. แหล่งวิชาที่เป็นสถานที่ อาจเป็นสถานที่ที่มีขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเล ฯลฯ หรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น โรงงาน สวนสัตว์ ฯลฯ ซึ่งสามารถหาความรู้ได้จากสถานที่เหล่านี้

3. แหล่งวิชาที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ หรือสิ่งมีชีวิตที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนแล้ว สามารถทำให้การเรียนรู้ดีขึ้น มีความหมายขึ้น

4. แหล่งวิชาที่เป็นกิจกรรม เช่น การละเล่นพื้นเมือง พิธีหรือประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนี้แล้ว แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ยังหมายถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

- สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ตลาด ร้านขายของชำ

- สถานที่ หรือสถานที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้นมา เช่น อุทยานการศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์

- สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น วีดิทัศน์ ภาพสไลด์ โปรแกรมสำเร็จรูป สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียน และชุมชน เช่น หนังสือสารานุกรม

- บุคคลที่มีความรู้ในชุมชน (www.wcb.riudon.ac.th)

ไมเคิลลิส (Michaelis, 1978) ระบุถึงแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนว่า ครอบคลุมสิ่งต่างๆ ดังนี้คือ แหล่งประชากร แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งภูมิศาสตร์ แหล่งรัฐศาสตร์ แหล่งทรัพยากร

แหล่งอุตสาหกรรม แหล่งธุรกิจ แหล่งสถานที่สำคัญ แหล่งการคมนาคม แหล่งการสื่อสาร แหล่งกรอนุรักษ์ แหล่งการศึกษา แหล่งศาสนา แหล่งกลุ่มชาติพันธุ์ แหล่งสาธารณสุข แหล่งบริการสวัสดิการ แหล่งศิลปะต่าง ๆ แหล่งปัญหามลพิษ แหล่งปัญหาเฉพาะกรณี สภาพความปลอดภัย และแหล่งอนาคต

4.3 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

นฤมล ตันธสุเศรษฐ์ (2533) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ว่า

1. เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิตที่ประชาชนจะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา โดยไม่จำกัดเพศ วัย
2. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้จากแหล่งกำเนิดได้
3. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง หรือลงมือปฏิบัติจริงได้
4. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ ที่มีการคิดค้นขึ้นและยังไม่มีของจริงให้เห็น เช่น ศึกษาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ จากงานนิทรรศการ
5. เป็นการให้ข่าวสารและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม เพื่อเกิดการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดใหม่ หรือมุมมองใหม่ได้

แฮนคอก (Hancock, 1997) และพลอททิก (Plotmick, 1999) กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งการเรียนรู้ว่า การที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ โดยตรงนั้นจะช่วยให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความมั่นใจ และมีการเสริมแรงตนเองเมื่อประสบความสำเร็จในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามเป้าหมาย เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำและทำความเข้าใจด้วยตนเอง การได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงช่วยให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ แสวงหา และการสร้างความรู้

แหล่งการเรียนรู้มีลักษณะเด่นที่สำคัญ 2 ประการคือ มีความยืดหยุ่นที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ และใช้ในการเรียนในวิชาต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย และเป็นส่งเสริมผู้เรียนโดยอัตโนมัติ ทำให้มีการพัฒนาทักษะในเรื่องข้อมูลผ่านการฝึกปฏิบัติทั้งในระบบและนอกระบบที่มีเป้าหมายในการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานในแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามหัวข้อที่กำหนด ทำให้เกิดประสบการณ์ในการแก้ปัญหาด้วยการนำเอาความรู้ย่อย ๆ ต่าง ๆ มารวมกันเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับรายวิชานั้น ผลที่เกิดขึ้นคือการที่ผู้เรียนมีโอกาสได้แยกแยะสิ่งที่เขารู้เกี่ยวกับหัวข้อและสิ่งที่เขาต้องการรู้ แหล่งที่เขาจะหาความรู้ วิธีการจดบันทึกความรู้ และวิธีการประเมินผล ความสำเร็จในกระบวนการสืบค้นข้อมูล แหล่งการเรียนรู้รวมไปถึงทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ (หนังสือวารสาร หนังสือพิมพ์ สื่อผสม เว็บ ชุมชน คน) ซึ่งผู้เรียนถูกจูงใจให้เรียนรู้ในหัวข้อที่กำหนดโดยการค้นคว้าหาข้อมูลในหลายๆ วิธีและในแหล่งการเรียนรู้

ต่างๆ เท่าที่จะทำได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้โดยตรง เพิ่มความรู้สึกรู้ว่าเป็นการ เรียนรู้ของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง และเกิดแรงเสริมในการรวมข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกันเมื่อ จุดมุ่งหมายของการค้นหาข้อมูลนั้นสัมฤทธิ์ผล การเรียนการสอนโดยการชี้แหล่งการเรียนรู้ นั้น เป็นการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการปฏิบัติบนหลักการว่า ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติและ การสร้างความหมายของตนเอง ประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการจำลองประสบการณ์จริงที่มี เป้าหมายในการให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ตลอดเวลาและการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหาจากเครื่องมือที่ เป็นข้อมูล (<http://stauffer.queensu.ca/inforef/tutorials/rbl>)

ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ต่อการจัดการศึกษา มีดังนี้คือ

1. เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร และสารสนเทศ
2. เป็นแหล่งสร้างเสริมความรู้ ความคิด วิทยาการและประสบการณ์ภาคปฏิบัติ
3. แหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
4. แหล่งฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
5. แหล่งการศึกษาตามอัธยาศัย
6. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (<http://www.chsschool.ac.th/library>, 2005)

ประโยชน์ของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน

1. นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้จริงในท้องถิ่น เกิดความ รักความภาคภูมิใจ และสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและพัฒนาท้องถิ่นของตนได้
2. นำข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งการเรียนรู้มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนมี ประสบการณ์ตรง จากแหล่งการเรียนรู้และสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้มาใช้ในชีวิตจริง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และสามารถนำทักษะกระบวนการ การเรียนรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ ทำให้เป็นผู้ใฝ่รู้ และเห็นความ สำคัญของ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ อีก 2 ประการคือ มีความยืดหยุ่นในการปรับใช้กับ การเรียนรู้และรายวิชาที่มีความแตกต่างกัน และส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้เรียน ผู้เรียนจะ พัฒนาทักษะสารสนเทศผ่านการปฏิบัติในระบบและนอกระบบที่มีเป้าหมายในการแสวงหาข้อมูล จากแหล่งเรียนรู้ที่จัดไว้ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในหัวข้อต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ ในเรื่องการแก้ปัญหาในการเชื่อมโยงข้อมูลที่หลากหลายมารวมกันเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับ รายวิชาที่ศึกษา ผู้เรียนจะมีอิสระเพิ่มขึ้นเมื่อมีโอกาสแยกแยะสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ตามหัวข้อต่าง ๆ และสิ่งที่เขาจำเป็นจะต้องศึกษา แหล่งที่จะแสวงหาข้อมูล วิธีการบันทึกข้อมูล วิธีการประเมิน ข้อมูล และวิธีการประเมินความสำเร็จในกระบวนการค้นหาข้อมูล ส่วนประโยชน์ของการเรียนรู้

โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นฐาน จากการรวบรวมความคิดเห็นจากนักวิชาการต่างๆ สรุปได้ดังนี้
(<http://library.queensu.ca/inforef/tutorials/index.html>, 2001)

- ทำให้เกิดการรวมข้อมูลเข้าด้วยกัน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงลึก (MacFarlane, 1992)
- กระตุ้นการเรียนรู้จากหัวข้อ (topic) ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้มากมาย (Kulthau, 1985)
- กระตุ้นการศึกษาหัวข้อในเชิงลึก ด้วยการผลักดันให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลที่ตรงประเด็นมากขึ้นและสร้างองค์ความรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น (Kulthau, 1993)
- การใช้โครงการวิจัยทำให้สามารถสร้างความหมายผ่านการการใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น (Kulthau, 1993)
- ส่งเสริมทักษะการแสวงหาข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพผ่านความคิดรวบยอดในเรื่องความตระหนักเกี่ยวกับธรรมชาติของข้อมูลและความหลากหลายของข้อมูล (Clever, 1986)
- ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การแก้ปัญหา ความมีเหตุผล และการประเมินวิพากษ์วิจารณ์ผ่านข้อมูลและการวิจัยอย่างอิสระ (Resnick, 1987; Todd & MvNicholas, 1994/ 1995)
- ทำให้การเชื่อมโยงข้อมูลมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมากกว่าการไม่เชื่อมโยงกิจกรรมด้วยการกระตุ้นการสร้างองค์ความรู้จากผลที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน (Moore, 1995)
- ส่งเสริมทัศนคติของผู้เรียนและผู้สอนที่มีต่อเนื้อหาวิชาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน (Cull, 1984)
- เชื่อมโยงการจัดข้อมูลและใช้เนื้อหาสาระที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (Pitts, 1994)
- ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านข้อมูลผ่านการเรียนรู้แบบนำตนเอง และการแสดงถึงการต่อต้านการสอนโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ (Irving, 1986; Webb, 1988)
- ทำให้เกิดความเข้าใจในการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนอย่างกระตือรือร้นโดยการใช้ผลสะท้อนกลับและการประเมินตนเองโดยการให้ข้อมูลที่ เป็นเนื้อหา ความรู้สึก หรือกรอบแนวคิด (Stripling, 1995)
- อภิปรายกลยุทธ์การค้นคว้าซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ (Pressley, Snyder, & Cariglia-Bull, 1987)

- ส่งเสริมให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ก่อให้เกิดการสร้างภาพ(จินตนาการ)ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมที่มีส่วนร่วม (Wilbert, 1976)
- เพิ่มประสิทธิภาพด้านวิชาการผ่านประสบการณ์ที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง (Breivik, 1977)
- สนับสนุนการประเมินและกาใช้แหล่งข้อมูลโดยการเชื่อมโยงกลยุทธ์การค้นคว้าด้านความรู้ความเข้าใจ กับการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Kohl & Wilson, 1986)
- เพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการด้านเนื้อหาสาระวิชา ทักษะ และความคิด วิพากษ์วิจารณ์ผ่านการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการเรียน (Barrilleaux, 1989)
- ปรับปรุงทักษะการทำงานและการใช้คำในการศึกษาโปรแกรมสื่อผสม (DeBlauw, 1973)

ทบวงมหาวิทยาลัย (2544) กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาว่า จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถใช้ความรู้ เจตคติและเชื่อมโยงระหว่าง ทฤษฎีและปฏิบัติ

4.4 การเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้

4.4.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้

นักการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายแตกต่างกันไป ซึ่ง Saskatchewan Resource-based Learning Center (2000 อ้างถึงใน ศิริพร ทวีชาติ, 2545) ได้รวบรวมความหมายไว้ ดังนี้

- แนวคิดที่นำไปสู่หลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมของแหล่งข้อมูลสารสนเทศทุกชนิด แหล่งข้อมูลที่เป็นไปได้ เช่น หนังสือ นิตยสาร ฟิล์ม แถบบันทึกเสียงและแถบวีดิทัศน์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์และฐานข้อมูล เกม แผนที่ แหล่งข้อมูลชุมชน พิพิธภัณฑสถานศึกษา รูปภาพและสิ่งพิมพ์ทางการศึกษา ของจริงและของจำลอง และเครื่องมือในการผลิตสื่อ เป็นต้น

- การเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกสำรวจ และค้นพบ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างทางเลือกในสิ่งแวดล้อมที่มีแหล่งข้อมูลสารสนเทศจำนวนมากมาย ที่ซึ่งความคิดและความรู้สึกของพวกเขาได้รับการยอมรับและเป็นผลและเป็นผลดีต่อการเริ่มต้นเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

Saskatchewan Education (2000) กล่าวถึงการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลักว่า หมายถึงการเรียนการสอนที่ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ทักษะ และความเข้าใจโดยการใช้อยู่ แหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์ แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ และแหล่งข้อมูลบุคคลที่หลากหลายอย่างกว้างขวาง

4.4.2 ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้

อาชัญญา รัตนอุบล (2548) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญของกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนมีโอกาส คิด ทำ โดยครู ผู้เรียน ช่วยกันจัดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันและได้มีการสรุปสาระการเรียนรู้
2. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง
3. มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่ทำให้ผู้เรียนใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัย
4. กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มีกิจกรรมร่วมกันในการเรียนรู้ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันคิดและร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันทำให้เกิดทักษะและประสบการณ์ตรง และสามารถนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้
5. สาระและกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถประยุกต์ผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
6. กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับสังคม และองค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากแหล่งการเรียนรู้

ศิริพร ทวีชาติ (2545: 54-56) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นหลัก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย โดยจัดสถานการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนเป็นผู้วางแผนการเรียนเพื่อบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา และการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์

4.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้

4.5.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นฐาน

Saskatchewan Education (2000 อ้างถึงใน ศิริพร ทวีชาติ, 2545) กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน ดังนี้

การเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน หมายถึงการเรียนการสอนที่นักเรียนพัฒนาความรู้ ทักษะ และความเข้าใจโดยการใช่แหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์ แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ และแหล่ง ข้อมูลบุคคลที่หลากหลายอย่างกว้างขวาง

การเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน หมายถึง วิธีการที่ครูและบรรณารักษ์วางแผนการเรียนที่บูรณาการแหล่งข้อมูลสารสนเทศเข้ากับงานที่มอบหมายให้ทำในชั้นเรียน และสอนกระบวนการที่จำเป็นในการค้นคว้า วิเคราะห์ และนำเสนอสารสนเทศให้แก่นักเรียน

ดิวเบอร์รี่และคณะ (Dewberry et al., 2002) อธิบายถึงการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานว่า เป็นการบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเนื้อหาวิชาและความสามารถด้านสารสนเทศ โดยการสำรวจและฝึกหัดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนขณะที่ใช้แหล่งข้อมูลต่างๆ ครูและบรรณารักษ์เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน สร้างวัฒนธรรมในการเรียนให้เกิดขึ้น ผู้เรียนเป็นนักค้นคว้าและนักแก้ปัญหา รู้วิธีค้นคว้า ประมวลผลและแลกเปลี่ยนสารสนเทศ และเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

ศิริพร ทวีชาติ (2545) สรุปว่า การเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก หมายถึง การเรียนการสอนที่ครูจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการเรียนและเนื้อหาวิชา จากการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่หลากหลายทั้งสิ่งพิมพ์ และไม่ใช้สิ่งพิมพ์ ใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหา และใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

นอกจากนี้แล้ว การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ยังรวมไปถึงการกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้หัวข้อที่กำหนดโดยการพยายามแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลโดยตรงจะเพิ่มความรู้สึกในการเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดแรงเสริมในการรวมรูปแบบข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ประสบผลสัมฤทธิ์ในการแสวงหาความรู้ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นการจัดการเรียนรู้บนแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนเรียนรู้โดยการปฏิบัติและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง ประสบการณ์เรียนรู้เป็นการเลียนแบบจากชีวิตจริงที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลาและผู้แปลความรู้จากการแก้ปัญหาโดยการใช้อุปกรณ์ที่เป็นข้อมูล

(<http://library.queensu.ca/inforef/tutorials/index.html>, 2001)

4.5.2 ลักษณะการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นฐาน

ฟอกซ์ (Fox, 1996) กล่าวถึงหลักการสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน ดังนี้

1. เน้นกระบวนการคิดในเนื้อหาการเรียนรู้
2. เน้นแรงจูงใจภายใน
3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยให้ออกาสการเรียนหลากหลายระดับ และหลากหลายรูปแบบการเรียนรู้
4. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้แนะนำมากกว่าสอนบรรยาย
5. ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น

6. ความรู้เนื้อหาสัมพันธ์กับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน เนื้อหามีความเหมาะสมและเหมาะสมกับผู้เรียน

7. ส่งเสริมการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการเรียนรู้

8. ส่งเสริมความร่วมมือกันในการวางแผนการสอนของครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

9. ส่งเสริมการใช้เวลาและสถานที่เรียนที่ยืดหยุ่น

10. ส่งเสริมการพัฒนายุทธวิธีและทักษะทางสารสนเทศ

จากหลักการข้างต้น จำแนกองค์ประกอบของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานได้ 3 ด้านคือ วิธีการเรียนการสอน กระบวนการคิด และแหล่งข้อมูล สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1. วิธีการเรียนการสอน การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และบทบาทที่ปรึกษาหรือผู้อำนวยความสะดวก การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกัน การร่วมมือในการสอน

2. กระบวนการคิด เน้นความสามารถด้านสารสนเทศ ได้แก่ การเข้าถึงความรู้ การประเมินความรู้ และการสร้างความรู้

3. แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย เนื้อหาความรู้ แหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลายพื้นที่ใช้ในการเรียนที่หลากหลาย เทคโนโลยี (ศิริพร ทวีชาติ, 2545)

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานนั้น ประกอบด้วยการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียน และการเรียนรู้ในบริบทของแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่หลากหลายและกว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเรียนรู้เนื้อหาวิชาในขณะที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

เบรวิกและเซนน์ (Brevik and Senn, 1994 cited in Rake, 1996) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมกับการเรียนการสอนตามการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก ดังนี้

การเรียนการสอนแบบเดิม	การเรียนการสอนตามการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน
1. ครูเป็นผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ความรู้	1. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือให้ความช่วยเหลือ
2. ใช้แบบเรียนเป็นสื่อพื้นฐาน	2. ใช้แหล่งข้อมูลและสื่อหลากหลาย
3. ใช้เนื้อหาเป็นหลัก	3. ใช้คำถามเป็นหลัก
4. จัดข้อมูลให้แก่ผู้เรียน	4. ผู้เรียนต้องค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง
5. ประเมินผลเชิงปริมาณ	5. ประเมินผลเชิงคุณภาพและปริมาณ

ซุนอล และคณะ (Sunali, C., et al., 2000 : 38) ได้เสนอว่า การจัดหน่วยการเรียนรู้สามารถกำหนดหัวเรื่อง (theme) ที่แตกต่างกันไป ซึ่งจะทำให้ได้หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ โดยได้เสนอแนะหัวเรื่องหน่วยการเรียนรู้ 6 ลักษณะคือ หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่ใช้มโนทัศน์เป็นฐาน (Concept-Focused Integrated Units) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่ใช้ทักษะเป็นฐาน (Skill-Focused Integrated Units) หน่วยการเรียนรู้ บูรณาการที่ใช้เนื้อหาและทักษะเป็นฐาน (Content and Skills-Focused Integrated Units) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่ใช้ประเด็นเป็นฐาน (Issue-Focused Integrated Units) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่ใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Focused Integrated Units) และหน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่ใช้กรณีศึกษาเป็นฐาน (Case Study-Focused Integrated Units)

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก มีลักษณะสำคัญ คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระตือรือร้น จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนการสอน สอนยุคทศวรรษ การเรียนรู้และทักษะในบริบทของหน่วยการเรียนรู้ที่มีความหมาย ใช้แหล่งข้อมูลและสถานที่เรียนที่หลากหลาย ครูใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่แตกต่างกันหลากหลายวิธี บทบาทของครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เป็นผู้นำทาง กำกับ และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ครูจะทำงานร่วมกันเพื่อใช้แหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ของทุกระดับชั้นและทุกเนื้อหาวิชา (Saskatchewan Education, 2000)

การเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลักนั้น ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น โดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ สื่อประสม เว็บ ชุมชน และบุคคล เป็นต้น ในการเรียนแต่ละหัวข้อเรื่องผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนจากการพยายามค้นหาข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลหลายทางเท่าที่เป็นไปได้ การที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยตรงนั้นช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความมั่นใจ และมีการเสริมแรงตนเองเมื่อประสบความสำเร็จในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามเป้าหมาย จึงจัดว่าเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำและทำความเข้าใจด้วยตนเอง การได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ แสวงหา และทำความเข้าใจข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างความรู้จากการใช้สารสนเทศเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาต่างๆ (University of Queensland, 1999; Hancock, 1993; Breivik, 1996; Plotnick, 1999 อ้างใน ศิริพร ทวีชาติม 2545)

คุณลักษณะและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรมี

10 ประการ คือ

1. ความหลากหลายของทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้
2. ความโดดเด่นของทรัพยากรในแหล่งการเรียนรู้

3. กิจกรรมภาคปฏิบัติ
4. ความน่าสนใจของทรัพยากรที่มีอยู่ในแหล่ง
5. ความหลากหลายขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในแหล่ง
6. การดูแลรักษาสภาพแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม
7. การเข้าถึงแหล่ง
8. ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทวิทยากร/ผู้แนะนำ
9. ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทสื่อเอกสาร และ
10. ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทสื่อนิทรรศการ/ป้าย

5. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

บูรณาการ (Integration) เป็นคำที่มีการใช้มานานแล้วในความหมายที่อธิบายถึงพฤติกรรมด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยบูรณาการ หมายถึง การต่อเนื่อง (continuous) ความรู้ ความเข้าใจ (intelligent) และการปรับปฏิสัมพันธ์ (interactive adjusting) (Hopkins, 1973) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดแนวทางการศึกษาที่สนับสนุนการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ในมาตรา 23 และมาตรา 24 ข้อ 4 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน” ซึ่งส่งผลให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมากขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ประสบการณ์และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริงของมนุษย์มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับศาสตร์หลายๆ สาขาวิชา ไม่ใช่สาขาวิชาใดวิชาหนึ่งเท่านั้น การจัดการศึกษาแบบบูรณาการเป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆ ของผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งทางด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ จึงสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนารอบด้าน หรือการพัฒนาเป็นองค์รวม ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักการปรับตัวให้สอดคล้องกับชีวิตจริงได้

5.1 ความหมายของการบูรณาการ

5.1.1 ความหมายทั่วไป

คำว่าบูรณาการ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า integrate หมายถึง ทำให้เป็นหน่วยเดียวกันโดยการนำเอาส่วนย่อยต่างๆ มารวมเข้าด้วยกัน (The American Heritage Dictionary of the English Language, 2004) หรือ นำมารวมกันและผสมผสานหลายสิ่งเข้าเป็นสิ่งเดียวกัน (www.une.edu.au/ ltc/Plagiarism/glossary.htm, 2005)

เมอร์เรียม เว็บบสเตอร์ (Merriam – Webster, 1996) นิยามคำบูรณาการ ว่า ประกอบ รวม หรือผสมผสานในการทำหน้าที่หรือรวมเป็นหน่วยเดียวกันทั้งหมด

บรูซีย์ ศิริมหาสาร (2546) กล่าวว่า คำว่า บูรณาการตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Integration แปลว่า การทำให้สมบูรณ์ หรือการรวมกันให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

สุมิตร คุณากร (2520) ให้ความหมายของบูรณาการว่า การทำให้สมบูรณ์และการทำให้เต็ม คำว่าเต็มสมบูรณ์ในที่นี้ หมายถึงการรวบรวมความรู้มารวมกันเข้าไว้ภายในหน่วยเดียวกัน

สาโรช บัวศรี (2526) อธิบายความหมายของบูรณาการว่า หมายถึง การมีสมดุลหรือการมีความสมบูรณ์ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งพึงประสงค์ยิ่งในชีวิตของมนุษย์ทุกคน

พระธรรมปิฎก (2536) ให้ความหมายคำว่าบูรณาการ คือ การทำให้หน่วยย่อยๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์ อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว ซึ่งหลักสำคัญของการบูรณาการมี 3 ประการ ได้แก่

1. มีหน่วยย่อย องค์ประกอบ ชิ้นส่วน หรือ ชั้น ระดับ แ่ง ด้าน ที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน

2. หน่วยย่อยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะมีลักษณะยืดหยุ่น ปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา

3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วจะเกิดความครบถ้วนเต็มสมบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะที่พอดีหรือสมดุล แล้วองค์รวมนั้นก็มีชีวิตชีวา ดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของการบูรณาการ

ดุซงกี สีสลวงรงค์ (2538) อธิบายว่า บูรณาการ เป็นศัพท์ที่มุ่งให้มีความหมายตรงกับคำว่า integration ในภาษาอังกฤษ เป็นคำนามที่ใช้ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย กระบวนการ และผลผลิตทางการศึกษา โดยที่แนวคิดนี้อธิบายผู้เรียนแต่ละคนในลักษณะองค์รวม (individual as a whole) ส่วนในภาษาไทยนั้น บูรณาการหมายถึง การทำให้สมบูรณ์ การทำให้เต็มหน่วยเบ็ดเสร็จในตัว สมดุลและนำไปใช้ประโยชน์ได้

สุนน อมรวิวัฒน์ (2544) กล่าวถึงการบูรณาการตามหลักพระพุทธศาสนาว่า หลักพุทธธรรมมีลักษณะบูรณาการ 2 ทาง คือ สามารถรวบรวมส่วนย่อยไปสู่องค์รวม และสามารถจำแนกองค์รวมไปสู่ส่วนย่อย โดยมีองค์ประกอบย่อยมากมาย ได้แก่ องค์ประกอบร่วมที่เป็นแกนและองค์ประกอบย่อยที่แตกต่างกันไปตามหน้าที่ หรือคุณประโยชน์ขององค์ประกอบเหล่านั้น อย่างไรก็ตามทุกองค์ประกอบจะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืน สมดุลและนำไปสู่การสร้างสรรค์

ทิสนา แชมมณี (2548) ให้ความหมายของบูรณาการว่า การทำให้หน่วยย่อยๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์ อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

5.1.2 ความหมายของการบูรณาการในการศึกษา

อรทัย มูลคำและคณะ (2542) กล่าวว่า ความหมายของคำว่าบูรณาการในสาขาวิชาทางศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตร และการเรียนการสอน หลักสูตรที่พัฒนาหรือดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการแล้ว เราเรียกว่าหลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) คือหลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาวิชาต่างๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละรายวิชาหมดไป เกิดเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของหลักสูตรโดยรวม เช่นเดียวกับการเรียนการสอนที่ดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการ เรียกว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) คือเน้นที่องค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์รวมของความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการบอกเนื้อหาจากครูผู้สอน

สุมน อมรวิวัฒน์ (2533) อธิบายถึงความหมายของบูรณาการ ว่า โดยทั่วไปหมายถึง การหลอมรวมที่เกิดสิ่งสร้างสรรค์ใหม่ ครอบคลุม ความสมบูรณ์ ความเต็ม ความพอดี ความสมดุล ความผสมกลมกลืน ได้สัดส่วนพอเหมาะ สอดคล้องวัตถุประสงค์ เกิดผลในทางสร้างสรรค์ และเป็นเอกภาพ ส่วนความหมายที่เกี่ยวกับการนำมาใช้ในหลักสูตรหรือในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การนำความรู้จากเนื้อหาวิชาต่างๆ เข้ามาสัมพันธ์กันเพื่อสร้างประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนโดยที่เนื้อหาของรายวิชาต่างๆ นั้นๆ ไม่ได้หายไป แต่เป็นการผสมผสานกันทั้งในด้านเนื้อหาและการจัดกิจกรรม ซึ่งอาจสรุปเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับการบูรณาการเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. บูรณาการเป็นสภาวะและเทคนิควิธีไม่ใช่รูปแบบ
2. บูรณาการเกิดขึ้นได้โดยการปฏิบัติ การกระทำ
3. บูรณาการมิใช่เป็นเพียงการเชื่อมโยง แต่เป็นการผสมกลมกลืนกันอย่างได้สัดส่วนสมดุลและนำไปใช้อย่างได้ผล บูรณาการจึงมุ่งผลการปฏิบัติมากกว่ารูปแบบ
4. บูรณาการเป็นกระบวนการเต็มรูป องค์ของบูรณาการคือ ภาพรวม (the whole) ส่วนประกอบ (the part) หลักการ (principle) กระบวนการ (process) วิธีการ (methodology) และผลที่เกิดขึ้น (outcome)

สุภาพร แพรวพนิต (2543) กล่าวว่า บูรณาการ มีความหมาย 2 นัย คือ

1. ความหมายทั่วไป หมายถึงการทำให้สมบูรณ์ กล่าวคือ ทำให้หน่วยย่อยๆ ที่สัมพันธ์กัน ร่วมทำหน้าที่อย่างกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง

2. ความหมายเฉพาะทางศึกษาศาสตร์ หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

บุรุษย์ ศิริมหาสาคร (2546) กล่าวว่า คำว่าบูรณาการ มีความหมาย 2 นัย คือ

1. ในความหมายทั่วไป บูรณาการหมายถึง การทำให้สมบูรณ์ คือ การทำให้ส่วนย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน มารวมกันอย่างผสมกลมกลืนเข้าเป็นหนึ่งเดียวเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวเอง

2. ในความหมายของการศึกษา บูรณาการ หมายถึง การนำวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมารวมกัน เช่น หลักสูตรแบบบูรณาการ

ธำรง บัวศรี (2542) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การบูรณาการความรู้ และกระบวนการการเรียนรู้ (Integration of Knowledge and Learning Process) องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรคือ ความรู้และกระบวนการ แต่เดิมการเรียนรู้ใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างง่าย ๆ เช่น การบอกเล่า การบรรยาย และการท่องจำ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้เกือบไม่มีอยู่เลย แต่ในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนของปัญหาเพิ่มขึ้น และมีข้อความรู้ต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกมากมาย และรวดเร็ว การให้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องให้ความรู้มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่า จะแสวงหาความรู้ได้อย่างไร และด้วยกระบวนการอย่างไร

2. การบูรณาการความรู้ ความคิด และเจตคติ (Integration of Cognition and Effect) ได้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า การศึกษามักเอาใจใส่ต่อการพัฒนาจิตใจน้อยเกินไป คือมุ่งในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) อันได้แก่ ความรู้ ความคิด และการแก้ปัญหา มากกว่าด้านจิตพิสัย (Affective Domain) คือ เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และโดยหลักการแล้วจะต้องให้ความสำคัญเท่าเทียมกันดังนั้นการบูรณาการหลักสูตร จึงควรบูรณาการการจัดการศึกษาทั้งด้านความรู้ ความคิด และด้านเจตคติเข้าด้วยกัน

3. การบูรณาการความรู้กับการกระทำ (Integration of Knowledge and Conduct) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการกระทำควรได้รับความสนใจเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับเจตคติ การแยกความรู้จากการกระทำจะเป็นการแบ่งหลักสูตรออกเป็น 2 ส่วน ที่เกี่ยวข้องกันเนื้อหาเดียวกัน ดังนั้นจึงควรบูรณาการความรู้กับการกระทำเข้าด้วยกัน

4. การบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียน กับสิ่งที่ เป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

ของผู้เรียน (Integration of School Learning with the Actual Life of the Learners) ในการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่แท้จริงของการบูรณาการหลักสูตร สิ่งที่สอนในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาควรเป็นสิ่งที่มีความหมาย และเป็นสิ่งที่จะช่วยเหลือผู้เรียนในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายนอกโรงเรียน หลักสูตรต้องกำหนดให้มีความสนใจ และความต้องกรมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน และให้เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนการสอน

5. การบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ (Integration of Subject Areas) การบูรณาการเนื้อหาวิชาในสาขาต่างๆ เข้าด้วยกัน อาจทำได้โดยนำเอาเนื้อหาวิชาหนึ่งมาเสริมอีกวิชาหนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และเกิดเจตคติตามที่ต้องการ หรือโดยกำหนดปัญหา หรือความต้องการของผู้เรียนเป็นหัวข้อ แล้วกำหนดหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนการสอนขึ้น โดยอาศัยเนื้อหาของหลายๆ วิชามาช่วยในการแก้ปัญหานั้น

บันลือ พุกกะวัน (2524) กล่าวว่า บูรณาการ มีความหมายอยู่ 2 นัย แต่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน นัยแรก หมายถึงความสมบูรณ์หรือเพียบพร้อมทุกด้านโดยการฝึกฝนเด็กด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กเกิดพัฒนาการพร้อมกันทุกด้าน ทั้งพัฒนาการทางกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ส่วนนัยที่สอง หมายถึงการจัดการเรียนการสอนที่ผู้จัดจำต้องเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างแจ่มแจ้ง โดยนำหลักการและวิธีการมาประยุกต์เป็นหน่วยการสอนเพื่อวางแนววิชาและจุดเน้นของแต่ละช่วงชั้น เพื่อความคล่องตัวและประสิทธิภาพทางการสอน และการสอนแบบบูรณาการคือ การสอนแบบผสมผสานไม่ว่าจะเป็นแผนการสอน กิจกรรม หรือสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียนในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้

วิเศษ ชีณวงศ์ (2544) กล่าวถึงความหมายของการบูรณาการ ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนโดยมีการเชื่อมโยงและผสมผสานกระบวนการสอน การสร้างคุณธรรมให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนให้ นำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

อัญชลีรัตน์ สารรัตน์ (2542) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึงการนำศาสตร์สาขาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานให้เกิดความสมบูรณ์ และทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงจากของจริง ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจในความรู้อย่างสมบูรณ์

โนเลส (Knowles, 1977) กล่าวว่า บูรณาการ หมายถึง วิชาที่มีเนื้อหาสองวิชาหรือมากกว่านั้น โดยเนื้อหาสองวิชานั้นมีความเกี่ยวเนื่องกัน การศึกษาแบบบูรณาการจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจความคิด หลักของสาขาวิชาต่าง ๆ ได้ดีที่สุด และผู้สอนจะต้องสามารถชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของสาขาวิชาต่าง ๆ ได้

5.2 การเรียนการสอนแบบบูรณาการ

5.2.1 ความหมายของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

บุรุษย์ ศิริมหาสาคร (2546) อธิบายว่า การสอนแบบบูรณาการ คือการสอนโดยใช้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนหลัก แล้วสอนเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับเรื่องหรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกลมกลืน เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง การสอนแบบบูรณาการ เป็นการสอนที่เน้นองค์รวมของเนื้อหาวิชามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการสอนเนื้อหาวิชาของครู

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542) กล่าวว่า บูรณาการเป็นการนำศาสตร์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกันมาผสมผสานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจึงเป็นการนำความรู้สาขาต่างๆ ที่สัมพันธ์มาผสมผสานกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด การเรียนการสอนแบบบูรณาการจะเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู

ซุนอล และคณะ (Sunali, C., et al., 2000 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2548) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า หมายถึง การสอนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการจัดหลักสูตรและการเรียน การสอนที่มีรายวิชาต่างๆ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการทางพัฒนาการของนักเรียน และเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อประสบการณ์ของผู้เรียน

ธีระชัย ปุณฺณโชติ (2540) อธิบายความหมายของการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) ว่าหมายถึง การเชื่อมโยงวิชาหนึ่งเข้ากับวิชาอื่นๆ ในการสอน และให้เหตุผลของการสนับสนุนการเชื่อมโยงวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

โดยเฉพาะ

2. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

3. การสอนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากหลายๆ สาขาวิชาเข้าด้วยกัน มีประโยชน์หลายอย่าง ที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงเรื่องของที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนได้ ในทางกลับกันก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเรียนมีประโยชน์หรือนำไปใช้ได้จริงได้

4. หลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีประโยชน์ในการจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่างๆ ในหลักสูตร

อรรถญา สุทธิโนบล (2545) อธิบายว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่างๆอย่างมีความหมายต่อเนื่อง และสอดคล้องกับชีวิตจริง โดยผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างมีความสุข สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น เหตุผลของการสอนแบบบูรณาการ คือ

1. ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตร ซึ่งทำให้การเรียนในวิชาต่างๆ สัมพันธ์กันมากขึ้น

2. ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ และในทางกลับกันสามารถเชื่อมโยงชีวิตจริงกับสิ่งที่เรียน ช่วยให้เกิดความสัมพัทธ์ เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมาย

3. การสอนแบบบูรณาการช่วยตอบสนองการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ซึ่งสนองกับความสามารถของผู้เรียนหลายด้าน เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ การมองพื้นที่ ความคล่องของร่างกายและการเคลื่อนไหว ดนตรี สังคม หรือมนุษยสัมพันธ์ และความรู้ความเข้าใจตนเอง ซึ่งสนองต่อความสามารถที่จะแสดงออก และตอบสนองทางอารมณ์ (Emotional Intelligences)

4. การสอนแบบบูรณาการ เป็นการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนโดยตัวผู้เรียนเอง (Constructivism) ซึ่งกำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการศึกษายุคปัจจุบัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี, 2548) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

ทิศนา แชมมณี (2545) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการ หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวมและสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเสนอหลักการของการจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการ ดังนี้

1. ในธรรมชาติและชีวิตจริง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน ควรมีลักษณะเป็นองค์รวม ไม่ใช่แบ่งเป็นแท่งหรือเป็นท่อนที่แยกจาก

กัน ซึ่งทำให้การเรียนรู้ไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตจริงและความเป็นจริง เป็นผลทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้

2. การบูรณาการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้หลายๆ ด้านประกอบกัน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อมๆ กัน

3. การบูรณาการช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้สอนและผู้เรียนให้กว้างขึ้น ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะด้าน เฉพาะทาง ช่วยให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจ น่าตื่นเต้น ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมีความรู้และมุมมองที่กว้างขึ้น

5.2.2 ประเภทของการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

5.2.2.1 การบูรณาการภายในวิชา (intradisciplinary) หมายถึง การนำเนื้อหาสาระในวิชาเดียวกัน หรือกลุ่มประสบการณ์เดียวกันมาสัมพันธ์กัน (ทิตินา แชมมณี, 2545)

5.2.2.2 การบูรณาการระหว่างวิชา (interdisciplinary and multidisciplinary) หมายถึง การนำเนื้อหาสาระของ 2 วิชา หรือหลายๆ วิชามาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้ (ทิตินา แชมมณี, 2545; บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2546; วัฒนาพร ระวังบุกรักษ์, 2542)

1) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาสาระจากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันด้วยหัวเรื่อง (Theme)

2) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่าง ๆ

5.2.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ (ธีระชัย ปุณณโชติ, 2540; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2544; วิเศษ ชิดวงศ์, 2544 ; อรัญญา สุทธาสินีบล, 2545)

5.2.3.1 แบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอนโดยผู้สอนคนเดียว ซึ่งผู้สอนแต่ละคนสามารถสอดแทรกโจทย์ ประเด็น หรือเนื้อหาสาระของวิชาอื่นๆ เข้าไปในการสอนของตน ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหาสาระที่กำหนด

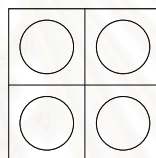
5.2.3.2 แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นการสอนโดยผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่สอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่ต้องมาวางแผนการสอนร่วมกันโดยกำหนดหัวเรื่อง (theme) สาระสำคัญหรือความคิดรวบยอด (concept) และปัญหา (problem) เดียวกัน เพื่อนำไปสอนในวิชาของแต่ละคน โดยมีกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา

5.2.3.3 แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) มีลักษณะการสอนคล้ายกับแบบคู่ขนาน คือมีผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันวางแผนการสอน ใช้หัวข้อ เรื่อง สารสำคัญหรือความคิดรวบยอด และปัญหาเดียวกัน เพื่อนำไปสอนในวิชาของแต่ละคน แต่มีการกำหนดงานหรือโครงการ (Project) ร่วมกันซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

5.2.3.4. แบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary) เป็นการบูรณาการในระดับที่สูงขึ้น เป็นการสอนแบบไม่แยกรายวิชา แต่สอนเป็นคณะหรือทีม โดยผู้สอนวิชาต่างๆ จะปรึกษาหารือและกำหนดหัวข้อ เรื่อง สารสำคัญหรือความคิดรวบยอดและปัญหาร่วมกันแล้วทำการสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน

โฟการ์ตี และสโตเฮอร์ (Fogarty 1991, Fogarty and Stoehr, 1995) ได้แบ่งรูปแบบของการบูรณาการ ออกเป็น 10 รูปแบบ ดังนี้

1. แยกส่วน (Fragmented)

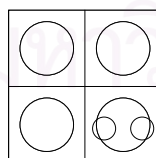
เป็นการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการแบบเดิม คือ เน้นการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ โดยการแยกรายวิชาแต่ละรายวิชาออกจากกัน แต่ครูผู้สอนจากแต่ละสาขาวิชาจะร่วมกันอภิปรายและคัดเลือกเนื้อหาสาระที่สำคัญของแต่ละรายวิชา แม้ไม่ใช้การบูรณาการเนื้อหาอย่างแท้จริง แต่เป็นการเตรียมการสำหรับการบูรณาการหลักสูตรสาขาวิชาพร้อมกันต่อไป

ข้อดี ทำให้มองเห็นเป็นวิชาแยกและชัดเจน

ข้อเสีย นักเรียนมองไม่เห็นความเชื่อมโยง และการถ่ายโอนความรู้เป็นไปได้

ยาก

2. เชื่อมโยง (Connected)

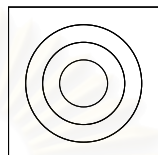
เป็นการจัดหลักสูตรบูรณาการที่มีการสอนแบบแยกรายวิชา แต่มีการจัดหน่วยการสอนให้เชื่อมโยงกัน ส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงเป็น 2 ลักษณะคือ หัวข้อ (theme) และ thread หัวข้อจะเป็นแนวคิดใหญ่ เช่น pattern, change, discovery ขณะที่ threads จะเป็นทักษะหรือเครื่องมือเป็นส่วนใหญ่ เช่น ทักษะการคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดระบบ

ข้อมูล เป็นต้น

ข้อดี ความคิดหลักมีความเชื่อมโยง ทำให้สามารถทบทวน ปรับ และ
ผสมผสานระหว่างความคิดภายในวิชา

ข้อเสีย ไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างวิชา การเน้นหนักในเนื้อหาวิชาเกิดขึ้น
ภายในวิชาเดียวกัน

3. รังนก (Nested)

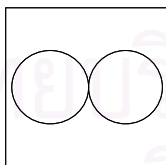

การจัดหลักสูตรแบบนี้ เป็นรูปแบบการบูรณาการภายในวิชาเดียว โดย
การบูรณาการทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะทางสังคม (การจัดระบบ การวางแผน การตัดสินใจ การ
อภิปราย การมีบทบาทในการทำงานกลุ่ม การประนีประนอม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง) ทักษะ
ทางความคิด (การทำนาย การอ้างอิง การเปรียบเทียบ การจำแนก การลงความเห็น การ
ตั้งสมมติฐาน การจัดลำดับ การประเมิน ฯลฯ) และทักษะการจัดระบบข้อมูล (การนำเสนอข้อมูล
ในตาราง กราฟ แผนภูมิ ฯลฯ) (ปราโมทย์ บุญศิริ, 2543)

ข้อดี มีหลายเรื่องที่ได้รับการเน้นหนักในเวลาเดียวกัน ทำให้การเรียนรู้เกิด
ความงอกงาม และเสริมความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อเสีย นักเรียนอาจเกิดความสับสนและมองไม่เห็นแนวคิดหลักของกิจกรรม
หรือบทเรียน

4. เชื่อมโยงต่อเนื่อง (Sequenced)

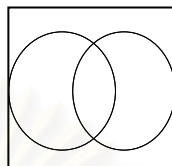

การจัดหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการบูรณาการการสอน 2 วิชา ในหนึ่งภาค
การศึกษาหรือหนึ่งปีการศึกษา โดยผู้สอนแต่ละวิชาร่วมกันพิจารณาหน่วยการเรียนรู้ หัวข้อ ทักษะ
และแนวคิดที่คล้ายกันของแต่ละวิชานำมาเชื่อมโยงกัน ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจน
ขึ้น และวางแผนจัดการสอนในช่วงเวลาเดียวกันทั้ง 2 วิชา แต่ยังคงสอนแยกตามวิชาเพียงแต่จัด
เรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้ใหม่ให้เหมาะสมเพื่อการบูรณาการ จึงเป็นขั้นแรกของการบูรณาการ
ข้ามวิชา

ข้อดี แนวทางความรู้ที่เรียนพุ่งไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง ไม่สับสนและไม่น่าเบื่อ

ข้อเสีย ต้องมีการยืดหยุ่น และการประสานงานที่ดีของผู้ร่วมงานจัดการเรียนการสอน

5. แบ่งส่วน (Shared)

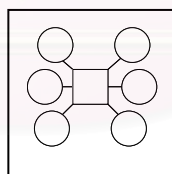

การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการในลักษณะนี้ เป็นการบูรณาการระหว่าง 2 วิชาที่มีสาระความรู้ และความคิดรวบยอดที่คาบเกี่ยวกัน โดยผู้สอนวางแผนการสอน ทักษะ และเจตคติร่วมกัน ซึ่งอาจกำหนดเป็นหัวข้อ หรือโครงการร่วมกันในหัวข้อที่มีความคิดรวบยอดร่วมกัน ส่วนหัวข้ออื่นก็สอนไปตามปกติ

ข้อดี มีการเชื่อมโยงกันระหว่างวิชาต่าง ๆ ทำให้สามารถถ่ายโยงความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น

ข้อเสีย อาจเกิดปัญหาเรื่องเวลาในการจัดการเรียนการสอน และความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน

6. โยแมงมุม (Webbed)

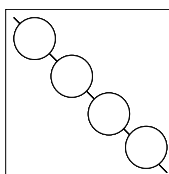

การจัดหลักสูตรแบบนี้ มีลักษณะการบูรณาการโดยการกำหนดประเด็น (theme) ขึ้นมาจากการวิเคราะห์หัวข้อหลักและบริบทของสังคม นำไปพิจารณาเปรียบเทียบประเด็นในรายวิชาต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน แล้วเชื่อมโยงไปสู่วิชาเหล่านั้น ประเด็นที่ตั้งขึ้นอาจจะตั้งเป็นหัวข้อ ความคิดรวบยอด ทักษะ หรือเจตคติ

ข้อดี ได้หัวข้อเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม หรือชีวิตจริง

ข้อเสีย มีความยากในการเขียนหลักสูตรที่กำหนดประเด็นซึ่งบูรณาการกับวิชาต่างๆ หลายวิชา และยากในการควบคุมระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7. ร้อย (Threaded)

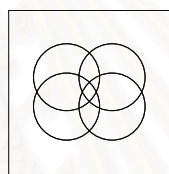

การจัดหลักสูตรแบบนี้ เป็นการบูรณาการที่เน้นทักษะชีวิตมากกว่าเนื้อหาสาระของรายวิชา ได้แก่ ทักษะในการคิด การร่วมมือ และการจัดการ โดยเชื่อมโยงทักษะชีวิตผ่านการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐาน

ข้อดี ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของรายวิชาต่าง ๆ และผู้สอนเชื่อมโยงทักษะที่เรียนจากรายวิชาอื่น ในวิชาของตนได้

ข้อเสีย วิชาต่าง ๆ ยังแยกกันอยู่

8. สัมพันธ์ (Integrated)

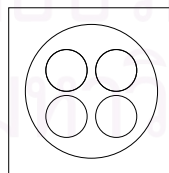

การจัดหลักสูตรแบบนี้ เป็นการบูรณาการวิชาข้ามหลายวิชา หรือสหสาขาวิชา โดยนำความสัมพันธ์ของวิชาการทับซ้อนในหัวเรื่องใหญ่ ได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ หรือเจตคติและสอนร่วมกันเป็นทีม

ข้อดี ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างวิชา ซึ่งจะได้รับความสะดวกใจเมื่อเห็นความเชื่อมโยง

ข้อเสีย ต้องอาศัยทีมที่มีผู้สอนต่างวิชากันมาวางแผน และทำการสอนร่วมกัน

9. ฝังตัว (Immersed)

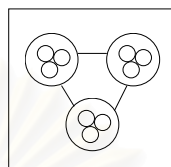
การจัดหลักสูตรแบบนี้ เป็นการบูรณาการภายในของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะบูรณาการข้อมูลใหม่กับข้อมูลเก่าที่มีอยู่ภายในตัวผู้เรียน ผู้เรียนอาจศึกษาเชิงลึกในวิชาเดียวที่ตนสนใจ เช่น การฝังตัวศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายด้าน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2544) ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยเหลือให้ผู้เรียน

สามารถเชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันได้ เช่น ให้แสดงความคิดด้วยตาราง แผนภูมิ การพูด อภิปราย เป็นต้น

ข้อดี การบูรณาการจะเกิดขึ้นภายในผู้เรียน

ข้อเสีย ผู้เรียนอาจจะประสบสภาพคับแคบ

10. เครือข่าย (Networked)

การจัดหลักสูตรแบบนี้ เป็นการบูรณาการโดยผู้เรียน จากการเลือก เครือข่ายและแหล่งทรัพยากรที่หลากหลายของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เรียนจะศึกษาเรื่องที่สนใจในเชิง ลึกก่อน และเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้าง ขึ้น ซึ่งจะเป็นการเริ่มสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

ข้อดี เป็นการปฏิบัติเชิงลึก ผู้เรียนจะรู้สึกตื่นเต้นกับความรู้ ทักษะ หรือ แนวคิดใหม่ที่เขาได้เรียนรู้

ข้อเสีย ความพยายามของผู้เรียนอาจจะถูกเกลี้ยกระดาดออกไปมาก ทำให้ เกิดการเรียนรู้ที่แผ่วบางจนกระทั่งไม่เกิดประสิทธิภาพ

รูปแบบบูรณาการทั้ง 10 รูปแบบนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (Fogarty, 1991a; 1991b)

กลุ่มที่ 1 การบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน (Within single disciplines) ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ Fragmented Model, Connected Model และ Nested Model

กลุ่มที่ 2 การบูรณาการระหว่างต่างสาขาวิชา (Across several disciplines) ประกอบด้วย 5 รูปแบบ คือ Sequenced Model Shared Model Webbed Model Threaded Model และ Integrated Model

กลุ่มที่ 3 การบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและการประสานกันระหว่างผู้เรียน ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ Immersed Model และ Networked Model

จากรูปแบบการบูรณาการ 10 รูปแบบ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ

รูปแบบการเรียนรู้	วิธีการ	คุณลักษณะที่เกิดกับผู้เรียน
การบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน		
● Fragmented	เน้นการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ โดยการสอนแยกรายวิชา	- มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเฉพาะวิชาเดียว
● Connected	การสอนแยกรายวิชา โดยจัดหน่วยการสอนภายในวิชาให้เชื่อมโยงกัน	- มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเฉพาะวิชาเดียว - สามารถเชื่อมโยงความรู้แต่ละหน่วยในวิชาเดียวกัน
● Nested *	บูรณาการภายในวิชาเดียวโดยเชื่อมโยงทักษะทางความคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดการระบบข้อมูลเข้าด้วยกัน	- มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเฉพาะวิชาเดียว - เกิดทักษะทางความคิด ทักษะสังคม และทักษะการจัดการระบบข้อมูล - สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนภายในห้องเรียนกับชีวิตจริงนอกห้องเรียนได้ - สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้
การบูรณาการระหว่างต่างสาขาวิชา		
● Sequence *	บูรณาการ 2 วิชาพร้อมกันโดย ด้วยหัวข้อ ทักษะ และแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน นำมาเชื่อมโยงและจัดลำดับหน่วยการเรียนรู้ใหม่ และแยกกันสอน	- มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาต่างวิชาที่เกี่ยวข้องกัน - สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างวิชาที่เกี่ยวข้องกัน - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ - สามารถสร้างองค์ความรู้รวม
● Shared	บูรณาการความคิดรวบยอด ทักษะ เจตคติในแต่ละวิชาที่มีความสัมพันธ์กันด้วยโครงการร่วมกัน และแยกกันสอนในหัวข้ออื่นที่ไม่สัมพันธ์กัน	- มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลายวิชาในเชิงกว้าง - สามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอด ทักษะ เจตคติต่างวิชาที่เกี่ยวข้องกัน - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ - สามารถสร้างองค์ความรู้รวม
● Webbed *	กำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และทันสมัย น่าสนใจจากการวิเคราะห์หลักสูตรและบริบทของสังคม นำไปเชื่อมโยงกับรายวิชาต่าง ๆ ที่มีประเด็นสอดคล้องกัน	- มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลายวิชาในเชิงกว้างและเชิงลึก - สามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอด ทักษะ เจตคติต่างวิชาที่เกี่ยวข้องกัน - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ - สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนภายในห้องเรียนกับชีวิตจริงนอกห้องเรียนได้ - สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ - สามารถสร้างองค์ความรู้รวม
● Threaded	เน้นการบูรณาการทักษะชีวิตมากกว่าเนื้อหาสาระของรายวิชา ได้แก่ ทักษะในการคิด การร่วมมือ และการจัดการ โดยกำหนดเนื้อหาและการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับทักษะที่กำหนด	- มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลายวิชาในเชิงกว้าง - เกิดทักษะทางความคิด การร่วมมือ และการจัดการ - สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนภายในห้องเรียนกับชีวิตจริงนอกห้องเรียนได้ - สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รูปแบบการเรียนรู้	วิธีการ	คุณลักษณะที่เกิดกับผู้เรียน
<ul style="list-style-type: none"> ● Integrated 	การบูรณาการวิชาข้ามหลายวิชา หรือสหสาขา วิชา โดยนำความสัมพันธ์ของวิชาการทับซ้อนใน หัวเรื่องใหญ่ ได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ หรือ เจตคติและสอนร่วมกันเป็นทีม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลายวิชา/ ศาสตร์ต่าง สาขาวิชาในเชิงกว้าง - สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างวิชา/ ศาสตร์ต่าง สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกัน - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ - สามารถสร้างองค์ความรู้ร่วม
การบูรณาการภายในตัว ผู้เรียนและการประสานกัน ระหว่างผู้เรียน <ul style="list-style-type: none"> ● immersed * 	บูรณาการภายในตัวผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถ ศึกษาเชิงลึกในวิชาเดียวที่สนใจเป็นระยะเวลา ยาวนาน และสร้างความรู้ใหม่จากศาสตร์ต่างๆ โดยผู้สอนเป็นที่ปรึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลายวิชา/ ศาสตร์ต่าง สาขาวิชาในเชิงลึก - สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างวิชา/ ศาสตร์ต่าง สาขา วิชาที่เกี่ยวข้องกัน - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ - สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตัวเอง - เกิดทักษะทางความคิด ทักษะสังคม การจัดการ - เกิดทักษะการปฏิบัติในเชิงลึก - เกิดความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของสิ่ง ที่เรียน
<ul style="list-style-type: none"> ● Networked 	เป็นการบูรณาการโดยผู้เรียน จากการเลือก เครือข่ายและแหล่งทรัพยากรที่หลากหลายของ ผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เรียนจะศึกษาเรื่องที่สนใจใน เชิงลึกก่อน และเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลายวิชา/ ศาสตร์ต่าง สาขาวิชาในเชิงลึก - สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่ หลากหลาย - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ - สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตัวเอง - เกิดทักษะทางความคิด ทักษะสังคม การจัดการ - เกิดความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของสิ่ง ที่เรียน

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ 10 รูปแบบ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือก รูปแบบการเรียนรู้ 4 รูปแบบ คือ Nested Model Sequenced Model Webbed Model และ Immersed Model ซึ่งเป็นรูปแบบการบูรณาการภายในวิชา การบูรณาการระหว่างต่างสาขาวิชา และการบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและการประสานกันระหว่างผู้เรียน โดยแต่ละรูปแบบจะทำให้ ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป นำวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มวิชามาพิจารณาดู คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เช่น ในรายวิชาบังคับบัญญัติไทยด้านศิลปะ ต้องการให้ ผู้เรียนฝึกทักษะที่จำเป็นต่อวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียน ก่อน ได้แก่ ทักษะทางสังคม การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การ

ยอมรับผู้อื่น ทักษะทางความคิด เช่น คิดวางแผน คิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ทักษะการนำเสนอข้อมูล ก็สามารถสอนโดยใช้รูปแบบการบูรณาการแบบ Nested ได้ เพราะเป็นการบูรณาการทักษะต่างๆ ภายในวิชาเดียว ถ้าผู้สอนต้องการสอนเชื่อมโยงกับวิชาอื่น ก็สามารถเลือกรูปแบบการบูรณาการระหว่างสาขาวิชา ซึ่งบางรูปแบบมีคุณลักษณะคล้ายคลึงกัน จะพิจารณารูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ง่าย และมีข้อจำกัดน้อย เช่น แบบ Webbed เป็นการเชื่อมโยงระหว่างวิชาด้วยประเด็นที่ทันสมัย น่าสนใจ ขณะที่ Threaded Model เป็นการบูรณาการต่างวิชา ต้องมีการประสานกันอย่างดีระหว่างผู้สอนต่างศาสตร์สาขาวิชา หากมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือเวลาไม่ตรงกัน จะทำให้การบูรณาการไม่เกิดประสิทธิภาพ เป็นต้น รูปแบบทั้ง 4 แบบนี้ ผู้สอนสามารถนำมาใช้ในทุกรายวิชาของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะรายวิชาแต่ละวิชา และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

ไฟการ์ดีและสโตเฮอร์ยังได้อธิบายถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ (purposeful learning) โดยการเชื่อมโยงทักษะชีวิต (Life-Skill Threads) ต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียน คิดสร้างสรรค์และสร้างความหมายด้วยตนเอง รู้จักแก้ปัญหาและตัดสินใจ อันนำไปสู่การเรียนรู้ ตลอดชีวิต ซึ่งทักษะชีวิต ประกอบไปด้วยทักษะการคิด ทักษะด้านสังคม ทักษะด้านศิลปะ ทักษะการจัดการข้อมูลด้วยภาพ และทักษะด้านเทคโนโลยี ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 การเชื่อมโยงทักษะชีวิตด้านต่าง ๆ

การเชื่อมโยงทักษะชีวิต (Life-Skill Threads)				
ทักษะการคิด/ ทักษะทั่วไป (Creative/ Generative Skills)	ทักษะด้านสังคม (Social Skills)	ทักษะด้านศิลปะ (Skill in the Arts)	การจัดข้อมูลด้วย ภาพ (Graphic Organizer)	ทักษะด้านเทคโนโลยี (Technology Skills)
ทักษะสร้างสรรค์/ทักษะทั่วไป (Creative/ Generative Skills) - การตั้งสมมติฐาน (Hypothesizing) - การกำหนดหลักการทั่วไป (Generalizing) - การคาดเดา (Predicting) - การอนุมาน (Inferring) - การระดมสมอง (Brainstorming) - การสรุป (Summarizing) - การสร้างภาพ (Visualizing) - การสำรวจ (Surveying) - การจินตนาการ (Imaging) - การนิยาม (Defining) ทักษะการคิดอย่างวิจาร์ณญาณ/ทักษะการประเมินวิเคราะห์ (Critical/Analytical Evaluative Skills) - การจัดหมวดหมู่, การแยกแยะ (Classifying) - การเปรียบเทียบ (Comparing) - การเปรียบเทียบความแตกต่าง (Contrasting) - การจัดลำดับ (Prioritizing) - การประเมิน (Evaluating) - การตัดสิน (Judging) - การวิจารณ์งานเขียน (Critiquing) - การวิพากษ์วิจารณ์ (Criticizing) - การวิเคราะห์ความมีอคติ (Analyzing Bias) - การตัดสิน (Justifying) - การรับรอง (Validating) - การจัดประเภท (Labeling)	ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) - การฟังอย่างตั้งใจ (Attentive Listening) - ความชัดเจน (Clarifying) - การแปลความ (Paraphrasing) - การสรุป (Summarizing) - การเน้น (Emphasizing) - การเห็นด้วย (Sympathizing) ทักษะการเป็นผู้นำ (Leadership Skills) - การยืนยัน (Affirming) - การกระตุ้น (Encouraging) - การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น (Accepting Others' Ideas) - การร่วมกับผู้อื่น (Including Everyone) - การเป็นตัวแทน (Delegating) - การให้อำนาจ (Empowering) ทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง (Conflict Resolution Skills) - การตกลงเป็นเอกฉันท์ (Reaching Consensus) - การเรียนรู้ที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย (Learning to Agree/ Disagree) - การตัดสิน (Arbitrating) - การประนีประนอม (Mediating) - การออกเสียง (voting)	- จิตรกรรม (Painting) - ภาพยนตร์ (Film) - ออกแบบ (Design) - นาฏศิลป์ (Dance) - การแสดง (Drama) - ดนตรี (Music) - ประติมากรรม (Sculpture)	- Webs - Mind Maps - Right-Angle Thinking - Venn Diagrams - Priority Ladders - Grids - Matrices - Cause/Effect - Fish bones - Thought Trees - Hexes - 5Ws - T-Charts - M-Charts - Agree/Disagree	- Word Processing - Spreadsheets - Graphics - Problem Solving - Using a Manual - HyperCard Stocks - Programming - Modem - Internet - Voice Mail - CAD/CAM

5.4 หลักในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

จูไรต์นัร แผลงศร (2533 อ้างถึงใน วาสนา แสงคำ, 2542) กล่าวว่า การจัดบูรณาการหลักสูตรนี้ อาจจัดได้ 3 แบบ คือ

1. หลักสูตรแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered Curriculum) ซึ่งยึดเอากิจกรรมที่เด็กสนใจเป็นแกน
2. หลักสูตรแบบเน้นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต หรือหลักสูตรเพื่อชีวิต และสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) เป็นหลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนได้รับสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตจริงในสังคม การบูรณาการความรู้จึงมีมาก จึงเป็นหลักสูตรที่มีคุณค่ามากสำหรับผู้เรียน
3. หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Experience of Activity Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ยึดเอาประสบการณ์กิจกรรม ความสนใจของผู้เรียนมาเป็นแนวในการจัด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้ นิยมใช้มากในระดับประถมศึกษา

UNESCO-UNPE (1994 อ้างถึงใน อรทัย คำมูล และคณะ, 2542) กล่าวถึงหลักสำคัญ 5 ประการที่จะต้องคำนึงถึงเสมอไปในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการในรูปแบบใดก็ตาม ได้แก่

1. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น
2. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่าง ๆ หลากหลายในการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ อย่างแท้จริงด้วยตนเอง
3. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ตรงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล และส่งเสริมให้มีโอกาสได้ปฏิบัติจริงจนเกิดความสามารถและทักษะติดเป็นนิสัย
4. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลึกซึ้งคิดกล้าทำ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อสาธารณชนหรือเพื่อนร่วมชั้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน
5. เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถจำแนกแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ สามารถขจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาที่แตกต่างกัน

5.5 แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

แนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีอยู่ 3 ประการ (ดุขฎฐฎ ฎฎฎฎฎฎ, 2538; อฎฎฎฎ ฎฎฎฎฎฎ, 2545) ดั้งนี้

1. ยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นหลักในการบูรณาการ ใช้จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ถอดมาจากหลักสูตรที่เน้นสหวิทยาการ หลักสูตรเน้นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน จุดประสงค์เหล่านี้เป็นจุดประสงค์ใหญ่ๆ ครอบคลุมทุกบริเขตของสมรรถภาพของมนุษย์ เช่น ด้านความรู้สึก ทักษะปฏิบัติ เซาว์ปัญญา การสื่อสาร การแก้ปัญหา ค่านิยมและทักษะ เป็นจุดประสงค์จำพวกที่ทำให้ผู้เรียนมี Vision of the Whole จุดประสงค์ใหญ่ แต่ละจุดประสงค์เหล่านี้จะนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำไปสู่การดึงความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาจัดบูรณาการเป็นหน่วยเดียวกัน และนำไปสู่การจัดสื่อการเรียนรู้ที่เป็นบูรณาการด้วย หลักคิดแบบนี้**สนองหลักสูตรมากกว่าสนองผู้เรียน**

2. ยึดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการเริ่มต้นคิดจากกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีแนวทางว่าต้องจัดกิจกรรมการเรีญรูด้งนี้

2.1 ผู้เรียนได้เป็นผู้กระทำที่มีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทางกิริยา อาการความคิด ความรู้สึก ไม่ใช่การทำตามคำบอก ต้องหลากหลาย ครอบคลุมด้านหลักๆ ของชีวิตนักเรียน

2.2 ประเด็นสาระของกิจกรรมต้องสอดคล้องกับชีวิตภูมิหลังของผู้เรียน เช่น ให้ผู้เรียนได้ทำโครงการโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนโครงการ กำหนดและจัดหาทรัพยากร กำหนดระเบียบวิธีดำเนินการและประเมินผลการดำเนินการตามโครงการ ปฏิบัติการตามแผน ปรับปรุงการปฏิบัติงาน ประเมินผลและสรุปรายงาน ซึ่งจะนำไปสู่การ**จัดสื่อการเรียนรู้ที่เป็นบูรณาการ** นำไปสู่การดึงความรู้จากสาขาวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องมาจัดบูรณาการเป็นหน่วยเดียวกัน และนำไปสู่การเรียนรู้หลายบริเขตในหน่วยการเรียนเดียวกัน เช่น ได้คิดแก้ปัญหา ได้ลองถูกลงผิด ได้ตั้งสมมติฐาน ได้รู้สึกประสบความสำเร็จ ได้สื่อสารกับเพื่อนในเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น หลักคิดแบบนี้**เน้นวิธีการมากกว่าหลักสูตรและผู้เรียน** จึงใช้ได้ดีในกรณีที่มีหลักสูตรระดับโรงเรียนหรือกรณีที่เป็นหลักสูตรระยะสั้นๆ ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับวัฒนธรรม ภูมิหลัง ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนอยู่แล้ว เช่น วิธีการสอนแบบโครงการ วิธีสอนแบบหน่วยสหสาขาวิชา วิธีสอนเป็นทีม

3. ยึดผู้เรียน เป็นการยึดผู้เรียนเป็นหลักในการกำหนดจุดประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้ โดยยึดหลักความพร้อม ความสนใจ ความถนัด การมีเวลาของผู้เรียน เป็นต้น ตัวอย่างที่สมบูรณของการใช้หลักคิดแบบนี้ ได้แก่ การเรียนแบบเอกัตภาพ การเรียนโดยอิสระ (Independent Study) การทำโครงการอิสระ โดยผู้สอนและผู้เรียนประชุมร่วมกันในการกำหนดหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน ตาม

ความสนใจ วัฒนธรรมภูมิหลังทั้งสองฝ่าย โดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำภารกิจการเรียนรู้ ส่วนผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกทางการเรียน เช่น การให้ประเด็นการคิด การเสนอแนะแหล่งวิทยาการ การกระตุ้นเมื่อผู้เรียนท้อแท้ การสนับสนุนข้อค้นพบของผู้เรียนให้เป็นระบบและชัดเจนขึ้น ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้หลักคิดที่สามนี้คือ ผู้สอนต้องมีความคิดกว้าง มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนมากพอที่จะเผชิญหน้ากับรูปแบบของชุดกิจกรรมที่ไม่เคยซ้ำกันเลยในแต่ละกลุ่มผู้เรียน แม้ว่าจะเป็นหลักสูตรเดียวกัน หรือหน่วยการเรียนรู้เดียวกันก็ตาม การจัดการศึกษาแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้รอบรู้ได้มากที่สุดภายใต้หลักสูตรประสบการณ์

ทิสนา เขมมณี (2545) ได้เสนอขั้นตอนในการวางแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้

1. เลือกเรื่องที่จะสอนแบบบูรณาการ โดยพิจารณาความเหมาะสมกับท้องถิ่น และความเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน
2. กำหนดจุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นตามความคิดเห็นของผู้สอน โดยพิจารณาถึงความเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนของตน และปัญหาความต้องการของท้องถิ่น
3. ตรวจสอบจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดที่ผู้สอนกำหนด กับจุดประสงค์และกรอบเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หากที่กำหนดไว้ไม่ครบตามที่หลักสูตรกำหนด ให้เพิ่มให้ครบ
4. สืบค้นพื้นฐานเดิมของผู้เรียน เพื่อจะได้จัดประสบการณ์เรียนรู้ใหม่ให้เชื่อมโยงกับความรู้เดิม และไม่สอนซ้ำในสิ่งที่ผู้เรียนรู้แล้ว
5. กำหนดแนวการสอนหรือวางยุทธศาสตร์ในการสอนที่ทำให้การสอนไม่หลงทาง และบรรลุตามจุดประสงค์ครบถ้วน
6. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายละเอียดโดยอาศัยหลักการเรียนรู้ วิธีสอน และเทคนิคการสอนต่างๆ
7. บูรณาการความรู้ สาระ ทักษะ เจตคติ และอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันกับสาระและกิจกรรมที่กำหนดไว้

5.6 ประโยชน์ของการจัดการสอนแบบบูรณาการ

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้อธิบายแสดงผลของความ ต้องการจำเป็นของการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ

1. ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม การจัดให้เด็กได้ฝึกทักษะและเรียนรู้เนื้อหาต่างๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง

2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของคุณครู

3. การเรียนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ความคิด ประสพการณ์ ความสามารถและทักษะต่างๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมๆ กัน

อรรถญา สุธาสิโนบล (2545) กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการสอนแบบบูรณาการ คือ

1. ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ทำให้สามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2. นักเรียนได้รับความสนุกสนานในการเรียนเพราะได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน

3. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย จากการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากศาสตร์ต่างๆ และได้รับความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและสัมพันธ์กับชีวิตจริง ทำให้สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองได้

4. ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะต่างๆ ควบคู่กันไป

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน

6. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ เช่น ภาษา ดนตรี ศิลปะ ฯลฯ

6. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา

ศิลปศึกษา (Art Education) เป็นสาขาวิชาที่ทำหน้าที่ในด้านการเรียนการสอนศิลปะ และมีบทบาทหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำมาซึ่งการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะให้มีประสิทธิภาพ ศิลปศึกษามีลักษณะเป็นวิชาชีพเฉพาะ คือ มีศาสตร์ทางด้านศิลปะ (Art) ที่มีเนื้อหาสาระทางด้านสุนทรียะเป็นหลักสำคัญ และศาสตร์ทางด้านการศึกษา (Education) มาบูรณาการรวมกันเป็นสาขาวิชาศิลปศึกษา จุดมุ่งหมายของศิลปศึกษา คือ การเตรียมเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าของศิลปะ เป็นผู้ที่จรรโลงวัฒนธรรม ศิลปศึกษาจึงได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ โดยมีบทบาทสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิต

หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาอุดมศึกษาในปัจจุบัน มี 4 แห่ง เป็นหลักสูตร 5 ปี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547) ที่มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นที่จะปฏิรูปการศึกษาทุกระดับให้มีคุณภาพ

และได้มาตรฐาน การผลิตครูที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์การเรียนรู้แนวใหม่ และการกำหนดให้ผู้ที่จะขอรับใบประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547) มีรายละเอียดของหลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต Bachelor's Degree in Education (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2547) สาขาการสอนวิชาเฉพาะ วิชาเอกศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ ศึกษา คณะครุศาสตร์ เป็นหลักสูตร 5 ปี มีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

ชื่อปริญญา ครุศาสตรบัณฑิต(ศิลปศึกษา) Bachelor of Education (Art Education)
ชื่อย่อ ค.บ. (ศิลปศึกษา) B.Ed. (Art Education)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์และเนื้อหาสาระของศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์
2. เพื่อให้บัณฑิตมีความตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาความคิดด้านคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 168 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	34	หน่วยกิต
1.1 ตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย	18	หน่วยกิต
1.2 ตามข้อกำหนดของคณะครุศาสตร์	16	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	124	หน่วยกิต
2.1 วิชาครู	50	หน่วยกิต
2.1.1 รายวิชาบังคับ	37	หน่วยกิต
2.1.2 รายวิชาบังคับตามสาขา/วิชาเอก	8	หน่วยกิต
2.1.3 รายวิชาเลือก	5	หน่วยกิต
2.2 วิชาเอก	74	หน่วยกิต
วิชาเอกเดี่ยว	74	หน่วยกิต
- วิชาบังคับ	52	หน่วยกิต
- วิชาเลือก	22	หน่วยกิต
วิชาเอกคู่ (วิชาเอกละ 37 หน่วยกิต)	74	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต

กลุ่มวิชาเอกที่เปิดสอน ได้แก่

1. กลุ่มวิชาจิตรกรรม
2. กลุ่มวิชาประติมากรรม
3. กลุ่มวิชาภาพพิมพ์
4. กลุ่มวิชาออกแบบ
5. กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
6. กลุ่มวิชาศิลปศึกษา

รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เปิดสอนในปัจจุบัน

รายวิชาบังคับ	2736271	ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย (Thai Art Wisdom)	2(2-0-4)
รายวิชาเลือก	1. 2736160	ศิลปะพื้นบ้าน (Thai Folk Art)	2(2-0-4)
	2. 2736332	ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้าน (Local Art Wisdom)	2(2-0-4)

รายวิชาอื่น ๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

รายวิชาบังคับ	2736218	ศิลปะไทย (Art of Thailand)	2(2-0-4)
รายวิชาเลือก	1. 2736229	ศิลปะไทยขั้นสูง (Advanced Thai Art)	2(1-2-3)
	2. 2735311	วิจัยศิลปะไทย (Research in Thai Art)	2(2-0-4)
	3. 2736333	ลายไทย (Thai Ornament)	2(1-2-3)
	4. 2736334	การเขียนภาพจิตรกรรมไทย (Thai Painting)	2(1-2-3)

2. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ของรัฐ

2.1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา Bachelor of Education Program Major Arts Education (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2547) วิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพลศึกษาเป็นหลักสูตร 5 ปี มีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

ชื่อปริญญา การศึกษาระดับบัณฑิต (ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา) Bachelor of Education (Arts Education) ชื่อย่อ กศ.บ. (ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา) B.Ed. (Arts Education)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนับสนุนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาไทย
2. เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐในการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง)

3. เพื่อสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในการผลิตครูด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์และ ศิลปการแสดงที่เอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพ พัฒนาคคน และพัฒนาสังคมประเทศชาติ

4. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการขององค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อวางรากฐาน ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนารองมหาวิทยาลัย

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 169 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	133	หน่วยกิต
2.1 วิชาครู	46	หน่วยกิต
2.2 วิชาเอกทัศนศิลป์	59	หน่วยกิต
- วิชาเอกบูรณาการ	18	หน่วยกิต
- วิชาเอกบังคับ	35	หน่วยกิต
- วิชาเอกเลือก	6	หน่วยกิต
2.3 วิชาโท-ตรี	28	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	6	หน่วยกิต

รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เปิดสอนในปัจจุบัน

รายวิชาบังคับ ทศศ. 426 ภูมิปัญญาและศิลปหัตถกรรม

(Wisdom and Handicraft) 3(1-4)

รายวิชาเลือก ทศศ.373 นวัตกรรมศิลปหัตถกรรม (Handicraft Innovation) 2(1-2)

รายวิชาอื่นๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

รายวิชาบังคับ 1. ทศศ 171 ปฏิบัติการ : ทัศนศิลป์ไทยพื้นฐาน

(Practicum : Basic Thai Visual Art) 2(1-2)

2. ทศศ. 372 ปฏิบัติการ : ทัศนศิลป์ไทยสร้างสรรค์

(Practicum : Creative Thai Visual Art) 2(1-2)

รายวิชาเลือก ไม่มี

2.2.2 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา Bachelor of Education Program in Art Education (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2547) สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ เป็นหลักสูตร 5 ปี มีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

ชื่อปริญญา ศึกษาศาสตรบัณฑิต(ศิลปศึกษา) Bachelor of Education (Art

Education) ชื่อย่อ ศษ.บ. (ศิลปศึกษา) B.Ed. (Art Education)

วัตถุประสงค์

1. มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาชีพครู และสาระของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถปฏิบัติการสอน มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการวิจัยในชั้นเรียนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. มีความสามารถในการเลือกใช้นวัตกรรมการสอนศิลปศึกษาได้อย่าง เหมาะสม

3. เป็นผู้นำทางวิชาการ มีวิจรรย์ญาณและความสามารถในการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์

4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติทางสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาปฏิบัติประสานประโยชน์ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

5. ตระหนักในคุณค่าของการสอนศิลปศึกษา มีความรัก ศรัทธา จิตวิญญาณ ของความเป็นครู ดำรงตนในกรอบจรรยา วิชาชีพครู มีบุคลิกดีและมีสุนทรียภาพ

6. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ เสียสละ อุทิศตน เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ

7. เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 170 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า	34	หน่วยกิต
2.1 กลุ่มวิชาชีพครู	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
กลุ่มสาระวิชาชีพครู	ไม่น้อยกว่า	33	หน่วยกิต
กลุ่มกระบวนการเรียนรู้วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	17	หน่วยกิต
2.2 กลุ่มวิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	84	หน่วยกิต
- กลุ่มสาระวิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	54	หน่วยกิต
รายวิชาบังคับ		40	หน่วยกิต
รายวิชาเลือก		14	หน่วยกิต
- กลุ่มกระบวนการเรียนรู้วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต

กลุ่มวิชาเอกที่เปิดสอน มีจำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์

2. กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ (วาดเส้น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และ ภาพพิมพ์)
3. กลุ่มวิชาออกแบบ
4. กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์
5. กลุ่มวิชาภูมิปัญญาพื้นบ้าน
6. กลุ่มวิชาประยุกต์ศิลป์

รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในปัจจุบัน

รายวิชาบังคับ 235303 ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรม

(Local Wisdom and Craft Designing) 2(1-2-3)

รายวิชาเลือก กลุ่มวิชาภูมิปัญญาพื้นบ้าน

1. 235237 ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านศิลปะไทย
(Local Wisdom in Thai Art) 2(1-2-3)
2. 235371 ศิลปะอีสาน (Isan Art) 2(1-2-3)
3. 235372 ศิลปะพื้นบ้านไทย (Thai Folk Art) 2(1-2-3)
4. 235470 เครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านอีสาน
(Isan Ceramics) 2(1-2-3)
5. 235471 เฮือนอีสาน (Isan Style Houses) 2(1-2-3)
6. 235472 ฐูปแต้ม (Isan Mural Painting) 2(1-2-3)
7. 235473 ผ้าพื้นเมืองอีสาน (Isan Textiles) 2(1-2-3)
8. 235474 พระไม้ (Wooden Buddha) 2(1-2-3)

รายวิชาอื่นๆทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

รายวิชาบังคับ กลุ่มสาระวิชาเอก

1. 235200 ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย
(History of Thai Art) 2(2-0-4)
2. 235202 ศิลปะไทยสำหรับครู
(Thai Art for Teachers) 2(1-2-3)
3. 235300 ประวัติศาสตร์ศิลปะอีสาน
(History of Isan Art) 2(2-0-4)

รายวิชาเลือก กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์

1. 235334 ศิลปะขอมในภาคอีสาน
(Cambodian Art in Isan Region) 2(2-0-4)

2. 235335 ศิลปะไทย-ลาว แถบกลุ่มแม่น้ำโขง
(Art of Thai-Loas Border Area) 2(2-0-4)
กลุ่มวิชาทัศนศิลป์
1. 235440 ศิลปะไทยชั้นสูงสำหรับครู
(Advanced Thai Art for Teachers) 2(2-0-4)
2. 235441 ศิลปะลายรดน้ำ (Gilded Lacquer) 2(1-2-3)
กลุ่มกระบวนการเรียนรู้วิชาเอก
- 235324 การสำรวจแหล่งการเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่น
(Survey of Art Resources in Local Area) 2(1-2-3)

2.2.3 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา Bachelor of Education Program in Art Education (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2547) ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ 2547) เป็นหลักสูตร 5 ปี มีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

ชื่อปริญญา ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศิลปศึกษา) Bachelor of Education (Art Education) ชื่อย่อ ศษ.บ (ศิลปศึกษา) B.Ed (Art Education)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตทางการศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา ออกไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการสอนศิลปศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ทั้งในภาครัฐและเอกชน
2. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทางศิลปะออกไปปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
3. เพื่อเป็นพื้นฐานและส่งเสริมการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาค่านิยมและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ อันเป็นมรดกมีค่าของชาติ

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 168-173 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป	30	หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาภาษา	9	หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3	หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	9	หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	9	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	132-137	หน่วยกิต

2.1 วิชาชีพรู้	52	หน่วยกิต
2.1.1 วิชาบังคับ	46	หน่วยกิต
2.1.2 วิชาเลือก	6	หน่วยกิต
2.2 วิชาเฉพาะสาขา	80-85	หน่วยกิต
2.2.1 แบบเอกเดี่ยว	85	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเอกบังคับ	60	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเลือก	25	หน่วยกิต
2.2.2 แบบเอก-โท	80-85	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเอก(วิชาเอกบังคับ40+วิชาเอกเลือก20)	60	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต

รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในปัจจุบัน

รายวิชาบังคับ กลุ่มวิชาเอกบังคับ

1. 277-209 ศิลปะในคาบสมุทรภาคใต้ประเทศไทย
(Art in Southern Peninsula of Thailand) 2(2-0-4)
2. 277-305 ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้
(Folk Art in Southern Thailand) 2(1-2-3)

รายวิชาเลือก กลุ่มวิชาเอกเลือก

1. 277-459 การทำรูปหนังตะลุง
(Nang Talung Making) 2(1-2-3)
2. 277-460 การทำเครื่องถม (Neilloware Making) 2(1-2-3)

รายวิชาอื่นๆทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

แบบเอกเดี่ยว

- รายวิชาบังคับ 277-208 ศิลปะไทยเบื้องต้น
(Introduction to Thai Art) 2(1-2-3)

- รายวิชาเลือก
1. 277-319 จิตรกรรมไทยประยุกต์
(Applied Thai Painting) 2(1-2-3)
 2. 277-423 ประติมากรรมไทย (Thai Sculpture) 2(1-2-3)

ในการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรและโครงสร้างหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษาของ
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่ง แสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2547) ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่ง

สถาบันการศึกษา	ชื่อหลักสูตร	จำนวน หน่วยกิต รวม	หมวดวิชา ศึกษาทั่วไป (จำนวน หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ								หมวดวิชา เลือกเสรี (จำนวน หน่วยกิต)
				จำนวนหน่วยกิต				จำนวนรายวิชา				
				วิชาครู	วิชาเอกเดี่ยว			วิชาภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ		วิชาอื่นๆ ทางด้าน ภูมิปัญญาไทย		
					บังคับ	เลือก	รวม	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์	ครุศาสตรบัณฑิต Bachelor's Degree in Education ค.บ. (ศิลปศึกษา) B.Ed. (Art Education)	168	34	50	52	22	74	1	2	1	4	10
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ ร่วมกับคณะศึกษา ศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพลศึกษา	การศึกษาระดับบัณฑิต สาขาศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา Bachelor of Education Program Major Arts Education ศษ.บ. (ศิลปศึกษา) B.Ed. (Arts Education)	ไม่น้อยกว่า 169	30	46	59 (เอก)	28 (โท-ตรี)	87	1	1	2	-	6
มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาศิลปศึกษา) Bachelor of Education Program in Art Education ศษ.บ. (ศิลปศึกษา) B.Ed. (Art Education)	ไม่น้อยกว่า 170	30	50	54	30	84	1	8	3	5	6
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาการศึกษาศาสตร์	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาศิลปศึกษา) Bachelor of Education Program in Art Education ศษ.บ. (ศิลปศึกษา) B.Ed. (Art Education)	168-173	30	52	60	25	85	2	2	1	1	6
จำนวนหน่วยกิต		168-173	30-34	46-52	52-60	22-30	74-87	1-2	1-8	1-3	1-5	6-10

จากตารางที่ 4 โครงสร้างจำนวนหน่วยกิตรวม อยู่ระหว่าง 168-173 หน่วยกิต แบ่งออกเป็นหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป อยู่ระหว่าง 30-34 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ ได้แก่ วิชาครู อยู่ระหว่าง 46-52 หน่วยกิต วิชาเอกเดี่ยว อยู่ระหว่าง 74-87 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี อยู่ระหว่าง 6-10 หน่วยกิต โดยจำนวนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับ มีจำนวนเพียง 1-2 วิชา รายวิชาเลือก อยู่ระหว่าง 1-8 รายวิชา โดยมหาวิทยาลัยขอนแก่นเปิดสอนจำนวนมากที่สุด 8 รายวิชา และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเปิดสอนจำนวนน้อยที่สุดเพียง 1 รายวิชา รายวิชาอื่นๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทย มีจำนวนรายวิชาบังคับอยู่ระหว่าง 1-3 รายวิชา และรายวิชาเลือก อยู่ระหว่าง 1-6 วิชา

จากโครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่ง แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าปัจจุบันนี้จะเกิดความตื่นตัวในเรื่องภูมิปัญญาไทยจนได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2547 เป็นหลักสูตร 5 ปี แต่ยังมีข้อกำหนดให้รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นรายวิชาบังคับในจำนวนน้อยมาก คือ มีเพียง 1-2 วิชาเท่านั้น และจำนวนรายวิชาเลือกก็ค่อนข้างน้อย ยกเว้นมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่ได้มีการกำหนดกลุ่มวิชาภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นกลุ่มวิชาเลือกของสาขาวิชาศิลปศึกษา ทำให้มีจำนวนรายวิชาเลือกมากกว่ามหาวิทยาลัยอื่นๆ แต่เป็นรายวิชาที่เน้นภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นหลัก ขณะที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไม่มีการกำหนดรายวิชาเลือกเลย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้เป็นกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาหนึ่งของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมของกลุ่มวิชา จำนวน 10 หน่วยกิต ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ จำนวน 2 รายวิชา (4 หน่วยกิต) และรายวิชาเลือกที่กำหนดให้เลือกเรียน 3 รายวิชา (6 หน่วยกิต) จากตัวเลือก 6 รายวิชา (12 หน่วยกิต) ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรปัจจุบัน (พ.ศ. 2547)	หลักสูตรกลุ่มวิชาที่พัฒนาขึ้น	จุดเน้นของหลักสูตร
<p>วัตถุประสงค์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มีความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์และเนื้อหาสาระของศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ 	<p>วัตถุประสงค์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มีความรู้กว้างและความรู้ลึกในสาระของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ได้อย่างเป็นระบบ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ บูรณาการความรู้ สร้างองค์ความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ ● มีความเป็นนักวิชาการด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สอดคล้องกับสภาพจริง และสามารถบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยโดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ● มีความตระหนัก ช่างชั่ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีคุณธรรม จริยธรรม 	<p>วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกลุ่มวิชา</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เน้นการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในเชิงกว้างและเชิงลึก เพื่อสร้างนักวิชาการภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ที่มีความตระหนัก ความซื่อสัตย์และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย โดยจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และ วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่หลากหลาย
<ul style="list-style-type: none"> ● มีความตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> ● มีความตระหนัก ช่างชั่ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีคุณธรรม จริยธรรม 	
<p>กลุ่มวิชาเอกเดิม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กลุ่มวิชาจิตรกรรม 2. กลุ่มวิชาประติมากรรม 3. กลุ่มวิชาภาพพิมพ์ 4. กลุ่มวิชาออกแบบ 5. กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ 6. กลุ่มวิชาศิลปศึกษา 	<p>กลุ่มวิชาเอกใหม่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กลุ่มวิชาจิตรกรรม 2. กลุ่มวิชาประติมากรรม 3. กลุ่มวิชาภาพพิมพ์ 4. กลุ่มวิชาออกแบบ 5. กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ 6. กลุ่มวิชาศิลปศึกษา 7. กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● เพิ่มกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
<p>รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเดิม</p> <ul style="list-style-type: none"> ● รายวิชาบังคับ 2 หน่วยกิต 1. ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย 2(2-0-4) 	<p>รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● รายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต 1. ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2(2-0-4) 2. ภูมิปัญญาไทยในศิลปะพื้นบ้าน 2(2-0-4) 	<ul style="list-style-type: none"> ● รายวิชาบังคับ เป็นการศึกษาในเชิงกว้าง เพิ่มจำนวนหน่วยกิตเป็น 4 หน่วยกิต 2 รายวิชา
<ul style="list-style-type: none"> ● รายวิชาเลือก 4 หน่วยกิต 1. ศิลปะพื้นบ้าน 2(2-0-4) 2. ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้าน 2(2-0-4) 	<ul style="list-style-type: none"> ● รายวิชาเลือก 6 หน่วยกิต 1. ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น 2(1-2-3) 2. ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย 3(1-2-6) 3. การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 1 1(1-0-2) 4. การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2 2(1-2-3) 5. การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3 3(1-4-4) 	<ul style="list-style-type: none"> ● รายวิชาเลือก เป็นการศึกษาในเชิงลึก เพิ่มจำนวนหน่วยกิตเป็น 6 หน่วยกิต ให้เลือกเรียนจาก 5 รายวิชา

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สามารถ จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง (2542) ได้วิจัยเรื่อง **การศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย** พบว่า ปัญหาหลักในด้านการศึกษาคือความรู้ จะเป็นเพียง การศึกษาในลักษณะการรวบรวมในระดับข้อมูลเท่านั้น มิได้สังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้เพื่อการ ถ่ายทอด ส่วนใหญ่จึงเห็นว่ามรดกภูมิปัญญาของชาติเป็นเพียงมูลค่าตามราคาของสิ่งที่จะ นำมาใช้สร้างงานได้เท่านั้น ส่วนพิธีกรรม ประเพณี ความคิด และความเชื่อที่มีคุณค่าด้านภูมิ ปัญญาไทย ถูกมองเป็นเพียงของโบราณที่ใช้ไม่ได้ สำหรับการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญา ไทยเพื่อรับใช้สังคมสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันบนฐานศิลปะ วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบันนั้นกระทำได้ ค่อนข้างยาก เนื่องจากได้ขาดช่วงการสืบทอดภูมิปัญญา ตั้งแต่ประเทศไทยรับภูมิปัญญาสากล เข้ามาเป็นกระแสหลักในการเรียนรู้ในระบบการศึกษา และสรุปว่า มีความจำเป็นต้องส่งเสริมการ จัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยให้ได้รับการถ่ายทอดเข้าสู่ระบบ การศึกษาทุกระบบ

สุจรีต บัวพิมพ์ (2529) ได้วิจัยเรื่อง **การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบันอุดม ศึกษา** พบว่า ในด้านการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น ทุกสถาบันมีความเห็นพ้องกันหมด ว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งหลาย สร้างให้คนรักหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมและร่วมมือกัน อนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป ในด้านนิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนและการจัด กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านว่า ทุกสถาบันนิยมการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน มาบรรยายและสาธิต นิสิตนักศึกษาต้องการไปชมการแสดงหรือการชดกิจกรรมทางวัฒนธรรม พื้นบ้านที่มีการจัดขึ้นนอกสถาบัน ต้องการได้รับประสบการณ์ตรงจากการออกปฏิบัติการในการ เก็บข้อมูลภาคสนาม ต้องการให้สถาบันจัดวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวิชาบังคับพื้นฐาน และเปิด สอนวิชาเอกให้เพิ่มมากขึ้น

ชมพูนุท วราศิริ (2548) ได้วิจัยเรื่อง **การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ** โดยนำหลักสูตร ไปทดลองใช้กับนักศึกษาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 2 สถาบันราชภัฏเลย ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการได้ มี 7 ด้าน คือ ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและ หัตถกรรม ศิลปกรรม การจัดการ ศาสนาและประเพณี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และด้านภาษาและวรรณกรรม เมื่อนำมาบูรณาการโดยสอดแทรกเข้ากับเนื้อหา รายวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวข้องแล้ว ทำให้ได้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับ เนื้อหารายวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบด้าน สภาพปัญหาและ ความสำคัญ หลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาซึ่งระบุภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมา

บูรณาการในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลาในการใช้หลักสูตร คุณสมบัติผู้เรียน การประเมินผล หลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตร และคู่มือผู้สอน

ทิพยฉัตร คลังหิรัญ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง **การศึกษาการเรียนการสอนวิชาศิลปะที่บ้านในหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย** ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สอน ให้ความสำคัญเคยเป็นกันเองกับผู้เรียนมากที่สุด และมีทักษะในการปฏิบัติงานศิลปะที่บ้านน้อยที่สุด 2) ผู้เรียน เห็นความสำคัญ ให้ความสนใจในการเรียนการสอนวิชาศิลปะที่บ้าน และมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะที่บ้านในท้องถิ่นอื่น ๆ น้อยที่สุด 3) วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก เห็นความสำคัญ เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม มากที่สุด และเพื่อให้เกิดทักษะด้านการปฏิบัติตนน้อยที่สุด 4) เนื้อหา จะเกี่ยวกับความงาม และสุนทรียะทางศิลปะและคุณค่าศิลปะในงานศิลปะที่บ้านมากที่สุด เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการในด้านการตลาด และธุรกิจการค้า น้อยที่สุด 5) วิธีการสอน ใช้วิธีสอนแบบวิเคราะห์ และวิจารณ์ วิธีให้ผู้เรียนไปศึกษาด้วยตนเองมากที่สุด ใช้วิธีสาธิตและการสร้างสถานการณ์จำลอง น้อยที่สุด 6) สื่อ ใช้ตำรา วารสาร หนังสือ วัสดุสิ่งของจริง และรูปภาพมากที่สุด ใช้นาฏกรรมและการแสดงน้อยที่สุด 7) การวัดประเมินผล ใช้การทำรายงานมากที่สุด และใช้แฟ้มสะสมงาน สังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน และการสัมภาษณ์น้อยที่สุด

สน วัฒนสิน (2544) ได้วิจัยเรื่อง **การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้** พบว่า ปัญหาด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนที่มีปัญหามากที่สุดคือคือ จุดประสงค์การเรียนการสอนที่มุ่งสอนให้นักเรียนสามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูลงานศิลปะที่บ้านได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเกิดจากครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่มีเวลาในการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ รวมถึงขาดระบบข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการพาผู้เรียนไปศึกษางานศิลปะที่บ้านในแหล่งเรียนรู้ โดยรับการถ่ายทอดตรงจากครูช่างหรือปราชญ์ท้องถิ่น ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการจัดทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อศึกษาภาพรวมงานศิลปะของชุมชน

บุศรินทร์ คำหุ้ง (2544) ได้วิจัยเรื่อง **การศึกษบทบาทครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อ ส่งเสริม การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร** พบว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวัดประเมินผล เน้นประเมินผลจากผลงานนักเรียน และด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานอย่างอิสระ ส่วนบทบาทที่

ปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้ ด้านการกำหนดเนื้อหา เน้นเนื้อหาเรื่องจิตกรรมไทย ด้านการใช้สื่อการสอน เน้นใช้สื่อรูปภาพศิลปกรรมไทย ด้านการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงาน การปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ เน้นอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปกรรมไทยควบคู่กับการสอน ด้านความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา พบว่าครูศิลปศึกษามีบทบาทและมีส่วนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยอย่างมาก โดยเน้นการสอนที่ปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของศิลปะไทยที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การอนุรักษ์จะทำให้เกิดความชื่นชมและภาคภูมิใจ การเรียนศิลปะไทยจะทำให้เด็กมีสมาธิและมีจิตใจละเอียดอ่อน ครูควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับความเป็นไทย กิจกรรมที่ครูเคยจัดคือ นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งศิลปกรรมไทยต่างๆ เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นเด็กเป็นสำคัญนั้นมีความเหมาะสม ส่วนปัญหาสำคัญในการอนุรักษ์เกิดจากครูและนักเรียนไม่สนใจศิลปะไทย และความเจริญทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมต่างชาติที่มีมากเกินไป ครูควรค่อยๆ ใช้น้ำวและให้เด็กได้เรียนอย่างเสรี และคอยสอดแทรกเนื้อหาศิลปะไทยในการสอนเสมอ นโยบายการศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรมควรชัดเจน และทุกคนควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ธิดา สุพรรณาง (2544) ได้วิจัยเรื่อง **การพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจาก 1) โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จัดขึ้นนี้ ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง และเกิดความชื่นชมต่อศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น จากการที่มีโอกาสเห็นหรือสัมผัสกับสภาพปัญหาในสภาพการณ์ที่เป็นจริงนอกห้องเรียน 2) เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำมาใช้ในโปรแกรม มี 4 ด้านคือ ด้านโบราณสถาน ด้านโบราณวัตถุ ด้านประเพณีท้องถิ่น และด้านวิถีชีวิตในชุมชน เป็นแหล่งที่มีอยู่ในชุมชนใกล้เคียง ซึ่งการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนจะทำให้การเรียนการสอนสมบูรณ์ขึ้น นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน 3) การดำเนินกิจกรรมในโปรแกรมโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองมากที่สุด และให้มีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมอย่างทั่วถึง เน้นการจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นในการอภิปรายกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสังเกตสภาพของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และฝึกการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนด้วยตนเอง ให้นักเรียนกล้าแสดงออก เกิดการเรียนรู้ ทั้งยังฝึกการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำผู้

ตาม นอกจากนี้แล้ว การที่นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมและสัมผัสกับประสบการณ์ตรง ทำให้นักเรียนเกิดความประทับใจ และมีความสุข รู้สึกสนุกสนานและเพลิดเพลินที่ได้ชมการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้วิจัยเรื่อง **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** พบว่า โรงเรียนมีวิธีดำเนินการดังนี้ คือ 1) เชิญผู้รู้มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สอนนักเรียน ส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ 2) ให้นักเรียนสำรวจข้อมูลท้องถิ่นและนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้มาจัดการเรียนการสอน 3) จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานศึกษา ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมวิชาการ (อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา** สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมีค่อนข้างน้อย โดยโรงเรียนมัธยมศึกษามีการรวบรวมมากกว่าโรงเรียนประถมศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่รวบรวม เช่น เรื่องของศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เพลงพื้นบ้านกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน และขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่ การจักสาน และเทคนิคการทอผ้า เทคนิคการทำเกษตรกรรม เป็นต้น 2) การสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้ และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้สนับสนุนให้ครูผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน ด้วยการให้คำแนะนำทั้งในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ส่วนผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษาก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่ได้เชิญวิทยากรท้องถิ่น หรือผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ครู ส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้มีหลากหลายและการสำรวจแหล่งความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่างครูกับประชาชนในท้องถิ่น 3) การนำความรู้และประสบการณ์ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน สิ่งที่โรงเรียนดำเนินการ คือ นำนักเรียนไปศึกษาและเรียนรู้จากแหล่งความรู้ชุมชน เชิญชาวบ้านหรือผู้รู้ที่อยู่ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ได้นำกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ของชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอนหรือนำมาเพิ่มเติมในเนื้อหาวิชาที่สอนได้นำเรื่องของการอบรม จริยธรรม ศีลธรรม มาสอดแทรกในการสอนนักเรียน ตลอดทั้งได้นำพิธีพืงเทศน์ในวันสำคัญและพิธีสวดมนต์หน้าเสาธงก่อนจัดการเรียนการสอนด้วย ส่วนเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ครูผู้สอนนำมาจัดการเรียนการสอน ในกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ การปลูกพืชแบบเกษตรกรรมชาติและการทำ

ป๊ายหมัก ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น ภาชิตโบราณ เพลงพื้นบ้าน กล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน ความคิด ความเชื่อ เป็นต้น 4) ปัญหาและอุปสรรคของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนปัญหาและอุปสรรค คือ การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย และวิทยากรท้องถิ่นบางคนมีความเข้าใจในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย 5) แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน ควรเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกอยู่ด้วย และเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ผู้เรียนและสังคมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนการสอนเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่นเน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ วิเคราะห์และแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระ คิดหลายด้านหลายมุม และสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาจจะทำให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน แทนครูผู้สอน และทำหน้าที่ประเมินผลด้วย ส่วนสถานที่เรียนอาจจะเป็นโรงเรียน หรือให้นักเรียนไปเรียนที่บ้าน นักปราชญ์ท้องถิ่น บทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเห็นความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และตระหนักในตนเองว่าไม่ใช่ผู้ที่รู้อะไรไปหมดทุกอย่าง แต่เป็นผู้ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้และเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และควรนำผู้รู้ในท้องถิ่นหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาหลักสูตร และวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน นอกจากนั้นกรมต้นสังกัดของการศึกษา/จังหวัด/อำเภอ ควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ให้ความอิสระแก่โรงเรียนในเรื่องของการสอนและการสอบ พร้อมทั้งนำผลการดำเนินงานของครูผู้สอน เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาให้ความดีความชอบ หรือรางวัล

เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ (2548) วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอน คือ ด้านครู ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) และด้านการวัดและประเมินผล ส่วนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาไทย อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ในเรื่อง การนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเข้าไปจัดการเรียนการสอนโรงเรียน ครูศิลปะควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตร ตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้

และวางแผนการสอน โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้คำแนะนำ จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาสอนโดยตรงในวิชาที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ และควรจัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื้อหาความรู้ต้องอ้างอิงจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และโรงเรียนควรช่วยเหลือสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ ด้านการเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากร ด้านงบประมาณ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านยานพาหนะที่จะนำนักเรียนไปสู่แหล่งการเรียนรู้ และด้านการสร้างแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน ครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะควรได้รับการอนุรักษ์และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ โดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และเน้นการสอนให้รู้ เข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ ตระหนัก เห็นคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจ ชื่นชม และร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยสืบทอดต่อไป นอกจากนี้แล้ว หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ควรประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่ายในชุมชน ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อคุณค่าของภูมิปัญญาไทย เพื่อให้ นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ และเข้าใจในบทบาทของตนที่มีต่อชุมชน อันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

วชิษฐี นาสารีย์ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเห็นด้วยในระดับมากเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในทุกด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน และด้านการประเมินผล ส่วนแนวคิดของปราชญ์ท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา คือ ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ควรเน้นเรื่องความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น การสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ควรเน้นเรื่องการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนา กับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิต ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ควรเน้นในเรื่องความซาบซึ้งในศิลปะท้องถิ่น และการมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ควรเน้นเรื่องการใช้วัสดุที่ได้จากท้องถิ่น ด้านการประเมินผล ควรใช้วิธีการสังเกตและการมอบหมายการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น

อัญชลิรัตน์ มลินทสูต (2548) วิจัยเรื่อง **การศึกษาการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร** พบว่า ด้านการใช้พิพิธภัณฑ์ในการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปะ ด้านลักษณะการใช้พิพิธภัณฑ์ในการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ของครูศิลปะ ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในขั้นเตรียมความพร้อมก่อนที่จะใช้พิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพผลงานที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ขั้นการทำกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ ในเรื่องการใช้แหล่งข้อมูลความรู้ที่ทางพิพิธภัณฑ์จัดทำขึ้นในการเผยแพร่ เช่น เอกสารหรือแผ่นพับ และขั้นสรุปผลภายหลังการใช้พิพิธภัณฑ์ ในเรื่องการประเมินผลการใช้พิพิธภัณฑ์ ด้วยการจัดกลุ่มอภิปราย ด้านประโยชน์ของการใช้พิพิธภัณฑ์ในการจัดการเรียนการสอนฯ ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องที่ได้ศึกษาผลงานศิลปะที่หลากหลาย และด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและพิพิธภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการศึกษาในวิชาทัศนศิลป์ ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ในเรื่องการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในความต้องการของทั้ง 2 ฝ่าย การขอให้พิพิธภัณฑ์จัดทำข้อมูลเฉพาะเรื่อง หรือตามความต้องการของโรงเรียน เพื่อให้เป็นแหล่งค้นคว้าความรู้สำหรับผู้เรียน ส่วนเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ในเรื่องการเน้นความร่วมมือระยะยาวและการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั้ง 2 ฝ่าย และร่วมกันสรุปวัตถุประสงค์ และเป้าหมายทางการจัดการเรียนการสอนในพิพิธภัณฑ์

ศิริพร ทวีชาติ (2545) วิจัยเรื่อง **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านสารสนเทศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น** พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก ประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอนคือ 1) ระบุคำถามหรือปัญหาเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา 2) วางแผนกำหนดวิธีการแสวงหาข้อมูล 3) สืบค้นสารสนเทศจากแหล่งข้อมูล 4) เลือกและประเมินสารสนเทศ 5) สรุปและนำเสนอความรู้ 6) ประเมินกระบวนการและผลงาน และ 7) นำความรู้ไปใช้ หลักการของรูปแบบ คือ 1) ในการเรียนการสอนผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการแก้ปัญหาโดยใช้สารสนเทศ 2) ผู้เรียนมีการเรียนรู้กระบวนการสารสนเทศในเนื้อหาวิชา โดยการใช้เทคโนโลยีและแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อการค้นคว้า 3) ผู้เรียนมีการสร้างความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ และการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ 4) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และมีการวางแผนร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้อะบบสารสนเทศ

ดี สูงสว่าง (2546) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมความสามารถและเจตคติในการแสวงหาความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ พบว่า ความสามารถในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนที่ได้แสดงออกขณะร่วมกิจกรรมค้นคว้าภายหลังจากเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่นำเสนอข้อความรู้ที่ตนเองบันทึกไว้ แล้วร่วมกันสรุปและเรียบเรียงความรู้ กำหนดคำสำคัญ ตั้งประเด็นค้นคว้าทั่วไปสู่การเรียนรู้ใหม่แต่ยังไม่หลากหลายนัก อธิบายประเด็นค้นคว้าที่กำหนดไว้ชัดเจน คาดคะเนผลได้สอดคล้องกับประเด็นค้นคว้าพร้อมนำเสนอเหตุผล มีการวางแผนค้นคว้าร่วมกัน โดยแบ่งหน้าที่ตามความถนัดโดยปฏิบัติตามตามความต้องการของตนเอง วิเคราะห์ถึงความเกี่ยวข้องของเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นค้นคว้าที่กำหนด วิเคราะห์ข้อความรู้และเขียนสรุป ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานค้นคว้าที่ผ่านมาในลักษณะของภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านเจตคติในการแสวงหาความรู้คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้สึกสนุกสนานว่าเรื่องระดับศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ และสนใจและกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นต่อการปฏิบัติและการได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คือ ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมได้ทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อนใหม่ ๆ ได้ปฏิบัติจริงและได้ทำงานกลุ่มอย่างสนุกสนาน แม้จะขัดแย้งกันแต่ก็ทำงานสำเร็จ และคิดว่าการทำงานกลุ่มนั้น ได้ฝึกความสามัคคีและได้ผลงาน รวมถึงรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ดีใจที่มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมนี้และรู้สึกว่าคุณค่าความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเป็นสิ่งที่มีคุณค่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ และประเมินผลการใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ เป็นการพัฒนาศาสตร์ของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ประชากร

1. นิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ในหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แบบทดสอบ แบบวัดและแบบสัมภาษณ์
4. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

กลุ่มตัวอย่าง

1. นิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ใช้เป็นกลุ่มทดลองเป็นกรณีศึกษา 1 รายวิชา จำนวน 22 คน ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Samples)

2. อาจารย์ผู้สอนรายวิชาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ในหลักสูตรสาขาวิชา ศิลปศึกษา 4 แห่ง คือ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ จำนวน 8 คน (รายชื่อในภาคผนวก ง)

3. ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล ด้าน ศิลปศึกษา และด้านแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 3 คน (รายชื่อในภาคผนวก ง)

4. ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านหลักสูตร ด้านการอุดมศึกษา ด้าน ศิลปศึกษา ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และด้านแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 16 คน (รายชื่อ ในภาคผนวก ง)

เกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

การเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ มีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ หรือมี ประสบการณ์ด้านหลักสูตรเป็นที่ยอมรับในสถาบันอุดมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานไม่ น้อยกว่า 10 ปี สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับปริญญาโท

2. ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ หรือมีประสบการณ์ด้านการวัดและประเมินผลเป็นที่ยอมรับในสถาบันอุดมศึกษา มีประสบการณ์ ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับปริญญาโท

3. ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ หรือมี ประสบการณ์ด้านศิลปศึกษาเป็นที่ยอมรับในสถาบันอุดมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานไม่ น้อยกว่า 10 ปี สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับปริญญาโท

4. ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ หรือมีประสบการณ์ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา มีผลงานที่เผยแพร่ และ ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ และ/หรือระดับนานาชาติ

5. ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ หรือ มีประสบการณ์ด้านการบริหาร/บริการการศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีประสบการณ์ไม่น้อย กว่า 5 ปี และ/หรือเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน หรือศิลปิน แห่งชาติมีผลงานที่เผยแพร่และได้รับการยอมรับในระดับประเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้นจากศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาซึ่งเป็นผู้สร้างหรือปรับปรุงหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง อาจารย์ผู้สอนรายวิชา ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จำนวน 8 คน ที่คัดเลือกแบบเจาะจง โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาไทยในระดับอุดมศึกษาในด้านโครงสร้างของหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การใช้แหล่งการเรียนรู้ และสภาพปัญหาและอุปสรรค ข้อคำถามในการสัมภาษณ์พัฒนามาจากการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรและการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา การศึกษาในเชิงลึกจากประมวลลักษณะรายวิชาหรือแผนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับ 5 รายวิชา และเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การพัฒนาหลักสูตร และการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ มาประยุกต์เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ที่มีโครงสร้างระดับกลาง (moderately scheduled) (สุวิมล ว่องวานิช, 2548) ซึ่งมีประเด็นคำถามในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 โครงสร้างของหลักสูตร
- 1.2 วัตถุประสงค์รายวิชา
- 1.3 เนื้อหาวิชา
- 1.4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 1.5 การใช้แหล่งการเรียนรู้
- 1.6 การวัดและประเมินผล
- 1.7 สภาพปัญหาและอุปสรรค
- 1.8 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2. แบบวัดความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

เป็นแบบวัดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ วิธีการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะด้วยตนเองจากการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการศึกษาและวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย แนวคิดการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ ข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ลักษณะของผู้เรียนที่สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Wenden, 1998 อ้างถึงใน นันทิยา แสงสิน, 2548) ได้แก่ เป็นผู้ที่สามารถใช้กลวิธีหรือรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้ที่มีความสามารถและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นผู้ที่ได้

อย่างฉลาด เป็นผู้ที่มีความเต็มใจและมีความสุขในการแสดงออกอย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นผู้พัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่อง และมีความอดทนต่อการเรียนอย่างต่อเนื่อง หลักการสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน (Fox, 1996; ศิริพร ทวีชาติ, 2545) คือ 1) วิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และบทบาทที่ปรึกษาหรือผู้อำนวยความสะดวก การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกัน 2) กระบวนการคิด ได้แก่ การเข้าถึงความรู้ การประเมินความรู้ และการสร้างความรู้ และ 3) แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย เนื้อหาความรู้ แหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย พื้นที่ใช้ในการเรียนที่หลากหลาย และเทคโนโลยี และการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัด นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างเป็นแบบวัดความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ที่ใช้วัดก่อนเรียน (pretest) และหลังเรียน (posttest) เป็นแบบวัดประเภทปรนัยแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก ตอบตัวเลือกถูก ได้ 1 คะแนน ตอบตัวเลือกผิด ได้ 0 คะแนน แบบวัดนี้จะมีประเด็นคำถามในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียน
- 2.2 วิธีการสืบค้นและการเข้าถึงความรู้
- 2.3 การเลือกและประเมินแหล่งการเรียนรู้
- 2.4 การเชื่อมโยงความรู้
- 2.5 การสร้างความรู้
- 2.6 การประเมินกระบวนการและผลงาน

3. แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดย ใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

เป็นแบบวัดความรู้ความเข้าใจในการเรียนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้ในการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาและวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนใช้วัดก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบวัดประเภทปรนัยแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก ตอบตัวเลือกถูก ได้ 1 คะแนน ตอบตัวเลือกผิด ได้ 0 คะแนน

4. แบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยการใช้การ เรียนรู้เชิงบูรณาการ

เป็นแบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับความตระหนัก ความซาบซึ้ง การเห็นคุณค่าของ

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และความรู้ใฝ่เรียนของผู้เรียนที่เรียนโดยการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ แบบวัดนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ การบูรณาการ และการใช้แหล่งการเรียนรู้ ตามแนวคิดของแฮนคอก (Hancock, 1997) และพลอททิก (Plotnick, 1999) คือ การที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยตรงนั้นจะช่วยให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความมั่นใจ และมีการเสริมแรงตนเองเมื่อประสบความสำเร็จในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามเป้าหมาย เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำและทำความเข้าใจด้วยตนเอง การได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงช่วยให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ แสวงหา และการสร้างความรู้

นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างเป็นแบบวัดเจตคติ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert type) ดังนี้ คือ

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

แบบวัดนี้มีประเด็นคำถามในด้านต่างๆ ดังนี้คือ ความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย และความรู้ใฝ่เรียน

5. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบไปด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีลักษณะเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะความคิดเห็น

6. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นแบบสอบถาม

เกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียนที่สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามแนวคิดของเวนเดน (Wenden, 1998 อ้างถึงใน นันทิยา แสงสิน, 2548) ประกอบไปด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีลักษณะเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ดังนี้ คือ

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับไม่แน่ใจ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะความคิดเห็น

7. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนแบบบูรณาการ ตามแนวคิดรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการของฟอร์การ์ตี และสโตเฮอร์ (Fogarty and Stoehr, 1995) ประกอบไปด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีลักษณะเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ดังนี้ คือ

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับไม่แน่ใจ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะความคิดเห็น

เครื่องมือทุกฉบับ ได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน (รายชื่อในภาคผนวก ง) และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนที่จะนำไปใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ มีรายละเอียดขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา

1.1 ศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาดูเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

หลักสูตรและการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง และศึกษาในเชิงลึกจากประมวลลักษณะรายวิชาหรือแผนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับ 5 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศิลปะพื้นบ้านไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ และศิลปะในคาบสมุทรภาคใต้ประเทศไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และศึกษาเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย, การพัฒนาหลักสูตร การบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ และสภาพปัญหาและอุปสรรค

ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ โครงสร้างของหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา วัตถุประสงค์ของรายวิชา เนื้อหาวิชา การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการใช้แหล่งการเรียนรู้ นำผลการศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ลักษณะรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง

สถาบัน	รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		รายวิชาอื่นๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทย	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์	1. ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย 2(2-0-4) ภูมิปัญญาของไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ประเภทต่าง ๆ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ประโยชน์ คุณค่าและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย	1. ศิลปะพื้นบ้าน 2(2-0-4) ศิลปะพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย แนวความคิด ความ เป็นมา คตินิยม ความเชื่อและการพัฒนารูปแบบของศิลปะ พื้นบ้าน ตลอดจนคุณค่าและการดำรงรักษาศิลปะพื้นบ้านของไทย 2. ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้าน 2(2-0-4) การสำรวจศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านภาคต่างๆ ในประเทศไทย ความเข้าใจในศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน การประยุกต์ความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาศิลปะ พื้นบ้านในการออกแบบที่เหมาะสมกับ สังคมและเทคโนโลยีปัจจุบัน	ศิลปะไทย 2(2-0-4) ความเป็นมาและวิวัฒนาการของศิลปะไทย สมัยต่างๆ เน้นในงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และศิลปะการช่างของไทย	1. ศิลปะไทยชั้นสูง 2(1-2-3) การสร้างสรรค์งานศิลปะการช่างของไทย ด้านการวาดภาพ การ ปั้น และประติมากรรม เน้นในรูปแบบและความคิดให้สอดคล้องกับ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมความนิยมในคุณค่าของ เอกลักษณ์ศิลปะไทย 2. วิจัยศิลปะไทย 2(2-0-4) การวิเคราะห์ วิจัย และงานวิจัยที่สำคัญของไทย การ ประเมินผลของความสัมพันธ์ และความเป็นมาของงานศิลปะที่ เกี่ยวข้องกับปัจจุบัน 3. ลายไทย 2(1-2-3) ประวัติความเป็นมา รูปแบบลวดลายไทย วิธีการเขียนลายไทย วิธีการใช้ลายไทยในงานหัตถกรรมไทยและการช่างไทยทุกรูปแบบ 4. การเขียนภาพจิตรกรรมไทย 2(1-2-3) ประวัติความเป็นมาของการเขียนภาพ จิตรกรรมไทยแบบ ประเพณีนิยม ลักษณะรูปแบบและเอกลักษณ์ของงาน จิตรกรรมไทย วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การร่างภาพ และเขียนภาพ วิธีการซ่อมแซมและบำรุงรักษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์	1. ภูมิปัญญาและศิลปะหัตถกรรม 3(1-4) ศึกษาและฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์ศิลปะหัตถกรรม บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย โดยศึกษา ปฏิบัติ และสร้างสรรค์ จากศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน พัฒนาร่วมกับท้องถิ่นและชุมชน	1. นวัตกรรมศิลปะหัตถกรรม 2(1-2) ศึกษาและฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์ศิลปะหัตถกรรมจากรากฐานภูมิ ปัญญาไทย ศิลปะหัตถกรรมในกระแสธุรกิจร่วมสมัย ศิลปะหัตถกรรมที่เน้นการออกแบบสร้างสรรค์ พัฒนาการทาง วัสดุอุปกรณ์ กระบวนการผลิต คุณภาพ การบริหาร จัดการ และการตลาด	1. ปฏิบัติการ : ทัศนศิลป์ไทยพื้นฐาน 2(1-2) ศึกษาและฝึกปฏิบัติทัศนศิลป์ไทยพื้นฐานบนความ หลากหลายและพลวัต ทัศนศิลป์ไทยและการ สังสมภูมิปัญญา องค์ความรู้ การคัดลอกแบบแผน และการพัฒนาทัศนศิลป์ไทยขั้นพื้นฐาน 2. ปฏิบัติการ: ทัศนศิลป์ไทยสร้างสรรค์ 2(1-2) ศึกษาและฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ที่มีรากฐาน ภูมิปัญญาไทยและทัศนศิลป์ไทยร่วมสมัย ทัศนศิลป์ ไทยสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะร่วมสมัย การ ออกแบบสื่อสาร และการออกแบบทัศนศิลป์	

ตารางที่ 6 ลักษณะรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง (ต่อ)

สถาบัน	รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		รายวิชาอื่น ๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทย	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์	<p>ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรม 2(1-2-3)</p> <p>ประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาผ่านงานหัตถกรรมท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการออกแบบงานหัตถกรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ต้องการของตลาด และตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของชุมชน</p>	<p>1. ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านศิลปะไทย 2(1-2-3)</p> <p>ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประเพณีชาวบ้าน วิถีชีวิตชุมชนผ่านงานศิลปะไทย เช่น จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย นาฏศิลป์ ดนตรี และวรรณกรรมไทย</p> <p>2. ศิลปะอีสาน 2(1-2-3)</p> <p>ศึกษาความเป็นมาในด้านรูปแบบ วัสดุที่ใช้ อิทธิพล ความเชื่อ และแรงบันดาลใจในการ สร้างงานศิลปะ การฝึกปฏิบัติจำลอง อภิปรายสรุป และเปรียบเทียบ</p> <p>3. ศิลปะพื้นบ้านไทย 2(1-2-3)</p> <p>รูปแบบศิลปะพื้นบ้านในประเทศไทย แนวคิด ความเป็นมา คติความเชื่อและรูปแบบของผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อวิเคราะห์วิจัยรูปแบบสู่การพัฒนารูปแบบใหม่ที่ยั่งยืน</p> <p>4. เครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านอีสาน 2(1-2-3)</p> <p>ประวัติความเป็นมา และวิธีการสร้างพัฒนางานเครื่องปั้นดินเผา การใช้เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ วิธีการปั้นแบบต่าง ๆ ด้วยวัสดุดินแบบพื้นบ้าน พร้อมด้วยวิธีการเผาตลอดจนศึกษาวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านอีสาน</p> <p>5. เสิ่นอีสาน 2(1-2-3)</p> <p>ประวัติความเป็นมาในอดีตถึงปัจจุบัน ศึกษาแนวคิด คติความเชื่อ และภูมิปัญญาการสร้างเสิ่นของชาวอีสาน รูปแบบเสิ่นอีสาน ฝึกปฏิบัติการสำรวจ เขียนแบบ และทำหุ่นจำลองคีสั้นอีสาน</p> <p>6. ฐูปแต้ม 2(1-2-3)</p> <p>ประวัติความเป็นมา แนวคิด คติความเชื่อ และภูมิปัญญาในการเขียนฐูปแต้มของชาวอีสาน รูปแบบของฐูปแต้ม การศึกษา สำรวจ และคัดลอกงานฐูปแต้ม แนวทางการอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์งานฐูปแต้ม</p>	<p>1. ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย 2(2-0-4)</p> <p>ประวัติความเป็นมาตลอดจนอิทธิพลที่ศิลปะไทยได้รับในยุคสมัยต่างๆ ลักษณะของงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมไทย และสามารถวิจารณ์เปรียบเทียบได้</p> <p>2. ศิลปะไทยสำหรับครู 2(1-2-3)</p> <p>ความเป็นมาและวิวัฒนาการของลายไทยในด้านรูปแบบและลักษณะงาน โดยวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเขียนลายไทย</p> <p>3. ประวัติศาสตร์ศิลปะอีสาน 2(2-0-4)</p> <p>ประวัติและความเป็นมาของภาคอีสาน วิถีชีวิต วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมผ่านงานทัศนศิลป์ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม</p>	<p>1. ศิลปะไทย-ลาว แถบลุ่มแม่น้ำโขง 2(2-0-4)</p> <p>ประวัติความเป็นมา แนวคิด อิทธิพล คติความเชื่อ ภูมิปัญญา และรูปแบบของศิลปะประเภทต่างๆ เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม วรรณกรรม ดนตรี และนาฏศิลป์ การศึกษา การสำรวจ และอภิปรายในศิลปะที่เกิดขึ้นในแถบลุ่มแม่น้ำโขง</p> <p>2. ศิลปะขอมในภาคอีสาน 2(2-0-4)</p> <p>ประวัติความเป็นมา แนวคิด คติความเชื่อ ภูมิปัญญา รูปแบบของศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมขอมในดินแดนอีสาน ที่ปรากฏในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม วรรณกรรม ดนตรี และนาฏศิลป์ การวิเคราะห์ และวิจารณ์</p> <p>3. ศิลปะไทยชั้นสูงสำหรับครู 2(2-0-4)</p> <p>เทคนิค วิธีการ ขั้นตอน ของงานศิลปะไทย ทั้งจิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย และงานประณีตศิลป์อื่น ๆ เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะคน</p> <p>4. ศิลปะลายรดน้ำ 2(1-2-3)</p> <p>ประวัติและความเป็นมาศิลปะลายรดน้ำของไทยสมัยต่างๆ พร้อมทั้งปฏิบัติการเขียนลายรดน้ำและสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะลายรดน้ำที่มีลักษณะเฉพาะตนได้</p> <p>5. การสำรวจแหล่งการเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่น 2(1-2-3)</p> <p>ความหมาย ความสำคัญ และประเภทของแหล่งการเรียนรู้ การสำรวจค้นหาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการแหล่งการเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่น และการนำแหล่งการเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา</p>

ตารางที่ 6 ลักษณะรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง (ต่อ)

สถาบัน	รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		รายวิชาอื่น ๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทย	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์	<p>1. ศิลปะในคาบสมุทรภาคใต้ประเทศไทย2(2-0-4) ศิลปะในคาบสมุทรภาคใต้ในสมัยโบราณ เน้นเฉพาะแถบภาคใต้ของประเทศไทย รัฐและอาณาจักรต่าง ๆ บริเวณภาคใต้ การได้รับอิทธิพลอารยธรรมของชาติต่าง ๆ ในงานทัศนศิลป์ศึกษา และวิเคราะห์งานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม</p> <p>2. ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ 2(1-2-3) ศิลปะพื้นบ้าน เน้นศิลปะพื้นบ้านของจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยวิเคราะห์ถึงคติความเชื่อในการสร้างงานศิลปะ รูปแบบการใช้วัสดุและกรรมวิธีการสร้างและศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศิลปะพื้นบ้านให้เป็นอุตสาหกรรมของท้องถิ่นต่อไป</p>	<p>1. การทำรูปหนังตะลุง 2(1-2-3) ความเป็นมา ลักษณะโครงสร้างของหนังตะลุง การบังคับการเคลื่อนไหว เทคนิค และวิธีการทำหนังตะลุง กรรมวิธีในการตกแต่ง วัสดุ อุปกรณ์ และการเก็บรักษา ปฏิบัติงานออกแบบ ลอกแบบ ทำหนังตะลุง รูปร่างต่าง ๆ ประกอบด้ามถือ ตกแต่งให้สวยงาม</p> <p>2. การทำเครื่องถม 2(1-2-3) ประวัติความเป็นมา ลักษณะงานเครื่องถม การออกแบบ สร้างแบบ เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์และสารเคมี การขึ้นรูป การหลอม ถมยา การเขียนและสลักลวดลาย การผสมน้ำยาเครื่องถม ขั้นตอนและเทคนิคการลงยา การทาทอง การแรเงา การตกแต่งชิ้นงาน การขัดเงา ปฏิบัติงานออกแบบ สร้างแบบ เตรียมชิ้นงานสำหรับทำเครื่องถม และชุดพื้น แกะพื้นปลาสำหรับเตรียมลงยา ถมหรือถมสี ผสมน้ำยาดม ดัดถมเขียนและสลัก สลักลวดลายบนเครื่องถม ตกแต่งชิ้นงาน และขัดเงา</p>	<p>ศิลปะไทยเบื้องต้น 2(1-2-3) ภูมิหลังของศิลปะไทย การเขียนภาพพระบายสี ลายไทย ภาพคน สัตว์ และองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและปฏิบัติงาน</p>	<p>1. จิตรกรรมไทยประยุกต์ 2(1-2-3) การนำรูปแบบของงานจิตรกรรมไทยประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และงานออกแบบได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมความนิยมในเอกลักษณ์ของศิลปะไทย</p> <p>2. ประติมากรรมไทย 2(1-2-3) ผลงานประติมากรรมไทยในสมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของรูปแบบและรูปทรง โดยเน้นศึกษาถึงประติมากรรมประเพณีนิยมในการใช้ลวดลายและประติมากรรมอื่น ๆ</p>

1.2 ศึกษาความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาซึ่งเป็นผู้สร้างหรือปรับปรุงหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง และอาจารย์ผู้สอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ รวมจำนวน 8 คน (ภาคผนวก ง) ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยข้อคำถามในการสัมภาษณ์พัฒนามาจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารในข้อ 1.2 นำมาประยุกต์เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ที่มีโครงสร้างระดับกลาง (moderately scheduled) (สุวิมล ว่องวานิช, 2548) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ (ภาคผนวก ก.)

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเติมคำลงในช่องว่าง

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปศึกษา ซึ่งมีประเด็นคำถาม ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) โครงสร้างของหลักสูตร
- 2) วัตถุประสงค์รายวิชา
- 3) เนื้อหาวิชา
- 4) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 5) การใช้แหล่งการเรียนรู้
- 6) การวัดและประเมินผล
- 7) สภาพปัญหาและอุปสรรค
- 8) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 60–90 นาที โดยอัดเสียงใส่แถบบันทึกเสียง นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดแถบบันทึกเสียง และนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นคำถามที่กำหนดเพื่อหากรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ได้กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรตามประเด็นที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

2.1 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อระดมความคิดเห็นจากอาจารย์ผู้สอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และผู้ทรงคุณวุฒิจากแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 8 คน (รายชื่อในภาคผนวก ง) เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร นำข้อคิดเห็นที่ได้จากการ

ประชุมกลุ่มย่อยมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร นำผลสรุปมาสร้างเป็น
 โครงร่างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยที่มีโครงร่างหลักสูตรตามโครงร่างของกลุ่มวิชาอื่นๆ ใน
 สาขาวิชาศิลปศึกษา และรายละเอียดของหลักสูตรในแต่ละวิชา ที่ประกอบไปด้วยหลักการและ
 เหตุผลของกลุ่มวิชา จำนวนหน่วยกิตทั้งหมด ประเภทของรายวิชา จำนวนรายวิชาบังคับและ
 รายวิชาเลือก และรายละเอียดของรายวิชา ได้แก่ 1.วัตถุประสงค์ 2. เนื้อหาวิชา 3. การจัดการ
 เรียนการสอน 4. การวัดและประเมินผล และ 5. การใช้แหล่งการเรียนรู้ซึ่งบูรณาการ ได้กรอบ
 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

หลักการและเหตุผล นำมาจากปัญหาวิกฤติทางด้านวัฒนธรรม/ บทบาทหน้าที่ของ
 สถาบันอุดมศึกษาในการสร้างและพัฒนากำลังคน/ การสืบทอดเอกลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรม
 ไทย/ การจัดหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของ
 ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ/ การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการ
 เรียนรู้ที่หลากหลาย/ การบูรณาการการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้พัฒนาโครงสร้างหลักสูตรที่มีโครงร่างตามโครงร่างของ
 กลุ่มวิชาอื่นๆ ในสาขาวิชาศิลปศึกษา ประกอบไปด้วยจำนวนหน่วยกิตรวม 10 หน่วยกิต แบ่ง
 ออกเป็นรายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต จำนวน 2 รายวิชา และรายวิชาเลือก 6 หน่วยกิต จำนวน 5
 รายวิชา

วัตถุประสงค์การศึกษาของกลุ่มวิชา ได้นำกรอบแนวคิดมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย
 รวมของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไว้ 3 ด้าน คือ **ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ
 และด้านทักษะ** ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 วัตถุประสงค์การศึกษาของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ด้านความรู้ความเข้าใจ	ด้านเจตคติ	ด้านทักษะ
<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด คติความเชื่อ รูปแบบงานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา ความหมาย และประเภทของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น - มีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ และสิ่งแวดล้อมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย/ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ - มีความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนา งานหัตถกรรม/ศิลปะพื้นบ้านไทย - สามารถวิเคราะห์งาน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถกรรมที่สำคัญในท้องถิ่น - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ - สามารถเชื่อมโยงความรู้และสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเองโดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ตระหนัก ซาบซึ้ง ภูมิใจ ในงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ - เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ - มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาไทย - ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เห็นคุณค่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต - มีคุณธรรม จริยธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการอย่างเป็นระบบ - มีทักษะด้านสังคม ทักษะชีวิต สามารถปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ได้ดี มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ ความมั่นใจ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ - ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้ - สามารถพัฒนาการออกแบบงานหัตถกรรมให้มีความร่วมสมัยได้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านนี้ นำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละรายวิชาที่มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้แตกต่างกันไปตามลักษณะรายวิชา

รายละเอียดของรายวิชา ได้แก่

- **วัตถุประสงค์** สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มวิชา คือประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ นำมากำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละรายวิชาที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้แตกต่างกันไปตามลักษณะรายวิชา

- **เนื้อหาวิชา** จากวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นำมากำหนดเป็นเนื้อหาสาระของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ความหมาย ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ ความคิด คติความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และวัสดุ อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานศิลปะ วิธีการรับรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะชุมชน/ ความงาม คุณค่าและเอกลักษณ์ของศิลปะไทยประเภทต่างๆ ประโยชน์/ คุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะและหัตถกรรมไทย

- **การจัดการเรียนการสอน** เน้นการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่อยู่ภายนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ ได้แก่ แบบเรียงกัน แบบเชื่อมโยงต่อเนื่อง แบบเฝ้ามองมุม และแบบฝังตัว/ วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย/ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง/ ฝึกกระบวนการวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ/ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง/ การสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวอย่างกว้างขวาง

- **การวัดและประเมินผล** จากกระบวนการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้/ การศึกษานอกสถานที่/ วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง/ การรายงานผล(paper)จากการวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาภูมิปัญญาไทยที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้/ การนำเสนอผลงาน (presentation)/ การประเมินตนเองก่อนและหลังการเรียนรู้/ การประเมินกลุ่ม และการสอบกลางภาคและปลายภาค

- **การใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ** ได้นำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานและแนวคิดการบูรณาการ มากำหนดเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ คือ กระบวนการเรียน โดยการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่หลากหลาย นำข้อมูลย่อยที่ได้มาเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้รวมเชิงลึก หรือความรู้ใหม่โดยใช้ทักษะการคิด และใช้องค์ประกอบการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) วิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) กระบวนการคิด คือความสามารถในการแสวงหาความรู้ การประเมินความรู้ และการสร้างความรู้ 3) แหล่งข้อมูลคือ เนื้อหาความรู้ แหล่งข้อมูลและพื้นที่ที่ศึกษาที่มีความหลากหลาย

สำหรับแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา สรุปได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) ประเภทสถานที่ทั้งสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสถานที่ธรรมชาติ 2) วัสดุอุปกรณ์ 3) สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 4) บุคคล ซึ่งรวมถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

ตารางที่ 8 รายชื่อวิชา จำนวนหน่วยกิต ประเภท และจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มวิชา
ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ราย วิชาที่	ชื่อวิชา	จำนวน หน่วยกิต	ประเภทวิชา		จุดประสงค์การเรียนรู้		
			บังคับ	เลือก	ด้านความรู้	ด้านเจตคติ	ด้านทักษะ
1	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	2	✓		✓	✓	✓
2	ศิลปะพื้นบ้าน	2	✓		✓	✓	✓
3	ภูมิปัญญาไทยในศิลปะ ท้องถิ่น	2		✓	✓	✓	✓
4	มรดกภูมิปัญญาไทย	2		✓	✓	✓	✓
5	สุนทรียะในงานศิลปะและ หัตถกรรมไทย	2		✓	✓	✓	✓
6	การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิ ปัญญาไทยด้านศิลปะ	2		✓	✓	✓	✓
7	ภูมิปัญญาไทยกับการ ออกแบบร่วมสมัย	3		✓	✓	✓	✓
8	การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	3		✓	✓	✓	✓

2. ประเมินประจําโครงร่างหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขโครงร่างหลักสูตรตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

นำหลักสูตรที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในสภาพการณ์จริง 1 รายวิชาเป็นกรณีศึกษา คือ รายวิชา 2736271 ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นรายวิชาบังคับ โดยทดลองใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 22 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และใช้เทคนิคแบบกลุ่มเดียว สอบก่อนและสอบหลัง (one-group pretest posttest design) ผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่กำหนดในภาค

การศึกษาด้าน ปีการศึกษา จำนวน 16 สัปดาห์ และประเมินผลด้วยแบบวัดและแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล และผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ภาคผนวก ก.) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความตรงและความถูกต้อง และให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ปรับแก้เรื่องการใช้ภาษาในคำถามบางข้อให้ชัดเจนขึ้น
2. ปรับแก้ความหมายของแบบวัดเจตคติของผู้เรียน จาก มากที่สุด-----น้อยที่สุด เป็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง-----ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนส่วนใหญ่เป็นข้อสอบวัดความจำ

ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินผลตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แบบประเมินผลดังต่อไปนี้

1. แบบวัดความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ วัดก่อนเรียนและหลังเรียน
 2. แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้ในการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ที่วัดก่อนเรียนและหลังเรียน
 3. แบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้ในการเรียนรู้เชิงบูรณาการ เพื่อวัดเจตคติเกี่ยวกับความตระหนัก ความซาบซึ้ง การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และความรู้ใฝ่เรียนของผู้เรียน
 4. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยใช้ในการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
 5. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 6. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
- แบบวัดแบบที่ 1 และ 2 วิเคราะห์โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม (t-test) แบบวัดแบบที่ 3 – 6 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแสดง ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการใส่โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
- นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเป็นผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร

จากการทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรด้วยแบบวัดและแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อประเมิน

ประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ/ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 16 คน (ภาคผนวก ง) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่มคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ โดยนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และผลการทดลองใช้หลักสูตรเป็นกรณีศึกษา 1 รายวิชาเสนอต่อกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒีก่อนการเข้าร่วมสัมมนา เพื่ออภิปราย ระดมสมอง และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ที่พัฒนาขึ้นมา ตลอดจนเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ผู้วิจัยนำผลการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลด้านเอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานด้านโครงสร้างของหลักสูตร ด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และสภาพปัญหาและอุปสรรค
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรกลุ่มวิชาฯ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
3. ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร และร่างเป็นโครงร่างหลักสูตร
4. ข้อมูลจากแบบวัดความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ใช้วัดก่อนเรียน และหลังเรียน วิเคราะห์โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม (t-test)
5. ข้อมูลจากแบบวัดสัมฤทธิผลการเรียนรู้รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ใช้วัดก่อนเรียน และหลังเรียน วิเคราะห์โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม (t-test)
6. ข้อมูลจากแบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแสดงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการโปรแกรมสำเร็จรูปSPSS การแปลค่าของมาตรฐานส่วนประมาณค่าข้อมูลที่ได้กำหนดค่าเฉลี่ย ดังนี้

ข้อความเชิงนิมิต (Positive Statement)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับน้อยที่สุด

ข้อความเชิงนิเสธ (Negative Statement)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับน้อย

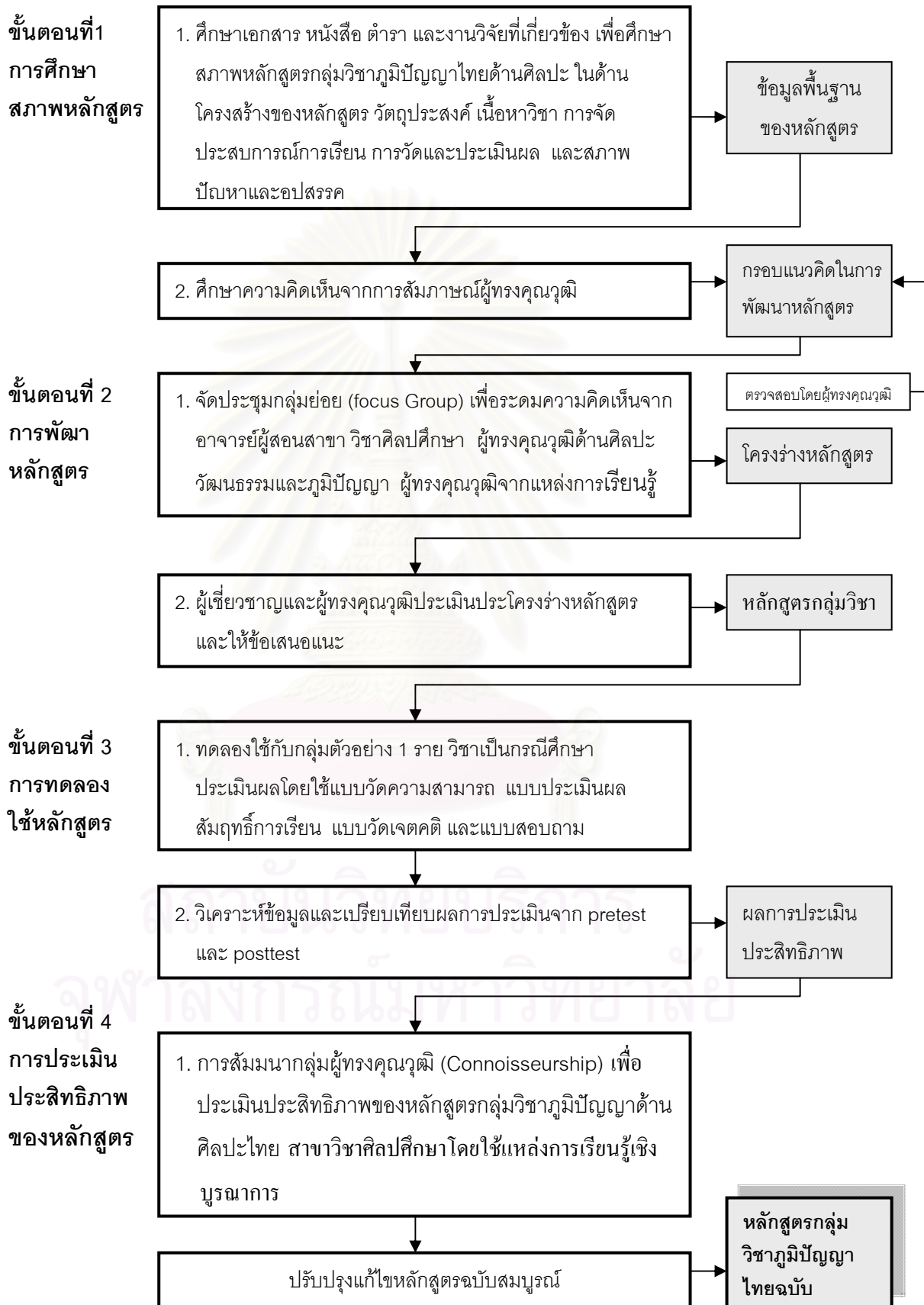
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความนั้นในระดับมากที่สุด

7. ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สำหรับข้อมูลจากข้อคำถามปลายเปิด ใช้วิธีสรุปรวม และสังเคราะห์ประเด็น
8. การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นความสอดคล้อง และความแตกต่าง

สรุปขั้นตอนในการวิจัย

ตารางที่ 9 สรุปกรอบการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. ศึกษาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	1. ศึกษาข้อมูลเอกสารหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย ของสาขาวิชาศิลปศึกษา		แบบสำรวจเอกสารหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา	วิเคราะห์เนื้อหา	ได้ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรสำหรับเป็นข้อมูลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร
	2. สืบค้นความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย	1. ผู้กำหนดหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา 2. อาจารย์ผู้สอน	แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	วิเคราะห์เนื้อหา	ได้กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
2. พัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ	1. ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	1. อาจารย์ผู้สอน 2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา 3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้	การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร	วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปและประมวลเป็นข้อสรุป	ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยและการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้
	2. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อร่างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ			การสังเคราะห์สาระเพื่อสรุปเป็นโครงสร้างหลักสูตร	โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ตารางที่ 9 สรุปกรอบการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	3. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น	1. อาจารย์ผู้สอน 2. นักวิชาการด้านหลักสูตร 3. นักวิชาการด้านศิลปศึกษา 4. นักวิชาการ/ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย	-	วิเคราะห์สาระ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน และตรวจสอบความเที่ยงโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค	หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้ แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
	4. ทดลองใช้หลักสูตรตามรูปแบบที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ นักวิชาการ	นิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 22 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง	1. แบบวัดความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ วัดก่อนเรียนและหลังเรียน 2. แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3. แบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	1.- 2. วิเคราะห์โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม (t-test) 3.- 4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแสดง ค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบน	ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร

ตารางที่ 9 สรุปกรอบการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
			4. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยการใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ		
	5. วิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน				
3. ประเมินผลการใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ	1. สัมมนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ 2. ปรับปรุงหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยฯตามผลการวิเคราะห์ ที่ได้จากการประเมินประสิทธิภาพ	1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย 2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ในระดับอุดมศึกษา 3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้	-	วิธีวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นความสอดคล้องและความแตกต่าง	ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้อิงบูรณาการ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

การศึกษาสภาพหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลต่อไปนี้

1.1 เอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกจากประมวลลักษณะรายวิชา/ แผนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับทั้งหมด จำนวน 5 รายวิชา ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 โครงสร้างหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2547) ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่ง

สถาบันการศึกษา	ชื่อหลักสูตร	จำนวน หน่วยกิต รวม	หมวดวิชา ศึกษาทั่วไป (จำนวน หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ								หมวดวิชา เลือกเสรี (จำนวน หน่วยกิต)
				จำนวนหน่วยกิต				จำนวนรายวิชา				
				วิชาครู	วิชาเอกเดี่ยว			วิชาภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ		วิชาอื่นๆ ทางด้าน ภูมิปัญญาไทย		
					บังคับ	เลือก	รวม	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์	ครุศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาศิลปศึกษา) ค.บ. (ศิลปศึกษา)	168	34	50	52	22	74	1	2	1	4	10
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์	การศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา ศษ.บ. (ศิลปศึกษา)	ไม่น้อยกว่า 169	30	46	59 (เอก)	28 (โท-ตรี)	87	1	1	2	-	6
มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาศิลปศึกษา) ศษ.บ. (ศิลปศึกษา)	ไม่น้อยกว่า 170	30	50	54	30	84	1	8	3	5	6
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาศิลปศึกษา) ศษ.บ. (ศิลปศึกษา)	168-173	30	52	60	25	85	2	2	1	1	6
จำนวนหน่วยกิต		168-173	30-34	46-52	52-60	22-30	74-87	1-2	1-8	1-3	1-5	6-10

จากตารางที่ 10 การเปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา สถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 แห่งมีจำนวนหน่วยกิตรวม อยู่ระหว่าง 168-173 หน่วยกิต แบ่งออกเป็นหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป อยู่ระหว่าง 30-34 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ ได้แก่ วิชาครู อยู่ระหว่าง 46-52 หน่วยกิต วิชาเอกเดี่ยว อยู่ระหว่าง 74-87 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี อยู่ระหว่าง 6-10 หน่วยกิต วิชาเอกเดี่ยวศิลปศึกษาที่มีจำนวนหน่วยกิตมากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 87 หน่วยกิต และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนหน่วยกิตน้อยที่สุด คือ 74 หน่วยกิต จำนวนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับ มีจำนวนมากที่สุด 2 วิชา คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยอีก 3 แห่งมีรายวิชาบังคับเพียง 1 วิชา ส่วนรายวิชาเลือก อยู่ระหว่าง 1-8 รายวิชา โดยมหาวิทยาลัยขอนแก่นเปิดสอนจำนวนมากที่สุด 8 รายวิชา และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเปิดสอนจำนวนน้อยที่สุดเพียง 1 รายวิชา รายวิชาอื่นๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทย มีจำนวนรายวิชาบังคับอยู่ระหว่าง 1-3 รายวิชา และรายวิชาเลือกอยู่ระหว่าง 1-6 วิชา

ผลการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง โดยวิเคราะห์ในเชิงลึกจากเอกสารประมวลลักษณะรายวิชา/ แผนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับ 5 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศิลปะพื้นบ้านไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ และศิลปะในคาบสมุทรภาคใต้ประเทศไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ตามหัวข้อต่อไปนี้

- วัตถุประสงค์
- เนื้อหาสาระ
- วิธีการจัดการเรียนการสอน
- การวัดและประเมินผล
- แหล่งการเรียนรู้

สรุปสาระที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ได้รายละเอียดดังตารางที่ 11 - 15

ตารางที่ 11 การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยของสาขาวิชา
ศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง

วัตถุประสงค์	มหาวิทยาลัย				รวม
	จุฬาฯ	มศว.	ขอนแก่น	สงขลา (2วิชา)	
ด้านความรู้ความเข้าใจ					
1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด คติความเชื่อ รูปแบบงานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ	✓	✓	✓	✓✓	5
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการ สร้างสรรค์งานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ	✓	✓	✓	✓✓	5
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา ความหมาย และประเภทของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะ ท้องถิ่น	✓	✓		✓	3
4. มีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ และ สิ่งแวดล้อมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย/ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ	✓	✓	✓		3
5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริมและ พัฒนาศิลปะพื้นบ้านไทย				✓	1
6. สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ถึงคติความเชื่อในการ สร้างงานศิลปะพื้นบ้าน				✓	1
7. สามารถวิเคราะห์งาน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถกรรมที่สำคัญในท้องถิ่น				✓	1
ด้านเจตคติ					
1. เห็นคุณค่าและความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน	✓	✓		✓	3
2. เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย/ศิลปะพื้นบ้าน	✓	✓	✓		3
3. เกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย	✓				1
ด้านทักษะ					
1. สามารถสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์งานศิลปะ พื้นบ้าน		✓	✓	✓	3
2. พัฒนาการออกแบบงานหัตถกรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ต้องการ ของตลาด และตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของชุมชน			✓		1

จากตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของเอกสารรายวิชาภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะท้องถิ่น ได้วัตถุประสงค์ 3 ด้านคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ โดยแสดงเป็นจำนวนเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย พบว่า วัตถุประสงค์ที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ด้านความรู้ความจำ มีจำนวน 7 ข้อ แบ่งเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น จำนวน 5 ข้อ และการวิเคราะห์และสังเคราะห์จำนวน 2 ข้อ วัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ในทุกรายวิชา คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด คติความเชื่อ รูปแบบของงานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้น้อยที่สุด เพียง 1 วิชา คือ . มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาศิลปะพื้นบ้านไทย สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ถึงคติความเชื่อในการสร้างงานศิลปะพื้นบ้าน และสามารถวิเคราะห์งานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่สำคัญในท้องถิ่น วัตถุประสงค์ด้านเจตคติ มีจำนวน 3 ข้อ ข้อที่มีจำนวนมากที่สุดคือ เห็นคุณค่าและความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน และเห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน ข้อที่มีการกำหนดไว้เพียง 1 รายวิชาคือ เกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย วัตถุประสงค์ด้านทักษะ มีจำนวนน้อยที่สุดเพียง 2 ข้อ คือ สามารถสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์งานศิลปะพื้นบ้าน และพัฒนาการออกแบบงานหัตถกรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ต้องการของตลาด และตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของ ชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์เนื้อหาสาระของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะของ
สาขาวิชาศิลปศึกษา

เนื้อหาสาระของรายวิชา	มหาวิทยาลัย				รวม
	จุฬาฯ	ศรีนครินทร วิโรฒ	ขอนแก่น	สงขลา (2วิชา)	
1. ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะ พื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น	✓	✓	✓	✓	4
2. ประเภทของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น (จิตรกรรม/ ประติมากรรม/ สถาปัตยกรรม/ หัตถกรรม)	✓	✓	✓	✓	4
3. หัตถกรรมท้องถิ่น		✓	✓	✓✓	4
4. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น	✓	✓		✓	3
5. การส่งเสริม/ การพัฒนาภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น	✓	✓	✓		3
6. ประโยชน์/ คุณค่าของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน	✓			✓✓	3
7. ความหมายของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน	✓	✓			2
8. จิตรกรรมท้องถิ่น				✓✓	2
9. ประติมากรรมท้องถิ่น				✓✓	2
10. สถาปัตยกรรมท้องถิ่น				✓✓	2
11. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย	✓		✓		2
12. แนวทางในการศึกษาภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น	✓				1
13. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น				✓	1
14. ความเปลี่ยนแปลงและการสลายตัวของศิลปะพื้นบ้าน		✓			1

จากตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ พบว่า
เนื้อหาสาระของรายวิชาที่มีการสอนมากที่สุด เรียงตามลำดับจำนวนจากมากไปน้อยคือ ความ
เป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น ประเภทของภูมิปัญญา
ไทย/ศิลปะพื้นบ้าน/ศิลปะท้องถิ่น และหัตถกรรมท้องถิ่น จำนวน 4 รายวิชา ส่วนการอนุรักษ์ภูมิ
ปัญญาไทย/ศิลปะพื้นบ้าน/ศิลปะท้องถิ่น การส่งเสริม/ การพัฒนาภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/
ศิลปะท้องถิ่น และประโยชน์/คุณค่าของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน มีจำนวน 3 รายวิชาเท่ากัน
เนื้อหารายวิชาที่น้อยที่สุดคืออย่างละ 1 รายวิชา ได้แก่ แนวทางในการศึกษาภูมิปัญญาไทย/
ศิลปะพื้นบ้าน/ศิลปะท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และความเปลี่ยนแปลงและการสลายตัวของ
ศิลปะพื้นบ้าน โดยเป็นเนื้อหาด้านความรู้ ความเข้าใจมากกว่าการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เจตคติ
และทักษะหรือการนำไปใช้

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทย
ด้านศิลปะของสาขาวิชาศิลปศึกษา

การจัดการเรียนการสอน	มหาวิทยาลัย				รวม
	จุฬาฯ	ศรีนครินทร วิโรฒ	ขอนแก่น	สงขลา (2วิชา)	
1. การบรรยายประกอบสื่อ	✓	✓	✓	✓✓	5
2. การทัศนศึกษา	✓	✓	✓	✓✓	5
3. การทำรายงานกลุ่มและนำเสนอรายงานกลุ่ม	✓		✓	✓✓	4
4. การนำเสนอรายงานเดี่ยว	✓	✓	✓	✓	4
5. การอภิปราย	✓	✓	✓	✓	4
6. การเชิญวิทยากรมาบรรยาย	✓		✓	✓	3
7. การปฏิบัติงาน		✓	✓	✓	2
8. การวิจารณ์			✓	✓	3
9. การสาธิต		✓	✓		2
10. การเขียนบทความ				✓	1

จากตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนของเอกสารรายวิชาภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะท้องถิ่น พบว่า ผู้สอนได้ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้มากที่สุดเรียงลำดับค่าความถี่จากมากไปน้อย คือ การบรรยายประกอบสื่อ และการทัศนศึกษา เป็นวิธีที่ใช้ในทุกรายวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้้น้อยที่สุดเพียง 1 รายวิชาเท่านั้น ได้แก่ การสาธิต การปฏิบัติงาน และการเขียนบทความ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์การประเมินผลของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยของสาขา
วิชาศิลปศึกษา

วิธีการประเมินผล	มหาวิทยาลัย				รวม	สัดส่วนการให้คะแนน (เปอร์เซ็นต์)					
	จุฬาฯ	มศว.	ขอนแก่น	สงขลา (2วิชา)		10	15	20	25	30	40
1. รายงานและการนำเสนอ รายงานกลุ่ม	✓	✓	✓	✓✓	5			3	1		1
2. การเข้าชั้นเรียนและการร่วม กิจกรรมในชั้นเรียน	✓	✓		✓✓	4	2		2			
3. สอบปลายภาค	✓	✓		✓✓	4	1				3	
4. สอบกลางภาค		✓		✓✓	3		1			2	
5. รายงานเดี่ยว	✓		✓		2					1	1
6. ผลงานเดี่ยว			✓		1			1			
7. สมุดจดบันทึก				✓	1	1					
8. เขียนบทความเดี่ยว				✓	1	1					
9. การมีส่วนร่วมในบทเรียน Virtual Classroom				✓	1			1			

จากตารางที่ 14 แสดงผลการวิเคราะห์การประเมินผลของเอกสารรายวิชาภูมิปัญญาไทย/
ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น พบว่าวิธีการวัดและประเมินผลที่ผู้สอนใช้มากที่สุดเรียงตามค่า
ความถี่จากมากไปน้อย คือ รายงานและการนำเสนอรายงานกลุ่ม เป็นวิธีประเมินผลที่ใช้ในทุก
รายวิชา โดยมีสัดส่วนการให้คะแนนอยู่ระหว่าง 20% – 40% รองลงมาได้แก่ การเข้าชั้นเรียนและ
การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสอบปลายภาค มีจำนวน 4 รายวิชา โดยมีสัดส่วนการให้คะแนนอยู่
ระหว่าง 10% – 30% สอบกลางภาค มีจำนวน 3 รายวิชา โดยมีสัดส่วนการให้คะแนนอยู่ระหว่าง
15% - 40% ส่วนวิธีการประเมินผลที่ใช้ที่น้อยที่สุด ได้แก่ วิธีที่ 6 – 9 ใช้เพียง 1 รายวิชา โดยมี
สัดส่วนการให้คะแนนอยู่ที่ 10% - 20%

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ของรายวิชาบังคับทางด้านภูมิปัญญาไทยของ
สาขาวิชาศิลปศึกษา

แหล่งการเรียนรู้ของรายวิชา	มหาวิทยาลัย				รวม
	จุฬาฯ	ศรีนครินทร์ วิโรฒ	ขอนแก่น	สงขลา (2วิชา)	
1. ประเภทสถานที่ (โบราณสถาน วัด บ้าน สถานประกอบการ ศูนย์วัฒนธรรม ฯลฯ)	✓	✓	✓	✓✓	5
2. สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	✓	✓	✓	✓✓	5
3. บุคคล วิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓✓	5
4. วัสดุอุปกรณ์		✓	✓		2

จากตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ของเอกสารรายวิชาภูมิปัญญาไทย/ศิลปะพื้นบ้าน/ศิลปะท้องถิ่น พบว่า แหล่งการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้มากที่สุด มี 3 ประเภทเท่ากัน คือ แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และ บุคคล วิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งใช้ในทุกรายวิชา และแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้น้อยที่สุด เพียงวิชาเดียว คือ วัสดุอุปกรณ์

1.2 ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับสภาพหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่ง จำนวน 8 คน นำมาวิเคราะห์ สรุปผลได้ดังนี้

1.2.1 โครงสร้างของหลักสูตร หลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีการกำหนดเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา 1 แห่ง คือมหาวิทยาลัยขอนแก่น และเป็นรายวิชา 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยแบ่งเป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก ซึ่งอาจารย์ผู้สอนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าจำนวนรายวิชาที่มีความเหมาะสม คือ รายวิชาบังคับ จำนวน 2 วิชา (4 หน่วยกิต) และรายวิชาเลือก จำนวน 3 รายวิชา (6 หน่วยกิต) สถาบันที่ได้เปิดเป็นหลักสูตรรายวิชา มีความคิดเห็นว่าควรที่จะเปิดเป็นกลุ่มวิชาเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไทย มีความรู้ ความเข้าใจ ชื่นชม ซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมากขึ้น

1.2.2 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ที่ได้มีการกำหนดไว้ในหลักสูตรภูมิปัญญาไทย ได้แก่

ด้านความรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ความคิด คติความเชื่อ รูปแบบงานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน ประเภทต่างๆ ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ และการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าวัตถุประสงค์ที่ควรมีการกำหนดเพิ่มเติม ได้แก่ สามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญในท้องถิ่น สามารถพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เพื่อประกอบอาชีพได้ สามารถบูรณาการรายวิชาภูมิปัญญาไทยเข้ากับรายวิชาอื่นๆ ได้ มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถเชื่อมโยงความรู้ และสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง

ด้านเจตคติ มีความตระหนัก ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย มีความตระหนัก ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย/ ความเป็นไทย มีการสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

เจตคติที่ผู้สอนต้องการให้เน้นมาก คือการสร้าง ความตระหนัก ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย เจตคติที่ควรมีการกำหนดเพิ่มเติม ได้แก่ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความรับผิดชอบ และมีคุณธรรม

ด้านทักษะ มีทักษะในการแก้ปัญหา การคิด การตัดสินใจ และสามารถปฏิบัติงานสร้างสรรค์และพัฒนางานศิลปะพื้นบ้านได้

ทักษะที่ควรกำหนดเพิ่มเติม ได้แก่ สามารถกำหนดเป้าหมายในการศึกษา และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถระบุแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อใช้ค้นคว้าหาความรู้และใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้นั้นได้ และมีทักษะทางด้านสังคม ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น

1.2.3 เนื้อหาวิชา เนื้อหาสาระที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร ได้แก่ ความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรมและประณีตศิลป์ ศิลปะท้องถิ่นประเภทต่างๆ ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ การอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น

เนื้อหาสาระที่ควรเน้นมาก คือ ศิลปะภายในท้องถิ่นประเภทต่างๆ เนื้อหาที่ควรกำหนดเพิ่มเติม ได้แก่ ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ภูมิ

ปัญญาด้านศิลปะไทยที่สำคัญเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่างๆ การวางแผนการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

1.2.4 การจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้สอนใช้มากที่สุดคือ การบรรยายและการศึกษานอกสถานที่จากแหล่งการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนการสอนอื่น ๆ ได้แก่ การทำรายงานกลุ่มและรายงานเดี่ยว การนำเสนอรายงาน การอภิปราย การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การวิจารณ์ การฝึกปฏิบัติงานจากแหล่งการเรียนรู้ การออกแบบสร้างสรรค์งานหัตถกรรม การสาธิต

การจัดการเรียนการสอนที่ควรใช้ในรายวิชาภูมิปัญญาไทย คือ การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในเรื่องที่สนใจ ฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติด้วยตนเอง การเรียนการสอนควรมีทั้งบรรยาย และปฏิบัติ คือการให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจากแหล่งการเรียนรู้จริง

1.2.5 การวัดและประเมินผล วิธีการวัดและประเมินผลที่ใช้ คือ การสอบถาม การสังเกต การบันทึก การนำเสนอรายงาน การประเมินตนเอง วิธีการประเมินผลที่มีความเหมาะสม คือ การนำเสนอรายงาน เป็นการแสดงให้เห็นถึงข้อมูล องค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1.2.6 การใช้แหล่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้มากที่สุดคือ แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ บ้านเรือน โบราณสถาน สถานประกอบการ และแหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ ศิลปินพื้นบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปะ วิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อทางศาสนา

การใช้แหล่งการเรียนรู้ ควรมีการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายกว่านี้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อเทคโนโลยี และวัสดุอุปกรณ์

1.2.7 สภาพปัญหาและอุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ได้แก่

1.2.7.1 งบประมาณ งบประมาณในการจัดการเรียนการสอนมีน้อย เช่น งบประมาณในการศึกษานอกสถานที่ เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้บางแห่งอยู่ไกล ใช้เวลาเดินทางมาก ต้องใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการไปศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรมาสาธิต/ บรรยาย การจัดวัสดุอุปกรณ์ในการเรียน ทำให้การเรียนการสอนไม่สมบูรณ์

1.2.7.2 เวลาในการออกไปศึกษานอกสถานที่/ การฝึกปฏิบัติจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ต้องใช้เวลาในการเดินทางและการศึกษามาก แต่ผู้เรียนมีเวลาจำกัด เนื่องจากมีการเรียนในรายวิชาอื่น ๆ ทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ผู้เรียนไม่สามารถศึกษาเรื่องที่สนใจได้เต็มที่ ส่วนใหญ่จึงเป็นการเรียนเพื่อรู้ แต่ไม่ได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และการนำเสนอรายงาน

จากการศึกษาแหล่งการเรียนรู้นอกสถานที่ของผู้เรียนบางคนใช้วิธีการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตแทน เพราะไม่มีเวลาออกภาคสนาม

1.2.7.3 การขาดการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการอนุรักษ์ศิลปะไทยอย่างจริงจัง

1.2.8 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1.2.8.1 เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้สภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยเปลี่ยนไป จนเกิดเป็นปัญหาวิกฤติทางด้านวัฒนธรรมขึ้น ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นกลุ่มวิชา จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมากขึ้น และนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ ทำให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า และรู้จักการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย

1.2.8.2 ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในแต่ละภูมิภาคมีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา เช่น กรณีการเรียนการสอนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีการวางแผนการสอนที่รอบคอบ ระมัดระวัง เลี่ยงกิจกรรมที่เหมาะสมไม่ให้ขัดต่อศาสนาและความเชื่อของผู้เรียน จึงต้องมีการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

1.2.8.3 การให้ผู้เรียนได้ศึกษานอกสถานที่ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้สอนมีความเห็นว่าเหมาะสมที่สุดกับรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง และเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบ

1.2.8.4 การเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้ผลดี ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีอุดมคติและความเชื่อไปในทิศทางเดียวกัน เห็นเป้าหมายปลายทางเดียวกัน คือ การสืบทอดสืบสานภูมิปัญญาไทยให้ยั่งยืนถึงรุ่นลูกหลานต่อไป

1.2.8.5 ควรมีการสอนเนื้อหาสาระในเรื่องความงาม ให้เกิดความประทับใจในความงามก่อน เห็นพัฒนาการของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เริ่มจากความงามตามธรรมชาติ นำมาดัดแปลง สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนไทย จะทำให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ ความภาคภูมิใจ ต้องการอนุรักษ์ และสนใจที่จะศึกษาต่อ

1.2.8.6 ควรใช้วิธีการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งการบูรณาการภายในวิชา การบูรณาการต่างวิชา และการบูรณาการระหว่างศาสตร์อื่น ๆ จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ขึ้น

1.2.8.7 แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญและจำเป็นมาก ในการเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทย ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และได้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นหรือ

ชุมชน การที่ผู้เรียนได้ศึกษาจากสถานที่จริง จะสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง เห็นความสำคัญ นำไปสู่การเกิดความคิดตระหนัก ความซาบซึ้ง ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

1.2.8.8 การศึกษานอกสถานที่ ผู้สอนควรมีความร่วมมือกันในหลายรายวิชา เพราะต้องใช้เวลาในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ใช้เวลาในการเดินทางมาก ผู้สอนต้องดูแล ให้คำปรึกษา/ คำอธิบายแก่ผู้เรียนระหว่างการศึกษานอกสถานที่ และเป็นการประหยัดงบประมาณ

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็น	ความถี่
โครงสร้างหลักสูตร	
● ควรเปิดเป็นกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	8
● จำนวนรายวิชาบังคับที่มีความเหมาะสม คือ 2 รายวิชา	5
● จำนวนรายวิชาเลือกที่มีความเหมาะสม คือ มากกว่า 3 รายวิชา	4
● จำนวนรายวิชาเลือกที่มีความเหมาะสม คือ 3 รายวิชา	3
วัตถุประสงค์	
● มีความตระหนัก ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย	6
● เห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	5
● มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย	4
● มีการสืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย	4
● เพื่อผลิตครูศิลปะที่สามารถช่วยพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมท้องถิ่นได้	3
● มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	3
● สามารถพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประกอบอาชีพ	2
● เพื่อส่งเสริมการผลิต หัตถกรรมในท้องถิ่น	2
● สามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ	1
● สามารถบูรณาการรายวิชาภูมิปัญญาไทยเข้ากับรายวิชาอื่นๆ ได้	1
● สามารถการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย	1
● สามารถเชื่อมโยงความรู้ และสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง	1
● มีความรับผิดชอบ	1
● มีคุณธรรม จริยธรรม	1
● มีทักษะในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ	1

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

ประเด็น	ความถี่
เนื้อหาสาระ <ul style="list-style-type: none"> ● ความรู้เชิงกว้างเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 8 ● ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 5 ● ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น 4 ● การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ● การวางแผนการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2 ● การปฏิบัติเกี่ยวกับหัตถกรรมไทย 2 	
การจัดการเรียนการสอน <ul style="list-style-type: none"> ● การบรรยาย 8 ● การศึกษานอกสถานที่ 8 ● การทำรายงานกลุ่มและรายงานเดี่ยว 6 ● การศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้โดยตรง 5 ● การเชิญวิทยากรที่เป็นศิลปิน/ ปราชญ์ชาวบ้าน/ ครูภูมิปัญญา มาบรรยาย 4 ● การทำรายงานและนำเสนอรายงาน 4 ● การอภิปราย 4 ● การฝึกปฏิบัติงานจากแหล่งการเรียนรู้ 2 ● การออกแบบสร้างสรรค์งานหัตถกรรม 2 ● การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 1 	
การวัดและประเมินผล <ul style="list-style-type: none"> ● รายงานและการนำเสนอรายงาน 7 ● การสอบ 4 ● การสอบถาม 1 ● การสังเกต 1 ● การบันทึก 1 ● การประเมินตนเอง 1 	
แหล่งการเรียนรู้ <ul style="list-style-type: none"> ● แหล่งการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น 8 ● ศิลปินพื้นบ้าน ผู้ทรงภูมิด้านศิลปะ 5 ● สิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4 	

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

ประเด็น	ความถี่
• วิธีชีวิตและการประกอบอาชีพ	2
• วัสดุอุปกรณ์	2
สภาพปัญหาและอุปสรรค	
• งบประมาณ	5
• เวลาในการออกไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้	5
• การขาดการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง	1

จากตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เรียงตามลำดับความถี่จากมากไปน้อย พบว่า ด้านโครงสร้างหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนเห็นว่าควรเปิดเป็นกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ รองลงมาได้แก่ จำนวนรายวิชาบังคับที่มีความเหมาะสม คือ 2 รายวิชา และจำนวนรายวิชาเลือกที่มีความเหมาะสม คือ มากกว่า 3 รายวิชา ด้านวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ที่มีความถี่มากที่สุด คือ มีความตระหนัก ชาบซึ่ง เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย วัตถุประสงค์ที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ สามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ สามารถบูรณาการรายวิชาภูมิปัญญาไทยเข้ากับรายวิชาอื่นๆ ได้ สามารถการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถเชื่อมโยงความรู้ และสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีทักษะในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ เนื้อหาสาระที่มีความถี่มากที่สุดคือ ความรู้เชิงกว้างเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เนื้อหาสาระที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ การวางแผน การเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติเกี่ยวกับหัตถกรรมไทย การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ในทุกรายวิชา คือ การบรรยาย และการศึกษานอกสถานที่ วิธีที่ใช้น้อยที่สุด คือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การวัดและประเมินผลที่ใช้มากที่สุด คือ รายงานและการนำเสนอรายงาน มีจำนวน 5 คน วิธีที่ใช้น้อยที่สุด มีจำนวนเท่ากัน 4 วิธี คือ การสอบถาม การสังเกต การบันทึก และการประเมินตนเอง ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้กันทุกคน คือ แหล่งการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ที่ใช้น้อยที่สุด มีจำนวนความถี่ 2 คือ วิธีชีวิตและการประกอบอาชีพ และวัสดุอุปกรณ์ สำหรับสภาพปัญหาและอุปสรรคที่พบมากที่สุด มีจำนวนความถี่ 5 เท่ากัน คือ งบประมาณ และเวลาในการออกไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ และมีจำนวนความถี่น้อยที่สุดเพียง 1 คือ การขาดการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

2.1 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร นำผลสรุปมาสร้างเป็นโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยที่มีโครงสร้างหลักสูตรตามโครงสร้างของกลุ่มวิชาอื่นๆ ในสาขาวิชาศิลปศึกษา โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรในแต่ละวิชา คือ หลักการและเหตุผลของกลุ่มวิชา จำนวนหน่วยกิตทั้งหมด ประเภทของรายวิชา จำนวนรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก และรายละเอียดของรายวิชา ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์ 2. เนื้อหาวิชา 3. ประสบการณ์เรียนการสอน 4. การวัดและประเมินผล และ 5. การใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

2.2 ประเมินประโครงสร้างหลักสูตร โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษาประเมินและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และให้คำแนะนำเกี่ยวกับรายชื่อวิชาแต่ละวิชา ต้องสอดคล้องและครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มวิชา คำอธิบายรายวิชาต้องชัดเจน จำนวนรายวิชาเลือกควรมีไม่น้อยกว่า 5 รายวิชา และมีวิชาปฏิบัติด้วย ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

หลักการและเหตุผล

นำปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการรับอิทธิพลของสังคมตะวันตก การปฏิรูปการศึกษา ข้อกำหนดทางกฎหมาย และนโยบายทางการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ บทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างและพัฒนากำลังคน การสืบทอดเอกลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรมไทย มากำหนดเป็นหลักการและเหตุผลของกลุ่มวิชา

วัตถุประสงค์การเรียนรู้กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ได้กำหนดวัตถุประสงค์รวม ของกลุ่มวิชาไว้ 3 ด้าน ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 วัตถุประสงค์การเรียนรู้กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3 ด้าน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้		
ด้านความรู้ความจำ	ด้านเจตคติ	ด้านทักษะ
<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความคิด คติความเชื่อ รูปแบบ งานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา ความหมาย และประเภทของ ภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่น - มีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างรูปแบบ และสิ่งแวดล้อมกับ ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย/ศิลปะพื้นบ้าน/ ศิลปะท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการสร้างสรรค์ งานศิลปะไทย/ ศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ตระหนัก ซาบซึ้ง ภูมิใจ ในภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ - เห็นประโยชน์และคุณค่าของ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ - มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาไทย - ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เห็นคุณค่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต - มีคุณธรรม จริยธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแสวงหาความรู้จาก แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ อย่างเป็นระบบ - มีทักษะด้านสังคม ทักษะชีวิต สามารถปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ต่างๆ ได้ดี มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ ความมั่นใจ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ - มีทักษะในการสื่อสาร - ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้ - สามารถพัฒนาการออกแบบ งานหัตถกรรมให้มีความร่วมสมัยได้
<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนา งานหัตถกรรม/ศิลปะพื้นบ้านไทย - สามารถวิเคราะห์งาน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และ ศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญในท้องถิ่น - สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินความรู้ที่ได้ อย่าง เป็นระบบ - สามารถเชื่อมโยงความรู้และสร้าง ความรู้ใหม่ด้วยตนเองโดยใช้ การเรียนรู้เชิงบูรณาการ 		

วัตถุประสงค์การเรียนรู้รายวิชา

ทุกรายวิชา ได้กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มวิชา โดยเน้นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแตกต่างกันไปตามลักษณะ รายวิชา

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การกำหนดเป็นโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีโครงสร้าง ที่สอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มวิชาต่างๆ ของสาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี จำนวนหน่วยกิตรวม 10 หน่วยกิต ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต และรายวิชาเลือก 6 หน่วยกิต โดยรายวิชาบังคับ เป็นรายวิชาที่เน้นการศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญา ไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม/ศิลปะ พื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ ของไทย และรายวิชาเลือก เป็นรายวิชาที่ต่อยอดมารายวิชาบังคับ เป็นการศึกษาในเชิงลึก โดยผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ มีทั้งรายวิชา ที่เน้นความรู้ ความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เจตคติ และรายวิชาที่เน้นทักษะการปฏิบัติ

รายละเอียดของหลักสูตร

หลักสูตรในแต่ละวิชา จะประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา การจัดการเรียน การสอน การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์

ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

2. เนื้อหาวิชา

- ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- ความหมาย ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ
- ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานช่าง และหัตถกรรม
- ความคิด คติความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและ วัสดุที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานศิลปะ
- วิธีการรับรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่าง ๆ
- ศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะชุมชน
- ความงาม คุณค่าและเอกลักษณ์ของศิลปะไทยประเภทต่างๆ
- ประโยชน์/คุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและเชื่อมโยงความรู้ที่เกี่ยวข้อง

- การฝึกปฏิบัติการออกแบบงานศิลปะหัตถกรรมไทยร่วมสมัย
- แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เน้นการเรียนรู้ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบ Nested/ Sequence/ Webbed/ Immersed

2. วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ การกำหนดหัวข้อหรือประเด็น การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ การสืบค้นและเข้าถึงความรู้ การประเมินความรู้ การเชื่อมโยงความรู้ และการสร้างความรู้

3. ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ สังเคราะห์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่อยู่รอบตัว อย่างกว้างขวาง แหล่งการเรียนรู้ในปัจจุบันมีจำนวนมากมายและหลากหลาย ผู้เรียนจะต้องสามารถสืบค้นเนื้อหาความรู้ เลือกและประเมินแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องคำนึงถึง สิ่งต่อไปนี้

4.1 ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests)

4.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

4.3 เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Constructionism) คือ สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Inquiry)

4.4 เป็นการพึ่งพาตนเอง(Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง คือรู้วิธีคิดของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเนื้อหา

4.5. เน้นการประเมินตนเอง(Self-Evaluation) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่นจุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4.6 เน้นความร่วมมือ (Cooperation) เป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน

4.7 เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles)อาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

5. ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ คือ การฝึกผู้เรียนให้มีการคิดวิเคราะห์ การคิดจำแนก การคิดคาดการณ์ล่วงหน้า การคิดสร้างสรรค์ และการประเมินกระบวนการและ

ผลงาน

6. ผู้เรียนประเมินตนเองในการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองในการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การจัดรูปแบบการเรียนการสอน คือ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิทยากรภายนอกห้องเรียนที่หลากหลาย โดยผู้สอนมีบทบาทในการเสนอแนวทางแสวงหาความรู้ให้กับผู้เรียนและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้ที่ศึกษามาเพื่อการนำไปใช้ต่อไป การให้โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการค้นคว้าอิสระ (Independent learning) ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้เท่านั้นโดยมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเรียนการสอน

วิธีการจัดการเรียนการสอน

- บรรยายประกอบสื่อการสอน
- อภิปราย/ สัมมนา
- ศึกษานอกสถานที่
- บรรยายและสาธิตโดยวิทยากร
- การเรียนแบบแก้ปัญหา (Problem-Based Learning)
- การเรียนแบบวิจัย (Research-Based Learning)
- เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม
- ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ทดลองปฏิบัติ

การวัดและประเมินผล

พิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

- กระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
- การมีส่วนร่วมในการศึกษานอกสถานที่
- วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- รายงานผล (paper) จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาภูมิปัญญาไทยที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากการบูรณาแหล่งการเรียนรู้
- การนำเสนอผลงาน (presentation)
- การประเมินตนเอง/ การประเมินกลุ่ม
- การสอบกลางภาคและปลายภาค

แหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. สถานที่ ทั้งสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสถานที่ธรรมชาติ ได้แก่ โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ วัด วัง ตลาด ร้านขายของ โรงงาน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม ห้องสมุด โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ ป่าไม้ ฯลฯ
2. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องมือประกอบอาชีพ สิ่งของเครื่องใช้ เช่น เครื่องทอผ้า เครื่องมือดักจับสัตว์น้ำ เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น
3. สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซีดีรอม วีดีทัศน์ ภาพสไลด์ โปรแกรมสำเร็จรูป ฯลฯ
4. บุคคลรวมทั้งวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิ ช่างฝีมือ ศิลปิน ครู อาจารย์ นักวิชาการ พระ ผู้นำชุมชนการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ชุมชน ตลาด ประเพณี พิธีกรรมต่างๆที่สืบทอดกันมาของแต่ละชุมชน การละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น

จากการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้หลักสูตรกลุ่มภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรกลุ่มภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา

1. ชื่อหลักสูตรกลุ่มวิชา

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3.1 หลักการและเหตุผล

การรับอิทธิพลของสังคมตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยผ่านระบบการสื่อสารข้อมูลที่รวดเร็วในปัจจุบันนี้ โดยขาดการพิจารณาและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมของชาติอย่างรุนแรงจนเกิดปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมขึ้น การแก้ไขกระทำได้โดยคนไทยต้องมีความเข้าใจ และรู้คุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมอยู่ในวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการศึกษา ส่งผลให้การปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดให้มีการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงกำหนดให้มีการจัดการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย ศิลปศึกษา เป็นสาขาวิชาที่ทำหน้าที่ในด้านการเรียนการสอนศิลปะ จุดมุ่งหมายของศิลปศึกษา คือ การเตรียมเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าของศิลปะ เป็นผู้ที่จรรโลงวัฒนธรรม จึงได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยเน้นการใช้แหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่อย่างหลากหลายจำนวนมาก ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอน

3.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นนักวิชาการ

ด้านภูมิปัญญาไทย ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จะมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความรู้กว้างและความรู้ลึกในสาระของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ บูรณาการความรู้ สร้างองค์ความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์
2. มีความเป็นนักวิชาการด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สอดคล้องกับสภาพจริง และสามารถบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ
3. มีความตระหนัก ซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีคุณธรรม จริยธรรม

4. โครงสร้างของหลักสูตร

4.1 จำนวนหน่วยกิตรวมของกลุ่มวิชา	10	หน่วยกิต
4.2 จำนวนรายวิชา		
4.2.1 รายวิชาบังคับ	4	หน่วยกิต
1) ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		2(2-0-4)
2) ภูมิปัญญาไทยในศิลปะพื้นบ้าน		2(2-0-4)
4.2.2 รายวิชาเลือก	6	หน่วยกิต
เลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้		
1. ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น		2(2-0-4)
2. มรดกภูมิปัญญาไทย		2(2-0-4)
3. สุนทรียะในงานศิลปะและทัศนกรรมไทย		2(2-0-4)
4. การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		2(2-0-4)
5. ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย		3(1-2-6)
6. การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		3(1-2-6)

5. ลักษณะรายวิชา

5.1 รายวิชาบังคับ

1) ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

(Thai Wisdom Art)

2(2-0-4)

ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่าง ๆ ที่เกิดจากคติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ และกระบวนการสร้างสรรค์งาน โดย

เน้นความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ คุณค่า แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทย

2) ศิลปะพื้นบ้าน

(Folk Art)

2(2-0-4)

ศึกษาความหมาย ความสำคัญและประวัติความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้าน แนวความคิด ความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ การรับและการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ ของไทยที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

5.2 รายวิชาเลือก (6 หน่วยกิต)

1) ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น

(Thai Wisdom in Local Art)

2(1-2-3)

ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมภายในท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะในชุมชน หัตถกรรมในครัวเรือนจนถึงอุตสาหกรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เห็นถึงรากฐานตลอดจนวิวัฒนาการในการผลิตและสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในท้องถิ่น เน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2) มรดกภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

(Thai Wisdom Art Heritage)

2(2-0-4)

วิวัฒนาการของภูมิปัญญาไทยที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานช่างและหัตถกรรมไทย วิเคราะห์และสังเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

3) สุนทรียศึกษาในงานศิลปะและหัตถกรรมไทย

(Aesthetic in Thai Art and Craft)

2(2-0-4)

ความหมาย คุณค่า และความงามในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานช่างและหัตถกรรมไทยประเภทต่างๆ การพัฒนาการรับรู้ทางสุนทรียภาพในงานศิลปะและหัตถกรรมไทย การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏในงานศิลปะและ

หัตถกรรมไทย โดยเน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

4) การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

(Thai Wisdom Art Conservative and Development)

2(2-0-4)

ศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของศิลปะไทยทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานช่างและหัตถกรรมไทย เหตุผลสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ วิธีการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานงานภูมิปัญญาไทยอย่างยั่งยืน โดยเน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

5) ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบหัตถกรรม

(Thai Wisdom and Craft Design)

3(1-2-6)

ศึกษาถึงงานหัตถกรรมไทยแต่ละภูมิภาคเพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเอาผลการศึกษามาประยุกต์เป็นงานออกแบบหัตถกรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน โดยเน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

6) การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

(Study in Thai Wisdom Art)

3(1-0-8)

ศึกษา ค้นคว้าและเสนอผลงานในหัวข้อที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และศิลปะ วัฒนธรรมเป็นรายบุคคลตามความถนัดและความสนใจ โดยเน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

7. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สามารถค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ และแหล่งการเรียนรู้เรียนรู้เชิงบูรณาการ และมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตร ได้แก่ Nested Model/ Sequence Model/ Webbed Model และ Immersed Model

6. การวัดและประเมินผล

พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรายวิชา

7. การใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ผู้เรียนสามารถสืบค้นสาระความรู้ เลือกลงและประเมินแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ บูรณาการสาระความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 4 ประเภท ได้แก่ 1. สถานที่ ทั้งสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสถานที่ธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยี และบุคคลรวมทั้งวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

8. อาจารย์ผู้สอน

8.1 อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์

8.2 อาจารย์พิเศษ

9. สถานที่และอุปกรณ์การสอน

ใช้สถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การสอนที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายภายนอกห้องเรียน

10. งบประมาณ

ใช้งบประมาณประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และงบประมาณคณะ

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ผู้วิจัยนำหลักสูตรที่ได้แก้ไขปรับปรุงจากการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป็นกรณีศึกษา 1 รายวิชา คือ รายวิชา 2736271 ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นรายวิชาบังคับ โดยทดลองใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 22 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และใช้เทคนิคแบบกลุ่มเดียว การทดสอบก่อนและสอบหลังการเรียน (one-group pretest posttest design) ใช้ระยะเวลาทดลอง 1 ภาคเรียน (16 สัปดาห์) เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ ดำเนินการสอนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2550 และประเมินผลด้วยแบบวัดและแบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 18 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
จากการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ของนิสิตก่อนการเรียนและหลังการเรียน(n = 22)

การประเมิน	\bar{x}	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	18.05	2.85	-9.295	.000*
หลังเรียน	21.55	2.24		

* p < .05

จากตารางที่ 18 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการเรียนรู้เชิงบูรณาการของผู้เรียน หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียน 18.05 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน 21.55 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน แสดงว่าผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

ตารางที่ 19 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ของนิสิตก่อนการเรียนและหลังการเรียน
(n = 22)

การประเมิน	\bar{x}	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	19.77	4.43	-15.574	.000*
หลังเรียน	35.55	2.04		

* p < .05

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษาของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียน 19.77 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน 35.55 จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน

ตารางที่ 20 เจตคติของของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยหลังการเรียนรู้ (n=22)

ข้อ	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นสิ่งที่ดีแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ	4.41	.73	มาก
2	ภูมิปัญญาไทยช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีคุณภาพ	4.00	.69	มาก
3	ภูมิปัญญาไทยช่วยให้ประเทศไทยมีความเป็นปึกแผ่น มั่นคง	3.73	.88	มาก
4	ภูมิปัญญาไทยช่วยให้คนไทยเข้าใจถึงรากเหง้าของตนเอง	4.18	.73	มาก
5	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่ล้ำสมัย ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ *	2.82	1.33	ปานกลาง
6	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงมรดกวัฒนธรรมของชาติที่ต้องอนุรักษ์ไว้ให้สืบต่อไปถึงเยาวชนรุ่นหลัง	4.45	.67	มาก
7	ภูมิปัญญาไทยไม่ได้ช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมต่างประเทศ *	2.82	1.26	ปานกลาง
8	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไม่มีความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน *	3.32	1.36	ปานกลาง
9	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สร้างขึ้นในอดีต เป็นสิ่งที่ห่างไกลจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน *	2.86	1.28	ปานกลาง
10	ปัญหาวิกฤติทางสังคมในปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยภูมิปัญญาไทย *	2.95	1.21	ปานกลาง
11	คนไทยควรต้องมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยของตนเองมากกว่าภูมิปัญญาตะวันตก	4.14	.64	มาก
12	สาเหตุสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะสูญหายไป คือความนิยมทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่	4.41	.73	มาก
13	คนไทยควรต้องมีการอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาไทย	4.41	.73	มาก
14	นิสิตมีความภูมิใจในภูมิปัญญาไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย	4.68	.48	มากที่สุด
15	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่มีความรู้ค่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	4.36	.73	มาก
16	การได้เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ทำให้นิสิตอยากเรียนรู้สาระของภูมิปัญญาไทยด้านอื่นๆ	4.18	.66	มาก
17	เมื่อมีโอกาส นิสิตจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะกับบุคคลอื่นๆ	3.77	.69	มาก
18	เมื่อมีโอกาส นิสิตจะสนับสนุนและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย	4.05	.95	มาก
19	ผู้ที่ชอบเรียนภูมิปัญญาไทยเป็นคนที่รักความเป็นไทย	3.82	.91	มาก
20	ผู้ที่สนใจเรื่องภูมิปัญญาไทยจะถูกมองว่าคร่ำครึ *	2.95	1.46	ปานกลาง
21	นิสิตอยากเรียนรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยมากขึ้น	3.73	.77	มาก
22	ภูมิปัญญาต่างชาติมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าภูมิปัญญาไทย *	3.18	1.22	ปานกลาง

ตารางที่ 20 เจตคติของของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยหลังการเรียน (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
23	ภูมิปัญญาที่ล้ำสมัยควรปล่อยให้สูญหายไป *	3.41	1.40	ปานกลาง
24	นิสิตรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อมีโอกาสได้ศึกษาดูงานภูมิปัญญาด้านศิลปะ	4.05	.90	มาก
25	ถ้ามีโอกาส นิสิตสนใจที่เรียนรู้การสร้างงานศิลปะ หัตถกรรมไทย	4.10	.62	มาก
26	ควรมีการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ต่อเนื่องถึงมัธยมศึกษา	3.95	.72	มาก
27	ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยให้แพร่หลาย	4.55	.60	มากที่สุด
28	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับชาวบ้าน ชาวชนบทเท่านั้น *	3.23	1.63	ปานกลาง
29	ภูมิปัญญาไทยสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของสังคมได้	3.86	.83	มาก
30	ถ้ามีโอกาส นิสิตสนใจที่จะสืบค้นในเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะ	3.82	.80	มาก

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 20 พบว่า เจตคติด้านความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ในข้อความเชิงบวก ผู้เรียนมีเจตคติต่อภูมิปัญญาไทยในระดับมากที่สุดถึงมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยของคะแนนจากสูงไปต่ำ คือ ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดมีจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ นิสิตมีความภูมิใจในภูมิปัญญาไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย และควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยให้แพร่หลาย ความคิดเห็นในระดับมาก มีจำนวน 19 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงมรดกวัฒนธรรมของชาติที่ต้องอนุรักษ์ไว้ให้สืบทอดไปถึงเยาวชนรุ่นหลัง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นิสิตอยากเรียนรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยมากขึ้น สำหรับเจตคติของผู้เรียนในข้อความเชิงลบ จำนวน 9 ข้อ ผู้เรียนมีระดับความคิดเห็นปานกลางทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ภูมิปัญญาที่ล้ำสมัยควรปล่อยให้สูญหายไป ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมี 2 ข้อ ได้แก่ ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่ล้ำสมัย ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ และภูมิปัญญาไทยไม่ได้ช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมต่างประเทศ

ตารางที่ 21 ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. โครงสร้างของหลักสูตร			
1. ควรจัดหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งในสาขาวิชาศิลปศึกษา	4.05	.785	มาก
2. ในหลักสูตรปัจจุบัน วิชาภูมิปัญญาไทยเป็นวิชาบังคับ 1 รายวิชา ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยให้เป็นรายวิชาบังคับมากกว่า 1 รายวิชา	3.82	1.053	มาก
3. ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยให้เป็นรายวิชาเลือกมากขึ้น	3.95	.785	มาก
2. วัตถุประสงค์รายวิชา ควรทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังต่อไปนี้			
1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.09	.684	มาก
2. สามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ	4.05	.722	มาก
3. เกิดความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.27	.631	มาก
4. เกิดจิตสำนึกในการสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย	4.05	.999	มาก
5. เกิดทักษะทางความคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดระบบ	4.00	.816	มาก
6. สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ	4.23	.869	มาก
7. สามารถเชื่อมโยงความรู้และสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง	4.18	.795	มาก
8. สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้	4.36	.727	มาก
9. มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน	4.09	.811	มาก
3. เนื้อหา ควรประกอบด้วยสาระดังต่อไปนี้			
1. ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย	4.14	.774	มาก
2. ความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ประเภทต่างๆ	4.41	.734	มาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยประเภทต่าง ๆ	4.18	.853	มาก
4. ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.27	.767	มาก
5. ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยที่สำคัญเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่างๆ เป็นกรณีศึกษา	4.14	.774	มาก

ตารางที่ 21 ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ (ต่อ)

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
6. การอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา และสืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.23	.685	มาก
7. แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาไทยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ	4.14	.793	มาก
8. การวางแผนการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	4.05	.785	มาก
9. แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.32	.716	มาก
10. การเชื่อมโยงความรู้และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง	4.10	.700	มาก
4. การจัดการเรียนการสอน			
1. เชิญวิทยากร ผู้ทรงภูมิ ปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่นิสิต	4.09	.868	มาก
2. การเรียนรู้แบบบูรณาการทักษะความคิด ทักษะทางสังคมและทักษะการจากระบบ	4.32	.568	มาก
3. การศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้โดยตรง	4.18	.795	มาก
4. การเรียนรู้แบบแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	4.05	.785	มาก
5. การวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.27	.883	มาก
6. การอภิปราย สัมมนากลุ่ม	4.00	.873	มาก
7. การระดมสมอง	4.18	.733	มาก
8. การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์	4.14	.834	มาก
5. การวัดและประเมินผล			
1. แบบวัดผลการเรียนรู้	4.14	.640	มาก
2. แบบรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	4.24	.700	มาก
3. ผลการปฏิบัติงานศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	4.19	.873	มาก
4. การนำเสนอรายงาน	4.14	8.54	มาก
5. การประเมินตนเอง	4.05	.805	มาก
6. การใช้แหล่งการเรียนรู้			
1. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยทางด้านศิลปะ	4.18	.795	มาก
2. รู้จักวิธีการสืบค้นและการเข้าถึงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.18	.853	มาก
3. สามารถเลือกและประเมินแหล่งการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง	4.32	.780	มาก
4. สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.27	.827	มาก
5. สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง	4.23	.752	มาก

จากตารางที่ 21 พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ อยู่ในระดับมากทุกข้อในทุกด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างของหลักสูตร ข้อที่ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดคือ ควรจัดหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งในสาขาวิชาศิลปศึกษา รองลงมาได้แก่ ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยให้เป็นเป็นรายวิชา เลือกมากขึ้น ด้านวัตถุประสงค์รายวิชา ข้อที่ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดคือสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ รองลงมาได้แก่ เกิดความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ด้านเนื้อหา ข้อที่ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดคือ ความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ประเภทต่างๆ รองลงมาได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ด้านการจัดการเรียนการสอน ข้อที่ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดคือ การเรียนรู้แบบบูรณาการทักษะความคิด ทักษะทางสังคมและ ทักษะการจัดระบบ รองลงมาได้แก่ การวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านการวัดและประเมินผล ข้อที่ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดคือ แบบรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รองลงมา ได้แก่ ผลการปฏิบัติงานศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และด้านการใช้แหล่งการเรียนรู้ ข้อที่ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดคือ สามารถเลือกและประเมินแหล่งการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง รองลงมาได้แก่ สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 22 ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (n=22)

รายการ	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. มีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มขึ้น	3.50	.51	มาก
2. มีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น	3.45	.60	ปานกลาง
3. ได้รู้จักการศึกษาค้นคว้าความรู้จากแหล่งความรู้ที่ที่หลากหลาย	3.55	.60	มาก
4. ได้มีการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่กว้างขวางและมีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์	3.36	.58	ปานกลาง
5. เกิดความรู้เพิ่มเติมมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน	3.64	.49	มาก
6. เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.77	.43	มาก
7. ทำให้เกิดลักษณะของการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนเพิ่มขึ้น	3.64	.58	มาก
8. ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนดีขึ้น	3.36	.49	ปานกลาง
9. เกิดลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตในแต่ละโอกาส	3.23	.53	ปานกลาง
10. ควรส่งเสริมให้นิสิตได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองในทุกรายวิชา	3.41	.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 22 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีความคิดเห็นในระดับมากและระดับปานกลาง จำนวน 5 ข้อเท่ากัน ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มขึ้น ความคิดเห็นในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เกิดลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตในแต่ละโอกาส

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ (n=22)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. รู้จักกระบวนการคิดอย่างมีระบบ	3.82	.39	มาก
2. มีการระดมสมองในการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม	3.73	.46	มาก
3. สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลที่ได้	3.45	.51	ปานกลาง
4. สามารถจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลได้ด้วยตนเอง	3.24	.44	ปานกลาง
5. ทำให้รู้วิธีการวางแผนในการทำงานอย่างเป็นระบบ	3.68	.48	มาก
6. ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักการตัดสินใจร่วมกัน	3.50	.60	มาก
7. สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง	3.36	.58	ปานกลาง
8. ทำให้รู้วิธีการนำเสนอข้อมูลที่เหมาะสม	3.59	.50	มาก
9. เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม	3.64	.49	มาก
10. มีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น	3.45	.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 23 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการของผู้เรียน มีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 6 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ รู้จักกระบวนการคิดอย่างมีระบบ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักการตัดสินใจร่วมกัน ความคิดเห็นในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลที่ได้ และมีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สามารถจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลได้ด้วยตนเอง

ตอนที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

4.1 การสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ/ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 16 คน สรุปผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

หลักการและเหตุผล

เพิ่มเติมปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรม และศาสนาในปัจจุบัน ได้แก่ การนำเสนอศิลปะ วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อนำมาทอ่งเกี่ยว

โครงสร้างของหลักสูตร

1. จำนวนหน่วยกิตรวม 10 หน่วยกิต ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต และ

รายวิชาเลือก 6 หน่วยกิต มีความเหมาะสมดีแล้ว

2. จำนวนรายวิชา รายวิชาบังคับ 2 รายวิชา มีจำนวนที่เหมาะสมดี แต่รายวิชาเลือก 6 รายวิชา มีจำนวนมากเกินไปเนื่องจากสาขาวิชาศิลปศึกษา มีรายวิชาเลือกจำนวนมากแล้ว และควรนำรายวิชาเลือกที่มีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกันมารวมเข้าด้วยกันหรือสอดแทรกในรายวิชาอื่นๆ ให้ เหลือ 3 – 4 วิชา และกำหนดสัดส่วนระหว่างวิชาบรรยายและวิชาปฏิบัติ

3. ชื่อรายวิชาบางวิชากว้างไป ให้ปรับชื่อรายวิชา

4. ปรับคำอธิบายรายวิชาตามชื่อวิชา ควรมี keyword และมีความร่วมสมัยมากขึ้น

5. ควรเพิ่มรายวิชาปฏิบัติมากขึ้น

6. ควรแสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น กับหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา

วัตถุประสงค์

1. จุดประสงค์มีความเหมาะสม ให้เพิ่มภาพลักษณ์หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้ชัดเจนในวัตถุประสงค์รวมของหลักสูตร เพื่อให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละรายวิชาได้ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รวมของกลุ่มวิชา

2. ควรมีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนเพื่อสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ชัดเจนขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนวความคิดการแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจเป็น 2 กลุ่มคือ

2.1 เรียนเพื่อรู้ เมื่อเรียนจบแล้วผู้เรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถวิจารณ์เนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยได้แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ เป็นนักวิชาการภูมิปัญญา

2.2 เรียนเพื่อรู้และปฏิบัติได้ เมื่อเรียนจบแล้วผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิจารณ์ได้ และสามารถปฏิบัติได้

3. จุดประสงค์ด้านเจตคติ ได้แก่ ความตระหนัก ความซาบซึ้งและเห็นคุณค่า เป็นจุดประสงค์ที่ดี ต้องใช้ผู้สอนที่มีความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาไทยอย่างลึกซึ้ง

เนื้อหาวิชา

1. เนื้อหาวิชายาก มีรายละเอียดมาก และมีความซ้ำซ้อนในบางรายวิชา ให้ลดเนื้อหาวิชาลง และตีกรอบเนื้อหาให้ชัดเจน

2. เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาเก่าสามารถนำมาประยุกต์รวมกับภูมิปัญญาใหม่

3. การกำหนดเนื้อหาวิชา ควรเน้นเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับแนวคิด คติความเชื่อ รูปแบบในการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา ไทยด้านศิลปะ เนื่องจากเป็นเนื้อหาสาระที่มีความสำคัญมาก ซึ่งผู้เรียนควรรู้และเข้าใจ

4. เนื้อหาวิชาควรมีทั้งทฤษฎีและประสบการณ์ในการปฏิบัติ โดยกำหนดสัดส่วนที่แตกต่างกันตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา

การจัดการเรียนการสอน

1. การจัดการเรียนการสอนควรแสดงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างอดีต และปัจจุบัน และบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขาอื่นๆ
2. การจัดการเรียนการสอน ควรมีการกำหนดผู้สอนในแต่ละรายวิชาอย่างชัดเจน และเป็นวิชาที่ไม่สามารถสอนคนเดียวได้
3. การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเลือก จัดได้ 2 ลักษณะคือ
 - 3.1 การศึกษาค้นคว้าในเชิงลึก เพื่อเน้นให้เป็นนักวิชาการ
 - 3.2 การประยุกต์ใช้กับท้องถิ่น เน้นการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง
4. การจัดการเรียนการสอน ควรเน้นการศึกษานอกสถานที่ให้มากที่สุดตั้งแต่ สัปดาห์แรกๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง ได้ความรู้มาก เกิดความเข้าใจ นำไปสู่ความซาบซึ้ง และความรักในวิชาโดยผู้สอนต้องออกนอกสถานที่ร่วมกับผู้เรียน เพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้เรียน
5. การเชิญวิทยากร ควรเชิญวิทยากรที่มีความรู้จริง มีความเชี่ยวชาญ พูดเก่ง จึงจะสร้างความซาบซึ้ง ความรักในวิชาให้แก่ผู้เรียนได้

รูปแบบการบูรณาการ

1. การเลือกรูปแบบการบูรณาการการสอนแต่ละรูปแบบ ควรแสดงเหตุผลในการเลือกรูปแบบการบูรณาการแต่ละแบบในแต่ละรายวิชา และความเหมาะสมของรูปแบบที่เลือกใช้
2. การเรียนการสอนแต่ละวิชา ให้สอดแทรกวิธีการบูรณาการด้วย แทนการกำหนดวิธีการบูรณาการในเนื้อหาวิชา
3. การเรียนการสอนทุกรายวิชา ควรใช้รูปแบบการบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบ ทั้งในรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

การวัดและประเมินผล

1. การวัดและประเมินผลควรมีการประเมินผลเป็นระยะๆ ทั้งก่อนการเรียนและหลังการเรียน โดยให้ผู้เรียนประเมินตนเองหลังเรียนจบแต่ละหน่วยการเรียน จากแบบสอบถามที่มีการปรับปรุงแก้ไขและทำให้ร่วมสมัยอยู่เสมอ
2. การวัดและประเมินผลควรมีการประเมินความคิดผู้เรียน รวมทั้งเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

แหล่งการเรียนรู้

1. ผู้สอนฝึกผู้เรียนให้รู้จักเทคนิคการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้โดยไม่ต้องกำหนดลงไปเนื้อหาสาระของวิชา

2. ในการเรียนการสอนแต่ละรายวิชา ผู้สอนควรมีการกำหนดแหล่งการเรียนรู้นอกสถานที่ ทั้งสถานประกอบการ หน่วยงานราชการ ชุมชน หรือบุคคล เช่น วิทยากร/ ปรากฏ์ ชาวบ้านที่มีความเหมาะสมเหมาะสม และชัดเจนในทุกวิชา

3. การศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ที่นอกสถานที่ ผู้สอนควรออกนอกสถานที่พร้อมผู้เรียน และต้องมีความรู้พอที่จะอธิบายข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนได้

4. ผู้สอนต้องมีการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเรื่องของการออกนอกสถานที่/ วิธีการเข้าไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้คำถาม การแก้ปัญหา

5. การเลือกแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสนใจในการศึกษาเชิงลึก ควรให้ผู้เรียนเลือกด้วยตนเอง และควรได้ลงมือปฏิบัติด้วย

การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรเป็นกรณีศึกษา ในรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

1. แผนการสอน ค่อนข้างแน่นเกินไป
2. เนื้อหาสาระและกิจกรรมสอนดีมาก ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่สำคัญ แต่ไม่ควรอธิบายเนื้อหาสาระมากเกินไป ควรขยายเวลาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น
3. การจัดการเรียนการสอน ควรเน้นการออกภาคสนามให้มากขึ้น เพราะการออกภาคสนามจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเกิดความซาบซึ้ง
4. การออกภาคสนามควรมีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ
5. ระยะเวลาในการออกภาคสนาม ควรใช้เวลาครั้งละ 3-4 วัน
6. การประเมินผล ควรมีการประเมินผลผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยประเมินผลหลังการเรียนเป็นระยะๆ ไม่น้อยกว่า 4 ครั้งใน 1 รายวิชา ด้วยการให้ผู้เรียนประเมินตนเองจากแบบสอบถาม และมีการปรับปรุงแบบสอบถามเพิ่มเติม

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

1. หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ที่พัฒนาขึ้น เป็นหลักสูตรที่ดี มีแนวคิดดี น่าสนใจ แต่เป็นรายวิชาที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม เข้าใจยาก สอนยาก และมีปัญหาเรื่องผู้สอน เนื่องจากผู้สอนต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญค่อนข้างสูง รู้จริง รู้ลึก จึงจะสอนได้ ทำให้หาตัวผู้สอนได้ยาก อาจต้องเชิญอาจารย์จากภายนอก
2. หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ เป็นหลักสูตรที่เป็นประโยชน์ เนื่องจากปัจจุบันนี้ องค์การ UNESCO ได้กำหนดให้ประเทศต่างๆ จัดทะเบียนแสดงความเป็น

เจ้าของผลงานศิลปะ จนเกิดการแย่งกันเป็นเจ้าของศิลปะในแต่ละประเทศ ในประเทศไทยมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับผลงานศิลปะพื้นบ้านมากกว่า 600 ชนิดซึ่งสามารถขึ้นทะเบียนได้มากกว่า 500 ชนิด โดยสำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) จะให้จดทะเบียนศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้

3. หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ควรพัฒนาเป็นหลักสูตรในระดับ
ภาควิชา

4. คณะครุศาสตร์สามารถนำแนวคิดนี้ไปบุกเบิกในการทำหลักสูตรท้องถิ่นได้
เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการต้องการให้สถาบันการศึกษาทำหลักสูตรท้องถิ่น

5. ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตาม
องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ ทำให้ศิลปะผิดยื่นไป จึงควร
นำการศึกษามาช่วยแก้ไขโดยการสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยขึ้นมา

6. ศิลปะไทย สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกคนให้สมบูรณ์ได้ หากมีการเรียน
การสอนที่ถูกต้อง เหมาะสม จึงควรมีการทดลองใช้วิธีการสอนใหม่ๆ โดยนำเอาภูมิปัญญาที่ภูมิ
ปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ที่พัฒนาขึ้นมาไปทดลองใช้ และปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

4.2 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ผู้วิจัยนำผลจากการทดลองสอนกับนิสิต และผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร
จากการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ/ นักวิชาการ/ ผู้เชี่ยวชาญ มาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
พบว่า หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ เป็นหลักสูตรที่ดี สามารถนำไปใช้ได้จริง โดย
มีการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

4.2.1 ปรับรายวิชาเลือกที่มีเนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกันเป็นรายวิชาเดียวกัน และเพิ่ม
กิจกรรมด้านการปฏิบัติมากขึ้น ได้รายวิชาดังนี้

1) ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น	2(1-2-3)
2) ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย	3(1-2-6)
3) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 1	1(1-0-2)
4) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2	2(1-2-3)
5) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3	3(1-4-4)

ลักษณะรายวิชาของรายวิชาที่มีการปรับแก้ไขใหม่

การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 1

(Individual Study in Thai Wisdom Art 1) 1(1-0-2)

การศึกษา ค้นคว้า ในหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นราย
บุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา

การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 2

(Individual Study in Thai Wisdom Art 2)

2(1-2-3)

การศึกษา ค้นคว้า และทดลองฝึกปฏิบัติในหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย
ด้านศิลปปะเป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา

การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 3

(Individual Study in Thai Wisdom Art 3)

3(1-4-4)

การศึกษา ค้นคว้าและปฏิบัติภาคสนามเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญา
ไทยด้านศิลปปะเป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา

4.2.2 ปรับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง 4
รูปแบบ ในการเรียนการสอนทุกรายวิชา

4.2.3 ปรับเนื้อหาวิชาให้ง่ายมากขึ้น และมีทั้งการบรรยายและการฝึกปฏิบัติ

4.2.4 ปรับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
รวมของกลุ่มวิชา และระบุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้ชัดเจน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรกลุ่มภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
2. พัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ
3. ประเมินผลการใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา

1.1 **ศึกษาเอกสาร** เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาไทย แหล่งการเรียนรู้ การบูรณาการ และหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ศึกษาสภาพหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทย สาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่งที่เปิดสอนสาขาวิชาศิลปศึกษาจากเอกสารหลักสูตร และศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกจากประมวลลักษณะรายวิชา/ แผนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับซึ่งมีทั้งหมด 5 รายวิชา นำผลการศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ โครงสร้างของหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา วัตถุประสงค์ของรายวิชา เนื้อหารายวิชา การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการใช้แหล่งการเรียนรู้ นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

1.2 ศึกษาความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับสภาพหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาซึ่งเป็นผู้สร้างหรือปรับปรุงหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง และอาจารย์ผู้สอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ รวมจำนวน 8 คน ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง การสัมภาษณ์ใช้ข้อคำถามแบบปลายเปิด ที่มีโครงสร้างระดับกลาง นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนด ได้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยใช้ในการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

2. การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

2.1 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) อาจารย์ผู้สอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร นำข้อคิดเห็นที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยมาวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างเป็นโครงร่างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ที่มีโครงร่างหลักสูตรตามโครงร่างของกลุ่มวิชาอื่นๆ ในสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

2.1.1 หลักการและเหตุผล กำหนดจากปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างและพัฒนากำลังคน การสืบทอดเอกลักษณ์ และศิลปะ วัฒนธรรมไทย การจัดหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้แหล่งการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

2.1.2 โครงสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ที่สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาอื่นๆ ของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ คือประกอบไปด้วยรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก และกำหนดสัดส่วนของรายวิชาบังคับ 2 วิชา (4 หน่วยกิต) รายวิชาเลือก 2-3 วิชา (6 หน่วยกิต) จากรายวิชาเลือกทั้งหมด 5 วิชา

2.1.3 วัตถุประสงค์กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ได้จากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สอน และการประชุมกลุ่ม

ย่อย นำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์รวมของกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

2.1.4 วัตถุประสงค์รายวิชา จากวัตถุประสงค์กลุ่มวิชา 3 ด้าน ผู้วิจัยได้นำมา กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละรายวิชา ที่มีความสอดคล้องกับประมวลลักษณะรายวิชา หรือคำอธิบายรายวิชา

2.1.5 เนื้อหาวิชา ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะในรายวิชาบังคับ ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย/ ศิลปะ พื้นบ้าน และเนื้อหาวิชาเชิงลึก ให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ประกอบด้วยเนื้อหาด้านทฤษฎี และปฏิบัติ โดยกำหนดสัดส่วนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์รวมของกลุ่มวิชา

2.1.6 การจัดการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการ เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 4 ประเภทที่อยู่ภายนอกชั้นเรียน ผูกวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ วิธีการแสวงหาความรู้และการได้มา ซึ่งความรู้ที่ต้องการ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวอย่าง กว้างขวาง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 4 รูปแบบ ได้แก่ Nested Model ใช้สำหรับการ บูรณาการภายในวิชาเดียวกัน โดยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะ 3 ด้าน คือ ด้านการคิด ด้านสังคม และด้านการจัดระบบข้อมูล Sequence Model ใช้สำหรับการ บูรณาการ 2 รายวิชาที่แยกกันสอนโดยผู้สอนมีการวางแผนจัดเรียงลำดับการสอนอย่างต่อเนื่อง Webbed Model ใช้ในการบูรณาการระหว่างต่างสาขาวิชา เป็นการสอนเป็นทีม โดยใช้หัวข้อที่น่าสนใจและทันสมัย มากำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกันในเรื่องของความคิดรวบยอด หัวข้อ และแนวความคิดอย่างเป็นระบบ และ Immersed Model ใช้สำหรับการบูรณาการภายใน ตัวผู้เรียน ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักในการที่จะบูรณาการข้ามไปยังสาขาวิชาอื่นๆ บทบาท ของผู้เรียนจะอยู่ในรูปของการเรียนรู้ด้วยตัวเองในเรื่องที่สนใจและเกี่ยวข้อง ส่วนผู้สอนมีบทบาท เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำในการเรียน

2.1.7 การวัดและประเมินผล เน้นการประเมินผลจากกระบวนการเรียนรู้ การ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การ วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาภูมิปัญญาไทยที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การนำเสนอ รายงานและผลงาน การประเมินตนเองก่อนและหลังการเรียน และการประเมินกลุ่ม

2.1.8 การใช้แหล่งการเรียนรู้ นำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานและ แนวคิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ มากำหนดเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ คือกระบวนการ เรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิ

ปัญญาไทย 4 ประเภทที่มีความเหมาะสมกับความคิดรวบยอดหรือหัวข้อที่ศึกษา การเชื่อมโยง ข้อมูลย่อยเป็นองค์ความรู้รวมเชิงลึก โดยใช้องค์ประกอบการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) วิธีการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) กระบวนการคิด คือความสามารถในการแสวงหาความรู้ การ ประเมินความรู้ และการสร้างความรู้ 3) แหล่งข้อมูลคือ เนื้อหาความรู้ แหล่งข้อมูลและพื้นที่ที่ ศึกษาที่มีความหลากหลาย

2.2 ประเมินโครงร่างหลักสูตร ผู้วิจัยนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 3 คน และปรับปรุงแก้ไข โครงร่างหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

3. การทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในสภาพการณ์จริงเพื่อประเมินหลักสูตร เป็นกรณีศึกษา 1 ราย วิชา คือ วิชา 2736271 ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นรายวิชาบังคับของ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยดำเนินการสอนตามหลักสูตร กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ที่พัฒนาขึ้น ดังนี้

3.1 กลุ่มทดลองได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาศิลปศึกษา จำนวน 22 คน ใช้ทดลอง สอนแบบกลุ่มเดี่ยว ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง สอบก่อนและสอบหลังการเรียน ใช้เวลาในการ ทดลองสอน 1 ภาคการศึกษา คือ ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2550 จำนวน 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ

3.2 การทดลองสอน ใช้วิธีการเรียนการสอนที่เน้นองค์ประกอบการเรียนรู้ 3 ด้าน การ ใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และรูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบ Nested Model เพื่อ บูรณาการทักษะทางความคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดระบบข้อมูลเข้าด้วยกัน เป็น การบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการสิ่งที่เรียนในชั้นเรียนกับสิ่งที่ เป็นจริงในชีวิตของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิต โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 4 ประเภท คือ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และบุคคล ซึ่งรวมถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้าน วัฒนธรรม ในการศึกษานอกสถานที่ ผู้วิจัยได้เลือกแหล่งการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมที่ตั้งอยู่ ภายในชุมชนหรือท้องถิ่น และแหล่งการเรียนรู้ภายนอกท้องถิ่น และ แนะนำแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ที่มีความเหมาะสมและหลากหลาย และได้เชิญวิทยากรที่มีประสบการณ์และความสามารถในการ ถ่ายทอดมาบรรยายในชั้นเรียน บทบาทของผู้สอนคือ เป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาแก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

3.3 การประเมินผลการสอน ประเมินผลด้วยแบบวัดและแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงและความถูกต้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 3 ท่าน และดำเนินการประเมินผลดังนี้

3.3.1 ทดสอบกลุ่มทดลองก่อนการเรียนการสอน ด้วยแบบวัดความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

3.3.2 ทดสอบกลุ่มทดลองหลังการเรียนการสอน ด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกับการทดสอบก่อนการเรียน

3.3.3 ประเมินเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับความตระหนัก ความซาบซึ้ง การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และความรู้ ใฝ่เรียนของผู้เรียนที่เรียนโดยการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ ด้วยแบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

3.3.4 สอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

3.4.1 ข้อมูลจากการทดสอบกลุ่มทดลองก่อนการเรียน และหลังการเรียนเกี่ยวกับความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม โดยการทดสอบค่าที (t - test) พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น โดยคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ สาขาวิชาศิลปศึกษาของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4.2 ข้อมูลจากแบบวัดเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ผู้เรียนมีเจตคติด้านความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ในข้อความเชิงบวกอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมาก จำนวน 21 ข้อ และเจตคติของผู้เรียนในข้อความเชิงลบ อยู่ในระดับความคิดเห็นปานกลางทุกข้อ จำนวน 9 ข้อ ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชา พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อในทุกด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างของหลักสูตร ด้านวัตถุประสงค์รายวิชา ด้านเนื้อหา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการใช้แหล่งการเรียนรู้ สำหรับความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากและระดับปานกลาง จำนวน 5 ข้อ เท่ากัน ส่วนความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 6 ข้อ และความคิดเห็นในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ

4. การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร

การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชา ดำเนินการโดยการจัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ/ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชาในระดับอุดมศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 16 คน เพื่อพิจารณาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชาที่พัฒนาขึ้น และผลการทดลองใช้หลักสูตรเป็นกรณีศึกษา1 รายวิชา ผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชาว่า เป็นหลักสูตรที่ดี มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยให้ปรับแก้ในรายละเอียดบางส่วน ซึ่งผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชา สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ผู้วิจัยได้สัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

หลักสูตรกลุ่มวิชา

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าควรพัฒนารายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชา ให้เป็นหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปปะชา สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ เพราะเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชาที่ดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้จริง และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และควรพัฒนาเป็นหลักสูตรในระดับภาควิชาต่อไปใน

อนาคต เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยมากขึ้น คือ **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542** ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ในมาตรา 23 ว่า “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่อง (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา” และ **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)** (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544) ได้ระบุว่า“จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษาคือ การทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ปรับบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มาตรการและกลไกหลักคือ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เพื่อให้ทั้งอาจารย์ นิสิต นักศึกษา และชุมชน มีความรู้ ความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อนำไปสู่การสืบสานและสร้างสรรค์ต่อไป **ส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม**เพื่อให้คนไทยมีความเข้าใจ และเห็นคุณค่า ความมั่งคั่งที่แท้จริงของชีวิต สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อยกระดับจิตใจ เสริมสร้างความอ่อนโยนทางจิตใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รักถิ่นฐาน และ พัฒนามาตรฐานวิชาชีพและวิชาการด้านศิลปะไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ให้พัฒนาสืบไป” ดังนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิจึงมีความคิดเห็นด้วยในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ขึ้นในระดับอุดมศึกษา

หลักการและเหตุผล

ปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรม และศาสนาในปัจจุบันที่ควรเพิ่มไว้ในหลักการและเหตุผลคือ ปัญหาการนำเสนอสื่อศิลปะ วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อเน้นการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันนี้มีการมอบหมายและสนับสนุนให้หน่วยราชการจากส่วนกลาง เช่น กรมศิลปากร กรมการศาสนา องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และตัวแทนจากส่วนกลาง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ทำหน้าที่ต่างๆ เพื่อตอบสนองนโยบายทางเศรษฐกิจที่จะทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวโดยตรงจนเกิดการบิดเบือนความหมายที่แท้จริงของมรดกทางวัฒนธรรมไป เพื่อให้เกิดการดึงดูดและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ขณะเดียวกันก็ทำให้คนในชาติเข้าใจว่า สิ่งที่เกิดเบือนนั้นคือความจริงที่เป็นมาแต่อดีต ซึ่งนับเป็นภัยอย่างใหญ่หลวงต่อสังคมในอนาคต (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2534: 4)

โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ มีจำนวนหน่วยกิตรวม 10 หน่วยกิต ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต จำนวน 2 วิชา และรายวิชาเลือก 6 หน่วยกิต เลือกจากรายวิชาเลือกจำนวน 6 รายวิชา เป็นโครงสร้างที่มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ให้ลดจำนวนรายวิชาเลือกลงจาก 6 วิชา เหลือ 4 – 5 วิชา โดยนำรายวิชาเลือกที่มีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกันได้แก่ วิชามรดกภูมิปัญญาไทย สุนทรียะในงานศิลปะและหัตถกรรมไทย และการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมารวมเป็นรายวิชาเดียวกัน หรือสอดแทรกอยู่ในรายวิชาอื่นๆ เนื่องจากสาขาวิชาศิลปศึกษาปัจจุบัน มีรายวิชาเลือกจำนวนมาก และมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระเหล่านี้ไว้ในรายวิชาต่างๆ อยู่แล้ว สำหรับรายวิชาเลือก อาจนำเอารายวิชาเลือกเดิมที่มีอยู่ในหลักสูตรของสาขาวิชาศิลปศึกษา และมีความเกี่ยวเนื่องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาจัดเป็นกลุ่มวิชาเดียวกันได้ เนื่องจากกลุ่มวิชาเอกของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่เป็นรายวิชาบังคับ 1 วิชา รายวิชาเลือก 2 วิชา และรายวิชาอื่นๆ ทางด้านภูมิปัญญาไทยที่เป็นรายวิชาบังคับ 1 วิชา และวิชาเลือก 4 วิชา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, 2547) วิชาเหล่านี้มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความตระหนัก เห็นคุณค่าของศิลปะไทย การอนุรักษ์ และพัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรมไทย อยู่แล้ว จึงไม่ต้องจัดทำเป็นรายวิชาแยกขึ้นมา และสามารถสอดแทรกเนื้อหาสาระเหล่านี้เพิ่มเติมในรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกทุกวิชาได้

วัตถุประสงค์รวม

วัตถุประสงค์รวมของกลุ่มวิชา ประกอบด้วยวัตถุประสงค์หลัก 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ มีความเหมาะสมดี โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ด้านเจตคติ ให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก ความซาบซึ้งและเห็นคุณค่า เป็นวัตถุประสงค์ที่ดีที่ต้องกำหนดไว้ในหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยฯ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เนื่องจากปัจจุบันนี้เยาวชนไทยไม่เห็นความสำคัญ และคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทย แต่กลับไปรับเอาแบบอย่างการดำเนินชีวิตของวัฒนธรรมตะวันตกแทน จนทำให้เกิดปัญหาวิกฤติทางด้านวัฒนธรรมขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างสูง ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เน้นเรื่องการสร้างความตระหนัก ความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในด้านนี้แล้ว จะนำไปสู่การอนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาไทย ไม่ให้สูญหายไปตามกระแสนิยมของวัฒนธรรมตะวันตกได้ และลดปัญหาเรื่องวิกฤติทางวัฒนธรรมลง จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้สอนศิลปศึกษาทุกคนในการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านเจตคตินี้ไว้ในวัตถุประสงค์ของรายวิชาทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย สอดคล้อง

กับงานวิจัยของบุศรินทร์ คำหู่ (2544) พบว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทและมีส่วนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยอย่างมาก โดยเน้นการสอนที่ปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของศิลปะไทยที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การอนุรักษ์จะทำให้เกิดความชื่นชมและภาคภูมิใจ

การกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนโดยการแบ่งกลุ่มผู้เรียน จะทำให้กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ชัดเจนขึ้น กลุ่มผู้เรียนสามารถแบ่งออกตามความถนัดและความสนใจเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มเรียนเพื่อรู้ เรียนจบแล้วเป็นนักวิชาการภูมิปัญญา และกลุ่มเรียนเพื่อรู้และปฏิบัติได้ เมื่อเรียนจบแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิจารณ์ได้ และสามารถปฏิบัติได้ เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เน้นความสำคัญของผู้เรียน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล” การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่มาจากความต้องการของตนเอง คือการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Approach) จะทำให้ผู้เรียนเรียนได้มากกว่า ดีกว่า มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย และมีแรงจูงใจสูงกว่า สามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าผู้เรียนที่เรียนรู้โดยการเป็นผู้รับ หรือรอการถ่ายทอดจากผู้สอน (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์, 2543)

เนื้อหาวิชา

เนื้อหาสาระของรายวิชาภูมิปัญญาไทย ไม่ควรเน้นเนื้อหาสาระมาก แต่ให้เน้นในเรื่องการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาปัจจุบัน ยังเน้นเนื้อหาสาระมากกว่ากระบวนการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์สภาวะการณ์ปัจจุบันของอุดมศึกษาพบว่า จุดอ่อนของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ อุดมศึกษาไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาวิกฤติทั้งด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ อีกทั้งยังไม่สามารถทำหน้าที่กลไกระดับสมองในการแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติได้ตามบทบาทหน้าที่อันควรจะเป็น อุดมศึกษาจึงสร้างปัญญาไม่ลึก เน้นเพียงการท่องจำจากการถ่ายทอดและการสอน แม้จะมีบัณฑิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากแต่มักคิดเกิดขึ้นน้อย (ทบวง มหาวิทยาลัย, 2543)

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยส่วนใหญ่จะเป็นนามธรรม จึงสอนยาก อาจมีปัญหาลักษณะในเรื่องผู้สอน เพราะการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นเรื่องยาก ผู้สอนต้องมีความรู้ความชำนาญค่อนข้างสูง และต้องใช้ผู้สอนหลายคนในการสอน ในขณะที่ผู้สอนที่มีความรู้ลึกในปัจจุบันยังมีน้อย อาจต้องเชิญวิทยากรจากภายนอกมาสอน อภิปรายได้ว่าภูมิปัญญาเป็นเรื่องของความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้มาประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และการดำรงชีวิตในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทาง

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544) ภูมิปัญญาไทยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเป็นนามธรรม ทำให้ถ่ายทอดได้ยาก และผู้สอนต้องมีความรู้จริง และรู้สึกซึ่งเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย จึงจะสามารถถ่ายทอดให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยได้ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้สอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเกี่ยวกับปัญหาเรื่องผู้สอนรายวิชาภูมิปัญญาไทย พบว่า ผู้สอนไม่มีความรู้เพียงพอและไม่รู้จริงในเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เนื่องจากในหลักสูตรเดิมที่ศึกษามาไม่มีรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยเฉพาะภูมิปัญญาที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จึงต้องมาศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารและตำรา ทำให้การสอนรายวิชาเหล่านี้มีความยาก และน่าเบื่อสำหรับผู้เรียน

สำหรับการกำหนดสัดส่วนเนื้อหาวิชาภูมิปัญญาไทย ควรเนื้อหาทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เนื่องจากศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทักษะในการสร้างสรรค์งาน ขณะที่การถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรม และการเรียนการสอนด้านศิลปะ วัฒนธรรมในปัจจุบัน มีความแตกต่างจากในอดีต เพราะทฤษฎีกับปฏิบัติแยกส่วนจากกันโดยสิ้นเชิง ทำให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบ ไม่สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการศิลปะให้เข้ากับการดำเนินชีวิตได้ ทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักที่จะเลือกรับและเลือกทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต (ภัทราวดี มีชูธน, 2548) สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์ฉัตร คลังหิรัญ (2547) เรื่องการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นฐานในหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า วัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้มากที่สุดคือ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก เห็นความสำคัญ เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และ วัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้น้อยที่สุด คือเพื่อให้เกิดทักษะด้านการปฏิบัติ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จึงควรมีการปฏิบัติด้วย เพราะการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดี มีความเหมาะสมกับรายวิชาภูมิปัญญาไทย และควรนำรูปแบบการบูรณาการทั้ง 4 แบบมาใช้ในการเรียนการสอนทุกรายวิชา มีการบูรณาการระหว่างสาขาวิชา และบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขาอื่นๆ ด้วย สามารถอภิปรายผลได้ว่า การเรียนรู้เชิงบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนโดยตัวผู้เรียนเอง

(Constructivism) ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ

ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างมีความหมาย และสอดคล้องกับชีวิตจริง เป็นการสอนที่เน้นองค์รวมของเนื้อหาวิชามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการสอนเนื้อหาวิชาของครู (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2546; อรัญญา สุธาสิโนบล, 2545) การบูรณาการยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้หลายๆด้านประกอบกัน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติไปพร้อมๆกัน ช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้สอนและผู้เรียนให้กว้างขึ้น ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะด้าน เฉพาะทาง ช่วยให้การเรียนรู้น่าสนใจ น่าตื่นเต้น ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมีความรู้และมุมมองที่กว้างขึ้น (ทิตนา แหมมณี, 2545) ในพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 จึงได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนทั้ง 4 รูปแบบ เป็นรูปแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยได้เลือกแล้วว่ามีเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ กล่าวคือ Nested Model เป็นการบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน ใช้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ไม่เน้นเนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางความคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดระบบข้อมูล นำมาเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้รวม Sequenced Model และ Webbed Model เป็นการบูรณาการระหว่างต่างสาขาวิชา โดย Sequenced Model เป็นการบูรณาการรายวิชาที่มีหัวข้อ ทักษะ และแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ของรายวิชาที่มีหน่วยการเรียนรู้คล้ายคลึงกัน เกิดความรู้ที่ต่อเนื่อง Webbed Model ใช้ในหน่วยการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการเนื้อหาต่างวิชาเข้าด้วยกันด้วยหัวเรื่องที่อยู่ในความสนใจมากที่สุด และทันสมัย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ในวิชา การประเมินและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ Immersed Model เป็นการบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและการประสานกันระหว่างผู้เรียน ใช้ในหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชาที่ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองในเชิงลึก ทำให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างศาสตร์ต่างๆ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง (Fogarty, 1991; Fogarty and Stoehr, 1995, พูนสุข อุดม 2005) รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบสามารถนำไปใช้สอนเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วย และแต่ละวิชาที่มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้แตกต่างกันได้ และเป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิจึงมีความเห็นว่า ควรนำวิธีการสอนแบบบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบนี้ไปใช้ในทุกรายวิชา

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยที่ได้ผล คือ การให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เกิดประสบการณ์ตรงจากแหล่งการเรียนรู้ให้มากที่สุด และควรเน้นการศึกษานอกสถานที่ให้มากที่สุดตั้งแต่สัปดาห์แรกๆ ของการเรียน จะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้มาก เกิดความเข้าใจ นำไปสู่ความซาบซึ้ง และความรักในวิชาโดยผู้สอนต้องออกนอกสถานที่ร่วมกับผู้เรียน เพื่อเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เรียน เนื่องจากการที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลความรู้ต่างๆ โดยตรง จะช่วยให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดความมั่นใจ และ

มีการเสริมแรงเมื่อประสบความสำเร็จในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามเป้าหมาย เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ และทำความเข้าใจด้วยตนเอง การได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงช่วยให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ แสวงหาและทำความเข้าใจข้อมูลที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Hancock, 1993; Breivik, 1996; Plotnick, 1999 อ้างถึงใน ศิริพร ทวีชาติ, 2545) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงยังทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องความรับผิดชอบ ความอดทนพร้อมๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก การเก็บรวบรวมข้อมูล เกิดความภูมิใจ มีความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบ และการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ทำให้การเรียนตื่นเต้น มีชีวิตชีวา และสนุกสนาน ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ส่งผลให้มีความงอกงามทางปัญญาและความคิด คือ รู้จักคิด รู้จักหาเหตุผลและวิธีการแก้ปัญหา (กรมวิชาการ, 2542)

การวัดและประเมินผล

การประเมินผลการเรียน ควรมีการประเมินเป็นระยะๆ ทั้งก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน โดยให้ผู้เรียนประเมินตนเองหลังเรียนจบแต่ละหน่วยการเรียน โดยใช้แบบสอบถามที่มีการปรับปรุงแก้ไขและทำให้ร่วมสมัยอยู่เสมอ สามารถอภิปรายผลได้ว่า การประเมินผลเป็นระยะๆ ทำให้ผู้สอนสามารถประเมินการสอนของตนเอง และความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ ผู้สอนได้เห็นสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขในการเรียนการสอนได้ จะทำให้การสอนนั้นน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ สอดคล้องกับ อภรณ์ ใจเพียง (2540) ที่ว่า หลักการที่ต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรม คือ จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง และหลักสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่นจุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

แหล่งการเรียนรู้

การศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้นอกสถานที่ ผู้สอนควรกำหนดแหล่งการเรียนรู้ทั้งสถานประกอบการ หน่วยงานราชการ ชุมชน หรือบุคคล เช่น วิทยากร/ ประชาชนชาวบ้าน ให้เหมาะสมและชัดเจนในทุกวิชา มีการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเรื่องการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้คำถาม การแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และหลากหลายอย่างอิสระ สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ที่ได้เป็นองค์ความรู้รวม และเกิดคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้สอนเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่

ผู้เรียน เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลาย ความเหมาะสม ความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน ดังนั้นผู้สอนต้องมีการสำรวจแหล่งการเรียนรู้ เลือกประเมินแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับรายวิชา และประสานงานในการออกไปศึกษา นอกสถานที่อย่างดีทุกครั้ง หากผู้สอนเลือกแหล่งการเรียนรู้ได้ดี มีความเหมาะสม จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ เจตคติและเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์ผู้สอน

1.1.1 การดำเนินการสอนหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ควรใช้รูปแบบการสอนแบบบูรณาการ ทั้ง 4 รูปแบบ และอาจนำเอาการบูรณาการแบบอื่นๆ มาใช้ในการเรียนการสอน เช่น การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ การบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ หรือ การบูรณาการระหว่างพัฒนาการด้านความรู้และพัฒนาการด้านจิตใจ เป็นต้น เนื่องจากเนื้อหาวิชามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เป็นความรู้ในองค์รวม ซึ่งควรอาศัยความรู้จากหลายสาขาวิชา และผู้สอนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการสอน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงควรเป็นการสอนแบบบูรณาการโดยผู้สอนคนเดียว หรือการสอนเป็นคณะ ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.1.2 ในการสอนหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ผู้สอนควรมีการสำรวจแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการใช้แหล่งการเรียนรู้เหล่านั้น ทั้งการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้โดยตรงโดยผู้สอนเป็นผู้พาไป หรือการให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ดังนั้นผู้สอนควรมีการสำรวจและจัดทำทำเนียบรายชื่อแหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ ภายในท้องถิ่น ทั้งประเภทสถานที่ สิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ วัสดุอุปกรณ์ และบุคคล ซึ่งรวมถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม พร้อมทั้งรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.2.1 การนำหลักสูตรกลุ่มวิชานี้ไปใช้ ควรมีการปรับรายละเอียดของรายวิชาให้

เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่สถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่ โดยเฉพาะในรายวิชาเลือก โดยเน้นการ เรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่หรือในภูมิภาคนั้นๆ เป็นหลัก เนื่องจากการสอน ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความตระหนัก ความซาบซึ้ง และการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะนั้น ควรเริ่มจากภายในชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นหลักก่อน ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจใน เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่เรื่องราวของชุมชนหรือท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุลักษณะทางวัฒนธรรมด้วย อย่างไรก็ตาม การ กำหนดรายวิชาเลือก สถาบันต้องดูความพร้อมและความเป็นไปได้ในการสอนจริง ต้องมีการวางแผนการสอนอย่างรอบคอบ ไม่ควรกำหนดรายวิชาเลือกมากเกินไป แต่ไม่สามารถหาผู้สอนได้ เพราะผู้สอนต้องมีความรู้ในเชิงลึก และรู้จริง ดังนั้นควรสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของท้องถิ่นจริงๆ

1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษา

1.3.1 การนำหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นจากการ วิจัยในครั้งนี้ไปใช้ ควรกำหนดให้รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ เป็นรายวิชาบังคับของ มหาวิทยาลัย เนื่องจากภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิต ของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาวิกฤติอันเกิดจากการรับเอาอิทธิพลของ วัฒนธรรมตะวันตกมากเกินไป

1.3.2 คณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ ควรนำหลักสูตรนี้ไปสอนนิสิต/นักศึกษาสาขา วิชาศิลปศึกษาที่จะต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเตรียมตัวเป็นครูในอนาคต ให้สามารถสอน รายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยได้ เนื่องจากหลักสูตรนี้ จะช่วยพัฒนาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา ไทยด้านศิลปะ และสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการให้สถานศึกษาจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น ที่นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ในขณะที่ยังขาดผู้รู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทย และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเพียงพอในเรื่องภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ ทั้งในเรื่องเนื้อหาวิชา และการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และแหล่ง การเรียนรู้

1.3.3 หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะฯ ควรมีการนำไปใช้ในสาขาวิชา อื่นๆ มากขึ้น โดยการทดลองใช้ในสาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่ผลิตครู ศิลปศึกษาก่อน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำเอาหลักสูตรไปใช้ในวงกว้างทั้งระบบ และนำหลักสูตรมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง จะทำให้ได้หลักสูตรแม่บท ซึ่งสามารถนำไปใช้กับ สถานศึกษาทั่วๆ ไปได้

1.3.4 มหาวิทยาลัย และสาขา/ ภาควิชา/ คณะควรมีการประสานกันอย่างจริงจัง และจริงจัง ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่บูรณาการศาสตร์ สาขาต่างๆ เข้าด้วยกัน และมหาวิทยาลัยต้องมีการส่งเสริมการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะด้านงบประมาณการศึกษานอกสถานที่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนการสอนหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

1.3.5 รัฐควรกำหนดให้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นวาระการศึกษาของชาติต่อไป เพื่อให้ภูมิปัญญาเป็นรากฐานและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคน และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับการนำเอาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะภายในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการผสมผสานภูมิปัญญาเก่าและภูมิปัญญาใหม่ หรือภูมิปัญญาสากล หรือการรับเอาภูมิปัญญาใหม่มาปรับใช้กับภูมิปัญญาเก่า เพื่อใช้ในระบบการศึกษา

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกในเรื่องความตระหนัก ความซาบซึ้ง ความภาคภูมิใจ และการเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยโดยเฉพาะศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น แก่เยาวชนในทุกระดับ เพื่อสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องภูมิปัญญาไทย และความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรมในท้องถิ่น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. 2005. แหล่งที่มา :

http://www.thaiwisdom.org/p_learn/learn_l/learn460109.htm [2005, January 15]

เกรียงศักดิ์ วงศ์เจริญศักดิ์. 2539. **ศึกษิตแห่งศตวรรษที่21: แนวคิดการปฏิรูปการศึกษา**

ไทย. กรุงเทพมหานคร: ชัคเซสมิเดีย.

เกษม วัฒนชัย. 2545. การปาฐกถาพิเศษ. ใน **รายงานการประชุมวิชาการเรื่อง ทิศทาง
วัฒนธรรมกับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง.** หน้า 7-22.

กรุงเทพมหานคร : สกศ.

คณะกรรมการข้าราชการพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน. 2549. **พจนานุกรม ฉบับ**

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

คณะกรรมการการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, สำนักงานคณะกรรมการ

วัฒนธรรมแห่งชาติ. 2536. **ทิศทางศิลปะและวัฒนธรรมไทยในกระแสการพัฒนา.**

กรุงเทพมหานคร: สูดิจิตอลฟรอนท.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2532. **ภูมิปัญญาชาวบ้าน.** กรุงเทพมหานคร:

(ม.ป.ท.)

แคร์ เลค. 2543. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum). ใน **รวมบทความเรื่องนำ**

รู้เกี่ยวกับบูรณาการการเรียนการสอน. หน้า 30-50. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา

ลาดพร้าว.

จิรศักดิ์ นพคุณ. 2547. นโยบายการจัดการเรียนการสอนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน **คู่มือ**

การเรียนการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์. 2547. **หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หลักสูตร**

ปรับปรุง พ.ศ. 2547. (ม.ป.ท.)

จรัพร กาญจนการุณ. 2546. **การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แห่ง**

การเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา

สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. 2521. **จิตกรรรมไทย.** ใน **เอกสารการสอนวิชาไทยศึกษาเล่ม 2.**

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ชาญชัย อาจีนสมาจาร. 2537. **นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ชัยยศ อิมสุววรรณ. 2544. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. **วารสารการศึกษานอกโรงเรียน**. 6 (มีนาคม 2544): 19-23.
- ช่อ สันธณพิพัฒน์. 2546. ภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. **วารสารวิชาการ**. 7(กรกฎาคม): 42-47.
- ดี สูงสว่าง. 2546. **การส่งเสริมความสามารถและเจตคติในการแสวงหาความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุษฎี สีตลวรงค์. 2538. บุรณาการในหลักสูตรและการสอน(ตอนที่ 1). **สารพัฒนาหลักสูตร**. 120 (มกราคม-มีนาคม): 47-50.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543. **หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี**. (ม.ป.ท.)
- ทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักงานนโยบายและแผนอุดมศึกษา. 2543. **วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2544. **บทสรุปสำหรับผู้บริหารโครงการวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2545. **การสร้างดัชนีบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพทางศิลปวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2545. **หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี**. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- ทีศนา เขมมณี. 2545. **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา เขมมณี และคณะ. 2548. **เมนูงานเด็ด : แผนการจัดการเรียนรู้คัดสรร**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)
- ภัทราวดี มีชูธน. 2548. ใน การสัมมนา"วัฒนธรรมยุคใหม่ ไทยจะไปทางไหน. กระทรวงวัฒนธรรม.
- ธีระชัย ปุรณโชติ. 2540. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ : ทักษะของผู้เชี่ยวชาญ. **วารสารโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. 3 (เมษายน-มิถุนายน) .
- ธำรง บัวศรี. 2542. **ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ธาริษาการพิมพ์.

- นิคม มูลิกะคามะ. 2543. **มิติใหม่ในการจัดการศึกษากับบทบาทสหภาพการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมแห่งชาติ เล่ม 3.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. หน้า 1-33.
- บุษบา มธุรสสกุล. 2546. **การศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุศรินทร์ คำฟุ้ง. 2544. **การศึกษามหาบัณฑิตศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. 2546. **การเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** วารสารวิชาการ. 2(กุมภาพันธ์): 12-19.
- เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์. 2548. **การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บันลือ พุกชะวัน. 2524. **หลักสูตรกับการบูรณาการทางการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- บันลือ พุกชะวัน. 2525. **แนวการสอนสำเร็จรูป คู่มือสอน ป.5.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปทีป เมธาคุณวุฒิ. 2545. **หลักสูตรอุดมศึกษา : การประเมินและการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: นิธิ เอ็ดเวิร์ทไทยอิง กู๊ป.
- ประนอม โอทกานนท์. 2528. **การพัฒนาหลักสูตรการพยาบาลศาสตร์เพื่อเป้าหมายการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพยาบาลศึกษา.
- ประไพพรรณ โกศัยสุนทร. 2533. **ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการบูรณาการในหลักสูตร. สารพัฒนาหลักสูตร 95.** (กุมภาพันธ์ 2533): 16-19.
- ประเวศ วสี. 2533. **ภูมิปัญญาชาวบ้าน. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในการจัดงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย '33 ณ จังหวัดนครราชสีมา.** (ม.ป.ท.)

- ประเวศ วสี. 2543. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อแก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน. ใน **สานปฏิรูป**. 3(33): 60-63.
- ประเวศ วสี. 2541. **ประชาคมตำบลยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ประสงค์ สິนเดช และคณะ. 2547. **คลังภูมิปัญญาตำบลนาขุม อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิษฐ์**. บทนิพนธ์การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปราโมทย์ บุญศิริ. 2543. หลักสูตรบูรณาการ : หลากหลายทางเลือก. ใน **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์**. 1 (1 มกราคม-เมษายน) : 7-13.
- ปรีชา นพคุณ. 2543. หลักสูตรบูรณาการแบบ Share Model. ใน **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์**. 1 (1 มกราคม-เมษายน): 49-60.
- ปรีชา นพคุณ. 2543. หลักสูตรบูรณาการแบบ Webbed Model. ใน **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์**. 1 (1 มกราคม-เมษายน): 27-33.
- ปิยะนุช พุฒแก้ว. 2543. หลักสูตรบูรณาการแบบ Threaded Model. ใน **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์**. 1 (1 มกราคม-เมษายน): 35-47.
- พระธรรมปิฎก. 2536. **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย การศึกษา : พัฒนาการหรือบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระบรมราชาโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร 12 ตุลาคม 2513 แหล่งที่มา:**
www.siamsouth.com/king9.htm [2005, February 2]
- พัชรา อุยตระกูล. 2533. ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีพื้นฐานและแหล่งวิทยาการในชุมชน ใน **ชลชาติย์ เอี่ยมลำปางค์ และวิศนี ศิลาดตระกูล, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ 1-8**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, บรรณาธิการ. 2547. **คู่มือการเรียนการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชัย วาสนาส่ง. 2545. ปัจจัย เกณฑ์ แนวทางและวิธีการสร้างดัชนีชี้วัดทางศิลปวัฒนธรรม. ใน **งานสัมมนาวิชาการเรื่อง การสร้างดัชนีบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. วันที่ 2 ตุลาคม 2545.
- พิสมัย ถิณะแก้ว. **หลักสูตรประถมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต. (ม.ป.พ.)

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. 2544. **ทักษะ 5 C เพื่อการสร้างหน่วยการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ.** (อัดสำเนา)

พีรยา สระมาลา. 2543. **การนำเสนอหลักสูตรอุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต วิชาเอก ออกแบบสิ่งทอ ภาควิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

พูนสุข อุดม. 2548. **รูปแบบการบูรณาการ. วารสารศึกษาศาสตร์ 1(มกราคม- ธันวาคม): 45-62.**

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. 2543. **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย.

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. 2546. **กระบวนการค้นคว้าใหม่ในการบริหารจัดการอุดมศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

ภาวิณี เปี่ยมพงษ์สานต์. 2536. **สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534 . รายงานการสัมมนา เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาการศึกษาได้อย่างไร” (อัดสำเนา).**

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. 2545. **แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

ยิ่งยง เทาประเสริฐ. 2537. **ศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้าน. ใน วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 28(5): 20.**

รุ่ง แก้วแดง. 2542. **ปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.**

รัตนะ บัวสนธิ์. 2535. **การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแห่งหนึ่ง ในเขตภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท บัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.**

เลขา ปิยะฉัตรชัย. 2545. **แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาพฤกษศาสตร์ศึกษาสำหรับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สกศ.**

วชิษฐี นาสารีย์. 2544. **การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

วาสนา ชันชนะ. 2547. **เว็บไซต์ด้านไทยศึกษา. แหล่งที่มา :**

http://www.thaistudy.chula.ac.th/m9/pinit_pdf/187.pdf (2005, January 5)

- วาสนา ชาวหา. 2533. **เทคโนโลยีทางการศึกษา**. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน.
- วาสนา แสงคำ. 2542. **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดี ซาเบล)**. ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. 2547. **ผลกระทบของการปฏิรูปอุดมศึกษาไทยต่อสังคมฐานความรู้ (Impact of Thai Higher Education Reform on Knowledge Based Society)**. (อัดสำเนา).
- วิชัย ดิสสระ. 2535. **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สุวิริยะสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สุวิริยะสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2540. **กระบวนการทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: SR PRINTING.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2535. **การส่งเสริมและพัฒนาศิลปะเด็กเพื่อสังคมในอนาคต**. ใน สันติ คุณประเสริฐ และสมใจ สิริชัย, บรรณาธิการ. **ศิลปศึกษา-ศึกษาศิลปะ: ครุศิลป์ 4**. หน้า 111-118. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2544. **การบูรณาการตามหลักสูตรใหม่**. **วารสารสานปฏิรูป**. 44(พฤศจิกายน) : 50-53.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543. **การพัฒนาหลักสูตรอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ชวนชม.
- วิเศษ ชินวงศ์. 2544. **การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**. ใน **วารสารวิชาการ**. 10 (ตุลาคม): 27-33.
- วัชรีย์ ตระกูลงาม. 2542. **การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สอนดุสิต.
- วัฒนาพร ระจับทกซ์. 2542. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา. 2547. **รูปแบบการเรียนการสอน**. ใน **คู่มือการเรียนการสอนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ทวีชาติ. 2545. **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านสารสนเทศของนักเรียน**

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร และการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2545. การอภิปรายเรื่อง ยุทธศาสตร์การบูรณาการวัฒนธรรมกับการเรียนรู้ และการบริหารจัดการ. หน้า 39-47. ใน **รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องทิศทางการวัฒนธรรมกับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง.** กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2534. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ท่ามกลาง กระแสของการเปลี่ยนแปลง. ใน **รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง พัฒนาการทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา.** : หน้า 3-6. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยคุณนครศรีธรรมราชและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศรีสกุล วิบูลย์วงศ์. 2544. การศึกษาผลของการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรายวิชา ส101 ประเทศของเรา ที่สอนโดยการใช้แหล่งทรัพยากรชุมชนกับการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. 2542. **รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. 2545. **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กองวัฒนธรรม กรมศาสนา. **วัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนา. (ม.ป.ป.)
- ศูนย์วิจัยและอบรมด้านศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน. 2540. **ประสบการณ์การพัฒนาแนวทางศาสนาและวัฒนธรรมงานวิจัยประเมินผล.** เชียงใหม่: ศูนย์สังคมพัฒนาสังคมมณฑล เชียงใหม่.
- สมใจ แซ่ใจ้ว. 2541. การศึกษาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการศึกษานอกสถานที่ สำหรับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดชนะสงคราม และโรงเรียนวัดบูรณาวาส กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงัด อุทรานันท์. 2532. **พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ. 2544. **การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง.** พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: The Knowledge Center.
- สามารถ จันทรสุรีย์. 2536. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ใน เสรี พงศ์พิศ, บรรณาธิการ. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา.

- สามารถ จันทรสूरย์ และประทีป อินแสง. 2542. **รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ประเด็น การศึกษากับศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย.** กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สาโรช บัวศรี. 2523. **นโยบายวัฒนธรรม.** งานประชุมระหว่างชาติ องค์การยูเนสโก กรุงเทพมหานคร ค.ศ.1970.
- สุชาติ เมืองแก้ว. 2544. **นโยบายการประกันคุณภาพพระดับบัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย.** ใน **รายงานสรุปผลสัมมนาเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา.** มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 29 พฤศจิกายน 2544.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. 2545. **ข้อคิดเห็นการบูรณาการวัฒนธรรมและการเรียนรู้”** ใน รายงานการประชุมวิชาการเรื่อง **ทิศทางวัฒนธรรมกับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง.** หน้า 23-27. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สุภาพร แพรวงพนิต. 2543. **ทำไมต้องบูรณาการ.** ใน **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์.** 15(1 มกราคม-เมษายน 2543) : 1-6.
- สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. 2532. **ประสบการณ์ทางสังคมในวิชาสังคมศึกษา.** ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการสังคมศึกษา. หน่วยที่ 14.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. 2546. **การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาดลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
- สุมิตร คุณากร. 2520. **หลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- สุรพล วิรุฬักษ์. 2543. ใน **มิติใหม่ในการจัดการศึกษากับบทบาทสหการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ เล่ม 3.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. หน้า 34-51.
- สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534. **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 36 พรรษา เรื่อง”ภูมิปัญญาไทย”.** วันที่ 26-28 มิถุนายน 2534 ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535. **ความคิดและภูมิปัญญาไทย เล่ม 1-7.** กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย. 2542. **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาในต่างประเทศ: แนวคิดและกรณีศึกษา.** กรุงเทพฯ: ที.พี.พี.รันท.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545. **ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ภาคตะวันออก เชียงเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- _____ 2544. **โครงการวิจัยและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตลอดชีวิต กรณีศึกษานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและพื้นที่ใกล้เคียง**.
- _____ 2545. **ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพมหานคร.
- _____ 2544. **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา สกศ.
- _____ 2541. **แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. (ม.ป.ท.)
- _____ 2543. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- _____ 2544. **แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ. (พ.ศ. 2545-2549)** กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- _____ 2545. **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) : ฉบับสรุป**. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- _____ 2542. **เส้นทางปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- _____ 2543. **มิติใหม่ในการจัดการศึกษากับบทบาทสภาการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมแห่งชาติ เล่ม 3**. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- _____ 2545. **รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องทิศทางวัฒนธรรมกับการศึกษาใน กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- _____ 2545. **รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยหัวใจ การปฏิรูปการเรียนรู้สู่ชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **แผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**. กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.)
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2543. **วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา ตามแผนพัฒนา การศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- เหม ทองชัย. 2542. **วิถีไทย**. กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เวิร์ดเวฟ.
- แหล่งการเรียนรู้**. 2004. แหล่งที่มา: www.wcb.riudon.ac.th. (2004, May 24)

- อมรรัตน์ สุนัยกลาง. 2544. **การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สำหรับครูประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรรถัย มูลคำ และคณะ. 2542. **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร: ที ที พรินท์.
- อัญชลีรัตน์ มิลินทสุต. 2548. **การศึกษาการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญญา สุทธาสินีโนบล. 2545. การสอนแบบบูรณาการ (integration Instruction). ใน **วารสารวิชาการ 12 (ธันวาคม): 20-26**.
- อภิรักษ์ อนุษมา. 2546. **การบูรณาการการสอนเขียนแบบอรรถฐานในรายวิชาระดับอุดมศึกษา : รูปแบบการเรียนการสอน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2539. **การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. 2548. **การจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต: ห้องสมุดประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. 2532. **การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ฟันนี่.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2544. **ภาพรวมภูมิปัญญาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2545. การอภิปรายเรื่อง ยุทธศาสตร์การบูรณาการวัฒนธรรมกับการเรียนรู้และการบริหารจัดการ. ใน **รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องทิศทางวัฒนธรรมกับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง**. หน้า 39-47. กรุงเทพมหานคร: สกศ.

ภาษาอังกฤษ

- Ambrose, T. and Paine, C. 1993. Museum Education Services: Within/Outside the Museum. In **Museum Basics**. USA and Canada: University of New Mexico's
- Barton, Holly. 2006 . **Information Literacy: Learning How to Learn**. The University of Rhode Island. [Online]. Available from : http://www.ri.net/RITTI_Fellows/Barton/infolit.html (2006, January 20)

- Bloom, B. S., & Krathwohl, D. R. 1956. **Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain.** New York: Longmans, Green.
- Campbell, L., Flageolle, P., Griffith, S., & Wojcik, C. 2002. Resource-based learning. In **M. Orey (Ed.), Emerging perspectives on learning, teaching, and technology.** [Online]. Available from : <http://www.coe.uga.edu/epltt/RBL.htm> (January 15)
- Cory Laverty. 2004. **Resource-Based Learning.** Instructional Services Librarian, Stauffer Library, Queen's University, Kingston, Ontario. [Online]. Available from : <http://stauffer.queensu.ca/inforef/tutorials/rbl/> (2001, March 26)
- Curtis, Reagan and Seymour, Cathy. 2004. Louisiana Heritage Education Program and Heritage in the Classroom: Children's Attitudes toward Cultural Heritage. In **Journal of Social Studies Research, Fall 2004** [Online]. Available from : http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3823/is_200410/ai_n9456999#continue
- Ellington, H., Percival, F., and Race, P. 1993. **Handbook of Education Technology.** 3 rd ed. New Jersey: Nichols.
- Feldman, E. B. 1972. **Varieties of visual experience.** Englewood cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hancock, V. E. Integrated Information Skills Instruction. In **Emergency Librarian.** 2(November-December): 29.
- Hooper-Greenhill, E. 1994. **The Education Role of Museum.** Great Britain: TJ.
- Fogarty, Robin. 1991a. **The Mindful School : How to Integrate the Curricular.** Illinois : IRI/Skylight Training and Publishing.
- Fogarty, Robin. 1991b. Ten Ways to Integrate Curriculum. In **Educational Leadership.** 2 (October): 61-65.
- Fogarty, Robin and Stoehr, Judy. 1995. **Integrate Curriculum with Multiple Intelligences Team, Themes and Threads.** USA: IRI Sky Light Training and Publishing.
- Hopkins, L. Thomas. 1937. **Integrattion Its Meaning and Application.** New York: Appleton-Century-Crofts.
- Jacobs, Heidi Hayes. 1989. **Interdisciplinary Curriculum Design and Implemaentation.** USA.: Edwards Brothers.
- Jacobs, Heidi Hayes. 1991. Planning for Curriculum International. In **Educational Leadership.** 2 (1991): 27-28.

- Johansen, Per. O. 1978. **An art appreciation-oriented teaching model for visual aesthetic education.** Bloomington: Indiana University.
- Merriam-Webster. 1996. **Merriam Webster's Collegiate Dictionary 10.** Boston, Massachusetts: Merriam-Webster.
- Michaelis, John U. 1978. **Social Studies for Children in a Democracy : Recent Trends and Development.** 7th ed. New York: Prentice-Hall.
- Nichols, Mark. 1971. Community Resource for School. In **Encyclopedia of Education.** 2 (February 11) : 341-347.
- Paritta Chalernpow Koanantakool. 2005. Museum, Heritage, Community: What Are at Issue?. In **Cross-cultural Perspectives on Museums and Communities: an International Conference.** SAC: 28 September 2005.
- Resource-Based Learning.** 2001. [Online]. Available from :
<http://library.queensu.ca/inforef/tutorials/index.html> (2001, March26)
- Roblyer, M.D., and Edwards, Jack. 2000. **Integrating Educational Technology into Teaching.** Second edition. New Jersey: Prentice-Hall.
- Saylor, J. Galen., Alexander, William. M., and Lewis, Arthur J. 1981. **Curriculum Planning For Better Teaching and Learning.** New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Smith, Ralph A. 1968. Aesthetic criticism: The Method of Aesthetic education. In **Studies in Art Education** 9 (3): 12-31.
- Sowell, J. Evelyn. 1976. **Curriculum and Integrative Introduction.** New Jersey: Prentice-Hall.
- Taba, Hilda. 1962. **Curriculum Development: Theory and Practice.** New York: Harcourt Brace and World.
- The American Heritage Dictionary of the English Language. 2004. [Online]. Available from : <http://www.thefreedictionary.com/integrate> (22 December 2005)
- Tyler, W. Ralph. 1949. **Basic Principles of Curriculum ad Instruction.** Chicago : The University of Chicago Press.
- Wang, S. and Han, S. 2001. Six c's of motivation. In **M. Orey (Ed.), Emerging perspectives on learning, teaching, and technology.** [Online]. Available from :
<http://www.coe.uga.edu/epltt/6csmotivation.htm>. (2005, May 12)
- Zais, S. Robert. 1976. **Curriculum Principles and Foundations.** Harper of Row, Publishers,

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

No.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชา/สาขาวิชา/รายวิชาภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย
สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

 ผู้ปรับปรุงหลักสูตร ผู้สอน

ชื่อ

สถานที่

ทำงาน

ตำแหน่ง

วุฒิการศึกษา

หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบัน

ประสบการณ์การทำงาน.....

ประสบการณ์การสอนรายวิชาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

รายวิชาที่สอน ได้แก่

1.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
2.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
3.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
4.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
5.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
6.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
7.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก
8.เป็นรายวิชา บังคับ เลือก

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ด้านโครงสร้างของหลักสูตร

1.1 หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันนี้คือหลักสูตร ปี พ.ศ.

1.2 ในสถาบันของท่าน มีหลักสูตรกลุ่มวิชาหรือรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะหรือไม่

มี ไม่มี

1.3 ถ้าสถาบันของท่าน มีหลักสูตรกลุ่มวิชาหรือรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีการจัดอย่างไร

จัดเป็นกลุ่มวิชา

ได้แก่

จัดเป็นสาขาวิชา ได้แก่

.....

จัดเป็นรายวิชา ได้แก่

วิชาบังคับ ได้แก่

(1) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(2) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(3) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

วิชาเลือก ได้แก่

(1) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(2) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(3) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(4) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(5) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

(6) จำนวน..... หน่วยกิต ชั้นปีที่.....

1.4 จำนวนรายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยที่เปิดสอนอยู่ในสถาบันของท่าน มีจำนวน

.....;.....วิชา

มีความเหมาะสม หรือไม่

มีความเหมาะสม

ไม่มีความเหมาะสม

ถ้าไม่เหมาะสม ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร

ลดรายวิชา

ได้แก่

เหตุผล.....

เพิ่มรายวิชา

ได้แก่

เหตุผล.....

ถ้าหลักสูตรที่ท่านรับผิดชอบอยู่ในปัจจุบันไม่มีกลุ่มวิชาหรือรายวิชาด้านภูมิปัญญาไทย
ด้านศิลปะ ท่านมีแผนที่จะเปิดสอนกลุ่มวิชา/ รายวิชานี้ในอนาคตหรือไม่

มี

ไม่มี

ถ้ามีแผนที่จะเปิดสอน จะเปิดสอนในลักษณะใด

กลุ่มวิชา

สาขาวิชา

รายวิชาบังคับ วิชา

ได้แก่

.....

.....

รายวิชาเลือกวิชา

ได้แก่

.....

.....

2. ด้านวัตถุประสงค์

2.1 สถาบันของท่านได้มีการกำหนดหลักการและเหตุผลในการเปิดสอนกลุ่มวิชา/รายวิชาด้าน
ภูมิปัญญาไทยหรือไม่

มี

หลักการและเหตุผล

.....

.....

ไม่มี

2.2 วัตถุประสงค์ที่ควรกำหนดไว้ในรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain)

- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ
- มีความรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- สามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ
- สามารถเชื่อมโยงความรู้ และสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง
- สามารถบูรณาการรายวิชาภูมิปัญญาไทยเข้ากับรายวิชาอื่น ๆ ได้
- ข้อเสนอแนะอื่นๆ
ได้แก่
- เหตุผล

ด้านเจตคติ (Affective Domain)

- มีความตระหนัก ชาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย
- มีความตระหนัก ชาบซึ้ง เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่าง ๆ
- มีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย/ ความเป็นไทย
- มีการสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
- มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
- มีความรับผิดชอบ
- มีคุณธรรม จริยธรรม
- ข้อเสนอแนะอื่นๆ
ได้แก่
- เหตุผล

ด้านทักษะ (Psychomotor Domain)

- สามารถกำหนดเป้าหมายในการศึกษาและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- สามารถระบุแหล่งการเรียนรู้เพื่อใช้ค้นคว้าหาความรู้และใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้นั้นได้

- รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
- สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง
- สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้
- มีทักษะทางด้านสังคม ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น
- มีทักษะในการแก้ปัญหา การคิด การตัดสินใจ
- ข้อเสนอแนะอื่น
ได้แก่
- เหตุผล

2.3 ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์สำคัญของรายวิชาภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยที่ต้องการให้เกิดแก่

ผู้เรียน คือ

.....

เหตุผล

.....

3. ด้านเนื้อหาวิชา

เนื้อหาสาระที่ควรกำหนดไว้ในหลักสูตรกลุ่มวิชา/รายวิชาภูมิปัญญาไทย

- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยประเภทต่าง ๆ
- ภูมิปัญญาไทยด้านจิตรกรรม
- ภูมิปัญญาไทยด้านประติมากรรม
- ภูมิปัญญาไทยด้านสถาปัตยกรรม
- ภูมิปัญญาไทยด้านหัตถกรรม/ ประณีตศิลป์
- ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยที่สำคัญเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นกรณีศึกษา
- ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาไทยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงการ
- การสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนา สร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่าง ๆ
- ความตระหนัก ชาบซึ้ง เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย

- การคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้
- การวางแผนการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- การสร้างองค์ความรู้ใหม่จากจากเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- เนื้อหา/สาระอื่น ๆ

ได้แก่

.....

.....

เหตุผล

.....

.....

4. ด้านการจัดการเรียนการสอน

4.1 การเรียนการสอนแบบใดที่ควรเน้นในหลักสูตรกลุ่มวิชา/ รายวิชา(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- แบบบรรยาย (Lecture)
- แบบสาธิต (Demonstrative Learning)
- แบบทดลอง (Experimental Learning)
- แบบอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)
- แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)
- แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning : PL)
- แบบโครงการ (Project-based learning)
- แบบร่วมมือ (Cooperative learning)
- แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning)
- การเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย (Research-based Learning)
- การเรียนรู้ด้วยการคิดวิจารณ์ (Critical-based Learning)
- การเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry-based Learning)
- การเรียนรู้จากกรณีปัญหา (Problem-based learning)
- การเรียนรู้แบบศึกษานอกสถานที่ (Field Study)
- การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ (Learning from resources)

แบบบูรณาการ

แบบอื่น ๆ

ได้แก่

รูปแบบการสอนที่ท่านใช้มากที่สุด คือ

เหตุผล

รูปแบบการเรียนการสอนที่ท่านคิดว่ามีความเหมาะสมกับกลุ่มวิชา/รายวิชาภูมิปัญญา
ไทยฯ มากที่สุด คือ.....

เหตุผล

4.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ท่านคิดว่าผู้เรียนสนใจมากที่สุด คือ

เหตุผล.....

4.3 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรจัดให้แก่ผู้เรียน คือ

เหตุผล.....

4.4 การเรียนการสอนในรายวิชาของท่าน มีการกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาข้อมูลจากแหล่งการ
เรียนรู้หรือไม่

มี ไม่มี

ถ้ามีการกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้นั้นได้แก่

สถานที่ ได้แก่.....

วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่.....

- สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่.....
-
- บุคคล วิธีชีวิตและการประกอบอาชีพ
กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่.....
-
- อื่น ๆ ได้แก่.....
-

4.5 การเรียนการสอนในรายวิชาของท่านมีความจำเป็นต้องใช้แหล่งการเรียนรู้หรือไม่

- จำเป็น เพราะ.....
- ไม่จำเป็น เพราะ.....

5. การวัดและประเมินผล

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลในกลุ่มวิชา/รายวิชาภูมิปัญญาไทยของท่าน คือ

- การสัมภาษณ์
- การสอบถาม
- การสังเกต
- การบันทึก
- การสำรวจ
- การประเมินตนเอง
- แบบรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- ผลการปฏิบัติงานศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- การนำเสนอรายงาน
- การใช้แบบวัดสัมฤทธิผลการเรียนรู้
- เครื่องมืออื่น ๆ
- ได้แก่
-
- เหตุผล
-

5.2 วิธีใดที่ท่านคิดว่าสามารถประเมินผลการเรียนกลุ่มวิชา/รายวิชาภูมิปัญญาไทยได้ดีที่สุด

.....
 เหตุผล

6. สภาพปัญหาและอุปสรรค

6.1 ปัญหาที่ท่านพบมากที่สุดในการเรียนการสอนวิชาภูมิปัญญาไทย คืออะไร

.....

6.2 ท่านคิดว่าปัญหาวิกฤติของภูมิปัญญาไทยในปัจจุบัน คือ

.....

6.3 การเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยสามารถช่วยแก้ปัญหาวิกฤติของประเทศเรื่องการ
 รับเอาอิทธิพลของต่างประเทศได้หรือไม่

ได้ เหตุผล.....

ไม่ได้ เหตุผล.....

7. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

แบบประเมินความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้

แบบประเมินความรู้ก่อนเรียนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดความรู้ของนิสิตที่มีอยู่ก่อนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ จึงไม่มีผลในเรื่องคะแนน เพราะไม่มีการเก็บคะแนน จึงขอให้ นิสิตตอบตามความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่จริง ๆ

คำชี้แจง แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียนนี้เป็นแบบเลือกตอบ คำถามแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือความหมายที่ถูกต้องที่สุดของ “แหล่งการเรียนรู้”
 - ก. แหล่งหรือที่รวมสาระความรู้ทุกประเภท
 - ข. แหล่งที่รวม/สภาพ/สถานที่/ศูนย์กลางข้อมูล ความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง
 - ค. สิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมรอบตัวเราที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - ง. บุคคล กิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งให้ประสบการณ์แก่ประชาชนได้
2. การสืบค้นข้อมูลประเภทบุคคลที่เป็นแหล่งวิชาการในท้องถิ่นว่า ควรสืบค้นข้อมูลจากบุคคลใดมากที่สุด
 - ก. บุคลากรที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น
 - ข. บุคคลในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ
 - ค. บุคคลในท้องถิ่นที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่อง
 - ง. บุคคลที่ได้รับการยกย่องจากท้องถิ่น
3. การหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรในชุมชน หมายถึงการหาข้อมูลในเรื่องใด
 - ก. บุคคลในท้องถิ่น
 - ข. แหล่งวัสดุ ธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น
 - ค. สถานที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่น
 - ง. ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในท้องถิ่น
4. ข้อใดคือสิ่งที่ผู้เรียนควรทำ ก่อนจะเริ่มการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง
 - ก. เข้าใจงานตนเอง
 - ข. พิจารณารู้อะไรสิ่งใดแล้ว และจะค้นคว้าสิ่งใดเพิ่ม

- ค. คิดลักษณะของงานที่ต้องการสืบค้น
- ง. เลือกแหล่งการเรียนรู้ในการค้นคว้า
5. วิธีที่ดีที่สุดในการตรวจสอบแหล่งข้อมูล คือข้อใด
- ก. ค้นหาข้อมูลที่เหมือนกันในแหล่งข้อมูลอื่น
- ข. ตรวจสอบข้อมูลกับเอกสารฉบับปัจจุบัน
- ค. เปรียบเทียบกับข้อมูลที่เพื่อนร่วมชั้นได้มา
- ง. ปรึกษาอาจารย์ผู้สอน
6. การกำหนดภาระงานในการสืบค้นข้อมูล ควรกำหนดสิ่งใด
- ก. จำนวนของข้อมูลที่ต้องการใช้
- ข. ประเภทของข้อมูลที่ใช้
- ค. แหล่งข้อมูลที่สืบค้น
- ง. ปัญหาและข้อมูลที่ต้องการ
7. การกำหนดวิธีการสืบค้นข้อมูลในการทำงานกลุ่ม ควรเริ่มจากสิ่งใดก่อน
- ก. ระดมความคิดของสมาชิกในกลุ่ม
- ข. ค้นหาแหล่งข้อมูลเพื่อนำเสนอสมาชิกในกลุ่ม
- ค. ปรึกษาอาจารย์ถึงวิธีการทำงาน
- ง. เลือกแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง
8. การรวบรวมข้อมูลที่ศึกษาเพื่อทำรายงาน ควรทำอย่างไร
- ก. สืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ 2 แหล่ง
- ข. สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก เพราะเป็นแหล่งข้อมูลที่สมบูรณ์
- ค. สืบค้นข้อมูลทุกชนิด ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ สื่อ บุคคล สถานที่ และวิถีชีวิตของชุมชน
- ง. สืบค้นข้อมูลเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น
9. การหาข้อมูลประวัติผู้ทรงภูมิด้านจิตรกรรมไทยของกรุงเทพมหานคร วิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้รับข้อมูลดังกล่าว คือ
- ก. สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
- ข. สืบค้นจากสารานุกรมในหัวข้อ “ผู้ทรงภูมิปัญญา”
- ค. ไปขอข้อมูลที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
- ง. โทรศัพท์สอบถามจากที่ว่าการกรุงเทพมหานคร
10. ในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ ข้อใดเป็นวิธีการที่ได้ประโยชน์น้อยที่สุด
- ก. สัมภาษณ์บุคคลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชน

- ข. สืบค้นข้อมูลจากระบบออนไลน์ ในหัวข้อเรื่อง “ชุมชน”
- ค. ตรวจสอบข้อมูลของท้องถิ่นจากห้องสมุดในชุมชน
- ง. เก็บรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประชากรในชุมชน
11. การหาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ควรสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีใดที่ดีที่สุด
- ก. สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
- ข. สืบค้นข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา
- ค. สืบค้นข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในชุมชน
- ง. สืบค้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ
12. ข้อใดคือข้อมูลสารสนเทศที่พบในอินเทอร์เน็ต
- ก. มีความน่าเชื่อถือได้มากกว่าหนังสือและนิตยสาร
- ข. เป็นข้อเท็จจริง เพราะอินเทอร์เน็ตถูกกำกับโดยองค์การศึกษาโลก
- ค. ได้มาอย่างเหมาะสมถูกต้องตามกฎหมาย
- ง. มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ภาครัฐกิจ รัฐบาล หรือบุคคลทั่วไป
13. ข้อใดคือวิธีการนำเสนอข้อมูลที่ค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ก. นำข้อมูลที่ได้อ่านทั้งหมดมานำเสนอในรายงานโดยคงเนื้อหาตามเดิม
- ข. นำข้อมูลที่ได้อ่านแยกประเภทตามหัวข้อ
- ค. วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล จัดแยกตามประเด็นที่ต้องการ
- ง. วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล นำเนื้อหามาเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้เดียวกัน
14. ในขั้นตอนการประเมินผลการนำเสนองานหรือรายงานกลุ่ม ผู้เรียนควรทำอะไร
- ก. ช่วยกันพิจารณาแก้ไข
- ข. พิเคราะห์ส่วนดี ส่วนด้อย
- ค. พิเคราะห์เฉพาะส่วนดี
- ง. ช่วยเขียนโครงเรื่อง
15. ข้อใดคือเตรียมการของผู้เรียนในการลงพื้นที่ภาคสนามจริงเพื่อศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ หัตถกรรมพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ
- ก. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะ หัตถกรรมพื้นบ้านจากหนังสือ เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้อง
- ข. สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะ หัตถกรรมพื้นบ้านจากอินเทอร์เน็ต
- ค. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ที่จะลงภาคสนาม
- ง. ถูกต้องทุกข้อ

16. ข้อใดคือการเขียนบรรณานุกรมหรือการอ้างอิงที่เอกสาร หนังสือ ที่ถูกต้อง
- ชื่อผู้แต่ง. **ชื่อหนังสือ**. ปีที่พิมพ์ ชื่อสถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. จำนวนหน้า.
 - ชื่อผู้แต่ง. **ชื่อหนังสือ**. ชื่อสถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. ปีที่พิมพ์
 - ชื่อผู้แต่ง. **ชื่อหนังสือ**. ชื่อสำนักพิมพ์: สถานที่พิมพ์. ปีที่พิมพ์
 - ชื่อหนังสือ**. ชื่อผู้แต่ง. ชื่อสำนักพิมพ์: สถานที่พิมพ์. ปีที่พิมพ์
17. การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน หรือท้องถิ่น ควรเลือกอ้างอิงจากหนังสือประเภทใด
- หนังสือทั่วไป
 - หนังสือวิชาการ
 - หนังสือพิมพ์
 - หนังสือเก่า หายาก
18. การอ่านข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น ควรเลือกอ่านข้อมูลอย่างไร
- อ่านข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดมากที่สุด
 - อ่านข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้หลาย ๆ แห่ง นำมาเปรียบเทียบกัน
 - อ่านข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือที่สุดเพียงแห่งเดียว
 - อ่านข้อมูลเฉพาะเรื่องที่ต้องการจากแหล่งการเรียนรู้อะไรก็ได้
19. การเลือกหนังสือในการสืบค้น ข้อใดไม่ใช่วิธีการที่ดี
- สอบถามจากบรรณารักษ์ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ
 - อ่านบทวิจารณ์เกี่ยวกับหนังสือนั้น
 - เลือกหนังสือที่เป็นหนังสือขายดี
 - อ่านข้อมูลโดยย่อด้านหลังหนังสือ และการแนะนำหนังสือ
20. การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน ควรสืบค้นจากแหล่งข้อมูลประเภทใด
- แหล่งเว็บไซต์ของจังหวัด
 - วารสารรายสัปดาห์
 - ซีดีรอม
 - หนังสือเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
21. การสืบค้นข้อมูลสถิติด้านการศึกษาที่เป็นปัจจุบัน ควรสืบค้นจากแหล่งข้อมูลใด
- นักการศึกษา
 - สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 - กระทรวงศึกษาธิการ

- ง. หนังสือรายงานสถิติการศึกษาประจำปี
22. การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต มีข้อดีกว่าการสืบค้นข้อมูลจากสิ่งพิมพ์อย่างไร
- ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ
 - ข้อมูลสามารถคัดลอกได้ทันที
 - ข้อมูลมีจำนวนมาก และค้นหาได้รวดเร็ว
 - ข้อมูลเลือกได้ตามความต้องการ
23. การสืบค้นข้อมูลจากหนังสือวิชาการ มีข้อดีกว่าการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลอื่นอย่างไร
- ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ
 - ข้อมูลสามารถคัดลอกได้ทันที
 - ข้อมูลมีจำนวนมาก และค้นหาได้รวดเร็ว
 - ข้อมูลเลือกได้ตามความต้องการ
24. ข้อใด ไม่ใช่ ข้อดีของการสืบค้นข้อมูลจากพื้นที่จริงหรือจากภาคสนาม
- เกิดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้
 - ได้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการ
 - เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
 - ได้ข้อมูลมากกว่าการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลอื่น
25. การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเก็บบันทึกข้อมูลด้วยวิธีใดต่อไปนี้
- การจดบันทึก
 - การอัดเทปคำสัมภาษณ์
 - การจดบันทึกการสังเกตการณ์
 - การจดบันทึกลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์
26. ข้อมูลใด ไม่จัดว่าเป็นประเภทหนังสืออ้างอิง (Reference)
- ข้อมูลของการสัมภาษณ์
 - หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
 - แผนที่ อักษรานุกรมภูมิศาสตร์
 - เว็บไซต์
27. วิธีการใดที่เป็นการสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุดที่ดีที่สุด
- สอบถามข้อมูลจากบรรณารักษ์
 - ใช้ระบบค้นหา และระบุ "คำ" ที่ต้องการค้นหา

- ค. เลือกรายชื่อหัวข้อที่มีอยู่ในห้องสมุด
- ง. ค้นหาหนังสือตามหมวดหมู่ที่แบ่งไว้
28. วิธีการใดที่เป็นการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่ดีที่สุด
- ก. สอบถามข้อมูลจากเพื่อน หรือผู้ที่เคยสืบค้นเรื่องนั้นมาก่อน
- ข. ใช้ระบบค้นหา และระบุ"คำ"ที่ต้องการค้นหา
- ค. เลือกรายชื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ต้องการค้นหา
- ง. ค้นหาจากหนังสือที่แบ่งประเภทข้อมูลของเว็บไซต์
29. การใช้"คำ"ในการค้นคว้าข้อมูล ควรเป็นคำประเภทใด
- ก. ต้องเป็นคำที่สั้น กระชับรัด
- ข. เป็นคำที่อยู่ในรูปของประโยค
- ค. เป็นคำสำคัญในการค้น
- ง. เป็นคำที่มีความกว้าง ไม่เฉพาะเจาะจง
30. การอ้างอิงข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ไม่ต้องใส่รายละเอียดในเรื่องใด
- ก. ที่อยู่ออนไลน์ของแหล่งข้อมูลอินเทอร์เน็ต
- ข. ชื่อผู้เขียนข้อมูลอินเทอร์เน็ต
- ค. วันที่เริ่มมีการลงข้อมูลในอินเทอร์เน็ต
- ง. วันที่นำข้อมูลมาจากแหล่งอินเทอร์เน็ต

แบบวัดเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

คำชี้แจง

โปรดอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ล้อมรอบตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของ
 นิสิตมากที่สุด และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

เกณฑ์ในการตอบจะมีความลดหลั่นกันลงมาตั้งแต่เห็นด้วยอย่างยิ่งจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
 ดังนี้

เห็นด้วยระดับมากที่สุด ----- เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

5 4 3 2 1

ความหมาย

5 4 3 2 1

เห็นด้วยระดับมากที่สุด เห็นด้วยระดับมาก เห็นด้วยระดับปานกลาง เห็นด้วยระดับน้อย เห็นด้วย
 ~ ~ ~

การตอบของนิสิตในเอกสารนี้ ไม่มีผลเกี่ยวกับการให้คะแนนหรือการบันทึกใดๆ ใน
 รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ดังนั้นขอให้ นิสิตตอบแบบคำถามทุกข้อตามความ
คิดเห็นที่แท้จริงของนิสิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	←	→	น้อยที่สุด	
1	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ	5	4	3	2	1
2	ภูมิปัญญาไทยช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีคุณภาพ	5	4	3	2	1
3	ภูมิปัญญาไทยช่วยให้ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น มั่นคง	5	4	3	2	1
4	ภูมิปัญญาไทยช่วยให้คนไทยเข้าใจถึงรากเหง้าของตนเอง	5	4	3	2	1
5	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่ล้ำสมัย ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่	5	4	3	2	1
6	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงมรดกวัฒนธรรมของชาติที่ต้องอนุรักษ์ไว้ให้สืบต่อไปถึงเยาวชนรุ่นหลัง	5	4	3	2	1
7	ภูมิปัญญาไทยไม่ได้ช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมต่างประเทศ	5	4	3	2	1
8	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไม่มีความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน	5	4	3	2	1
9	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สร้างขึ้นในอดีต เป็นสิ่งที่ห่างไกลจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน	5	4	3	2	1
10	ปัญหาวิกฤติทางสังคมในปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยภูมิปัญญาไทย	5	4	3	2	1
11	คนไทยควรต้องมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยของตนเองมากกว่าภูมิปัญญาตะวันตก	5	4	3	2	1
12	สาเหตุสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะสูญหายไป คือ ความนิยมทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่	5	4	3	2	1
13	คนไทยควรต้องมีการอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาไทย	5	4	3	2	1
14	นิสิตมีความภูมิใจในภูมิปัญญาไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย	5	4	3	2	1
15	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่มีความค่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	5	4	3	2	1
16	การได้เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ทำให้นิสิตอยากเรียนรู้สาระของภูมิปัญญาไทยด้านอื่น ๆ	5	4	3	2	1
17	เมื่อมีโอกาส นิสิตจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะกับบุคคลอื่น ๆ	5	4	3	2	1
18	เมื่อมีโอกาส นิสิตจะสนับสนุนและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย	5	4	3	2	1
19	ผู้ที่ชอบเรียนภูมิปัญญาไทยเป็นคนที่รักความเป็นไทย	5	4	3	2	1
20	ผู้ที่สนใจเรื่องภูมิปัญญาไทยจะถูกมองว่าคร่ำครึ	5	4	3	2	1

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	←	→	น้อยที่สุด	
21	นิสิตอยากเรียนรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยมากขึ้น	5	4	3	2	1
22	ภูมิปัญญาต่างชาติมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าภูมิปัญญาไทย	5	4	3	2	1
23	ภูมิปัญญาที่ล้ำสมัยควรปล่อยให้สูญหายไป	5	4	3	2	1
24	นิสิตรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อมีโอกาสได้ศึกษาดูงานภูมิปัญญาด้านศิลปะ	5	4	3	2	1
25	ถ้ามีโอกาส นิสิตสนใจที่เรียนรู้การสร้างงานศิลปะ หัตถกรรมไทย	5	4	3	2	1
26	ควรมีการสอนรายวิชาภูมิปัญญาไทยตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาต่อเนื่องถึงมัธยมศึกษา	5	4	3	2	1
27	ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยให้แพร่หลาย	5	4	3	2	1
28	ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับชาวบ้าน ชาวชนบทเท่านั้น	5	4	3	2	1
29	ภูมิปัญญาไทยสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของสังคมได้	5	4	3	2	1
30	ถ้ามีโอกาส นิสิตสนใจที่จะสืบค้นในเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	5	4	3	2	1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ**

คำชี้แจง

- ตอนที่ 1** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ
- ตอนที่ 2** เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีลักษณะเป็นแบบวัดแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ
- ตอนที่ 3** เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีลักษณะเป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ล้อมรอบข้อความที่เป็นจริง

1. เพศ	1. ชาย	2. หญิง		
2. อายุ	1. 17 ปี	2. 18 ปี	3. 19 ปี	4. 20 ปี
3. คะแนนเฉลี่ยสะสม	1. ต่ำกว่า 1.5	2. 1.5 – 1.9	3. 2.0 – 2.4	4. 2.5 – 2.9
	5. 3.0 – 3.4	6. 3.5 ขึ้นไป		
4. จำนวนรายวิชาภูมิปัญญาไทยหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยที่เคยศึกษามา				
	1. 1 วิชา	2. 2 วิชา	3. 3 วิชา	4. มากกว่า 4 วิชา
- ได้แก่

**ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้แหล่ง
การเรียนรู้เชิงบูรณาการ**

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ลงในช่องระดับความคิดเห็นให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

5	หมายถึง	เห็นด้วยระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยระดับมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยระดับปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยระดับน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. โครงสร้างของหลักสูตร					
1.1 ควรจัดหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งในสาขาวิชาศิลปศึกษา					
1.2 ในหลักสูตรปัจจุบัน วิชาภูมิปัญญาไทยเป็นวิชาบังคับ 1 รายวิชา ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยให้เป็นรายวิชาบังคับมากกว่า 1 รายวิชา					
1.3 ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านภูมิปัญญาไทยให้เป็นรายวิชาเลือกมากขึ้น					
2. วัตถุประสงค์รายวิชา ทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังต่อไปนี้					
2.1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
2.2 สามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้ อย่างเป็นระบบ					
2.3 เกิดความตระหนัก ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
2.4 เกิดจิตสำนึกในการสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย					
2.5 เกิดทักษะทางความคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดระบบ					
2.6 สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ					
2.7 สามารถเชื่อมโยงความรู้และสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง					
2.8 สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้					
2.9 มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน					
3. เนื้อหา ควรประกอบด้วยสาระดังต่อไปนี้					
3.1 ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย					
3.2 ความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ประเภทต่าง ๆ					
3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยประเภทต่าง ๆ					
3.4 ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
3.5 ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยที่สำคัญเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่างๆ เป็นกรณีศึกษา					
3.6 การอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา และสืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
3.7 แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาไทยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ					
3.8 การวางแผนการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
3.9 แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
3.10 การเชื่อมโยงความรู้และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง					
4. การจัดการเรียนการสอน					
4.1 เชิญวิทยากร ผู้ทรงภูมิ ปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่นิสิต					
4.2 การเรียนรู้แบบบูรณาการทักษะความคิด ทักษะทางสังคมและทักษะการจัดระบบ					
4.3 การศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้โดยตรง					
4.4 การเรียนรู้แบบแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน					
4.5 การวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
4.6 การอภิปราย สัมมนากลุ่ม					
4.7 การระดมสมอง					
4.8 การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์					
5. การใช้แหล่งการเรียนรู้					
5.1 รู้จักแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยทางด้านศิลปะ					
5.2 รู้จักวิธีการสืบค้นและการเข้าถึงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย					
5.3 สามารถเลือกและประเมินแหล่งการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง					
5.4 สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย					
5.5 สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
6. การวัดและประเมินผล					
6.1 แบบวัดผลการเรียนรู้					
6.2 แบบรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง					
6.3 ผลการปฏิบัติงานศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง					
6.4 การนำเสนอรายงาน					
6.5 การประเมินตนเอง					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยใช้รูปแบบ
การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

1. โครงสร้างของหลักสูตร
-
2. วัตถุประสงค์รายวิชา
-
3. เนื้อหาวิชา.....
-
4. การจัดการเรียนการสอน
-
5. การใช้แหล่งการเรียนรู้
-
6. การวัดและประเมินผล
-
7. สภาพปัญหาและอุปสรรค
-
8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
-
-

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่แน่ใจ
1. รู้จักกระบวนการคิดอย่างมีระบบ				
2. มีการระดมสมองในการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม				
3. สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลที่ได้				
4. สามารถจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลได้ด้วยตนเอง				
5. ทำให้รู้วิธีการวางแผนในการทำงานอย่างเป็นระบบ				
6. ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักการตัดสินใจร่วมกัน				
7. สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง				
8. ทำให้รู้วิธีการนำเสนอข้อมูลที่เหมาะสม				
9. เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม				
10. มีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น				

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

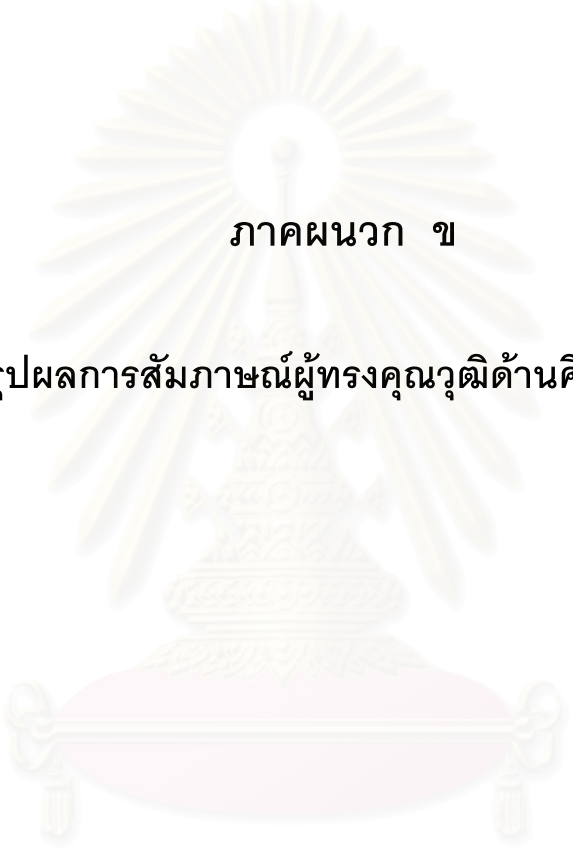
.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา

1. รองศาสตราจารย์ สัณญา วงศ์อร่าม

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายวิชาภูมิปัญญาไทยในหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา มีรายวิชาบังคับ 1 วิชา และรายวิชาบังคับ 2 วิชา ยังไม่ได้พัฒนาเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา ควรพัฒนาเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา เพราะเป็นวิชาที่มีความสำคัญ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในศิลปะของชาติ เกิดความภาคภูมิใจ และสามารถนำไปถ่ายทอดได้ สาขาวิชาในกลุ่มวิชาจิตกรรมแล้ว ควรมีกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เพราะเราเป็นคนไทย จึงควรมีความภาคภูมิใจในศิลปะ วัฒนธรรมไทย แต่เรามีความรู้เกี่ยวกับศิลปะตะวันตกมากกว่าเนื้อหาวิชาที่สอนในภาควิชา ส่วนใหญ่จะเน้นศิลปะตะวันตก ทำให้ผู้เรียนไม่ค่อยรู้จักศิลปะไทยเท่ากับศิลปะตะวันตก อาจนำรายวิชาเลือกเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น ลายไทย ภูมิประเพณีไทยจัดเข้าในรายวิชาเลือกของหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยได้ ในวัตถุประสงค์ของรายวิชา ควรเน้นในเรื่องการส่งเสริมจิตสำนึก ความตระหนัก และการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยให้มาก เนื่องจากการเรียนการสอนเกี่ยวกับศิลปะไทย คือการให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจในเรื่องความงาม เห็นพัฒนาการของภูมิปัญญาไทยของศิลปินในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีการพัฒนามาจากธรรมชาติก่อน และต่อเติมเสริมแต่งจนกลายเป็นผลงานศิลปะที่งดงาม ที่นำมาใช้ประดับตกแต่ง หรือนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนการสอน ควรมีทั้งการบรรยายและการปฏิบัติ การบรรยายต้องให้ผู้เรียนเห็นลึกซึ้งถึงที่มาของการสร้างสรรค์งาน และคุณค่าของภูมิปัญญา ต้องให้ผู้สอนที่มีความรู้ลึก รู้จริง มีความเชี่ยวชาญ ไม่ใช่การสอนแบบท่องจำ และการสอนแบบบูรณาการ การสอนที่ได้ผลมาก คือการศึกษานอกสถานที่ที่ผู้เรียนจะได้เห็นของจริง เห็นวิธีการสร้างสรรค์งานจากแรกเริ่มจนผลิตออกมาเป็นชิ้นผลงาน การได้เรียนรู้กระบวนการสร้างงาน ทำให้เกิดความอยากรู้ อยากเรียน อยากจะสืบทอดไปจนถึงคนรุ่นหลัง ผู้สอนสามารถชี้แนะได้จากการศึกษานอกสถานที่ และการได้ฝึกปฏิบัติ จะทำให้สามารถออกแบบสร้างสรรค์งานได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาของการศึกษานอกสถานที่ คือ เรื่องเวลาในการเดินทาง และงบประมาณ

2. รองศาสตราจารย์ สมโภชน์ ทองแดง

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีรายบังคับ 2 วิชา เป็นวิชาพื้นฐานที่มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ในรายวิชาเลือก หากมีการพัฒนาเป็นกลุ่มวิชา ให้นำเอารายวิชาเกี่ยวกับความเป็นไทยทั้งหลายที่มีอยู่ในรายวิชาเลือกของสาขาวิชาอยู่แล้ว เช่น ละครไทย จิตรกรรมไทยมาจัดเป็นรายวิชาเลือกของกลุ่มวิชา เพราะปัจจุบันยังไม่มีการจัดกลุ่มวิชาที่แน่นอน แต่ปรับในส่วนของวัตถุประสงค์และเนื้อหาให้มีความเป็นเอกลักษณ์ไทยมากขึ้น และเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เนื้อหาวิชายังไม่มีเรื่องของการออกแบบกับหัตถกรรมไทย ควรเพิ่มเนื้อหาวิชาในส่วนนี้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถออกแบบสร้างสรรค์ที่เน้นการนำไปประยุกต์ใช้จริงกับท้องถิ่นและส่งเสริม OTOP ด้วย เพราะพื้นที่ต่างๆ ขาดบุคลากรด้านนี้ จะช่วยในการส่งเสริมการตลาด เพราะผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นบางแห่งยังขาดเอกลักษณ์ของตนเอง มีรูปแบบที่ซ้ำกัน การจัดการเรียนการสอน โดยการศึกษาออกสถานที่ เป็นวิธีการสอนที่ดี ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง แต่ต้องสอนวิธีการแสวงหาความรู้ให้กับผู้เรียนด้วย เพราะการไปศึกษาออกสถานที่บางแห่งอย่างไม่ตั้งใจเรียนรู้ ทำให้ได้รับการปฏิบัติที่จะให้เข้าศึกษาในปีต่อไป ดังนั้นผู้สอนต้องมีการเตรียมความพร้อมผู้เรียนในเรื่องนี้ด้วย

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นนทภัทร์ ทินานนท์

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาทัศนศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

หลักสูตรประสานมิตรปัจจุบันมีอยู่ 2 หลักสูตร คือหลักสูตรเก่า 4 ปี และหลักสูตรใหม่ 5 ปี หลักสูตรเก่า เป็นหลักสูตรในคณะศึกษาศาสตร์ เปิดสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย 2 รายวิชา คือ วิชาศิลปะพื้นบ้าน และวิชาลายไทย สำหรับหลักสูตรใหม่ 5 ปี จัดเป็นรายวิชา โดยมีรายวิชาภูมิปัญญาไทยที่เป็นรายวิชาบังคับ เพียง 1 วิชา คือ นวัตกรรมศิลปหัตถกรรม เป็นรายวิชาที่เน้นการปฏิบัติสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมร่วมสมัยจากรากฐานภูมิปัญญาไทย และรายวิชาเลือก 2 วิชาคือ ปฏิบัติการ: ทัศนศิลป์ไทยพื้นฐาน เน้นการฝึกปฏิบัติทัศนศิลป์ไทยพื้นฐาน และปฏิบัติการ: ทัศนศิลป์ไทยสร้างสรรค์ เน้นการฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์ทัศนศิลป์บนรากฐานภูมิปัญญาไทยและทัศนศิลป์ร่วมสมัย หลักสูตรเก่ามีจำนวนรายวิชายังไม่พอ ควรมีรายวิชาเพิ่มขึ้น ดังนั้นในหลักสูตรใหม่จึงมีรายวิชามากขึ้น แต่บางรายวิชาที่ซ้ำซ้อนกัน หากมีการพัฒนาเป็นกลุ่มวิชาเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้เห็นภาพเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาไทยที่ชัดเจนขึ้น แต่ไม่

ควรมีรายวิชาเลือกเกิน 3 วิชา รายวิชาที่ควรเพิ่มคือ วิชาการสัมมนา และเรียนรู้จากกรณีศึกษา คือ เริ่มต้นสอนให้รู้ จากวิชาแรก ผู้สอนพาผู้เรียนไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ข้างนอก ลงชุมชน ฝึกปฏิบัติ และดูวิถีชีวิตชาวบ้าน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเนื้อหาวิชาจะเข้มข้นและลุ่มลึกยิ่งขึ้น ผู้เรียนจะพบความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์พื้นบ้านในปัจจุบัน ถ้ามีรายวิชาสัมมนา หรือจัดให้อยู่ในส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียน จะทำให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นได้ สำหรับการจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อน พร้อมด้วยเอกสารประกอบการสอนที่ทำขึ้นมาให้นักศึกษาอ่านก่อน และฉายสไลด์ประกอบการบรรยาย เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางเกี่ยวกับการทำงานศิลปะพื้นบ้าน สอดแทรกด้วยการให้นักศึกษาออกภาคสนาม ได้สัมผัสกับความเป็นชาวบ้าน – ครู จะได้อรรถกแห่งความเป็นไทย แล้วให้ผู้เรียนนำเสนอรายงานเพื่อให้เห็นว่าสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้สอนนั้นถูกต้องหรือไม่ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้สอนและผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้สอนเป็นผู้จัดความรู้ให้กับผู้เรียน และบางครั้งก็ได้รับความรู้จากผู้เรียนด้วย ในการเรียนการสอนควรมีการเรียนเนื้อหาสาระในเชิงลึกด้วย รายวิชาเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า เกิดความตระหนัก เมื่อผู้เรียนได้รู้จักสิ่งเหล่านี้มากขึ้น จะรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง

4. รองศาสตราจารย์ นิยม พงศ์วงษ์คำ

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยที่รับผิดชอบสอนอยู่ขณะนี้ คือ รายวิชาภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรม เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรใหม่ 5 ปี ส่วนหลักสูตรเก่าที่สอนคือ รายวิชาศิลปะอีสาน การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาไทยเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา ควรกำหนดสัดส่วนระหว่างรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกเป็น 1:3 คือ ถ้ามีรายวิชาบังคับ 2 วิชา ควรมีรายวิชาเลือก 6 รายวิชา วัตถุประสงค์ของรายวิชาภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรมคือ เน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า อนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น โดยการเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรม การเชิญวิทยากรที่เป็นศิลปิน หรือปราชญ์ชาวบ้านมาบรรยายและสาธิตให้ความรู้ก่อน แล้วจึงให้ผู้เรียนลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนเดียวกับรายวิชาศิลปะอีสานในหลักสูตรเก่าที่ได้ผล ในการลงพื้นที่ จะกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาจากสถานที่จริงกลุ่มละ 2 คน โดยเข้าไปในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ผู้สอนได้มีการวางแผนการสอนไว้แล้ว มีการศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อน ดูลักษณะแหล่งการเรียนรู้ สถานที่พัก ความปลอดภัย โดยประสานงานกับ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนหรือชาวบ้าน ผู้เรียนจะต้องศึกษาข้อมูลใน

เชิงลึกโดยใช้เวลา 4 วัน ให้พักค้างคืนกับชาวบ้าน 3 คืน เตรียมอาหารให้พร้อม ซึ่งทางอีสานเรียกว่า **ลูกสักหลาดแพง** ผู้สอนเข้าไปศึกษาในพื้นที่พร้อมกับผู้เรียน ชาวบ้านจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ และผูกข้อมือ โดยผู้สอนได้ขอให้ชาวบ้านทำบายศรี เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นประเพณีและวิถีชีวิตของชาวบ้าน และเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้เรียนด้วย ผู้เรียนจะได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมท้องถิ่นประเภทต่างๆ จากชาวบ้านด้วยการสังเกต และฝึกปฏิบัติ เช่น ทำเครื่องจักสาน มีการประชุมสัมมนาทุกคืน เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการศึกษาในแต่ละวัน หลังจากนั้นผู้เรียนจะต้องนำเสนอรายงานเป็นเอกสาร และทำงานเดี่ยวตามหัวข้อที่สนใจเป็นพิเศษไม่ซ้ำกัน โดยการแยกย้ายกันศึกษาข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่สนใจ ตามใบงานที่กำหนด ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ออกแบบเพื่อแก้ปัญหา และนำเสนอรายงานผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ได้ไปศึกษา เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ แต่ใช้วัสดุเดิมในการสร้างงาน หรือออกแบบบรรจุภัณฑ์/โลโก้ เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ผลิตผลงานตามทีออกแบบ วิธีการสอนด้วยการลงพื้นที่จริงจะได้ผลดีที่สุด เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่จะได้เห็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้าน เห็นภาพในเชิงบวก จะทำให้มีความเข้าใจ และเกิดความชอบในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ การประเมินผล ไม่นับเรื่องเวลาในการเข้าชั้นเรียน การสอบ แต่ประเมินจากการทำรายงานกลุ่มและการทำรายงานเดี่ยว การนำเสนอรายงานจากการศึกษานอกสถานที่ด้วยวิธีนี้เป็นการศึกษาที่ได้ผลดีที่สุด เพราะผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย และชอบวิธีการเรียนจากแหล่งการเรียนรู้โดยตรง มีการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ตบ้าง ปัญหาที่พบจากการเรียนการสอน คือปัญหาเรื่องเวลา เพราะวิธีการเรียนการสอนแบบนี้ต้องใช้เวลาในการศึกษาและลงพื้นที่มาก ทำให้กระทบกับเวลาเรียนในรายวิชาอื่นๆ และปัญหาเรื่องงบประมาณ เพราะการศึกษานอกสถานที่ต้องใช้งบประมาณมาก จึงต้องได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ข้อเสนอแนะของผู้สอนคือ ควรจัดหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นหลักสูตรบังคับของทุกคนะในมหาวิทยาลัย

5. อาจารย์ อริยพร คุโรดะ

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547 จึงมีการพัฒนาหลักสูตรเป็นกลุ่มวิชาต่างๆ เพื่อความง่ายในการจำแนกรายวิชามากขึ้น เพราะวิชาเลือกมีมาก และควรมีรายวิชาที่ครอบคลุมรายวิชาศิลปะพื้นฐาน และศิลปะอีสานในหลักสูตรเดิม จึงเกิดหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยขึ้นมา แต่ไม่สามารถกำหนดรายวิชาบังคับได้มาก เพราะ

แต่ละกลุ่มวิชาที่มีโครงสร้างหลักใหญ่ๆ อยู่แล้ว จึงกำหนดรายวิชาบังคับเพียง 1 วิชา คือ ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการออกแบบหัตถกรรม ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป เพราะมีกระแสของการส่งเสริมศิลปะอีสาน และรัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมสินค้า OTOP แต่ยังคงขาดแคลนเรื่องของการออกแบบ และ packaging การจัดวิชาเหล่านี้ขึ้นมา จึงมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นการผลิตครูเพื่อช่วยชาวบ้าน เน้นเรื่องการส่งเสริมการผลิตมากกว่าเน้นเรื่องความตระหนัก เห็นคุณค่า ดังนั้นวิชานี้อาจไม่ใช่วิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยโดยตรง แต่ต้องการช่วยหล่อชาวบ้าน ให้คนทั่วไปเห็นคุณค่า และความสำคัญของท้องถิ่นมากขึ้น การกำหนดรายวิชาบังคับภูมิปัญญาควรจะมี 2 รายวิชา เหตุที่กำหนดเป็นรายวิชาบังคับ ก็เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตัวเอง และเมื่อรู้จักตัวเองแล้ว จะเกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่า และอยากเรียนรู้มากขึ้น สำหรับรายวิชาเลือก ที่กำหนดได้ถึง 8 รายวิชา เพราะสาขาวิชาได้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นว่า มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่น ภูมิภาค ไม่ใช่มหาวิทยาลัยส่วนกลาง จึงควรรักษาความรู้ในภูมิภาคอีสานมาให้เรียน ทำให้เกิดการพัฒนารายวิชาเลือกที่เป็นรายวิชาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น 8 วิชา สำหรับการจัดการเรียนการสอน มีทั้งการทำโครงการ ทำรายงาน การเชิญครูภูมิปัญญามาบรรยาย การให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาและสัมผัสกับวิถีชีวิตจริงของชาวบ้าน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ข้อเสนอแนะ

6. รองศาสตราจารย์ วุฒิ วัฒนสิน

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือหลักสูตร 5 ปี ฉบับปรับปรุง รายวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่กำหนดไว้ในหลักสูตรส่วนใหญ่จะเป็นรายวิชาของวิชาเอกเดี่ยว มีรายวิชาบังคับ 2 วิชา คือ ศิลปะภาคใต้ และศิลปะในคาบสมุทรภาคใต้ ยังไม่ได้เปิดเป็นรายวิชาบังคับของวิชาโท เพราะนักศึกษาที่เรียนเอก/โทสาขาอื่น เมื่อเรียนต่อวิชาโทศิลปศึกษาแล้ว มักไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่มีพื้นฐานทางศิลปะพอ และอาจารย์ผู้สอนก็ไม่พอ ส่วนรายวิชาเลือก มี 3 รายวิชา ได้แก่ การทำรูปหนังตะลุง และการทำเครื่องถม รายวิชาบังคับ 2 รายวิชา คิดว่ามีความเหมาะสมแล้ว ในขณะนี้ ส่วนรายวิชาเลือก ควรจะมีเพิ่มขึ้น แต่ไม่ควรเป็นรายวิชาที่เน้นภูมิปัญญาของส่วนกลาง แต่เน้นภูมิปัญญาที่แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นพื้นบ้านหรือความเป็นท้องถิ่นให้มากขึ้น เหมือนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการสร้างหลักสูตรให้เข้ากับท้องถิ่น เพื่อที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นของตนเอง กล่าวคือ หลักสูตรศิลปศึกษาต้องประกอบด้วยลักษณะ 2

อย่าง คือ มีความเป็นสากล ได้แก่ วิชาพื้นฐาน เช่น จิตกรรม ประติมากรรม และวิชาที่มีความเป็น unique คือ มีความเป็นภาคใต้ ในเรื่องกำหนดจำนวนหน่วยกิต ขึ้นอยู่กับโครงสร้างหลักสูตรของคณะหรือสาขาวิชา ว่ากำหนดหมวดวิชาแต่ละหมวดไว้จำนวนเท่าใด อย่างไรก็ตามการจัดรายวิชาบังคับเพียง 2 รายวิชาน่าจะเพียงพอ ส่วนรายวิชาเลือกในขณะนี้ก็น่าจะเพียงพอเช่นเดียวกัน เพราะมีการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรายวิชาอื่นๆ อยู่แล้ว และขณะนี้ยังมีปัญหาเรื่องผู้สอน เช่น ผู้สอนไม่รู้จริง มีความรู้ไม่เพียงพอ เพราะในหลักสูตรที่ศึกษามาไม่มีรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยหรือศิลปะภาคใต้ ทำให้ผู้สอนต้องศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการสอน ต้องวิจัย และเข้าไปศึกษาหาข้อมูลในท้องถิ่นเพื่อให้รู้จริง แต่เนื่องจากเกิดปัญหาเรื่อง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในขณะนี้ ทำให้ไม่สามารถเข้าไปศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ในพื้นที่เหล่านี้ได้ อย่างไรก็ตามควรมีการเพิ่มรายวิชาเลือกให้มากขึ้นเมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักรากเหง้า ความเป็นตัวเองมากขึ้น สำหรับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เห็นว่าได้ผลจริง ๆ คือ การพาผู้เรียนไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้โดยตรง ทำให้เกิดประสบการณ์ตรงจากการเห็นของจริง เช่น ดูการแกะสลักหนังตะลุงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดูลวดลายเรือกอลและที่สถาบันทักษิณที่จังหวัดสงขลา การทำทองแดงที่จังหวัดปัตตานี การเชิญปราชญ์, ผู้ทรงคุณวุฒิมาสอน เป็นต้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง และเห็นคุณค่าภูมิปัญญาในท้องถิ่น นอกจากนี้ ต้องมีการส่งเสริมอาจารย์ให้ทำวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อจะได้สร้างองค์ภูมิปัญญา การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรเน้นเรื่องภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อยากให้ผู้เรียนได้เห็นภาพรวมๆว่าในภาคใต้มีศิลปะท้องถิ่นอะไรที่มีชื่อเสียง หรือมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด เช่น หนังตะลุง เลือกระจุต ในด้านเจตคติ ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า เพราะปัจจุบันนี้เยาวชนไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยจนเกิดการสูญหายไปมาก จึงต้องมีการสืบทอดภูมิปัญญาไทย ด้านทักษะ เน้นวิชาที่เรียนแล้วสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ หลักสูตรที่ใช้อยู่มาจากตะวันตก ห่างจากชีวิตจริงของเรามากไป เช่น การเขียนหุ่นนิ่ง ควรสอนการออกแบบลายผ้าบาติก เพื่อให้รู้จักผลิตผ้าขายเอง เนื้อหาวิชา จึงการออกแบบลวดลายผ้าให้เป็นลวดลายท้องถิ่น เช่น ลวดลายเรือกอลและ ด้านการจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีการบรรยายให้ความรู้ การศึกษานอกสถานที่ และฝึกปฏิบัติจากปราชญ์ชาวบ้าน เมื่อผู้เรียนเรียนแล้วเกิดผลขึ้น เช่น ขายได้ เกิดรายได้ จะทำให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการวัดและประเมินผล ใช้วิธีการรายงานและการเสนอผลงานจากการศึกษานอกสถานที่ และการสอบ สำหรับแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอน ได้แก่ แหล่งภูมิปัญญาต่างๆ ภายในท้องถิ่น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาไทย คือ ควรนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างที่ไม่มีการสอนหรือการสืบทอด เช่น เรือกอลและ มีการเขียนลวดลายที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะ มาจัดทำหรือพัฒนาเป็นหลักสูตรใหม่

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัมพร ศิลปเมธากุล

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

หลักสูตรรายวิชาภูมิปัญญาไทย เป็นหลักสูตรใหม่ในหลักสูตร 5 ปี ของคณะศึกษาศาสตร์ มีรายวิชาบังคับ 2 วิชา ที่ไม่มีการกำหนดอาจารย์ผู้สอนประจำ แต่มีการเปลี่ยนอาจารย์ผู้สอนตามความเหมาะสม ยังไม่ได้มีการกำหนดเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา แต่ควรมีการพัฒนาเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชาต่อไป สำหรับจำนวนรายวิชาบังคับ 2 วิชา มีความเหมาะสมดีแล้ว เป็นรายวิชาที่เน้นวัตถุประสงค์เพื่อ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นอาชีพที่สามารถช่วยในการดำรงชีวิต หรือสร้างรายได้ขึ้น และต้องการผลิตครูที่สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดหรือเผยแพร่ให้ชุมชนได้ มีความเข้าใจ อนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปะ ภูมิปัญญาไทยให้สืบทอดต่อไป และสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีความต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมคือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Cooperative Learning) ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน จากการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ภายนอก ห้องเรียนร่วมกัน ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ร่วมกัน คือ ผู้สอนจะเกิดความชำนาญ และผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น กิจกรรมที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ การนำผู้เรียนไปเรียนรู้จากสถานที่ประกอบการจริง ที่มีการผลิตผลงานศิลปะ ทำให้ผู้เรียนการเกิดประสบการณ์ตรง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจมากที่สุด การประเมินผล ใช้การสอบถาม เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ การแก้ปัญหา และกระบวนการคิดของผู้เรียน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ เรื่องงบประมาณในการพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ห่างไกลออกไป และเรื่องเวลาเรียนที่จำกัด ทำให้การเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง นักศึกษามีภาระในการเรียนหลายวิชา ทำให้มีเวลาในการศึกษาอย่างจริงจังน้อย ส่วนใหญ่จึงเป็นการเรียนเพื่อรู้ แต่ไม่ได้นำไปฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย คือ การเลือกเอาภูมิปัญญาไทยที่มีความหลากหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ต้องทำด้วยความระมัดระวังรอบคอบ และมีการวางแผนการสอนอย่างดี เนื่องจากในบางพื้นที่ เช่น ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา การจัดการเรียนการสอนต้องไม่ขัดแย้งกับความเชื่อและศาสนาของผู้เรียน จึงควรมีการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนก่อน

8. อาจารย์ ทัศวิน ศิลปเมาะกุล

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

หลักสูตรภูมิปัญญาไทยที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน มี 5 รายวิชา ประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 2 วิชา และรายวิชาเลือก 3 วิชา เป็นรายวิชาที่เน้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ควรมีการเพิ่มรายวิชาเลือกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ เรือกอและ กริช กรงนก ว่าว และผ้าปาเตะ และควรพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเป็นหลักสูตรสาขาวิชา โดยกำหนดรายวิชาบังคับเพิ่มขึ้น วัตถุประสงค์ของหลักสูตรปัจจุบัน จะเน้นเอกลักษณ์และศิลปะท้องถิ่นภาคใต้ ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย เนื้อหาวิชา ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ความตระหนัก ซาบซึ้ง และเห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยาย แบบเน้นประสบการณ์ แบบโครงการ แบบวิจัย และการศึกษานอกสถานที่จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งนี้รูปแบบที่มีความเหมาะสมที่สุด คือ การศึกษานอกสถานที่ เพราะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้เรียนได้เห็น และสัมผัสจากสถานที่จริง เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในสิ่งที่ชอบ เกิดการคิดเอง ทำเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

หลักสูตรกลุ่มภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
สาขาวิชาศิลปศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรกลุ่มภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา

1. ชื่อหลักสูตรกลุ่มวิชา

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3.1 หลักการและเหตุผล

การรับอิทธิพลของสังคมตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยผ่านระบบการสื่อสารข้อมูลที่รวดเร็วในปัจจุบันนี้ โดยขาดการพิจารณาและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมของชาติอย่างรุนแรงจนเกิดปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมขึ้น การแก้ไขกระทำได้โดยคนไทยต้องมีความเข้าใจ และรู้คุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมอยู่ในวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการศึกษา ส่งผลให้การปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดให้มีการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงกำหนดให้มีการจัดการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย ศิลปศึกษา เป็นสาขาวิชาที่ทำหน้าที่ในด้านการเรียนการสอนศิลปะ จุดมุ่งหมายของศิลปศึกษา คือ การเตรียมเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าของศิลปะ เป็นผู้ที่จรรโลงวัฒนธรรม จึงได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ที่เน้นการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ และการใช้แหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่อย่างหลากหลายจำนวนมาก ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอน

3.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นนักวิชาการ

ด้านภูมิปัญญาไทย ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงตรกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จะมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความรู้กว้างและความรู้ลึกในสาระของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ บูรณาการความรู้ สร้างองค์ความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์
2. มีความเป็นนักวิชาการด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สอดคล้องกับสภาพจริง และสามารถบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ
3. มีความตระหนัก ซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีคุณธรรม จริยธรรม

4. โครงสร้างของหลักสูตร

4.1 จำนวนหน่วยกิตรวมของกลุ่มวิชา	10	หน่วยกิต
4.2 จำนวนรายวิชา		
4.2.1 รายวิชาบังคับ	4	หน่วยกิต
1) ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ		2(2-0-4)
2) ภูมิปัญญาไทยในศิลปะพื้นบ้าน		2(2-0-4)
4.2.2 รายวิชาเลือก	6	หน่วยกิต
เลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้		
1) ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น		2(1-2-3)
2) ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย		3(1-2-6)
3) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 1		1(1-0-2)
4) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2		2(1-2-3)
5) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3		3(1-4-4)

5. ลักษณะรายวิชา

5.1 รายวิชาบังคับ

1) ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

(Thai Wisdom Art)

2(2-0-4)

ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ ที่เกิดจากคติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ และกระบวนการสร้างสรรค์งาน โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้ภูมิ

ปัญญาไทยจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ คุณค่า แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทย

2) ศิลปะพื้นบ้าน

(Folk Art)

2(2-0-4)

ศึกษาความหมาย ความสำคัญและประวัติความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้าน แนวความคิด ความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ การรับและการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ ของไทยที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้เชิงบูรณาการจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

5.2 รายวิชาเลือก (6 หน่วยกิต)

1) ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น

(Thai Wisdom in Local Art)

2(1-2-3)

ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมภายในท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะในชุมชน หัตถกรรมในครัวเรือนจนถึงอุตสาหกรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เห็นถึงรากฐานตลอดจนวิวัฒนาการในการผลิตและสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้เชิงบูรณาการจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2) ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบหัตถกรรม

(Thai Wisdom and Craft Design)

3(1-2-6)

ศึกษาถึงงานหัตถกรรมไทยแต่ละภูมิภาคเพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเอาผลการศึกษามาประยุกต์เป็นงานออกแบบหัตถกรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน โดยเน้นการเรียนรู้เชิงบูรณาการจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

3) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 1

(Individual Study in Thai Wisdom Art 1)

1(1-0-2)

การศึกษา ค้นคว้า ในหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 2

(Individual Study in Thai Wisdom Art 2)

2(1-2-3)

การศึกษา ค้นคว้า และทดลองฝึกปฏิบัติในหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา

5) การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย 3

(Individual Study in Thai Wisdom Art 3)

3(1-4-4)

การศึกษา ค้นคว้าและปฏิบัติภาคสนามเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา

7. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สามารถค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ แหล่งการเรียนรู้เรียนรู้เชิงบูรณาการ และมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตร ได้แก่ Nested Model/ Sequence Model/ Webbed Model และ Immersed Model

6. การวัดและประเมินผล

พิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรายวิชา

7. การใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ผู้เรียนสามารถสืบค้นสาระความรู้ เลือกและประเมินแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษา ค้นคว้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ บูรณาการสาระความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 4 ประเภท ได้แก่ 1. สถานที่ ทั้งสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสถานที่ธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ สื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยี และบุคคลรวมทั้งวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

8. อาจารย์ผู้สอน

8.1 อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์

8.2 อาจารย์พิเศษ

9. สถานที่และอุปกรณ์การสอน

ใช้สถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การสอนที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายภายนอกห้องเรียน

10. งบประมาณ

ใช้งบประมาณประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และงบประมาณคณะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ประมวลลักษณะรายวิชา
ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2(2-0-4)**

1. รหัสวิชา 2736271
2. จำนวนหน่วยกิต 2 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา

ภาษาไทย	ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
ภาษาอังกฤษ	Thai Art Wisdom
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคต้น
6. ปีการศึกษา 2550
7. ชื่อผู้สอน อาจารย์ วชิรินทร์ ลือตอดิษฐ์
8. สถานภาพของวิชา วิชาบังคับ
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 2 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)

ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดจากคติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ และกระบวนการสร้างสรรค์งาน โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและ วัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ คุณค่า แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทย
13. วัตถุประสงค์ของรายวิชา

วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้

 1. อธิบายความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยได้
 2. อธิบายความคิด คติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ และกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย ประเภทต่างๆ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาไทยได้ และสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม กับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ประเภทต่างๆ ได้
 3. สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นต่างๆ ได้
 4. สามารถกำหนดประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ได้

5. สามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายได้
6. มีความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

14. เนื้อหาวิชา

หัวข้อในการเรียนการสอน จะเน้นความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ศิลปะประเภทต่างๆ ในท้องถิ่นต่างๆ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยมีหัวข้อดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย
2. สาเหตุที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยประเภทต่าง ๆ
3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาด้านศิลปะไทย
4. ภูมิปัญญากับการสร้างสรรค์ศิลปะไทยสมัยต่าง ๆ
5. ภูมิปัญญากับการสร้างสรรค์ศิลปะไทยในท้องถิ่นต่างๆ
6. ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
7. การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. การทำงานเป็นกลุ่มของผู้เรียน และการทำงานเดี่ยว
3. การคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เช่น คติความเชื่อ ที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทย สาเหตุที่ทำให้ภูมิปัญญาไทยสูญหาย
4. การศึกษาดูงานภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
5. การบรรยายและสาธิตโดยวิทยากร
6. การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. การวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. การรายงานสรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
10. การนำเสนอผลงานเดี่ยวและผลงานกลุ่ม

16. การประเมินผลการเรียนการสอน

1. การมีส่วนร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน ได้แก่ การอภิปราย การฟังบรรยายโดยวิทยากร การทำงานกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่

2. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. การเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. การนำเสนอผลการศึกษาดูด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย
5. การประเมินตนเองและการประเมินกลุ่ม
6. การสอบปลายภาค

17. แหล่งการเรียนรู้

1. ศูนย์วัฒนธรรม (เรือนไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. แหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยในเขตกรุงเทพมหานครได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ถนอมเจ้าฟ้า หอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์กรุงเทพมหานคร
3. งานแสดงสินค้า OTOP นิทรรศการศิลปะ หัตถกรรม
4. แหล่งประกอบอาชีพต่างๆ ได้แก่ บ้านบาตร บ้านครัว ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ฯลฯ
5. ประชาชน/ ผู้ทรงภูมิ/ อาจารย์/นักวิชาการ ด้านภูมิปัญญาไทยประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หุ่นหลวง เครื่องปั้นดินเผา ทอผ้าไหม ผ้าบาติก ลายไทย ครุฑ เรือพระราชพิธี ฯลฯ
6. เว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย
7. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประมวลลักษณะรายวิชา
ศิลปะพื้นบ้าน 2(2-0-4)

1. รหัสวิชา 2736332
2. จำนวนหน่วยกิต 2 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา

ภาษาไทย	ศิลปะพื้นบ้าน
ภาษาอังกฤษ	Thai Folk Art
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคปลาย
6. ปีการศึกษา
7. ชื่อผู้สอน
8. สถานภาพของวิชา วิชาบังคับ
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 2 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)

ความหมาย ความสำคัญและประวัติความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้าน แนวความคิด ความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ การรับและการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ ของไทยที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เน้นการศึกษาจากการบูรณาการแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
13. วัตถุประสงค์รายวิชา

วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้

 1. อธิบายความหมาย ความสำคัญและประวัติความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้านได้
 2. อธิบายแนวความคิด คติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุและสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้านได้
 3. สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์วิธีการรับรู้และการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ ของไทยที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นได้
 4. สามารถอธิบายคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านได้
 5. มีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะพื้นบ้าน ตลอดจนแนวทาง การอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะพื้นบ้าน
 6. สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

7. สามารถบูรณาการและเชื่อมโยงความรู้เป็นองค์ความรู้รวมได้

14. เนื้อหาวิชา

1. ความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของศิลปะพื้นบ้าน
2. ความคิด คติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ และกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้าน ในภูมิภาคต่าง ๆ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาไทย
3. ศิลปะพื้นบ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้
4. การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของศิลปะพื้นบ้านไทยประเภท
5. ต่างๆ ในแต่ละภูมิภาคของไทย
6. สุนทรียศาสตร์ในงานหัตถกรรมไทย
7. ประโยชน์และคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน
8. แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะพื้นบ้าน

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะพื้นบ้านไทย ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. การทำงานเป็นกลุ่มของผู้เรียน และการทำงานเดี่ยว
3. การคิดวิเคราะห์หิวจรณในประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะพื้นบ้าน เช่น คติความเชื่อที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานจักสาน ความสัมพันธ์ของวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์กับรูปแบบงานศิลปะพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ
4. การศึกษาดูงานศิลปะพื้นบ้านจากแหล่งการเรียนรู้ แหล่งสร้างสรรค์งานหัตถกรรมท้องถิ่น
5. การบรรยายและสาธิตโดยวิทยากร
6. การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. การวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. การรายงานสรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
9. การนำเสนอผลงานเดี่ยวและผลงานกลุ่ม

16. การประเมินการเรียนการสอน

1. การมีส่วนร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน ได้แก่ การอภิปราย การวิพากษ์วิจารณ์ การฟังบรรยายโดยวิทยากร การทำงานกลุ่ม การทำงานเดี่ยว

การศึกษานอกสถานที่

2. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. การเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. การนำเสนอผลการศึกษาดูด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ศิลปะพื้นบ้าน
5. การประเมินตนเองและการประเมินกลุ่ม
6. การสอบปลายภาค

17. แหล่งการเรียนรู้

1. แหล่งศิลปะพื้นบ้านใน ภาคกลาง ได้แก่ สานปลาตะเพียน อยุธยา โฉมมังกร ราชบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ ร่มบ่อสร้าง ผ้าทอ ป่าแสงดา เชียงใหม่ เครื่องปั้นดินเผา ลำปาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ผ้าแพรวา กาฬสินธุ์ เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน นครราชสีมา ภาคใต้ ได้แก่ เรือกอและ ปัตตานี เสื้อกระจูด สงขลา ฯลฯ
2. ศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ประจำจังหวัด
3. ศูนย์แสดงสินค้า OTOP ประจำจังหวัดต่างๆ
4. ประชาชน/ ผู้ทรงภูมิ/ ช่างฝีมือ อาจารย์/นักวิชาการ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะพื้นบ้าน
5. เว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะท้องถิ่น
6. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ประมวลลักษณะรายวิชา
ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น 2(1-2-3)

1. รหัสวิชา 27363...
2. จำนวนหน่วยกิต 2 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา
ภาษาไทย ภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น
ภาษาอังกฤษ Thai Wisdom in Local Art
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคปลาย
6. ปีการศึกษา
7. ชื่อผู้สอน
8. สถานภาพของวิชา วิชาเลือก
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)
ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมภายในท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะในชุมชน หัตถกรรมในครัวเรือนจนถึงอุตสาหกรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เห็นถึงรากฐานตลอดจนวิวัฒนาการในการผลิตและสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้เชิงบูรณาการจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
13. วัตถุประสงค์ของรายวิชา
วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้
 1. สามารถบอกถึงภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีอยู่ภายในชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง
 2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด คติความเชื่อ รูปแบบ วัสดุ และกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ และงานหัตถกรรมภายในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง
 3. สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม กับการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นด้วยตนเอง

4. สามารถอธิบายรูปแบบและเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตนเอง
5. สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งภูมิปัญญาไทยในชุมชนหรือท้องถิ่น
6. สามารถฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่นได้
7. มีความตระหนัก ความซาบซึ้ง และความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง
8. สามารถเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตนเอง

14. เนื้อหาวิชา

หัวข้อในการเรียนการสอน จะเน้นความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ศิลปะภายในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยมีหัวข้อดังนี้

1. ความเป็นมาของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในเขตกรุงเทพมหานครและภาคกลาง
2. ภูมิปัญญากับการสร้างสรรค์งานศิลปะและหัตถกรรมที่แสดงถึงรูปแบบและเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ได้แก่ เขตกรุงเทพมหานคร เช่น การทำบาตรพระ การหล่อพระ การทอผ้าไหม เครื่องไม้แกะสลักที่ชอยประชาชนภูมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การสานปลาตะเพียนโบราณ จังหวัดอ่างทอง การทำตุ๊กตาชาววัง และการทำกลอง จังหวัดราชบุรี การทำโถงมังกร จังหวัดชลบุรี การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น
3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมกับงานหัตถกรรมภายในชุมชนและท้องถิ่น
4. วิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมประเภทต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และภาคกลาง
5. ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น
6. การอนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาไทยในศิลปะท้องถิ่น

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. การทำงานเป็นกลุ่มของผู้เรียน และการทำงานเดี่ยว
3. การฝึกปฏิบัติงานหัตถกรรมไทยในท้องถิ่น
4. การคิดวิเคราะห์หรือวิจารณ์ในประเด็นเกี่ยวกับหัตถกรรมไทยในท้องถิ่น

5. การศึกษาคูณานภูมิปัญญาด้านศิลปะไทยจากแหล่งการเรียนรู้ในเขตกรุงเทพมหานคร และในภาคกลาง
6. การบรรยายและสาธิตโดยวิทยากร
7. การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. การวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
9. การรายงานสรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
10. การนำเสนอผลงานเดี่ยวและผลงานกลุ่ม

16. การประเมินผลการเรียนการสอน

1. การมีส่วนร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์ การฟังบรรยายโดยวิทยากร การทำงานกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่
2. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. การเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. การนำเสนอผลการศึกษาดูด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในห้องถื่น
5. การประเมินตนเองและการประเมินกลุ่ม

17. แหล่งการเรียนรู้

1. แหล่งศิลปะ หัตถกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ แหล่งทำบาตรพระที่ชุมชนบ้านบาตร แหล่งหล่อพระที่บ้านช่างหล่อและพุทธมณฑล แหล่งทอผ้าที่ชุมชนบ้านครัว แหล่งเครื่องไม้แกะสลักที่ซอยประชาชนฤมิตร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ชุมชนसानปลาตะเพียนโบราณที่ตำบลท่าวาสุกรีและชุมชนบริเวณคลองเมือง ในจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ แหล่งทำตุ๊กตาชาววังที่บ้านบางเสด็จ ชุมชนทำกลองที่หมู่บ้านแพ ในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ แหล่งทำโองม้งกรในเขตอำเภอเมืองและอำเภอบ้านโป่ง และแหล่งทำผ้าขึ้นตีนจกที่ศูนย์สืบทอดศิลป์ผ้าจกวัดแคทราย ในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ แหล่งเครื่องจักสานที่อำเภอพนสนธิคม เป็นต้น
2. แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์กรุงเทพมหานคร ศูนย์หัตถกรรมทองลงหิน
3. ประชาชน/ ผู้ทรงภูมิ/ อาจารย์/นักวิชาการ ด้านภูมิปัญญาไทยประเภทต่าง ๆ ๙
4. เว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยท้องถิ่น
5. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ประมวลลักษณะรายวิชา
ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย 3(1-2-6)

1. รหัสวิชา 27363...
2. จำนวนหน่วยกิต 3 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา
ภาษาไทย ภูมิปัญญาไทยกับการออกแบบร่วมสมัย
ภาษาอังกฤษ Thai Wisdom and Contemporary Design
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคปลาย
6. ปีการศึกษา
7. ชื่อผู้สอน
8. สถานภาพของวิชา วิชาเลือก
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)
ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมภายในท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะในชุมชน หัตถกรรมในครัวเรือนจนถึงอุตสาหกรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เห็นถึงรากฐานตลอดจนวิวัฒนาการในการผลิตและสร้างสรรค์งานศิลปะหัตถกรรมในท้องถิ่น การออกแบบพัฒนางานหัตถกรรมในท้องถิ่นให้มีลักษณะที่ร่วมสมัย สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน
13. วัตถุประสงค์ของรายวิชา
วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้
 1. สามารถบอกถึงรากฐานและวิวัฒนาการในการผลิตและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหัตถกรรมภายในท้องถิ่นหรือชุมชน
 2. มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบ วัสดุ และวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในครัวเรือน จนถึงอุตสาหกรรมในท้องถิ่น
 3. สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบ วัสดุ วิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในครัวเรือน และอุตสาหกรรมในท้องถิ่น

4. ฝึกทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่น
5. สามารถนำผลการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เกี่ยวกับงานศิลปะ หัตถกรรมในท้องถิ่นมาออกแบบพัฒนาผลงานศิลปะ หัตถกรรมที่มีลักษณะที่ร่วมสมัย สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน

14. เนื้อหาวิชา

หัวข้อในการเรียนการสอน จะเน้นความรู้เกี่ยวกับการออกแบบพัฒนางานศิลปะ หัตถกรรมภายในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีหัวข้อดังนี้

1. รากฐานและวิวัฒนาการในการผลิตและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมภายในท้องถิ่นหรือชุมชน
2. งานศิลปะ หัตถกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
3. รูปแบบ วัสดุ เทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในครัวเรือน และอุตสาหกรรมในท้องถิ่น
4. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิต การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมภายในท้องถิ่นและชุมชน
5. แนวโน้มและความต้องการใช้สอยงานศิลปะ หัตถกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน
6. การออกแบบพัฒนาผลงานศิลปะ หัตถกรรมที่มีลักษณะที่ร่วมสมัย สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน เช่น การออกแบบรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยโดยใช้วัสดุ และวิธีการผลิตจากภูมิปัญญาไทยเดิม การสอดแทรกวัสดุใหม่เข้าไปผสมผสานกับวัสดุเก่า การออกแบบ Packaging ที่เพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งผลิตศิลปะ หัตถกรรมภายในครัวเรือน หรือแหล่งอุตสาหกรรมภายในชุมชน หรือท้องถิ่น ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. การฝึกปฏิบัติงานศิลปะ หัตถกรรมไทยจากแหล่งผลิตภายในชุมชนหรือท้องถิ่น
3. การศึกษาค้นคว้าในเชิงลึกในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบ วัสดุ เทคนิค วิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมในครัวเรือน และอุตสาหกรรมในท้องถิ่น และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตผลงานศิลปะ และหัตถกรรมไทย ภายในท้องถิ่นและชุมชน

4. การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในเชิงลึก และจากแหล่งการเรียนรู้
อื่นๆ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาในการผลิตและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
หัตถกรรม
5. ผลงานการออกแบบที่แสดงถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้ศึกษามา
6. การรายงานและนำเสนอผลงาน

16. การประเมินผลการเรียนการสอน

1. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งผลิตภัณฑ์โดยตรง
2. การเขียนสรุปวิธีการแสวงหาความรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการเชื่อมโยง
ข้อมูลที่ได้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงและการแสวงหา
ความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ
3. ผลงานผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกแบบพัฒนาขึ้น
4. การนำเสนอผลการศึกษาด้วยตนเอง
5. การประเมินตนเองและการประเมินกลุ่ม

17. แหล่งการเรียนรู้

1. แหล่งศิลปะ หัตถกรรมในครัวเรือนและอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร และภาค
กลาง
2. กรมส่งเสริมการค้า กรมพาณิชย์สัมพันธ์
3. ช่างชาวบ้าน ช่างท้องถิ่น ผู้ผลิตผลงานศิลปะและหัตถกรรม
4. ประชาญ์/ ผู้ทรงภูมิ/ อาจารย์/นักวิชาการ ด้านภูมิปัญญาไทยประเภทต่าง ๆ
5. เว็บไซต์เกี่ยวกับ OTOP, ศิลปะ หัตถกรรมไทย
6. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประมวลลักษณะรายวิชา
การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 1 1(1-0-2))

1. รหัสวิชา 27363...
2. จำนวนหน่วยกิต 1 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา
 ภาษาไทย การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 1
 ภาษาอังกฤษ Individual Study in Thai Wisdom Art 1
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคต้น
6. ปีการศึกษา
7. ชื่อผู้สอน
8. สถานภาพของวิชา วิชาเลือก
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 1 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)
 การศึกษา ค้นคว้า ในหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นราย บุคคล ภายใต้การ
 นิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา
13. วัตถุประสงค์ของรายวิชา
 วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้
 1. สามารถเลือกประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้ด้วยตนเอง
 2. สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในหัวข้อที่กำหนด จากแหล่งการเรียนรู้ที่
 หลากหลาย
 3. สามารถเชื่อมโยงความรู้ ประเมินความรู้และสร้างองค์ความรู้รวมเกี่ยวกับภูมิปัญญา
 ไทยด้านศิลปะ
14. เนื้อหาวิชา
 หัวข้อในการเรียนการสอน จะเน้นความรู้เกี่ยวกับการภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะตามหัวข้อ
 ที่ผู้เรียนสนใจ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีหัวข้อดังนี้
 1. หัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่น่าสนใจ
 2. แนวทางการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามหัวข้อที่สนใจ
 3. เนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ตามหัวข้อที่ศึกษา

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำ
2. การศึกษาค้นคว้าในหัวข้อที่สนใจจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. การรายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

16. การประเมินผลการเรียนการสอน

1. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
2. การเขียนสรุปวิธีการแสวงหาความรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงและจากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ
3. รายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. การประเมินตนเองและการประเมินจากอาจารย์ที่ปรึกษา

17. แหล่งการเรียนรู้

1. แหล่งศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยที่ตรงกับหัวข้อที่สนใจศึกษา
2. ประชาชน/ ผู้ทรงภูมิ/ อาจารย์/นักวิชาการ ด้านภูมิปัญญาไทยประเภทต่าง ๆ
3. เว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
4. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ประมวลลักษณะรายวิชา
การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2 2(1-2-3)

1. รหัสวิชา 27363...
2. จำนวนหน่วยกิต 2 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา
 ภาษาไทย การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 2
 ภาษาอังกฤษ Individual Study in Thai Wisdom Art 2
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคต้น
6. ปีการศึกษา
7. ชื่อผู้สอน
8. สถานภาพของวิชา วิชาเลือก
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)
 การศึกษา ค้นคว้า และทดลองฝึกปฏิบัติในหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา
13. วัตถุประสงค์ของรายวิชา
 วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้
 1. สามารถเลือกหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้ด้วยตนเอง
 2. สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในหัวข้อที่กำหนด จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
 3. สามารถฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรม ตามที่สนใจได้
 4. สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากศึกษาค้นคว้าและการฝึกปฏิบัติงาน
 5. สามารถเชื่อมโยงความรู้และสร้างองค์ความรู้รวมเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
 6. เกิดพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการสื่อสาร
 7. เกิดความตระหนัก ซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
14. เนื้อหาวิชา
 หัวข้อในการเรียนการสอน จะเน้นความรู้เกี่ยวกับการภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะตามหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีหัวข้อดังนี้
 1. หัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่น่าสนใจ

2. แนวทางการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามหัวข้อที่สนใจ
3. เนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆ ตามหัวข้อที่ศึกษา
4. รูปแบบ วัสดุ วิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมตามหัวข้อที่ศึกษา

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นผู้วางแผนการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำ
2. การศึกษาค้นคว้าในหัวข้อที่สนใจจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. การฝึกปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมไทยตามหัวข้อที่สนใจ
4. การรายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

16. การประเมินผลการเรียนการสอน

1. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
2. ผลงานศิลปะ หัตถกรรมจากการฝึกปฏิบัติ
3. รายงานสรุปวิธีการแสวงหาความรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงและจากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ
3. รายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. การประเมินตนเองและการประเมินจากอาจารย์ที่ปรึกษา

17. แหล่งการเรียนรู้

1. แหล่งศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยที่ตรงกับหัวข้อที่สนใจศึกษา
2. ช่างชาวบ้าน/ ศิลปิน ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมไทย
2. ประชาชน/ ผู้ทรงภูมิ/ อาจารย์/นักวิชาการ ด้านภูมิปัญญาไทยประเภทต่าง ๆ
3. เว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
4. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ประมวลลักษณะรายวิชา
การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3 2(1-4-4)

1. รหัสวิชา 27363...
2. จำนวนหน่วยกิต 3 หน่วยกิต
3. ชื่อวิชา
 ภาษาไทย การศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ 3
 ภาษาอังกฤษ Individual Study in Thai Wisdom Art 3
4. คณะ/ภาค คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
5. ภาคการศึกษา ภาคต้น
6. ปีการศึกษา
7. ชื่อผู้สอน
8. สถานภาพของวิชา วิชาเลือก
9. ชื่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
10. วิชาระดับ ปริญญาตรี
11. จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ บรรยาย 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ 4 ชั่วโมง
12. ลักษณะรายวิชา (Course Description)
 การศึกษา ค้นคว้า และปฏิบัติภาคสนามเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นรายบุคคล ภายใต้การนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา
13. วัตถุประสงค์ของรายวิชา
 วัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถดังนี้
 1. สามารถเลือกหัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้ด้วยตนเอง
 2. สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในเชิงลึกในหัวข้อที่กำหนด จากการปฏิบัติภาคสนามในแหล่งการเรียนรู้ที่กำหนด
 3. สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากศึกษาค้นคว้าและการฝึกปฏิบัติงานภาคสนามในเชิงลึก
 4. สามารถเชื่อมโยงความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับหัวข้อภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สนใจ
 5. เกิดพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการสื่อสาร
 6. เกิดความตระหนัก ซาบซึ้ง เห็นคุณค่า อนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาไทย
 6. มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

14. เนื้อหาวิชา

หัวข้อในการเรียนการสอน จะเน้นความรู้เกี่ยวกับการภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในเชิงลึก ตามหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ โดยใช้การเรียนรู้เชิงบูรณาการ มีหัวข้อดังนี้

1. หัวข้อเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สนใจในเชิงลึก
2. แนวทางการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามหัวข้อที่สนใจ
3. เนื้อหาสาระเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ตามหัวข้อที่ศึกษา
4. วิธีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากปฏิบัติการภาคสนาม และจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ที่หลากหลาย
5. การบูรณาการความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในเชิงลึกกับศาสตร์สาขาต่างๆ

15. วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 รูปแบบ และวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำ
2. การศึกษาค้นคว้าในเชิงลึกในหัวข้อที่สนใจจากปฏิบัติการภาคสนาม
3. การศึกษาค้นคว้าในเชิงลึกในหัวข้อที่สนใจจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. การรายงานกระบวนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
5. การรายงานเนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในเชิงลึก

16. การประเมินผลการเรียนการสอน

1. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. รายงานสรุปวิธีการแสวงหาความรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการเชื่อมโยง ข้อมูลที่ได้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในเชิงลึกจากปฏิบัติการภาคสนามและจากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ
3. รายงานกระบวนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. รายงานเนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในเชิงลึก
5. การประเมินตนเองและการประเมินจากอาจารย์ที่ปรึกษา

17. แหล่งการเรียนรู้

1. แหล่งศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยที่ตรงกับหัวข้อที่สนใจศึกษา
2. ช่างชาวบ้าน/ ศิลปิน ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หัตถกรรมไทย
3. ปราชญ์/ ผู้ทรงภูมิ/ อาจารย์/นักวิชาการ ด้านภูมิปัญญาไทยประเภทต่าง ๆ

4. เว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
5. เว็บไซต์เกี่ยวกับศาสตร์สาขาอื่นๆที่บูรณาการกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
6. หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ

อาจารย์และผู้ทรงเชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย

1. รองศาสตราจารย์ สัจญญา วงศ์อร่าม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ สมโภชน์ ทองแดง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นนทภัทร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. อาจารย์ อริยพร คุโรตะ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. รองศาสตราจารย์ วุฒิ วัฒนสิน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิลปเมธากุล
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
8. อาจารย์อัศวิน ศิลปเมธากุล
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน
รองศาสตราจารย์ ดร. วลัย พานิช
อาจารย์ภาควิชา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อวยพร เรืองตระกูล
อาจารย์ภาควิชา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านด้านการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
ศาสตราจารย์ วัฒนะ จุฑะวิภาต
อาจารย์เกษียณ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ และ
ที่ปรึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการในการสัมมนาเพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร
กลุ่มวิชาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ วัฒนนะ จุฑะวิภาต
ที่ปรึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
2. ศาสตราจารย์ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ
อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รองศาสตราจารย์ สัญญา วงศ์อร่าม
อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์ ผ่อง แซ่กิ่ง
อาจารย์สถาบันอาศรมศิลป์ โรงเรียนรุ่งอรุณ
5. รองศาสตราจารย์ ฉันทนา สุรัสวดี
อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์
รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษา

7. ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
8. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา โขวิไลกุล
อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี
อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ ปรียวนิตย์
อาจารย์คณะสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง
11. รองศาสตราจารย์ สมโภชน์ ทองแดง
อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล
หัวหน้าภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้

13. อาจารย์ สวัสดิ์ จงกล
นักวิชาการ หอประวัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. คุณบุญพา มลิณฑสุต
ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมศึกษา
15. คุณอมรา ศรีสุชาติ
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร
16. คุณพิชัย สนั่นแจ้ง
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววัชรินทร์ ฐิติอดิศัย เกิดวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 สำเร็จการศึกษา
 ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ.
 2519 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จากคณะครุศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2530 และปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโบราณคดี
 สมัยประวัติศาสตร์ จากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. 2531 ปัจจุบันรับ
 ราชการในตำแหน่งอาจารย์ สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะ
 ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย